सिद्धान्तचन्द्रिका

व्याकरणकाव्यतर्कालङ्कृतिवेदान्तादिसकलशास्त्रपारङ्गतरामाश्रमाचार्य्यकृता ॥

सा च

नानास्थानकृतक्षात्रियप्रकाशो सकलविद्वज्जनोपकारार्थं साधनं अति सुगमतयानुलिखित

शैवमहेशचन्द्रनिर्माहि संशोधिता

लक्ष्मणपुरे

श्रीयुत मुंशी नवलकिशोर नामक यन्त्रालये मुद्रिता

जून सन् १८७५ ई०

सं॰चं॰ ॥ॐ श्री[illegible]नमः ॐ नमस्कृत्य महेशानं मतं पुष्प्यपतंजलेः वाणीं प्रणीत सूत्राणां कुर्वे सिद्धां-
सू॰ त चंद्रिकाम् ॥ १ ॥ [illegible] समानाः अनेन क्रमेणैते वर्णाः ह्रस्वाः ते च समान संज्ञाः स्युः । नैतेषु
२ सूत्रेषु संधिरनु संधेयो ऽविवक्षितत्वाद्विवक्षितस्तु संधि र्भवतीति नियमात् [illegible]
सवर्णाः एतेषां ह्रस्व दीर्घ प्लुताः सजातीयाः परस्परं सवर्णा भण्यंते ऋऌवर्णौ च एकमात्रो ह्रस्वः द्विमा-
त्रो दीर्घः त्रिमात्रः प्लुतः एऐओऔ संध्यक्षराणि [illegible] अकारादय स्वरा उच्यंते
[illegible] स्वरा नामिनः [illegible] [illegible]
[illegible] आद्यंतौ वर्णौ मध्यानामाद्यांतौ सहितानां संज्ञास्युः [illegible]
[illegible] एव मन्येपि [illegible] कार्यं विधातुमुच्चार्यमाणो वर्णः [illegible] भवति यस्येत्संज्ञा तस्य
लोपः प्रसक्तादर्शनं लोपः अत्यन्तादर्शनं लुक् वर्णविशेषो लोपः [illegible] हलः संयोगा उच्यते वि-
राम्रो वसानं [illegible] भावो वसान संज्ञः स्यात् [illegible] गुणः अर् एङ्गो गुण सं-
ज्ञकाः स्ते च नामिं स्थाने भवंति [illegible] आ आर् ऐ औ वृद्धि संज्ञाः स्युः [illegible] अत्वो यु स्व ॥ २

सि० चं० र स्वरादिवर्णाः [illegible] संज्ञको भवति [illegible] वर्णाः सवर्णसंज्ञो भवति
पू० ह्रस्वो लघुः विसर्गानुस्वारसंयोगपरो गुरुः दीर्घश्च [illegible] अनुनासिकः [illegible] न
३ परः स्वस्थान [illegible] सवर्णस्य [illegible] [illegible] भवते [illegible]
स्वरान्तरे रेफहकारवर्जितो हलौ हसे [illegible] भवति [illegible] कार्यो [illegible]
वंति [illegible] सवर्णः [illegible] [illegible] [illegible] वाच्याः
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] स्वरपूर्वो [illegible] [illegible] परो [illegible] भवति [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] स्वरे [illegible] [illegible] स्वरो [illegible]
[illegible] [illegible] स्वरे किं [illegible] परतो

सि॰ चं॰ सू॰ ४

[illegible]

सि० चं० मतः केषांचित्प्रोष्ठोऽन्यः ओत्वोष्ठयोः समासे वा बिम्बोष्ठः । ओ ओ औ अवर्णो ओकारे औका-
पृ० ५ रे च परे सह औकारो भवति बिम्बौष्ठः स्थूलोतुः स्थूलौतुः समासे वेति किम् तवौष्ठः [illegible]
धातावर्णातो [illegible] लोपः प्रेजते उपोषति [illegible]
कीयति ओषधीयति औषधीयति [illegible]
किम् अयेषः । [illegible] ॥ [illegible] ॥ ऋलृवर्णादि-
वर्णे परे सह [illegible] भवति [illegible] अवर्णो
इकारे ऐकारे च परे सह ऐकारो भवति [illegible] अवर्णो [illegible] परे सह आर् भ-
वति [illegible]
धातावार् उपार्छति [illegible]
तः [illegible]
[illegible] अवर्णो हल्वर्णे परे सह [illegible] भवति तव- ५

सि॰ चं॰ ल्कारः तवल्कारः तवल्कारः तवल्कारः ऌकारो नाम भावोऽयं ७७ ऌ । आल्कारीयति ऌकारीयति आल्कारो-
पृ॰ ङ्किर्वा आल्कारीयति आल्कारीयति ॥ इति स्वरसंधिः ॥ ... ओदन्तो निपातः संधिं न प्राप्नोति
६ अमी अश्वाः इत्यादि अदसः किम् अम्यत्र ॥ ... ईकारान्त ऊकारान्त एकारान्तश्च शब्दो द्विवचनान्तः सं-
धिं न प्राप्नोति अमी अत्र पटू अत्र माले आनय पचेते इमौ ओ निपातः स्वरे निपातः संधिं न प्रा-
प्नोति अ अपेहि इ इन्द्रं पश्य उ उत्तिष्ठ आ एवं नु मन्यसे ओ इति निपातश्च अहो ईशाः अहो आ-
श्चर्यम् ओदन्तो निपातो विसर्जनीय इति विसर्गे स्वरात्मु सवर्णे स्वरे ऽ समासे पदान्ते वा ह्रस्वः च
क्रि अत्र चक्रि अत्र मधु एतत् मध्वेतत् कर्तृ ऋषभ कर्त्रृषभ ह्रस्वविधानसामर्थ्यान्न संधिः समा
से तु स्वर्थः पदान्ते किम् गौर्यौ । पदान्तानां समानानां ऋति ऌति च वा ह्रस्वः ब्रह्म ऋषिः ब्र
ह्मर्षिः हरि ऋषिः हरिऋषिः वधू ऋकारः वध्वृकारः होतृ ऌकारः होतॢकारः होत्ॢकारः पदा
न्तानां किम् आर्च्छत् जयात् उद्योगोऽयोगेनाप्ते किं प्लुतम् किम् उत्तम् दूराद्धाने टेः प्लुतः दूरात्संबोध-
ने यद्वाक्यं तस्य टेः प्लुतो वा प्लुतः संधिं न प्राप्नोति एहि देवदत्त ३ अत्र ... हे हे ... ६

सि.चं. प्लुतो वा हे राम३ रामन् हे कृष्ण३ कृष्ण [illegible] प्लुतश्चाति नाद्य प्रगो [illegible]
पू० प्लुतो स्वः प्लुतो वा [illegible] इति विधि [illegible] प्लुत वर्जितो लिं [illegible] प्लुतोर [illegible]
७ येण प्लुतः देवदत्त देवदत्त३ देवदत्त३ [illegible] चकारात् [illegible]
स्वरौ च्छ्रयति प्लुति प्रकृति भावः [illegible] अचोऽन्त्या [illegible] नाना [illegible]
षट्क्र नावस्था अचोऽन्त्यो [illegible] पर्याते वर्णे नाना प्रपाको [illegible] भवति [illegible]
[illegible] वा स्वरभ्रुवा प्रस्थे [illegible] नित्यम् [illegible] तत्त्वयम् [illegible]
मानात् चपात्पूर्वस्य प्राचासस्य लोपो भवत्येव परे [illegible] स्वः [illegible]
लोपश्चाः चपात्पूर्वस्य [illegible] वा भवति [illegible] तृतीय [illegible]
[illegible] अकारः [illegible] सकारान्त [illegible]
[illegible] स्यातां चतुर्थौ भवतः [illegible] यथा [illegible]
स्वरति [illegible] तत्त्वरूप्यति। चपात् प्राचारात्परस्य तवर्गस्य [illegible] भवति। [illegible] ७

इस्कर्त्ता द्विष्करोति द्विः करोति त्रिष्करोति त्रिः करोति चतुष्करोति चतुः करोति चतुष्कपा
लं सर्पिष्करोति सर्पिः करोति धनुष्करोति धनुः करोति सर्पिष्कुण्डिकाः सर्पिः कुण्डिकाः
अयस्कारः अयस्कारः अयस्कुम्भः अयस्पात्रम् अयस्कशिलाः कुशा अयस्कुशाः अयस्क
र्णी अधस्पदम् शिरस्पदम् आकृतिगणोऽयम् अविहितलक्षणस्सकारो वाच्यस्यत्यादिषु
द्रष्टव्यः रोऽसुपि अह्नो विसर्जनीयस्य पदान्ते रो भवति असुपि स्यादिषु। अहर्गणः अहर
हः अहर्निशम् अहोरात्रः अहोरूपम् अहोरथन्तरम् अतोऽत्युः अकारात्परस्य विसर्ज
नीयस्योकारो भवत्यति परे। कोऽर्थः हशे अकारात्परस्य विसर्जनीयस्योकारो भवति हशि परे दे
वो याति मनोरथः आत्त्वे लोपश्च अवर्णात्परस्य विसर्जनीयस्य लोपश्च भवत्यवे परे देवा अ
त्र बाला यान्ति देवा ब्रह्म स्वरे यत्वं स्यात् देवायिह भोसः भोस भगोस अघोस इत्येतस्य विसर्ज
नीयस्य लोपश्च भवत्यवे परे भो हरे भगो नमस्ते अघो याहि स्वरे यत्वं स्यात्। भोयेहि भगोयेहि
अघोयाहि नामिनोरः नामिनः परस्य विसर्जनीयस्य रेफो भवत्यवे परे अग्निरत्र पटु

माच्छादयति माच्छिनत्ति पुंसो [illegible] संयोगान्तस्य लोपो नुम्स्कौ किंतः पुंस्कोकिलः [illegible]
किम् पुंस्कोकिलः खपे किं पुंस्पुत्रः [illegible] पुंस्कोकिलः पुंस्वानम् [illegible]
र स्यानुस्वारो भवति [illegible] तद्ध्यानि पद्मस्थ्या [illegible] किंवान्यो [illegible] किं [illegible]
रते नश्चापदान्तस्य झलि वर्त्तमानस्यानुस्वारो भवति यशांसि आक्रंस्यते [illegible]
हि अपदान्ते किं मन्ये पाहि [illegible] किं वन्धते [illegible] ॥ अपदान्ते वर्त्तमानस्यानुस्वारस्य
ययि परे अनुस्वारस्य परसवर्णः शान्तः अङ्कितः अञ्चितः कुण्ठितः गुम्फितः [illegible]
नस्यानुस्वारस्य यमा वा भवति ययि परे अस्य ययस्य सवर्णः त्वङ्करोषि त्वंकरोषि [illegible] सं
तनोति संय्यन्ता संयन्ता सव्वत्सरः संवत्सरः यल्लोकम् यंलोकम् मो राजि समः क्वौ [illegible]
जौ परे समो मस्य मकारः स्यात् सम्राट् [illegible] हकारे मस्य [illegible] किम् [illegible] किं
[illegible] किंह्मलयति किंह्मलयति किंह्वलयति किंह्वलयति किंह्नुते किंह्नुते
[illegible] [illegible] द्वितीयो वा ॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ते तत्वात् [illegible]

सा॰ पू॰ १०

कुतुकवर्जितस्य विसर्गो ॥ [illegible] ॥ कद्रूपस्वकः कद्रूपतः सन्नसः सन्नसः साध्वे
हुं कुतुकवर्जितस्य माङ् ध्वाङ्क्षः माङ्‌क्षुणः माङ्‌पक्षः सुनाथाद् साधुः सुभूपाद् साधुः सुभासु
साधुः एकार पूर्वस्यात् नेदानस्यान दैर्ध्यतो वैसर्गः सन्धात् रेफस्यो विसर्गो भवत्य [illegible]
तेच हुल्वोःकम्पौ वा कवर्गपवर्गयोः परयोर्विसर्गस्य ४ कः पौ वा भवतः क पाहुर्ली
यार्थीनः ४ पाहि ॥ कः पाहि ॥ कनू पाहि ॥ [illegible] स्वर्गः [illegible] कास
नोति [illegible] विसर्जनीयस्य [illegible] धनः स्त्रीभूयाः [illegible]
कः सूरः कथं रङ्कः कः पूर्णकस्य साधुः कः साधुः [illegible]
हरिः स्फुरति हरिस्फुरति हुल्वोः कपौ वा कः करोति कः करोति कः पचति [illegible] पचति [illegible]
स्त्वा [illegible] वाचस्पतिः बृहस्पतिः तस्करः कौतस्कुतः [illegible]
कान् भास्करः [illegible] सर्पिष्कामाप्रास् स-
[illegible] सर्पिष्कम् सर्पिष्कामयति नमस्करोति पुरस्करोति निष्कलुषम् भ्रातिष्कलय ति- १०

सि०कौ० द्विष्करोति। द्विःकरोति। त्रिष्करोति। त्रिःकरोति। [illegible] चतुःकरोति [illegible]
पू० लं सर्पिष्करोति सर्पिःकरोति धनुष्करोति धनुःकरोति [illegible]
१२ अयस्कारः अयस्कामः अयस्कंसः अयस्कुम्भः [illegible]
र्णी अनव्ययस्य किम् [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १२

सि॰ चं॰ पू॰ १४ बोधा उषसो बुधे । उषस् इति सकारान्तस्य रेफो भवति बुधे परे । उषःबुधः उषर्बुधः । रेफसंज्ञ-
कस्य विकल्पेन । गीःपतिः गीर्पतिः । अहःपतिः अहर्पतिः । [illegible] । रेफस्य विसर्जनीयस्य रेफो भवत्यचि परे । भानवस्त्र भानवस्त्राताः । [illegible] । रेफस्य रेफे परे
लोपो भवति पूर्वस्य च दीर्घः । पुनारमते हरीराजते । भानूराजते शम्भूराजते ॥
एषसपरात्स्वरात्परस्य विसर्जनीयस्य लोपो भवति हसे परे स चरति । एष हसति । सप्त-
क्वचित् विसर्गस्य लोपः स्यात् लोपे सत्यपि पुनः सन्धिः । सैष दाशरथी रामः सैष राजा युधिष्ठिरः ॥
सैष कर्णो महात्यागी सैष भीमो महाबलः ॥ इति विसर्गसन्धिः ॥ ५ ॥ अथ षड्लिङ्गानि । लिङ्ग-
[illegible] स्यादयः ॥ सि॰ औ॰ जस्॰ अम्॰ औ॰
शस्॰ टा॰ भ्याम्॰ भिस्॰ ङे॰ भ्याम्॰ भ्यस्॰ ङसि॰ भ्याम्॰ भ्यस्॰ ङस्॰ ओस्॰ आम्॰ ङि॰ ओस्
सुप्॰ [illegible] त्रयं त्रयं अभवानि एकवचन द्विवचन बहुवचनेषु एकवचन द्विवचन
बहुवचनानि ॥ [illegible] ॥ देवो जसो जकारो जसोरिति शिरोस्यार्थः केचित् अनुस्वारो १३

सि॰ चं॰ पृ॰ १३

सस्य । समानादमः परस्यामोऽकारस्य लोपो भवति । देवम् । देवौ । [illegible] इति निषे-
धयतेः । [illegible] नुडसः । पुंलिङ्गस्य समानादुत्तरस्य शस सकारस्य नकारादेशो भवति [illegible]
स्याते शसि । शसि परे पूर्वस्य दीर्घो भवति । [illegible] नानुवर्ती यान्निषेधे देवान् । [illegible]
नेति विशेषसूत्रः । देवेन । अकारात्परस्य टा इनो भवति । देवेन । [illegible] अकारस्यात्वं भवति अकारादौ सु-
पि । देवाभ्याम् । [illegible] । अकारात्परस्य भिसो भकारस्याकारादेशो भवति । देवैः । [illegible]
ङेर्यः । अकारात्परस्य ङे इत्यस्य यादेशो भवति । देवाय । देवाभ्याम् । [illegible] अकारस्यैत्वं
भवति सकारभकारयोर्विभक्त्योर्बहुत्वे सति देवेभ्यः । [illegible] अकारात्परो ङसिरद्भवति । देवात् ।
देवाभ्याम् । देवेभ्यः । ङसः स्यः । अकारात्परो ङस् स्यो भवति । देवस्य । [illegible] अकारस्यैत्वं भवति । ओ-
सि परे । देवयोः । नुडामः । समानात्परस्यामो नुडागमो भवति पुंसि नपुंसके च । [illegible] नामि परे पूर्व-
स्य दीर्घो भवति । देवानाम् । देवे । देवयोः । [illegible]
[illegible] सकारस्य षकारादेशो भवति [illegible] देवेषु । १३

सि. चं.
पू०
२७

सिद्धिः। आमन्त्र्ये ऽर्थे सिद्धिः सम्बुद्धौ भवति सम्बुद्धौ ऽपि ऽधातोः। ह्रस्वान्त मातादेर्यो लक्ष्यो ह्रस्व-
स्य लोपो भवत्य धातोः आमि [illegible] धातुः हे देव। हे देवौ। हे देवाः।
एवं घट पट राम कृष्ण मुकुन्दादयः। सर्व विश्व उभ उभय अन्य अन्यतर इतर डतर डतम सम सि-
म त्वत् त्व भवतु नेम एक पूर्व पर अवर दक्षिण उत्तर अपर अधर स्व अन्तर त्यद् तद् यद् एतद्
इदम् अदस् द्वि किम् युष्मद् अस्मद्। एते सर्वादयस्त्रिलिङ्गाः। [illegible] सर्वादेरकारान्तात्परो जस्
भवति सर्वे। [illegible] रेफ ऋवर्णेभ्यः परस्य नकारस्य णकारो भवति
नो ऽपि तस्य न भवति। सर्वान्। [illegible] अट् कु [illegible] ऽपि। [illegible] कवर्ग पवर्ग [illegible]
स्वारेण कवर्ग पवर्गाभ्यां [illegible] व्यवधाने ऽपि भवति नान्येन। सर्वेण। [illegible]
न्तात्परस्य ङे इत्येतस्य स्मै आदेशो भवति। सर्वस्मै। [illegible] सर्वादेरकारान्तात्परस्य [illegible] आदेशो
भवति सर्वस्मात्। [illegible] सर्वादेरवर्णान्तात्परस्यामः सुडागमो भवति सर्वेषाम्। [illegible]। स-
र्वादेरकारान्तात्परो ङि इत्यस्य स्मिन् भवति। सर्वस्मिन्। [illegible]। [illegible]। [illegible] भ-

सा॰ चं॰ त्यया नत स्तब्न्ता ग्राह्याः। [illegible] नौत्प्राप्तो। पूर्वाः। पू-
२० र्वस्मात्। पूर्वात्। पूर्वे स्मिन् पूर्वे। [illegible] स्याः। [illegible] स्वर्णकार्यो स्यान्न चे
२५ द्वितीयोऽथवा भिधा॥ पूर्वादिभ्यः सप्तभ्यो [illegible] नहि पूर्वौ स्तो ऽर्थान्ता
न्यत्वाच्च प्रथि [illegible] मति ज्ञानो ऽनि सर्वः। [illegible] परस्या तौ द्वित्व सर्वः
तस्यैवेष सर्व्वोय सर्वो नाम [illegible] अर्थे प्रत्यय समान तुल्यार्थं अन्तरे ऽन्तरा बाह्य
दः पर्यान्तरे वस्त्रं अन्तरे ऽन्तरा वाह्य [illegible] आत्मा वस्त्रम्। अन्तरा पुरी
मध्ये स्वरे तापः। [illegible] सर्वकार्यम्। पूर्वादि
वस्त्रां पुरा जसो वा ॥ [illegible] सर्व नाम्नो [illegible] तृतीया समासे तृतीया समासार्थे वाक्ये न नाम्नी॥ पूर्वो
य मासेन पूर्वाय [illegible] नीचा सप्तमी प्रथमाः नम्
स्यो पूर्वपुरो [illegible] ॥ द्वित्वे ॥ द्व्याः। [illegible] वत्। नेमे। ने-
माः। शेषं सर्ववत्। ततः [illegible] वा सर्व नपुंसकम्। द्वितीय स्मै। द्वितीयाय। द्वितीय स्मात्। २५

माल

द्वितीयात् द्वितीयस्मिन् द्वितीये एवं तृतीयः। उभशब्दो नित्यं द्विवचनान्तः उभौ उभौ
उभाभ्याम् उभाभ्याम् उभाभ्याम् उभयोः उभयोः उभयशब्दस्य द्विवचनं ना-
स्तीति कैयटः स्वरोऽत्यन्ये उभयः उभये निर्जरः जराया जरसन्यतरस्याम्। तदन्तवि-
धिस्तु निर्दिष्टस्यादेशास्तदन्तस्य ज्ञेयः पदाङ्गाधिकारे सर्वस्य निर्दिश्यमानस्यादेशा
भवन्ति। एकदेशविकृतमनन्यवत् निर्जरसौ निर्जरसे निर्जरसः निर्जराः पक्षे हलादौ च
देववत्। संख्याविसायपूर्वस्याह्नस्याहन् वा ङौ। वेङ्योः अन्नन्तस्योपधाया लोपो वा भवति
वृद्धिः इत्येतयोः परयोः मकारवकारान्तसंयोगात् अन्नस्य न। द्व्यह्नि। द्व्यहनि। द्व्यह्ने। विगतमह्ने
व्यह्नः। व्यह्नि व्यहनि व्यह्ने अह्नस्सायं सायाह्नः। सायाह्नि। सायाहनि। सायाह्ने। पाद
दन्त नासिका मास हृदय निशा असृज् यूष दोषन् यकृत् शकृत् उदक आसन मांस पृतना सानु
नाम पद दत् नस् मास् हृद् निश् असन् यूषन् दोषन् यकन् शकन् उदन् आसन् मांस पृत्
स्नु आसादे वा। पदः। पदा। पद्भ्याम्। पद्भिः। दतः। दता। दद्भ्याम्। दद्भिः। मासः। मासा। माभ्या २९

(9)

सि॰ चं॰ पू॰ २७

म्। मांसाभ्याम्॥ अल्लोपः स्वरे स्थसुकः ... ...नस्योपधाया लोपो भवति शसादौ स्वरे प-
रे मकारवकारान्तसंयोगादुत्तरस्य न॥ पूष्णः। पूष्णा। नाम्नो नलोपः शसौ। नान्तस्य नाम्नो नस्य लोप-
श्च भवति रसे पदान्ते चाधौ। पूषभ्याम्। पूषभिः। ... ...। पथश्च पृथक् प्रक्रिया वृ-
त्येके। सोमपाः। सोमपौ। सोमपाः। सोमपाम्। आतो धातोर्लोपः॥ धातुसंबन्धिन आकारस्य
लोपो भवति शसादौ स्वरे परे। सोमपः। सोमपा। सोमपाभ्याम्। इत्यादि। एवं कीलालपा शंख-
ध्मा धूम्रपा विश्वपा प्रभृतयः। धातोः किम्। हाहान्। हाहाः। हाहै। हाहाः। हाहे। हाहोः। हरिः।
औप्॥ इकारान्तादुकारान्ताच्च परऔप् ईप् आपद्यते। हरी। एओ जसि। इकारान्तस्योकारान्तस्य
च जसि परे एकार ओकारश्च भवति। हरयः। धौ। इकारान्तस्योकारान्तस्य च धौ परे एकार ओ-
कारश्च भवति। हे हरे। हरिं। हरी। हरीन्॥ टाना स्त्रियाम्। इकारान्तादुकारान्ताच्च परष्टा ना
भवत्यस्त्रियाम्। हरिणा। हरिभ्याम्। हरिभिः। ङिति॥ इकारान्तस्योकारान्तस्य च ङिति परे
एकार ओकारश्च भवति हरये। हरिभ्याम्। हरिभ्यः॥ ङसङसोः॥ एदोद्भ्यां ङसिङसोरको २७

स्य लोपो भवति । हरेः । कृष्णोः । हरीणाम् ॥ ङेरौ ङित् । इदुद्भ्यां परस्य ङेरौ भवति स च ङित् ॥
ङिति टेः । ङिति परे टेर्लोपो भवति । हरौ । हरिषु । एवं मणि गिरि रवि कवि मुख्याः स्युः । उकारा-
न्ता विष्णु वायु भानु गुरु मुख्याः स्युः । एवं क्रोष्टा? भानुः भानू भानवः ॥ सेर्डा धेः ॥ सखिशब्दान्त-
त्वान्न परस्य सेर्डा भवति । सखा । हे सखे ॥ सखिशब्दस्य नपुंसकाद्ये पञ्चके ऐकारादेशो भव-
त्यधिसु पञ्चसु । सखायौ । सखायः । सखायम् । सखायौ । सखीन् । सखिपत्योर्डिः ॥ सखिप-
तिशब्दयोर्डिरागमो भवति । टाङे ङिसु परतः । दीर्घत्वान्न भवति । सख्या । सख्ये । ङसिङसोः ॥
सखिपतिशब्दयोर्ङसिङसोरुकारो भवति । ङसिङसोरुकारे परे । सख्युः सख्युः स्थिते । ऋतोर्ङुः
ऋकारान्तात्परस्य ङसिङसोरुकारस्योकारो भवति स च ङित् । सख्युः । ङेरौ ङि- दित्यौकारे कृते
सखिपत्योर्डिः । सख्यौ । शोभनः सखा । सुसखा । सुसखायौ । सुसखायः । सुसखीन् । सुसखये
सुसखेः । सुसखौ । अतिशयितः सखा अतिसखा । परमः सखा परमसखा । सखीमतिक्रान्तो
ऽतिसखिः । [illegible] । लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणमिति न्यायात् । पतिश्च

पती। पतयः। पतिम्। पती। पतीन्। पत्या। पत्ये। पत्युः। पत्यौ। पतिः समासे हरिवत्। भूपतये। आ
गमजमनित्यम्। सखिना। पतिना॥ ।द्विशब्दो नित्यं द्विवचनान्तः। त्यदादेरत्वम्। द्वौ। द्वाभ्या-
म्। द्वयोः। सञ्ज्ञोपसर्जनयोर्नात्वम्। द्विर्नाम कश्चित्। द्विः। द्वी। द्वयः। द्वावतिक्रान्तोऽतिद्विः। प्रा-
धान्ये तु परमद्वौ। त्रिशब्दो नित्यं बहुवचनान्तः। त्रयः। त्रीन्। त्रिभिः। त्रिभ्यः। त्रेस्त्रयङ्। त्रिशब्द
स्यायङादेशो भवति नामि परे। तदन्तविधिरत्र। ङिदन्तस्य वक्तव्यः। त्रयाणाम्। परमत्रयाणाम्। कतिश-
ब्दो नित्यं बहुवचनान्तः। डतेः। सङ्ख्यावाचिनो डत्यन्ताज्जश्शसोर्लुक्। प्रत्ययलोपे प्रत्यय
लक्षणम्। लुकि न तन्निमित्तम्। कति २ कतीनाम्। कतिषु। औडुलोमिः। औडुलोमी। उडुलोमाः। लो
म्नोऽपत्येषु बहुष्वकारः। औडुलोमिम्। औडुलोमी। उडुलोमान्। वातप्रमीः। वातप्रम्यौ।
वातप्रम्यः। वातप्रमीम्। वातप्रम्यौ। वातप्रमीन्। वातप्रम्या। एवं ययी पप्पी इत्यादयः॥
क्विबन्तवातप्रमीशब्दस्यामि शसि ङौ च विशेषः। वातप्रम्यम्। वातप्रम्यः। वातप्रम्यि।। ध्यौ
वेतियः। बहवः श्रेयस्यो यस्य स बहुश्रेयसी। ह्रस्वनद्यन्ते तु वस्थानभिन्नस्य स्त्रीत्वस्यौप १९

सि॰ चं॰ पू॰ १०

सर्ज्जनत्वेऽपि स्त्रीकार्य्यं स्यादित्यर्थः । हसे पस्ते र्लोपः । हसान्तादीबन्ताच्च परस्य सेर्लोपो भ-
वति । बहुश्रेयसी । बहुश्रेयस्यौ । यौ ह्रस्वः । स्युवस्थानवर्जितयोरीदूतोः स्त्रीशब्दस्य च-
स्त्रियाख्यौ परे ह्रस्वो भवति । ह्रस्वविधानसामर्थ्याद्बा विति न । हे बहुश्रेयसि । बहुश्रेयसीम् ।
बहुश्रेयसीन् । ङितामट् ॥ स्त्रियामीकारान्तादूकारान्ताच्च ङितामडागमो भवति । बहुश्रेय
स्यै । बहुश्रेयस्याः । बहुश्रेयसीनाम् । स्त्रियाख्यौ ॥ इवर्णान्तादुवर्णान्ताच्च स्त्रियाख्यवर्त्तमा-
नात्परस्य ङेः आमादेशो भवति । बहुश्रेयस्याम् । अनीबन्तत्वान्न सिलोपः । अतिलक्ष्मीः ।
प्रेयस्त्वहुश्रेयसीवत् । सुश्रीः । य्वोरङ् धातोरियुवौ स्वरे । धातोरिवर्णोवर्णयोरियुवौ भवत
स्स्यादौ स्वरे परे । सुश्रियौ । सुश्रियः । एवं सुधीयवत् क्र्यादयः । सेनानीः । य्वौ वा । अनेकस्वर
स्य नाम्नो धातोरिवर्णोवर्णयोर्यकारवकारौ भवतः स्यादौ स्वरे परे । धातोरवयवः संयोगः
पूर्वो यस्मात्तस्य तु न । सोपपदस्यानेकस्वरस्य सेनु पसर्गाकारकपूर्वस्यैव ज्ञान्यपूर्वस्य-
वर्षाकरवन्न पुनर्भूश्च । भूशब्दस्य अन्यभूशब्दस्य सुधीशब्दस्य च न । सेनान्यौ । सेनान्यः । २०

नियः । नीशब्दादुत्तरस्य ङे॰ राम्ादेशः । सेनान्याम् । एवं सुनी ग्रधी ग्रामणी प्रभृतयः । धातुना संयो-
गविशेषणात् । उन्न्यौ । उन्नतनयौ कारकपूर्वस्य किम् । परमनियौ शुद्धधियौ अनेकस्वरस्य कि
म् नियौ । कुमारीमिच्छन् कुमारीवाचरन् कुमारी हसेप इति सिलोपः । कुमार्य्यौ । कुमार्य्यः
अमिशसिच कुमार्य्यम् । कुमार्य्यः शेषं बहुश्रेयसीवत् । सखायमिच्छति सखीयति । ए-
कदेशविकृतस्यानन्यत्वात् । डौच सखा सखायौ सखायः हे सखीः सखायम् । सख्यः ।
सह खेन वर्त्तते सखस्तमिच्छतीति सखीः । सख्यौ । सुतमिच्छति सुतीः । सुत्यौ । खीती शब्दाभ्यां कृत
यादेशाभ्यां ङस्य उः । सख्युः । सुत्युः । नकारस्याप्नजाद्युणाद्याप । लूनमिच्छति लूनीः । लून्युः
क्षामं प्रस्तीमं वेच्छतीति क्षामीः । क्षाम्युः । प्रस्तीमी । प्रस्तीम्युः । शुष्कीः पक्कीः । कृतयादेशत्वाभा-
वान्नोत्वम् ॥ शुष्कियः पक्कियः हूहूः । हूहूः । हे हूहूः । हूहूम् । हूहून् । शेषं ग्रामणीवत् । एवं दृ
न्भूः । अतिचमूः । बहुश्रेयसीवत् । खलपूः । खलप्वौ । खलप्वः एवं सुलूः सुल्वौ इत्यादयः । स्वयं-
भूः स्वयम्भुवौ । स्वयम्भुवः । एवं शम्भूः कटभूः इत्यादयः भूपरमन्त्वादयः । वर्षाभूः । वर्षा २१

स॰ चं॰ पू॰ २२

भ्यो। वर्षाभ्वः। वर्षाभ्वम्। एवं करभूपुनर्भूदृन्भूकारभूशब्दाः॥ सेरा। ऋदन्तान्नाम्नः परस्य सेरा भवति। स च ङित्। पिता। पञ्चसु। ऋकारस्यार् भवति पञ्चसु। पितरौ। पितरः॥ धेरर्। ऋदकारान्तात् परस्य धेरर् भवति स च ङित्। हे पितः। पितरम्। पितरौ। पितॄन्। ऋतो ङ-उः। पितुः। ङौ॥ ऋकारस्यार् भवति ङौ परे। पितरि। एवं जामातृभ्रात्रादयः। नुर्वा नामि दीर्घः। नृणाम्। नृणाम्। शेषं पितृवत्। स्तुरार्। सकारतकारप्रत्ययसम्बन्धिन ऋकारस्यार् भवति पञ्चसु। कर्ता। कर्तारौ। कर्तारः। हे कर्तः। कर्तारम्। कर्तारौ। कर्तॄन्। उद्गातृनप्तृनेष्टृत्वष्टृक्षत्तृहोतृपोतृप्रशास्तॄणाञ्च। उद्गाता। नप्ता। क्रोष्टुशब्दस्य पुंसि पञ्चस्वपि तृजन्तवद्रूपम्॥ क्रोष्टा। क्रोष्टारौ क्रोष्टारः। हे क्रोष्टो। क्रोष्टारम्। क्रोष्टारौ। क्रोष्टून्। टादौ स्वरे क्रोष्टुशब्दस्य तृवद्वा। क्रोष्ट्रा। क्रोष्टुना। क्रोष्ट्रे। क्रोष्टवे। क्रोष्टुः। क्रोष्टोः। क्रोष्टुः। क्रोष्ट्रोः। क्रोष्ट्वोः। कृताकृतप्रसङ्गी यो विधिः स नित्यः। नित्यानित्ययोर्मध्ये नित्यविधिर्बलवान्। क्रोष्टूनाम्। क्रोष्टरि। क्रोष्टौ। सह इना कामेन वर्तते सेः। सयौ। सयः। स्मृता ईर्लक्ष्मीर्येन सः। स्मृतेः। स्मृतयौ। स्मृतयः। रैभिः॥ रैशब्दस्याका

गादेशो भवति सखान्तकारान्तौ स्त्रिभक्तौ । सुराः सुरायौ । सुरायः । सुराभ्याम् । सुरासु । ओरौ । ओका-
रस्यौकारादेशो भवति पञ्चसु । गौः गावौ । गावः हे गौः । अम्शसि ॥ ओकारस्यात्वं भवति अमि
शसि च । गाम् । गावौ । गाः । गवा । गोभ्याम् । गवस्य । गोः । एवं सुद्यौः । स्मृतेऽः शम्भुर्येन सञ्ज्ञातो
ग्लावौ । ग्लावः । ग्लौः । ग्लावौ । ग्लावः ॥ इति स्वरान्ताः पुंलिङ्गाः ॥ आपः ॥ आदन्तादाव-
न्तात्परस्य सेर्लोपो भवति । गङ्गा । औः । आदन्तादावन्तात्पर औरीर्भवति । गङ्गे । गङ्गाः । धिरिः ॥
आदन्तादावन्तात्परो धिरिर्भवति । हे गङ्गे । गङ्गाम् । गङ्गे । गङ्गाः । टौसोरे । आदन्तस्यावन्तस्य
टौसोः परयोरेत्वं भवति । गङ्गया । ङितां यट् ॥ आदन्तादावन्तात्परेषां ङे ङसि ङस् ङीनां यडा-
गमो भवति । गङ्गायै । गङ्गायाः । गङ्गायाः । गङ्गयोः । गङ्गानाम् ॥ आम्ङेः ॥ आदन्तादावन्तात्प-
रस्य ङेः आमादेशो भवति । गङ्गायाम् । गङ्गयोः । गङ्गासु । एवं श्रद्धा मेधा दुर्गादयः । अम्बार्था-
नां द्विस्वराणां धौ ह्रस्वः ॥ हे अम्ब । हे अक्क । हे अल्ल । प्रोक्तं गङ्गावत् । द्विस्वराणामिति किम् ॥ हे
अम्बाडे । हे अम्बाले । हे अम्बिके । यद्वोच्च । सर्वादेः परस्य यट् सुडागमो भवति पूर्वस्य चापोऽ

कारः। सर्व्वस्यै। सर्व्वस्याः। सर्व्वस्याः। सर्व्वयोः। सर्व्वासाम्। सर्व्वस्याम्। एवं विश्वादयोऽप्या-
बन्ताः। जरा। जरसौ जरे। जरसः। जराः। द्विकृसमासे बहुव्रीहौ सर्व्वादेर्वा सर्व्वकार्य्यम्। दक्षि
णपूर्व्वस्यै दक्षिणपूर्व्वायै उत्तरपूर्व्वायाः। अन्तरस्यै पुत्रायै शालायै वेत्यर्थः। अपुरीत्युक्ते
नेह अन्तरायै नगर्य्यै द्वितीयस्यै द्वितीयायै तृतीयस्यै तृतीयायै॥ नासिकायानस्। नासि-
का। नासिके। नासिकाः। नासिकाम्। नसः। नासिकाः। नसा। नासिकया। नोभ्याम्। नासिका
भ्याम्। पक्षे पद्न्सुगङ्गावत्। पृतनायाः पृत्। पृतः। पृता। पृद्भ्याम्। निशाया निश्। निशः
निशा। ब्रश्चभ्रस्जसृजमृजयजराजभ्राजच्छशां षः। ब्रश्चादीनां सप्तानां छशान्तयोश्च
षकारो भवति झलि पदान्ते च॥ षोडः निड्भ्याम्। निड्भिः॥ निट्
सु निशासु। केचित्तु धातोरेव षत्वमाहुः। तन्मते तु नकारे जवा इति जकारः निज्भ्याम्। निज्-
भिः। निक्षु। निचु। निशासु। गोपाः॥ सोमपावत्। बुद्धिः। बुद्धी। बुद्धयः। हे बुद्धे। बुद्धिम्।
बुद्धीः। बुद्ध्या। इदुद्भ्याम्। स्त्रियां ह्रस्वस्य यमानाभ्यां ङिकारो कारयोर्वां परे पदाः। तान्यचेनानाम्याडा २४

सि० चं० पू० २५

गमो भवति। क्रुष्टौ। क्रुष्टे। क्रुष्ट्राः। क्रुष्टेः। क्रुष्ट्राः। क्रुष्टेः। क्रुष्टीनाम्। क्रियांयोः। क्रुष्टासु। अङ्गामामा-
वे क्रोष्टोरभावः। क्रुष्टौ। स्वत्यादि धूति धूति कन्या चयः। धेनु रज्जु तनु च क्न्याद्यवो यथेवत्। त्रिच-
तुरोः स्त्रियां तिसृ चतसृ वत्। स्त्रियामर्थे वर्तमानयोः त्रिचतुरोः तिसृ चतसृ इत्यादेशौ भ-
वतो विभक्तौ ऋकारस्य ऋकारवत् लत ... न भवतः सेवा धेनु न भवति। तिस्रः २। तिसृभिः।
तिसृभ्यः ३। न तिसृ चतसोर्नामि दीर्घः। तिसृणाम्। स्त्रियामिति किम्? चतुरो ब्राह्मणान् ... त्रियास्तृ-
स्यादि ... स्त्रियस्त्रिः। बुद्धिवत्। नामि प्रियत्र्यायाम्। यत्र स्त्रियास्तु ... क्लीबे ...
रे गौरी नदी तौ स्तः। प्रिया स्त्री यस्य स प्रियतिसा। प्रियतिसौ। प्रियतिसः। हे प्रियतिसः॥ आ-
म्यासीवन्नोऽम्। प्रियतिसम्। प्रिया स्त्री यस्य कुलस्य तत् कुलं प्रियत्रि। लुङ्विनादि प्रियत्र्य
स्यान्यत्र ... प्रियतिसृ। प्रियतिसृणी। प्रियतिसॄणि। ... नादिन् ...
रे॥ प्रियतिसृणा। प्रियतिसा। प्रियत्र्ये सन्ध्याम्। द्वे। द्वे। द्वाभ्याम् ३। द्वयोः २॥ ... नदी।
नद्यौ। नद्यः। हे नदि। नदीम्। नद्यौ। नदीः। नद्या॥ ङिन्नाम्। नद्यै। नद्याः। नदीनाम्। नद्याम्। एव २२

सि॰ कौ॰ पू॰ २९ न्तास्तु शरी सरघी कुमारी गौर्यो नद्यः॥ लक्ष्मीः। अनीबन्तत्वान्न सुलोपः। लक्ष्म्यौ लक्ष्म्यः। हे लक्ष्मि। शे-
षं नदीवत्। एवं तरीतन्त्रीतरीप्रभृतयः। लक्ष्मीवत्स्त्रीत्वे सुलोपः स्त्री। स्त्रियाः॥ स्त्रीशब्दस्य-
स्य चेयङ् स्यादजादौ प्रत्यये परे। स्त्रियौ। स्त्रियः। हे स्त्रि। वाम्शसि। अमि शसि च परे स्त्रीशब्दस्य
वाऽयङ् भवति। स्त्रियम्। स्त्रीम्। स्त्रियः। स्त्रीः। स्त्रिया। स्त्रीणाम्। स्त्रियमतिक्रान्तोऽतिस्त्रिः॥ ग-
न्यार्थे। अतिस्त्रियौ ह्रस्वत्वाभावेऽप्यनुवृत्तिः पूर्वं स्त्रैः पुंसि वा अमि। क्लीबे नुमा च स्त्रीप्रत्ययस्येत्य-
न्यथात्वम्। अतिस्त्रयः। हे अतिस्त्रे। अतिस्त्रियम्। अतिस्त्रिम्। अतिस्त्रियौ। अतिस्त्रियः। अति-
स्त्रीन्। अतिस्त्रिणा। अतिस्त्रये। अतिस्त्रेः॥ अतिस्त्रियोः। अतिस्त्रीणाम्। अतिस्त्रौ। अतिस्त्रियोः
अतिस्त्रिषु। औत्वं क्वचिन्नित्यं स्यात् स्त्रीत्वेऽस्तु विभाषया। तथा हि स्त्रीत्वानाम्नि स्त्रियाः पुंस्युपसर्ज-
ने॥ क्लीबे तु तु। अतिस्त्रि। अतिस्त्रिणी। अतिस्त्रीणि। अतिस्त्रिणा। अतिस्त्रये। अतिस्त्रिणे। अ-
तिस्त्रेः। अतिस्त्रिणः। अतिस्त्रेः। अतिस्त्रिणः। अतिस्त्रियोः। अतिस्त्रिणोः। अतिस्त्रीणाम्। अति-
स्त्रौ। अतिस्त्रिणि। स्त्रियाऽन्न पुंसके धीगुणौ वा नस्तु वाच्यः। हे अतिस्त्रे। हे अतिस्त्रि। स्त्रियान्तु भाये २९

णा पुम्वत्। अतिस्त्रि। अतिस्त्रियौ। अतिस्त्रयः। पुंसि। अतिस्त्रीः। अतिस्त्रियम्। स्त्रियाम्। अति स्त्रियै। अतिस्त्रये। अतिस्त्रियाः अतिस्त्रियाः। अतिस्त्रेः २। अतिस्त्रियोः। अतिस्त्रीणाम्। अतिस्त्रि याम्। अतिस्त्रौ। स्त्रीः। स्त्रियौ। स्त्रियः। हे स्त्रि। वेयुवः। इयुवन्तात् ङितां वाट् स्त्री। स्त्रिया। स्त्रि यै। स्त्रियै। स्त्रियाः। स्त्रियः। इयुवन्तादामो नुड् वा स्त्रियास्तु नित्यम्। स्त्रीणाम्। स्त्रियाम्। स्त्रि यि। स्त्रियाम्। एवं ह्रीश्रीप्रभृतयः। एवं भ्रूसुभ्रूप्रभृतयः। प्रधीशब्दस्य तु लक्ष्मीशब्दवद्रूपम्। के षाञ्चिन्मते तु पुंवत्। प्रकृष्टा धीरिति विग्रहे तु लक्ष्मीवत्। अभिप्रायश्च प्रध्यम्। प्रध्येः सुष्ठु धीर्यस्याः सुष्ठु ध्यायतीति वेति विग्रहे। सुधीः। श्रीवत्। केषाञ्चिन्मते पुंवत्। सुष्ठु धीरिति वि ग्रहे तु श्रीवदेव। ग्रामणीः पुंवत्। एवं खलप्वादिः। ऋन्नेभ्यो ङीप्॥ नकारान्तादृकारान्ताच्च शब्दा- त्स्त्रियां ङीप् प्रत्ययो भवति। क्रोष्ट्री। क्रोष्ट्र्यौ। नदीवत्। वधूजम्ब्वादयो नदीवत्। पुनर्भूः। स्रो वा। पुनर्भ्वौ। हे पुनर्भु। पुनर्भ्वा। पुनर्भूणाम्। पुनर्भ्वाम्। भेकाभ्युनर्भो वाच्ये स्त्री वर्षाभूर्द- र्दुरे पुमान्। हे वर्षाभु। वर्षाभ्वौ। स्वयम्भूः पुम्वत्। नकारान्तसंख्यायाः स्वसृतिसृचतसृन- २७

नान्तृ इति तृ आतृ मातृ भ्य ङ्यन्ने वा पौ। माता पितृवत्। स्वसा कर्तृवत्। इति मातृः स्वसृः रः
कुन्दत्। गोः तुन्दत्। नौर्ग्लौवत्॥ इति स्वरान्ताः स्त्रीलिङ्गाः॥ अतोऽम्॥ अकारान्तान्नपुंस
कलिङ्गात्परयोः स्यमोः अम् भवत्य पौ। कुलम्। ह्रस्वौ॥ नपुंसकलिङ्गात्पर औ ईकारमापद्यते। कु-
ले। जश्शसोः शिः। नपुंसकलिङ्गात्परयोर्जश्शसोः शिर्भवति। नुमयमः॥ नपुंसकस्य नुमा
गमो भवति धौ परे जम्यत्याह्वारान्तस्य न शिहन्त्यात्स्वरात्परः॥ नोपधायाः॥ नान्तस्योपधाया-
दीर्घो भवति धौ परे स्वधिनु नाभिच ईति न। कुलानि। हे कुल। शेषं देववत्। एवं मूलफलादयः
मूलन्यादेः। अन्यादेः क्लीबात्परयोः स्यमोः तु भवति। अन्यत्। वाऽवसाने॥ अवसाने वर्त्तमा-
नानां झसान्तां जबा भवन्ति चपा वा। अन्यत्। अन्यद्। अन्ये। अन्यानि। अदेर्डेर्लौ वो नहि अन्यत्
अन्यतमत्। इतरत्। कतरत्। कतमत्। एकतरस्य न। एकतरम्। शेषं सर्ववत्। सेरमादेशो म-
विधु पूर्व यदि अपाने जरसुः। अजरम्। अजरसौ। अजरे। अजराणि। नस्महतोऽघो दीर्घ धौ च।
नकारान्तस्य प्राग्धस्य महच्छब्दस्य च दीर्घो भवति न स्वधिषु धौ च। अजराणि। धनिमुको- २८

सि॰ चं॰ पू॰ २९

पवादः पुंसः शाटं बाधित्वा परत्वाज्जरस् । ततस्सन्निपातपरिभाषया न लुक् । अजरसम् । अजर
म् । अजरसौ । अजरे । अजरांसि । अजराणि । शेषं निर्जरवत् ॥ हृदयोदकास्यमांसानाम् । हृदु-
दन् । आसन् मांस् । हृदि । हृदा । हृद्भ्याम् । उदानि । उदा । उदभ्याम् । आसानि । आस्ना । आस-
भ्याम् । मांसि । मांसा ॥ मांभ्याम् । नपुंसकस्य । नपुंसकस्य ह्रस्वो भवति । श्रीपं कुलवत् । नपुंस-
कस्य शेर्लुक् । अस्थि । स्थूणानपुंसके धोर्गुणो वा । हे अस्थे । हे अस्थि ॥ नामिन स्वरे । नाम्य-
न्तस्य नपुंसकस्य नुमागमो भवति स्यादौ स्वरे । अस्थिनी ॥ अस्थ्यादीनां टादौ ॥ टादौ स्वरे अस्थ्या
दीनां नुमागमः इकारस्य चाकारः । अल्लोपः स्वरेऽन्त्ययुक्तात् ... सादौ । अस्थ्ना । अस्थ्ने । अस्थ्नः
अस्थ्नोः । अस्थ्नाम् ॥ ङेङ्योः ॥ अस्थ्नि । अस्थनि । एवं दधिसक्थ्यक्षिशब्दास्तदन्तस्यापीष्टः
प्रियास्थ्ना । अतिदध्ना । वारि । वारिणी । वारीणि ॥ आमि नुट् ॥ वारीणाम् । नपुंसकस्य । ग्रामणि
टादौ पुंवत् । पुंसकस्य पुंवत् । उक्तपुंस्कं नाम्यन्तं नपुंसकलिङ्गं टादौ स्वरे परे पुंवद्भवति । ग्राम
ण्या । ग्रामणिना । ग्रामणीनाम् । ग्रामण्याम् । ग्रामणिनि । ग्रामण्याम् । सुधि । सुध्या । सुधिना । २९

सि॰ च॰
पृ॰
३०

सुधि। सुधिया। सुधिना। मधु। हे मधो। हे मधु॥ एवं मध्वादयः॥ सानु। सानुनी। स्नूनि। स्नुना। सा-
नुना। स्नुभ्याम्। प्रियक्रोष्टु। प्रियक्रोष्टुनी। प्रियक्रोष्टूनि। प्रियक्रोष्ट्रा। प्रियक्रोष्टुना। प्रियक्रोष्ट्रे
प्रियक्रोष्टवे। प्रियक्रोष्टुने। प्रियक्रोष्टुः। प्रियक्रोष्ट्रोः। प्रियक्रोष्टुनः॥ सुलु। सुलुनी। सुलूनि। सु-
ल्वा। सुलुना। एवं खलपूप्रभृतयः। धातृ। धातृणी। धातॄणि। हे धातः। हे धातृ। [illegible]
यः। एवं ज्ञातृ कर्त्रादयः॥ ह्रस्वादेशे सन्ध्यक्षराणामिकारोकारौ। अतिरि। अतिरिणी। अति-
रिणा। अतिरये। अतिरेः। अतिराभ्याम्। अतिरिणि। अतिरासु। प्रद्यु। प्रद्युना। प्रद्यवा। उप-
गु। उपगवा। उपगुना। अतिनु। अतिनुना। अतिनावा॥ इति स्वरान्ता नपुंसकलिङ्गाः॥
अनडुह्शब्दः॥ पुंसि पञ्चसु सुपश्चानडुह आमागमः॥ दृपिला। सावनडुहः॥ अनडुहस्सौ नु-
म्॥ संयोगान्तस्य लोपः। रसे पदान्ते च। सामिन्तस्य वान्त। अनड्वान्। अनड्वाहौ। अनड्वाहः।
धावम्। चतुरनडुहोर्धावमामाम आम्। हे अनड्वन्॥ वसां रसे॥ वसुकं सुध्वंसु अनडुहां दत्व
म्भवति रसे पदान्ते च। अनडुद्भ्याम्॥ अनडुत्सु॥ रो दे दीर्घः॥ आद्यो इकारो दार्ढे हकारस्य घत्वम् ३०

वति धातोर्झसे नाम्न्यश्वसे पदान्ते च। आदिजबानां झभान्तस्य झभाः स्ध्वोः॥ धातोर्झभान्तस्याव-
यवस्यादौ वर्त्तमानां जबानां झभा भवन्ति सकारे ध्वशब्दे नाम्न्यश्वसे पदान्ते च। धुक्। धुग्। दुहौ।
दुहः। धुग्भ्याम्। धुक्षु। भाद्योश्चारो किम्। दामलिह्यतीति दामलिट्। दामलिड्। दामलिड्भ्या-
म्। दामलिट्सु। दामलिट्त्सु। अवयवस्य किम्। गर्द्दभमाचष्टे गर्द्दभयतीति गर्धप्। गर्द्दभौ। गा-
र्दब्भ्याम्। गार्धप्सु॥ होढः॥ हकारस्य ढत्वं भवति धातोर्झसे परे नाम्न्यश्वसे पदान्ते च।
लिट्। लिड्। लिहौ। लिहः। लिड्भ्याम्। लिट्सु। लिट्त्सु। द्रुह मुह ष्णुह ष्णिहां वा घत्वम्। ध्रुक्। ध्रु-
ग्। ध्रुट्। ध्रुड्। द्रुहौ। द्रुहः। ध्रुग्भ्याम्। ध्रुड्भ्याम्। ध्रुक्षु। ध्रुट्सु। ध्रुट्त्सु। एवं मुह् स्नुह् स्निह्। वि-
श्ववाट्। विश्ववाड्। वाहोवौ श्वसादौ स्वरे॥ वाहो वकारस्यौ भवति श्वसादौ स्वरे परे। विश्वौहः।
विश्वौहा। विश्ववाड्भ्याम्। विश्ववाट्सु। विश्ववाट्त्सु॥ सहेः साड्॥ साडिरूपे सति सहेः स-
स्य षो भवति। तुराषाट्। तुराषाड्। तुरासाहौ। तुरासाहः। तुराषाड्भ्याम्। तुराषाट्सु॥ दि-
व औः॥ दिवो नाम्न औकारादेशो भवति सौ परे॥ सुद्यौः। सुदिवौ॥ उः ऽसे॥ दिव-

सि॰चं॰
पू॰
३२

उदादेशो भवति रसे पदान्ते च। सुधुभ्याम्। सुधुषु। चतुरशब्दो नित्यम्बहुवचनान्तः॥ चतुराम्शौ च॥ चतुरशब्दस्याम् आगमो भवति पञ्चसु शौ च न स्त्रीति। चत्वारः। चतुरः। चतुर्भिः। रसंख्यायाः। रेफान्तसंख्यायाः परस्यामो नुडागमो भवति। चतुर्णाम्। चतुर्षु। प्रियाश्चत्वारः। प्रियाणि वा चत्वारि यस्यासौ प्रियचत्वाः। हे प्रियचत्वः। प्रियचत्वारौ। प्रियचत्वारः॥ प्रियचतुरः। गौणत्वे नुट् न। स्वार्थावच्छिन्नपरार्थावलम्बित्वं गौणत्वम्। प्रियचतुराम्। कमल कमलाम्वाचष्टा-णः कमल्। कमलौ। कमलः। फल्। फलौ। फल्भ्याम्। मोनो धातोः। मान्तस्य धातोर्मस्य नो भवति रसे पदान्ते च वमयोश्च नस्य लोपो न॥ प्रशान्। प्रशामौ। प्रशामः। प्रशान्भ्याम्। प्रशान्सु। कः। कौ। के॥ इदमो यम्पुंसि। इदमः पुंसि सावयं भवति। अयम्। इदस्य मः॥ त्यदादेरेकारस्य मत्वम्भवति स्यादौ। इमौ। इमे। त्यदादेः सम्बोधनाभावः। इमम्। इमौ। इमान्॥ अनटौसोः॥ इदमोऽनादेशो भवति टौसोः परयोः। अनेन। अनयोः। स्भ्योः। सकारे भकारे च परे इदमोऽकारो भवति कृतत्वस्य अद्भिः। आभ्याम्॥ भिसू भिस्। इदमः इसो भिस् भिसैव भवति न भकारस्याकारः। एभिः। अ- ३

सि॰चं॰ स्ते। अस्मात्। अस्य। अनयोः। एषाम्। अस्मिन्। अनयोः। एषु॥ इदमेतदोरन्वादेशे द्वितीया
पू॰ टौस्स्वेनत्। एनम्। एनौ। एनान्। एनेन। एनयोः। किञ्चित्कार्य्यं विधातुमुपात्तस्य कार्या-
३३ न्तरं विधातुं पुनरुपादानमन्वादेशः। यथाऽनेन व्याकरणमधीतम्॥ एनं छन्दोऽध्यापय॥ नो-
पधायाः॥ नाम्नो नो लोपश्शौ। राजा। राजानौ। राजानः। हे राजन्॥ अल्लोपः स्वरेऽम्युक्ता च्छ-
सादौ। रुधुल्लम्। जञोर्ज्ञः॥ जकारञकारयोर्योगे ज्ञो भवति। राज्ञः। राज्ञा। राजभ्याम्। नलोप-
श्चि। न विभक्तिकार्य्यम्। यच्च स्थिति ज्ञापकात्। राजभिः॥ ङेङ्योः॥ राज्ञि। राजनि। राज्ञोः। राज-
सु। एवंम्वृषादयः। यज्वनः। यज्वना। आत्मनः। आत्मना। प्रतिदिवा। प्रतिदिवानौ। अल्लोपेऽन्ते
र्वो विहसि॥ धातोरिदुतो दीर्घो भवति रेफवकारयोर्हसपरयोः। प्रतिदीव्नः। प्रतिदीव्ना। प्रतिदिवभ्या-
म्॥ श्वादेः॥ श्वादेर्वस्य ऊत्वं प्राप्नोति शसादौ स्वरे ईपी कोरेच्च॥ शुनः। शुना। श्वभ्याम्। यूनः। यूना। यु-
वभ्याम्। मघवा। मघवानौ। मघवानः। मघोनः। मघोना। अर्वणस्त्वसावनञः। नञा रहितस्यार्व-
न्नन्तस्य तृवदन्तादेशः स्यान्न तु सौ। त्वतानुम्॥ उकारानुबन्धस्य ऋकारानुबन्धस्य चानुस्वारा- ३३

सि॰चं॰ न्तो भवति पुंसि पञ्चसु । अर्वन्तौ अर्वन्तः । अर्वन्तम् । अर्वन्तौ । अर्वतः । अर्वता । अर्वद्भ्याम्
पू॰ ॥ अनञः किम् । अनर्वाणौ । असौ किम् । अर्वा ॥ इतोऽत्पञ्चसु । पथिन् । मथिन् । ऋभुक्षिन्-
४ शब्दानामिकारस्याकारादेशो भवति पुंसि पञ्चसु परेषु च । थो न्थः ॥ पथिमथोस्थस्य न्थः स्यात्पुं-
सि पञ्चसु परेषु च । आ सौ । पथिमथिऋभुक्षां टेरात्वं भवति सौ । पन्थाः । पन्थानौ । पन्थानः । हे
पन्थाः । पन्थानम् ॥ भस्य टेः । पथिमथिऋभुक्षां टेर्लोपो भवति भसंज्ञे स्वरे ईपीकारे च । पथः । प-
था । पथिषु । एवं मन्था ऋभुक्षाः । स्त्रियां नान्तात् ङीप् ॥ सुपथी । सुपथी । अनृभुक्षी सेना ।
क्लीबे प्रोक्तः । पन्था यस्मिन्वने तत्सुपथि वनम् ॥ धौ नपुंसकानान्तस्य लोपो वा । हे सुपथिन्
हे सुपथि । सुपथी । सुपन्थानि ॥ इन्हन्पूषार्यम्णां शौ सौ । इन् हन् पूषन् अर्यमन् इत्येतेषां शौ सौ चाथो परे उ-
पधाया दीर्घो भवति नान्यत्र । दण्डी । हे दण्डिन् । दण्डिनौ । दण्डिनः । एवं कामिन् हलिन् शालि-
न् वाग्मिन् प्रभृतयः । वृत्रहा । वृत्रहणौ । वृत्रहणः ॥ हन्तेर्घ्नः ॥ हन्तेर्हकारस्य घो भवति नकारे ञि-
ति णिति च परे असंयोगे णत्वं न । वृत्रघ्नः । वृत्रघ्ना । वृत्रहभ्याम् । एवं पूषन् अर्यमन् ॥ संख्या- ३७

शब्दाः पञ्चन् प्रभृतयो बहुवचनान्ताः षट्संज्ञाः। जश्शसोर्लुक्॥ षकारनकारान्तसंख्यायाः परयोर्जश्शसोर्लुक्। पञ्च २। पञ्चभिः। पञ्चभ्यः २॥ षष्ठ्याः॥ षकारनकारान्तसंख्यायाः परस्या मो नुडागमो भवति। पञ्चानाम्। परमपञ्चानाम्॥ गौणत्वेन लुङ्नुटौ। प्रियपञ्चा। प्रियपञ्चानौ। प्रियपञ्चानः। प्रियपञ्चः। प्रियपञ्चा। एवं सप्तन् नवन् दशन् प्रभृतयः॥ अष्टनो डौ वा॥ अष्टनः परयोर्जश्शसोर्वा डौ भवति। अष्टौ। अष्ट। अष्टौ। अष्ट॥ वा सु। अष्टन् सकारभकारादिषु विभक्तिषु वात्वम्भवति। अष्टाभिः। अष्टभिः। अष्टाभ्यः। अष्टभ्यः २। अष्टानाम्। प्रिया अष्टौ यस्य सो प्रियाष्टा। प्रियाष्टानौ। प्रियाष्टानः। प्रियाष्टः। प्रियाष्टा। प्रियाष्टाभ्याम्। प्रियाष्टौ राजवत्सर्व्वं हृ हावचा परं हसे। सुगण्। सुगणौ। सुगणः। सुगणम्। सुगणौ। सुगणः। सुगणत्सु। भुत्। भुद्। बुधौ। बुधः। भुद्भ्याम्। भुत्सु। राट्। राड्। राजौ। राजः। राड्भ्याम्। राट्सु। सुककुप्। सुककुब्। सुककुभौ। सुककुभः। सुककुब्भ्याम्। सुककुप्सु। युजेः पञ्चसु नुम्। नसमासे द्वितीये च। द्विषाम्। द्विषद्भ्यां स्पृश दृश धृष् नश् त्विज् अञ्च युज् स्रज् मञ्ज् उष्णिह् हादीनां कुत्वं स्यादौ वसे पदान्ते च। संयोगान्तस्य लोपः

युङ्। युञ्जौ। युञ्जः। युञ्जम्। युजौ। युजः। युजा। युग्भ्याम्। समासे तु सुयुक्। चोः कुः॥ चवर्गस्य कवर्गो भवति। धातोर्झसे नान्तस्य सेपदान्ते च समासार्थस्य नुम्। सुयुक्। खन्। खञ्जौ। खन्भ्याम्। खन्त्सु। क्वचित्र राजा दे:षः। सम्राट्। सम्राड्। सम्राजौ। सम्राजः। देवेट्। देवेड्। देवेजौ। देवेजः। परिमृट्। परिमृड्। परिमृजौ। परिमृजः। विश्वसृट्। विश्वसृड्। विश्वसृजौ। विश्वस्य वसुराटो दीर्घः। विश्वावसुः। विश्वाराट्। विश्वाराजौ। विश्वाराड्भ्याम्। विश्वाराट्सु विश्वाराट्त्सु। स्कोराद्यो-न्त्य॥ संयोगाद्यो सकारककारयोर्लोपो भवति धातोर्झसे नान्तस्य से पदान्ते च। भृट्। भृड्। भृ-ज्जौ। भृज्जः। वृक् वृग्। वृश्चवृट् वृश्चवृश्चौ। विभ्राट्। विभ्राजौ। विभ्राड्भ्याम्। विभ्राट्सु॥ ऋ-त्विक्। ऋत्विग्। ऋत्विजौ। ऋत्विक्षु। ऊर्क्। ऊर्जौ। ऊर्क्षु। तः। त्यदादेस्तस्य सत्यन्भवत्यसौ-पे। स्यः। त्यौ। त्ये। सः। तौ। ते। परमसः। सम्बुद्धौ गौणत्वे च त्वत्तत्वेन। त्यत्। त्यदौ। अति त्यत्। अ-तित्यदौ। यः। यौ। ये। एषः। एतौ। एते। अन्वादेशे। एनम्। एनौ। एनान्। एनेन। एनयोः। अश्विमत्। अश्विमन्तौ। अश्विमद्भ्याम्। अश्विमत्सु। ...न्तीति क्विपि कृते नालोपः धातोर्हसान्ते स्यो यथा

भूतस्य नकारस्य लोपः। क्विति च परे पूजार्थाञ्चतेर्न्निरूपपदात्। कुञ्चेः क्विन्। क्रुङ्। क्रुञ्चौ। क्रुङ्भ्याम्। क्रुङ्क्षु॥ क्रुङ्षु। क्रुङ्त्सु। अञ्चेः पुंसि पञ्चसु नुम्। विभाषा। प्रत्यङ्। प्रत्यञ्चौ। प्रत्यञ्चः। प्रत्यञ्चम्। प्रत्यञ्चौ। अचेर्दीर्घश्च नलोपिनो ऽञ्चतेरकारस्य लोपः पूर्वस्य च दीर्घः। पासादौ स्वरे परे तद्धितयस्वरयोरीपीकारे च। प्रतीचः। प्रतीचा। प्रत्यग्भ्याम्। प्रत्यक्षु। तिर्यङ्। तिर्यञ्चौ। तिर्यञ्चः। तिरसस्तिर्यादेशो निपात्यते अलोपे स्वरे तद्धितयस्वरयोरीपीकारे च। तिरश्चा। तिर्यग्भ्याम्। तिर्यक्षु। उदीचः। उदग्भ्याम्। उदक्षु। प्रत्यञ्चतीति प्रत्यङ्। प्रत्यञ्चौ। नलोपो दीर्घो न। प्रत्यञ्चः। प्रत्यङ्भ्याम्। प्रत्यञ्चि। प्रत्यङ्क्षु। सम्यङ्। समीचः। सम्यङ्। सध्रीचः। प्राङ्। प्राचः। पूजायां तु प्रत्यञ्चः। प्रत्यञ्चा। प्रत्यङ्भ्याम्। प्रत्यङ्क्षु। प्रत्यङ्षु। प्रत्यङ्त्सु। उदञ्चः। उदङ्भ्याम्। तिर्यञ्चः। तिर्यङ्भ्याम्। सम्यञ्चः। सध्र्यञ्चः। प्राञ्चः। प्राञ्चा। अदसोऽद्रिः। अमुमञ्चतीति॥ अमुमुयङ्। अमुमुईचः। अमुमुयग्भ्याम्। अदमुयङ्। अदद्र्यङ्। पूजायां तु अमुमुयञ्चः। अमुमुयङ्भ्याम्। अदमुयञ्चः। अदद्र्यञ्चः। अदञ्चो। अदङ्भ्याम्॥ [illegible]॥

न्तस्य महतोऽधोर्दीर्घः स्यादसम्बुद्धौ सौ च। महान्। महान्तौ। महान्तः। हे महन्। ह्रस्वान्तानां जक्षादीनां च धातु- न्नुम् शौ वा। ददत्। ददति ददन्ति। जाग्रत्। दरिद्रत्। चकासत्। शासत्। अत्वसोः सौ। अत्वन्तस्य धातुभिन्नासन्तस्य चोपधाया दीर्घो भवति सावधौ। भवान्। भवन्तौ। भवन्तः। हे भवन्। चन्द्रमाः चन्द्रमसौ। अधातु सन्तस्य किम्। पिण्डग्रसौ। असौ पिण्डग्रः। धात्वन्तस्य तु भवतः भा- वान्न दीर्घः। भवन्। भवन्तौ। पचन्। दीव्यन्। धीमान्। हे धीमन्। धीमन्तौ। मघवान्। मघवन्तौ। मघवद्- भ्याम्। गुप्। गुब्। गुपौ। गुपः। गुब्भ्याम्। ताहक्। ताहशौ। ताहशः। ताहक्षु। स्पृश्यतेः स्पृक्। नशे- र्वा। पदान्ते स्याद्धौ कसे च। नक्। नग्। नट्। नड्। नशौ। नशः। नग्भ्याम्। नड्भ्याम्। नक्षु। नट्सु। वि- ट्। विड्। विशौ। विशः। स्पृक्। स्पृग्। स्पृशौ। स्पृशः। ऋत्विक्। ऋत्विग्। उदक्। पूर्वस्य नकुत्वम्। उदक् स्पृट्। उ- दक् स्पृशौ। दधृक्। दधृग्। दधृषौ। दधृषः। दधृक्षु। रत्नमुट्। रत्नमुड्। रत्नमुषौ। रत्नमुड्भ्याम्। षष पा- ठे। नित्यं बहुवचनान्तत्वात् त्रिषु सरूपः। जश्शसोर्लुक्। षट्। षड्। षट्त्वम्। षकारस्य णः। को णो भवति। नाभिपरे॥ षण्णाम्। षट्सु। षट् त्सु। परमषट्। परमषण्णाम्। गौणत्वे तु प्रियषट्। प्रियषषः। प्रियषषाम्। ३८

दोषांरः। दोषादीनां दोषति रसे पदान्ते च। दोः। दोषौ। प्रसादौ वा दोषन्। दोष्णः। दोष अ्भ्यां
भ्याम्। पास् विसर्गानुस्वारस्थानिकानुस्वार अवधाने ऽपि ह्रिंलात्वररसवस्थः। दोःषु। दोष्षु।
दोष्सु। व्वोर्व्वि हसे। पिपठीः। पिपठिषौ। पिपठीर्भ्याम्। पिपठीःषु। चिकीर्। वर्विदः। चिकीर्षौ। चि-
कीर्षः। तट्। तड्। तक्षौ। तक्षः। गोरट्। गोरड्। गोरक्षौ। गोरक्षः। तक्षिरक्षोरत्वं भोजनं नाक्षोरत्वे
के। तक्। १। गोरक्। २। कत्वोपे कुत्वम सिद्धम्। पिपक्। पिपक्षौ। पिपक्षः। पिपक्षुः। स्वर्णनिकक्।
दधिक्। सुपीः। सुपिसौ। सुपीःषु। सर्वसुतः। विद्वान्। विद्वांसौ। विद्वांसः। हे विद्वन्॥ वसोर्व्वुः॥ वु-
सो र्व्वकारस्य उत्वं भवति। प्रसादौ स्वरे। तद्धितव स्वरमतु वी पकारे च। विदुषः। विद्वद्भ्याम्। वि-
द्वत्सु। सेदिवान्। वस्यो लेवड्भावः। सेदुषः। सेदिवद्भ्याम्। जग्मिवान्। जग्मुषः। जग्मिवद्भ्याम्। जु-
घुवान्। जुघालोः॥ शुश्रुवुषः। शुश्रुवद्भ्याम्। अम्भ हस्त्व न्सात् स्वर्व्यादि धातो ऽर्त्तिम् अत्ते। सैट्।
सुहिन्। सुहिंसौ। सुहिन्भ्याम्। सुहिन्सु। ध्वत्। ध्वसौ। वसांरसे॥ ध्वद्भ्याम्। सर्वेत्वात्। पुंसो ऽसुङ्॥ पुं-
सो ऽसुङ् देशः पुंसि पेष्वसु प्रौञ्च। पुमान्। पुमांसौ। पुमांसः। हे पुमन्। पुंसः। पुंभ्याम्। पुंसु। सेधाः

सि॰ चं॰ वेधसौ। हे वेधः। वेधोभ्याम्। वेधसाम्। उशनस्-पुरुदंसस्-अनेहसां सोर्ङा। उशना। उश
पू॰ नसौ॥ उशनसोऽपि नान्तता अदन्तता वा वाच्या। हे उशनन्। हे उशन। हे उशनः। उशनोभ्याम्।
४० उशनस्सु। सौ सः। अदसो दस्य सः स्यौ। सेनौ। अदस इस्य ओ भवति। असौ। त्यदाद्यः। मात्॥ अदसो

मात्परस्य उत्वं ऊत्वं भवति। अमू। जसी। ई बहुत्वे। अदस एकारस्य ई भवति बहुत्वे सति। अमी। अमुम्। अमू। अमून्। अमुना। अमूभ्याम्। अमीभिः। अमुष्मै। अमुष्मात्। अमुष्य। अमुष्योः॥ अमीषाम्। अमुष्मिन्। अमुयोः। अमीषु॥ इति हलन्ताः पुंलिङ्गाः॥ नहो धः॥ नहो हस्य धो भवति धातोः झसे परे नाम्नश्च रसे परे नश्च। उपानत्। उपानद्। उपानद्भ्याम्। उपानत्सु। उष्णिक्। उष्णिग्। उष्णिहौ। उष्णिहः। उष्णिग्भ्याम्। उष्णिक्षु। द्यौः। दिवौ। द्युभ्याम्। द्युषु। गीः। गिरौ। गीर्भ्याम्। गीर्षु। एवम्पुर्धुराद्यः। चतस्रः। प्रियचत्वाः। प्रियचत्वारौ। प्रियचत्वारः। हे प्रियचत्वः। इदं स्त्रियाम्। इदम स्त्रियाम् इयं सौ। इयम्। इमे। इमाः। अनया। आभ्याम्। आभिः। अस्यै। अस्याः। अनयोः। आसाम्। अस्याम्। आसु। अन्वादेशे। एनाम्। एने। एनाः। एनया। एनयोः। स्रक्। स्रजौ। ४०

सम्भ्याम् । सत्सु । सलिट् । सलिड् । सलिहौ । सलिहः । सलिड्भ्याम् । सलिट्सु । स्या । स्ये । स्याः । स्त्व-
न्त्वद् । स्तद् । किम् । वाक् । वाचौ । वाग्भ्याम् । वाक्षु । ककुप् । ककुभौ । ककुब्भ्याम् । ककुप्सु । त्वक्
त्वग् । त्वचौ । त्वचः । त्वचम् । त्वग्भ्याम् । ऋक् । ऋग् । ऋचौ । ऋचः । ऋचम् । ऋग्भ्याम् । ऋक्षु । अ-
प्शब्दो नित्यं बहुवचनान्तः । आपः । अपः ॥ अपो भि ॥ अपस्तकारो भवति भकारादौ प्रत्यये
॥ अद्भिः । अद्भ्यः । अद्भ्यः । अपाम् । अप्सु ॥ दिक् । दिग् । दिशौ । दिशः । दिग्भ्याम् । दिक्षु । त्विट् । त्विड्
त्विषौ । त्विषः । दृक् । दृग् । दृशौ । दृशः । सह जुषत इति । सजूः । सजुषौ । सजुषः । सजूर्भ्याम् । सजूः षु
आशीः । आशिषौ । आशीर्भ्याम् । आशीःषु । असौ । अमू । अमूः । अमूम् । अमूः । अमुया । अमूभ्या-
म् । अमूभिः । अमुष्यै । अमुष्याः । अमूषाम् । अमुष्याम् । अमूषु ॥ इति हलन्ताः स्त्रीलिङ्गाः ॥
स्वनडुत् । स्वनडुद् । स्वनडुही । स्वनड्वांहि । पुनस्तद्वत् । शेषं पुंवत् ॥ वाः । वारी । वारि । वार्भ्यां-
म् । वार्षु । ऊरसौ । विमलद्यु । विमलदिवी । विमलदिवि । किम् । के । कानि । इदम् । इमे । इमा-
नि । अन्वादेशे । एनत् २ । एने । एनानि । ब्रह्म । ब्रह्मणी । ब्रह्माणि । हे ब्रह्मन् । हे ब्रह्म ॥ अहन् ॥

अहन् शब्दस्य सो भवति रक्षेपदान्तेच। अहः। अह्नी। अहनी। अहानि। अह्ना। अहोभ्याम्। कर्म। कर्मणी। कर्माणि। स्वकर्म्म स्वकर्माणि। पन्था नास्य:॥ दण्डि। दण्डिनी। दण्डीनि। स्रग्वि। स्रग्विणी। स्रग्वीणि। वाग्मि। वाग्मिनी। वाग्मीनि। बहुवृत्रह। बहुवृत्रघ्नी। बहुवृत्रहणी। बहुवृत्रहाणि। बहुपूष। बहुपूष्णी। बहुपूषणी। बहुपूषाणि। बह्वर्यम। बह्वर्यम्णी। बह्वर्यमणी। बह्वर्यमाणि। असृक्। असृजी। असृंजि॥ प्रसादौ वा सन्। असानि। असा। असभ्याम्। ऊर्क्। ऊर्जी। ऊर्ञ्जि। बहूर्जां नुम् प्रतिषेधः॥ अन्त्यात्पूर्वो वा नुम्। बहूर्ञ्जि। बहूर्ज्जि। त्यत्। त्ये। त्यानि। तत्। ते। तानि। यत्। ये यानि। एतत्। एते। एतानि। अन्वादेशे। एनत्। एने। एनानि। वेभित्। वेभिदी। वेभिंदि। सयङन्तस्य श्नोऽनुम्। चेच्छित्। चेच्छिदी। चेच्छिंदि। गवाक् शब्दस्य रूपाणि क्लीबे ऽर्चागति भेदतः। असन्ध्यचा नालोपे न्ववाधिक शतमतम्। स्वम् सुप्सु नवषट् भादौ घटके स्युरतोरिति जश्प्रसोः। त्वत्वानि शेषे दश के रूपाणीति विभावय। गवाक्। गवाञ्चू। गोअक्। गोअग्। गोक्। गोग्। गवाङ्। गोअङ्। गोङ्। गोची। गवाञ्ची। गोअञ्ची। गोञ्ची। गवाञ्चि। गोअञ्चि। गोञ्चि। गवाञ्चु

गोऽक्षु। गोक्षु। गवाङ्क्षु। गोऽङ्क्षु। गोङ्क्षु। गवाङ्क्षु। गोअङ्क्षु। गोङ्क्षु। गवाङ्ख्षु। गो-
ऽङ्ख्षु। गोङ्ख्षु। तिर्यक्। तिरश्ची। तिर्यञ्चि। तिर्यङ्। तिर्यञ्ची। तिर्यञ्चि। यकृत्। यकृ-
ती। यकृन्ति। यकानि। यक्ना। यकृता। यकभ्याम्। यकृद्भ्याम्। एवं शकृत्॥ ददत्। ददती। ददति।
ददन्ति। एवं जाग्रदादयः। तुदत्। आच्छीनद्योर्नुम्। अवर्णान्तात्परस्य शतुर्वा नुमीकारे ईपि च। तुदती।
तुदन्ती। तुदन्ति। भात्। भाती। भान्ती। भान्ति। शप्श्यनोर्नित्यम्। शप्श्यनोरात्परस्य शतुर्नित्यं नुम् अव-
र्णात्परस्य शतुर्नुम् नित्यमीकारे ईपि च। पचत्। पचन्ती। पचन्ति। दीव्यत्। दीव्यन्ती। दीव्यन्ति। स्व-
प्। स्वपी। अम्महत इति दीर्घः। स्वाम्पि। घ्नोर्नेत्येके। स्वम्पि। स्वपा। भिद्भ्याम्। स्वब्भ्याम्। स्वब्भिः।
जगत्। जगती। जगन्ति। महत्। महती। महान्ति। धनुः। धनुषी। [illegible] दीर्घः। धनूंषि। हविः।
हविषी। हवींषि। पयः। पयसी। पयांसि। तेजः। तेजसी। तेजांसि। वचः। वचसी। वचांसि। पिपठीः।
पिपठिषी। [illegible]। पिपठिषि॥ सुपुम्। सुपुंसी। सुपुमांसि। अदः। अमू। अमूनि। शेषं
पुंवत्॥ इति हलन्ता नपुंसकलिङ्गाः॥ त्वमहं सिना। सिना सहितयोर्युष्मदस्मदोः स्थाने त्वमह- ४३

सि॰ चं॰ वृ॰ ४४

मित्येतावादेशौ भवतो यथासंख्येन । त्वम् । अहम् । युवावौ ॥ द्विवचनं चार्थे वाचिनो र्युष्मदस्मदो
र्युवावौ देशौ भवतो विभक्तौ ॥ आमौ ॥ युष्मदस्मद्भ्यां पर औ राम् भवति । युवाम् । आवाम् । यूय
म्वयम् जसि ॥ जसा सहितयो र्युष्मदस्मदो र्यूयम्वयम्भवतः । यूयम् । वयम् । त्वन्मदेकत्वे ॥ यु
ष्मदोस्त्वन्मदौ भवत एकत्वे गम्यमाने । आम्सौ ॥ युष्मदस्मदोः शेराम्भवति अमि सकारे भि
सि च परे त्वाम् । माम् । युवाम् । आवाम् । त्यदाद्यत्वे शसीति दीर्घः । शसो नो वक्तव्यः । युष्मान् ।
अस्मान् । त्वन्मदादेशौ कृते ॥ एटाड्योः ॥ युष्मदस्मदोरेत्वम्भवति टाड्योः त्वया । मया । युवाभ्या
म् । आवाभ्याम् । युष्माभिः । अस्माभिः । तुभ्यमह्यं ङया ॥ ङे सहितयो र्युष्मदस्मदोस्तुभ्यमह्य
मेतौ भवतः । तुभ्यम् । मह्यम् ॥ भ्यसभ्यम् ॥ युष्मदस्मद्भ्यां भ्यसोऽभ्यम्भवति । भकारो भ-
कारादित्वव्याप्त्यर्थः । तेनात्वे त्वे न भवतः । युष्मभ्यम् । अस्मभ्यम् । ङसिभ्यसोऽत् ॥ ङ
सि साहचर्यात् पंचम्या भ्यस गृह्यते । त्वत् । मत् । युवाभ्याम् । आवाभ्याम् । युष्मत् । अस्मत् ॥
तव मम ङसा ॥ ङसा सहितयो र्युष्मदस्मदोस्तव ममौ भवतः । तव । मम । युवयोः । आवयोः ॥

सि॰ चं॰ पू॰ ४५ सुडामः। सामाकम्। युष्मदस्मद्भ्यां परस्य साम आकं स्यात्। [illegible] युष्माकम्। अस्माकम्। त्वयि। मयि।
युवयोः। आवयोः। युष्मासु। अस्मासु। [illegible]
[illegible] त्वन्मावपि॥ १॥ [illegible]
यौ तुभ्यमह्यौ तव ममावपि। २॥ [illegible]
वहिर्भूते स्वतः। ३॥ [illegible]
त्वन्मदौ च॥ ४॥ [illegible] अतित्वम्। [illegible]
[illegible] भवति। अतित्वाम्। अतिमाम्। [illegible] अतिमा-
म्। त्वन्मदेकत्वे। आम्लौ। अतित्वाम्। अतिमाम्। अतित्वान्। [illegible]
अतित्वाभ्याम्। अतिमाभ्याम्। अतित्वाभिः। अतिमाभिः। [illegible] अतित्वा-
भ्याम्। अतिमाभ्याम्। अतित्वभ्यम्। अतिमभ्यम्। अतित्वत्। अतिमत्। [illegible]
अतित्वयोः। अतिमयोः। अतित्वाकम्। अतिमाकम्। अतित्वयि। अतिमयि। अतित्वासु। अतिमासु॥ ४५

युवावाभ्यां ऽतिक्रान्त इति विग्रहे सिजसङ्के ङस्सु आवत् अन्यत्र युवावौ अतित्वम् । अत्यह-
म् । अतियुवाम् । अत्यावाम् । अतियूयम् । अतिवयम् । अतियुवाम् । अत्यावाम् ।
अतियुवाम् । अत्यावाम् । अतियुवान् । अत्यावान् । अतियुवया । अत्यावया । अतितु-
भ्यम् । अतिमह्यम् । अतियुवाभ्याम् । अत्यावाभ्याम् । अतियुवभ्यम् । अत्यावभ्यम् । अतियु-
वत् । अत्यावत् । अतियुवाभ्याम् । अत्यावाभ्याम् । अतियुवत् । अत्यावत् । अतितव । अतिमम
अतियुवयोः । अत्यावयोः । अतियुवाकम् । अत्यावाकम् । अतियुवयि । अत्यावयि । अतियुवा
सु । अत्यावासु । युष्मानस्मान्वाऽतिक्रान्त इति विग्रहे । अतित्वम् । अत्यहम् । अतियुष्माम् । अ-
त्यस्माम् । अतियूयम् । अतिवयम् । सिजसङ्के ङस्सु आवत् । अतियुष्माम् । अत्यस्माम् । अति-
युष्मान् । अत्यस्मान् । अतियुष्मान् । अत्यस्मान् । अतियुष्मया । अत्यस्मया । अतियुष्माभ्याम्
अत्यस्माभ्याम् । अतियुष्माभिः । अत्यस्माभिः । अतितुभ्यम् । अतिमह्यम् । अतियुष्मत् । अत्य
स्मत् । अतियुष्माभ्याम् । अत्यस्माभ्याम् । अतियुष्मत् । अत्यस्मत् । अतितव । अतिमम । अति-

युष्माकम्। अस्माकम्। अतियुष्मयि। अत्यस्मयि। अतियुष्मासु। अत्यस्मासु। युष्मदस्मदोः
षष्ठीचतुर्थीद्वितीयाभिस्ते मे वांनौ वस्नसौ। युष्मदस्मदोः षष्ठी चतुर्थी द्वितीया सहितयोर्यथा
संख्येन क्रमी आदेशा भवन्ति। तत्रैकवचनेन सहितयोस्ते मे द्विवचनेन वांनौ बहुवचनेन वस्नसौ। त्वामा
मा अमा सहितयोर्युष्मदस्मदोस्त्वा मा एतौ भवतः॥ श्रीशस्त्वावतु मापीह दत्तात्ते मेऽपि शर्म्म
सः॥ स्वामी ते मेऽपि स हरिः पातु वामपि नौ विभुः॥ १॥ सुखं वां नौ ददात्वीशः पतिर्वामपि नौ ह-
रिः॥ सोऽव्याद्वो नः शिवं वो नो दद्यात्सेव्योऽत्र वः स नः॥ २॥ एकवाक्ये युष्मदस्मदादेशा वक्तव्याः
एकवाक्यतास्थापकम्। तेनेह न ओदनं पच तव भविष्यति। इह तु स्यादेव शालीनान्ते ओदनं दास्या-
मि अन्वादेशे वा। धाता ते भक्तोऽस्ति॥ अन्वादेशे नित्यम्। तस्मै ते नमः। नादौ। युष्मदस्मदौ पा-
दादौ च वर्त्तमानयोर्युष्मदस्मदोर्नैते त्वामादयो वेदैरशेषैः संवेद्योऽस्मान्कृष्णः सर्वदावतु। वि-
शेष्य पूर्व्वं सम्बोधनं सम्बोधनेत्तरं पूर्वं सम्बोधनं हित्वाऽन्यस्मात्सम्बोधनात्परयोर्नैते। देवा
स्मान् पाहि नः हरे विभो अस्मान् रक्ष सर्व्वदा। विशेष्य पूर्व्वात्तु हरे कृपालो नः पाहि सर्व्वदा रक्ष देव

सि·चं· नः चादिभिश्च च·वा·ह·अह·एव·एभिर्योगेनेत्यादयोर्युवयोश्चैषोहरिर्मामेवरक्षतु
पू० ॥ अचासुषज्ञानार्थधातुभिर्योगेनच। चेतसात्वा समीक्षते भक्तस्तव रूपंध्यायति चाक्षुष
४८ ज्ञानेतुभक्तस्त्वांपश्यतिचक्षुषाविद्यमानपूर्वात्प्रथमान्तात्परयोस्त्वादेशो ऽप्येतेवाभक्तस्त्व
मप्यहन्तेनहरिस्त्वांत्रायतेसमांत्वामेतिवाचादिर्निपातः च·वा·ह·अह·एव।एवम्·नून
म्।पृथक्।शश्वत्।युगपत्।भूयस्·नह·हन्त·विना।नाना।स्वस्ति।अस्ति।दोषा।नक्तम्।मृषा।मि
थ्या।मिथुस्।अथ·अथो·अहोस्वित्।ध्रुवम्।उच्चैस्।नीचैस्।शनैस्·ऋधक्।ऋते·आरात्।
दिवा·रात्रौ।सायम्।चिरम्।मनाक्।ईषत्।जोषम्।तूष्णीम्।बहिस्·अवस्·समया।निकषा·
श्रद्धा·वत्·सामि·सना·सनत्·सनात्।तिरस्·अन्तर·अन्तरेण।सहसा·अलम्·वषट्·क्षमा·वि
हायसा·पुरा·मिथो·प्रायस्·मुहुस्·साद्धम्।साकम्।समम्·नमस्·हिरुक्।धिक्।अमा।माङ्·स्वर्·अ
न्तर्।प्रातर्·पुनर्·सनुतर्।यावत्।तावत्।स्वाहा।स्वधा।तथाहि·खलु·किल·सुष्ठु।दुष्ठु।आहह
उपसर्गास्वरविभक्तिप्रतिरूपकाश्च।अवदत्तम्।अहंयुः।हैतौ·अ·आ·इ·ई·उ·ऊ·ए·ऐ·ओ·औ ४८

सि॰ चं॰ पशु · सुकम् · यथा · कथाच · पाट् · प्याट् · अङ्ग · हे · है · भो · । अयेच · विस्रुत्तेजर · स्व · पदे · आकृ · तस्थु
पृ॰ यत्स्मात् । औषट् । वौषट् इत्यादि । तसादि विभक्त्यर्थे निपात्यते तस्मिन्निति तत्र । अस्मिन्निति अत्र ।
४६ यस्मिन्निति यत्र । कस्मिन्निति कुत्र । क्व । कृत्स्नेन प्रकारेण तथा । सर्वथा । कथम् । इत्थम् । अ-
स्मादिति इतः । एतस्मादित्येततः । ततः । यतः । सर्वतः । कुतः । बहुतः । सार्वविभक्तिकस्तसिलित्येके
। आदितः । मध्यतः । अन्ततः । पूर्वस्मिन्निति पुरः । पुरस्तात् । अधः । अधस्तात् । उपरि । उपरिष्टात्
। परस्मिन्निति परेण दक्षिणेन दक्षिणा । दक्षिणतः । उत्तरतः । दक्षिणाहि । दिशि दूरे दक्षिणाहि
। राजाधीनं राजसात् । सर्वं भस्म । भस्मसात् । उरी । ऊरी । उररी विस्तारांगीकारयोः । सप्तम्यादिः का-
ले समाने ऽह्नि सद्यः । अद्य । अधुना । इदानीम् । तस्मिन् काले तदा यदा कदा सदा सर्वदा ए-
कदा अन्यदा सपदि साम्प्रतम् । झटिति तूर्णम् । आनुपूर्व्यम् । पूर्वेद्युः । परेद्युः । परेद्यवि विशेषः
परुत् परारि । अन्येद्युः । अन्यतरेद्युः । उभयेद्युः । तर्हि यर्हि । कर्हि । एतर्हि । प्रादिरुपसर्गः । प्रपरा
अप · सम् · अनु · अव · निस् · निर् · दुस् · दुर् · अभि · वि · अधि · अति · सु · उत् · नि · प्रति · अपि · परि · उप ॥ ३

आङ्। अलम्। अन्तर्। आविस्। प्रायशो ॥ उपसर्गा धातोः प्राक् प्रयोक्तव्याः ॥ तद्धितमम्भ्यादि
रव्ययसंज्ञं भवति। ननु प्राक् निर्दिष्टोक्तावयं त्वत्काक्यशः। तुम्। थाल्। था। त्रि। प्रास्। वत्। कृत्व
स्। सु। आम्। इत्याद्यन्तमव्ययसंज्ञं भवति। अव्ययाद्विभक्तेर्लुक्। सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च
विभक्तिषु वचनेषु च सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययम्॥ वष्टि भागुरिरल्लोपमवाप्योरुपसर्गयोः। आ-
पञ्चैव हलन्तानां यथा वाचा निशा दिशा॥ वगाहः। पिधानम्॥ इत्यव्ययानि॥ अथ स्त्रीप्रत्यया-
मः॥ अकारान्तान्नाम्नः स्त्रियां वर्त्तमानात् आप् प्रत्ययो भवति खट्वा माया। अजा एडका अ-
जा अश्वा चटका मूषिका बाला वत्सा। होडा मन्दा विलाता। सम्फला भस्त्रफला अजिनफला श-
णफला पिण्डफला सत्पुष्पा प्राक्पुष्पा प्रत्यक्पुष्पा काण्डपुष्पा प्रान्तपुष्पा एकपुष्पा शूद्रा
कुञ्चा उष्णिहा देवविशा ज्येष्ठा कनिष्ठा मध्यमेति। पुंयोगेऽपि। त्रिफला। अमूला। कोकिला। जाता
वापि। इत्यादि। पादो वाऽनूप्। द्विपदी। द्विपात्। आपि ऋचि। ऋचि वाच्यायां सत्यां पादन्तात् टाप् स्यात्
द्विपदा। ऋक्। कात्पूर्वस्य। कापि परे पूर्वस्याकारस्येकारो भवति। कारिका। पाचिका। पाठिका। अतः ५०

सि.चं. किम्।नौका।तपरः किम्।एका।क्षिपका दीनां च।क्षिपका।ध्रुवका।कन्यका।चटका।अष्टका।सका।
सू० उपत्यका।अधित्यका।तारका ज्योतिषि।अन्यत्र तारिका।वर्णका तान्तवे।वर्णिकान्या।वर्तका श-
५१ कुनौ प्राचाम्।उदीचां तु वर्तिका।अष्टका पितृदैवत्ये।अष्टिकान्या।क्वचिन्न।सूतका।सूतिका।पुत्रका।पु-
त्रिका।वृन्दारका।वृन्दारिका।आर्य्यका।आर्य्यिका।चटकका।चटकिका।निर्भस्त्रका।निर्भस्त्रिका।एषका।ए-
षिका।अजका।अजिका।द्वका।द्विका।द्वके।द्विके।निस्त्वका।निस्त्विका।ह्रस्वा ना॥ कापि परे तदा-
दौ च पूर्वस्य ह्रस्वो वा॥ गङ्गाका।गङ्गका।गङ्गिका।नदिका।नदीका।अयसिनरा।ऐ शीतरा।वा
ग्रहणादेवमन्यत्र गौणानां।गोका।नौका॥ ऋन्नेभ्यो ङीप्॥ दण्डिनी।करिणी।भवोनी।शुनी।पै-
णी।स्त्रैणी।चौरी।हस्ती।कर्त्री।यस्य लोपः॥ इवर्णो वर्णयोर्लोपो भवति तद्धिते परे यकारे ई-
पि च।औपगवी।ऐन्द्री।ईयसो लोपः॥ राज्ञी।द्विदाम्नी॥ टिड्ढाणञ्।यकार टकार जकार ककारानु-
बन्धात् स्त्रियामी प्रत्ययो भवति॥ ष॥ वराकी।ट० कुरुचरी।अरुद्वयसी।अरु लग्नी।अरुमात्री।
कूलटी।उ० गोमती।विदुषी।ऋ० पचन्ती।तुदती।तुदन्ती।प्राची।प्राञ्ची।प्रतीची।प्रत्यञ्ची।उ० ५१

दीची। उदञ्ची। तिरश्ची। तिर्यञ्ची। स्तनन्धयी ॥ मन्नन्तान्नेप्। सीमा। सीमानौ। दामा। दामानौ। अन्नन्ताद्बहुव्रीहेर्न्न। बहुयज्वा। आवृत्त्या। सीमा। सीमे। सीमाः। दामा। दामे। दामाः। बहुयज्वा। बहुयज्वे। उपधालोपिनो वेप्। बहुराज्ञी। बहुराजा। न कृतेः ॥ स्त्रियां ङीप्। नदी। गौरी। सरसी। सखी। शिश्वी। अनड्वाही। अनडुही। इत्यादि। अनन्त्यवयोवाचिनोऽदन्तात्स्त्रियां ङीप्। कुमारी। किशोरी। वधूटी। चिरण्टी। तरुणी। तलुनी। अदन्तात् किम्। शिशुः। ऊधोऽनङ् स्यात्। बहुव्रीहेर्नेङ् स्त्रियाम्। कुण्डोध्नी। द्व्यूध्नी। अत्यूध्नी। संख्यावाचिनो हायनान्ते ङीप्। त्रिचतुर्भ्यां हायनस्य णत्वम्। त्रिहायणी। चतुर्हायणी। इन्द्रादेरानीङ्। स्त्रियां पुंयोगे। इन्द्राणी। वरुणानी। भवानी। शर्वाणी। रुद्राणी। मृडानी। आचार्यान्नणत्वम्। आचार्यानी। हिमारण्ययोर्महत्त्वे। महद्धिमं हिमानी। महदरण्यम् अरण्यानी। यवाद्दोषे। दुष्टो यवो यवानी। यवनाल्लिप्याम्। यवनानी। लिपिः ॥ मातुलोपाध्यायाभ्यां वा। मातुलानी। मातुली। उपाध्यायानी। उपाध्यायी। अर्य्यक्षत्रियाभ्यां वा स्वार्थे। अर्य्याणी। अर्य्या। क्षत्रियाणी। क्षत्रिया। उपाध्यायानी। उपाध्याया। पुंयोगे च। अदन्तात्स्त्रिया ५२

मीष्। शूद्री। गणकी। पालकान्तान्न। गोपालिका। अश्वपालिका। सूर्याद्देवतायां चाप्। सूर्यस्य
स्त्री देवता सूर्या। मानुषी। सूरी। जातेरयोपधात्। जातिवाचिनोऽकारान्तादयोपधात् स्त्रि-
याम् ईप् प्रत्ययो भवति। महिषी। हंसी। योपधात्तु। क्षत्रिया। वैश्या। क्वचित्तु। बलाका। हयगवय-
मुकय मनुष्य मत्स्यानाम निषेधः। गवयी। हयी। मुकयी। हलस्तद्धितस्येति यलोपः। मानुषी।
इह मत्स्यस्य यलोपः। मत्सी। सूर्यागस्त्ययोरीये ङ्यां च। अगस्ती। तिष्यपुष्ययोर्नक्षत्राणि
यलोपः। तैषी। पौषी। जानपदादिभ्योऽर्थविशेषे ङीष्। जानपदी वृत्तिश्चेत्। अन्या जानपदा।
कुण्डी अमत्रं चेत्। कुण्डान्या। गोणी आवपने। गोणान्या। स्थली। अकृत्रिमा चेत्। स्थला-
न्या। भाजी। श्राणा चेत्। भाजान्या। नागी स्थूला चेत्। नागान्या। काली वर्णश्चेत्। कालान्या।
नीली ओषधि प्राणिनोः। नीलान्या। संज्ञायां वा। नीला। नीली। कुशी अयोविकारे। कुशान्या।
कामुकी। मैथुनेच्छायाम्। कामुकान्या। कबरी केशविन्यासे। कबराऽन्या। शोणात् प्राचाम्। शोणी।
शोणा। बहुव्रीहेर्ज्योतिपूर्वपदात् क्तान्तात्। ऊरुभिन्नी। जातान्तान्न। दन्तजाता। स्वाङ्ग-

सि॰चं॰ पूर्व्वपदात्तु । सुरापीती । सुरापीता । पाणिगृहीती भार्य्यायाम् । अन्या पाणिगृहीता ॥ क्रीता
पू॰ त्करणादेः वस्त्रक्रीती । क्वचिन्न । धनक्रीता । क्तादल्पाख्ये । अभ्रलिप्ती द्यौः ॥ अल्पत्वे कि-
५६ म् । चन्दनलिप्तान्या मूर्त्तिः स्वाङ्गात्स्वाङ्गवाचिनोऽदन्तादसंयोगोपधादुपसर्जनाद्वा ।-
स्त्रियामाप् । सुमुखी । सुमुखा । सुकेशी । सुकेशा । संयोगोपधात्तु सुगुल्फा । नासिकोदरौष्ठजं-
घादन्तकर्णशृङ्गाच्च तुङ्गनासिकी । तुङ्गनासिका । मन्दोदरी । मन्दोदरा । बिम्बोष्ठी । बिम्बोष्ठा-
सुजंघी सुदन्ती । सुकर्णी । सुशृङ्गी । अङ्गगात्रकण्ठपुच्छाच्च । स्वङ्गी । सुगात्री । सुकण्ठी । सुपु-
च्छी । पक्षे स्वङ्गेत्यादि । कवरमणिविषशरेभ्यः परात्पुच्छान्नित्यम् । कवरपुच्छी । मणि-
पुच्छी । विषपुच्छी । शरपुच्छी । उपमानात्पक्षपुच्छाभ्याम् । श्येनपक्षी । श्येनपुच्छी । नक्रो
डादि बह्वचः स्वरात् ॥ कल्याणक्रोडा । सुजघना । सहनञ्विद्यमानपूर्व्वान्न । सकेशा । अके-
शा । विद्यमाननासिका । नखमुखात्संज्ञायाम् । शूर्पणखा । गौरमुखा । संज्ञायां किम् ।
ताम्रमुखी कन्या । वोर्गुणात् । उदन्ताद्गुणवाचिनो वा स्त्रियामीप् । पट्वी । पटुः । बह्वी- ५६

वङ्कुः। खरुसंयोगोपधान्न। खरुः। अपवादः [illegible] पाणिनी। शार्ङ्गी। शकटी। शकटिः
शक्त्यर्थे किम्। भूतिः। अजातिः। [illegible] पद्धती। पद्धतिः। [illegible] मन्वादेः। मनुमूलक
वृषाकप्यग्निकुसितकुसिदानामैः [illegible] पुंयोगे। [illegible] कुसितायी। कुसि-
दायी। वृषाकपायी। अग्नायी। मनोरौ वा। मनावी। मनायी। मनुः। पत्न्यादयो निपात्याः। पत्नी
सपत्नी। एकपत्नी। वीरपत्नी। [illegible] वृद्धपत्नी। वृद्धपतिः। स्थूलपत्नी। स्थूलपतिः। एता। एनी
हरिता। हरिणी। रोहिता। रोहिणी। श्येता। श्येनी। असिता। असिक्नी। पलिता। पलिक्नी। इत्यादि
इतो मनुष्यजातेर्ङीष्। दाक्षी। अवन्ती। कुन्ती। ऊङुतः। उकारान्तादयोपधान्मनुष्यजातिवाचिनः
स्त्रियामूङ् प्रत्ययः। कुरूः। अयोपधात्किम्। अध्वर्युः स्त्री। पङ्गोश्च। पङ्गूः। श्वशुरस्योकाराका-
रलोपश्च। श्वश्रूः। उपमानवाचिपूर्वपदादूरूत्तरपदादूङ्। करभोरूः। संहितशफलक्षणवाम-
सहितसहादेरूरोरनौपम्येऽपि। संहितोरूः। शफोरूः। लक्षणोरूः। वामोरूः। सहितोरूः। सहोरूः। नृन-
रयोर्वृद्धिश्च। नारी। यूनस्तिः। युवन्शब्दात्स्त्रियां तिः। युवतिः। इति स्त्रीप्रत्ययाः। सिद्धा-

र्थे प्रथमा। नामार्थमात्रे लिङ्गमात्राधिक्ये च प्रथमा विभक्तिः। नियतोपस्थितिको नामार्थः। उच्चैः
। नीचैः। कृष्णः। श्रीः। ज्ञानम्। द्रोणः। खारी। आढकम्। एकः। द्वौ। बहवः। अलिङ्गा नियतलिङ्गा-
श्च नामार्थमात्र इत्यस्योदाहरणम्। अनियतलिङ्गास्तु लिङ्गमात्राधिक्यस्य। तटः। तटी।
तटम्। आमन्त्रणे च। आभिमुख्ये कर्त्तरि प्रथमा। हे देव। हे देवौ। हे देवाः। ओम् अथो अथोस्
भूवङ्गवद्घचलात्त्वा निपात्यावौ। ओस्त्वे। अथो नमस्ते। अथो याहि। शेषाः कार्य्ये कर्तृसाधनयो-
र्दानपात्रे विश्लेषावधौ सम्बन्धाधारमात्रयोः। द्वितीयाद्या विभक्तयः षडर्थेषु भवन्ति। कार्य्ये कर्म्म-
कारके द्वितीया। कटङ्करोति। कारको रूपमपश्यति चाक्षुषः। राज्यं प्राप्नोति धर्मिष्ठः सोमं सुनो-
ति सोमपाः। कर्त्तरि करणे च तृतीया। भिन्नः पुष्पेण तक्ष्णा रावणो लोकरावणः कराग्रेणाविद्धो
ऽपि वानरैर्युध्यते पुनः॥ दानपात्रे चतुर्थी। वेदं विप्राय ददाति। क्रियया यमाप्नोति। तमो-
पि चतुर्थी। पत्ये शेते। विश्लेषो विभागस्तस्यावधौ पञ्चमी। हिमवतोऽवतरति गङ्गा। धावतो
ऽश्वात् पतत्। सम्बन्धे षष्ठी॥ राज्ञः पुरुषः। आधारे सप्तमी॥ औपश्लेषिकः सामीपिकोऽभि-

व्यापको वैषयिको नैमित्तिक औपचारिकश्चेति सोऽधारः। कटे शेते कुमारोऽसौ वटे गावस्सु-
शेरते॥ तिलेषु विद्यते तैलं हृदि ब्रह्मामृतं परम्। युद्धे सन्नह्यते धीरोऽङ्गुल्यग्रे करिणां शतम्॥
क्रियालक्षणभावलक्षणापि सप्तमी। वर्षति देवे चौर आयातः। विनासहेनमस्स्वस्तिनिर्धारणा-
न्यादिभिश्च। एतैर्योगे द्वितीयाद्या विभक्तयः। विनाद्योगे द्वितीया। विना पापं सर्व्वं फलति।
अन्तरेण स्त्रियोगि जीवितेन। अन्तरा त्वां मां हरिः। जपमनु प्रावर्षत्। अनु हरिं सुराः। भक्तो ह-
रिमभि। उप हरिं सुराः। नदीमन्ववसिता सेना। आतिष्ठेनानुकूलः। अभितो ग्रामम्। सर्वतोन-
गरम्। धिग् जाल्मम्। उपर्युपरि पर्व्वतम्। अध्यधि लोकम्। अध्यधि सुखम्। अधोऽधो धाम-
मम्। उभयतः कूलम्। सत्त्वम्प्रति समया निकषा हा प्रति परि योगेऽपि। कालाध्वनोरत्यन्त-
योगे। मासमधीते क्रोशमर्वतः। मासङ्गुडधानाः। मासं कल्याणी। क्रोशं कुटिला नदी। अत्यन्त-
योगे किम्। मासस्य द्विरधीते। क्रोशस्यैकदेशे पर्वतः। अधिपूर्व्वाणां शीङ्स्थासामाधारः कर्म
अभिनिविशश्च। उपान्वध्याङ्वसः। अधिशेते अधितिष्ठति अध्यास्ते वा वैकुण्ठं हरिः। पु०

ति॥ अभिनिविशते सन्मार्गम्। उपवसति। अनुवसति। अधिवसति। आवसति वा वैकुण्ठं
हरिः। नाभुक्त्यर्थस्य। वने उपवसति। इत्यादि। सहादियोगे तृतीया। सह शिष्येणागतो गुरुः।
एवं साकं सार्द्धं समं योगेऽपि। येनाङ्गविकारः। येनाङ्गेन विकृतेनाङ्गिनो विकारो लक्ष्यते तत
स्तृतीया। अक्ष्णा काणः। अङ्गविकारः किम्। अक्षि काणमस्य। कञ्चित्प्रकारं प्राप्तस्य लक्षणे।
जटाभिस्तापसः। प्रकृत्यादिभ्युपसंख्या। प्रकृत्या चारुः। प्रायेण याज्ञिकः। गोत्रेण गार्ग्यः। समेनैति
। विषमेणैति। द्विद्रोणेन धान्यं क्रीणाति। सुखेन दुःखेन याति। दिवः करणं कर्मसंज्ञं वा
स्यात्। अक्षैरक्षान्वा दीव्यति। तुल्यार्थयोगे। कृष्णेन तुल्यः। रामेण सदृशः। फलप्राप्तौ काला
ध्वनोरत्यन्तयोगे तृतीया। अह्ना क्रोशेन वानुवाकोऽधीतः। फलप्राप्तौ किम्। मासमधीतो-
नायातः। अशिष्टव्यवहारे दाणः प्रयोगे चतुर्थ्यर्थे तृतीया। दास्या संयच्छते कामुकः। धर्म्ये तु
भार्यायै संयच्छति। नमः स्वस्त्यादियोगे चतुर्थी। नमो नारायणाय। एवं स्वस्ति स्वाहा स्वधा अ
लं वषट् योगे च। उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी। नमस्करोति देवान्। अभ्यादि

योगे षष्ठ्यपि । भोजनाय भोजनस्य वा प्रभुः समर्थः शक्तः । कुलाय कुलस्य वा मद्रं भद्रं कुशलं
सुखमायुष्यमर्थः प्रयोजनं वा भूयात् । कृत्यार्थे धातुमिथ्यायोगे च मारो । हरये रोचते भक्तिः । श्ला-
घह्नुङ्स्थाशपां प्रयोगे बोधयितुमीप्सितः । गोपी कृष्णाय श्लाघते ह्नुते तिष्ठते शपते वा । धारेरुत्तम-
र्णः । भक्ताय धारयति मोक्षं हरिः । स्पृहेरीप्सितः । पुष्पेभ्यः स्पृहयति । क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्था-
नां यं प्रति कोपः । कर्यस्य सः । हरये क्रुध्यति द्रुह्यति ईर्ष्यति असूयति । इत्यादि । अन्यतो आदियो-
गे पञ्चमी । ऋते ज्ञानान्न मुक्तिः । अन्यो वाह्यो हरेः । आराद्वनात् । इतरो ग्रामात् । भिन्नः कृ-
ष्णात् । पूर्वो ग्रामात् । प्राग् ग्रामात् । दक्षिणो ग्रामात् । विना कृष्णात् कृष्णेन कृष्णं वा । उपाध्याया-
दधीते । विद्यास्वीकारे पञ्चमी । जनिकर्तुः प्रकृतिः जायमानस्य कार्यस्य योनिरुपादानं तथा स्यात् सं-
ज्ञं स्यात् । ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते । यतश्चाध्वकालयोर्निर्माणं तत्र पञ्चमी । पञ्चमीयुक्ताद-
ध्वनः प्रथमासप्तम्यौ कालात्सप्तमी । वनाद् ग्रामो योजनं योजने वा । कार्तिक्या आग्रहायणी मासे
। वर्जने अपपरिभ्यां पञ्चमी । अप हरेः संसारः परि हरेः संसारः । आ मुक्तेः संसारः । यतः प्रति- ४

निधि प्रतिदानं तत्र प्रतियोगे पञ्चमी। प्रद्युम्नः कृष्णात्प्रति। तिलेभ्यः प्रतियच्छति माषान्।
हेतौ तृतीयापञ्चम्यौ। जाड्याज्जाड्येन वा बद्धः। स्तोकात्स्तोकेन वा मुक्तः। दूरान्तिकार्थैर्योगे
षष्ठ्यपि। ग्रामस्य दूरान्तिकाद्वा। इत्यादि। निर्धारणे षष्ठीसप्तम्यौ। क्रियागुणजातिसंज्ञाभि
स्समुदायात्पृथक्करणं निर्धारणं यतस्ततः षष्ठीसप्तम्यौ। क्रियापराणां क्रियापरेषु वा भग
वद्राधकः श्रेष्ठः। गवां गोषु वा कृष्णा सम्पन्नक्षीरा। नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः। छात्राणां
छात्रेषु वा मैत्रः पटुः। स्वाम्यादियोगे षष्ठीसप्तम्यौ। गवां गोषु वा स्वामी। अधिपतिः। ईश्वरः।
दायादः। प्रसूतः। प्रतिभूर्वा। अनादराधिक्ये क्रियालक्षणे षष्ठीसप्तम्यौ। रुदति त रुदतो वा-
प्राव्राजीत्। आयुक्तकुशलाभ्यां योगे षष्ठीसप्तम्यौ तात्पर्ये। आयुक्तः कुशलो वा हरिपूजन-
स्य हरिपूजने वा। साधुनिपुणाभ्यां पूजायां सप्तमी। मातरि साधुर्निपुणो वा। प्रसितोत्सुकाभ्यां
योगे तृतीयासप्तम्यौ। प्रसित उत्सुको वा हरिणा हरौ वा॥ साध्वसाधुप्रयोगे सप्तमी। साधुः
कृष्णो मातर्यसाधुर्मातुले। निमित्तात्कर्मयोगे सप्तमी। चर्मणि द्वीपिनं हन्ति दन्तयोर्हन्ति कु

ञ्जरम्। केशेषु चमरीं हन्ति सीम्नि पुष्कलको हतः॥ १॥ कस्येन्ननन्तस्य कर्म्मणि। अधीती व्या-
करणे। तादर्थ्ये चतुर्थी। संयमाय श्रुतं धत्ते नरो धर्म्माय संयमम्। धर्म्मं ज्ञानाय मेधावी धन
न्दानाय भुक्तये। तुमोऽप्रयुक्तस्य कर्म्मणि फलेभ्यो याति। क्यब्लोपे कर्म्मण्याधारे च पञ्चमी।
। हर्म्यात्प्रेक्षते। आसनात्प्रेक्षते। कर्तृकार्य्ययोरक्तादौ कृति षष्ठी। कर्त्तरि कार्य्ये च षष्ठी क्तादिव-
र्ज्जिते कृति प्रयुज्यमाने। कृष्णस्य कृतिः जगतः कर्त्ता कृष्णः। गुणकर्म्मणि वा। नेताऽश्वस्य ग्रामे-
ग्रामस्य वा। उभयप्राप्तौ कृति कर्त्तरि षष्ठी न। आश्चर्य्यो गवां दोहोऽगोपेन। स्त्रीप्रत्यययोरका-
कारयोर्योगे नोक्तम्। भेदिका बिभित्सा वा रुद्रस्य जगतः। शेषे कृति वा। शब्दानामनुशास-
नमाचार्य्येणाचार्य्यस्य वा। वर्त्तमानाधारार्थस्य योगे षष्ठी। राज्ञां मतः बुद्धः पूजितो वा। इद
मेषां शयितम्। क्तादेर्नु कुर्वन् कुर्वाणः चकृवान् चक्राणः चक्रिर्वा सुखं हरिः। हरिन्दिदृक्षु-
रलंकरिष्णुर्वा दैत्यान् घातुको हरिः। जगत्स्रष्टा सुखं कर्त्तुम्। विष्णुना हता दैत्याः दैत्यान् ह
तवान् हरिः। ईषत्करः प्रपञ्चो हरिणा। सोमं पवमानः। आत्मानं मण्डयमानः। वेदमधीय-

सि॰ चं॰
पृ॰
६३

न्त्वकर्ता लोकान्। द्विषन्मुतुल्यां। मुरस्य मुरं वा द्विषन्। भविष्यत्कालस्य भविष्यदाधमर्ण्यार्थे-
स्येन स्त्रयोगे षष्ठी न। सतः पालकोऽवतरति। व्रजं गामी। शतं दायी। कृत्यानां कर्तरि वा ष-
ष्ठी। मया मम वा सेव्यो हरिः। उभयप्राप्तौ कर्मणि षष्ठी न। नेतव्या व्रजं गावः कृष्णेन। दूरनिकटार्थै-
र्योगे षष्ठी पञ्चम्यौ। दूरं निकटं वा ग्रामस्य ग्रामाद्वा। दूरनिकटार्थेभ्यो नाम्नार्थमात्रेभ्यो द्विती-
या तृतीया पञ्चमी सप्तमी। ग्रामाद्वा दूरं दूरेण दूरात् दूरे निकटं ग्रामस्य वा। तथैव विप्रकृष्ट
व्यवहारार्थस्य च दिवः कर्मणि षष्ठी। शतस्य दीव्यति वोपसर्गस्य। प्राणस्य प्राणान्वा मतिदीः
च्यति। षष्ठी हेतुप्रयोगेऽन्नस्य हेतोर्वसति। सर्वादेर्हेतुप्रयोगे हेतौ द्योत्ये तृतीया षष्ठ्यौ-
केन हेतुना वसति। कस्य हेतोः। निमित्तपर्यायप्रयोगे सर्वादेः सर्वा विभक्तयः। सर्वादेस्तृ-
तीयादयः। को हेतुः। किं प्रयोजनम्। कं हेतुम्। केन हेतुना। ज्ञानेन निमित्तेन हरिः सेव्यः॥
ज्ञानाय निमित्ताय। अन्यो नैव प्रथमा। आख्यात उक्ते शासने हि तिङ्कृत्तद्धितसमासैः कारके सम्बन्धे-
ऽप्रथमा स्यात्॥ यदः क्रियते हरिः करोति। कृष्णः कंसं हतवान्। कृष्णेन कंसो हतः। पचनोऽ

६२

सि॰चं॰ पू॰ ६३

ग्निः। दानीयो विप्रः। उपाध्यायः। पचनी स्थाली। प्राप्तानन्दः। ऊढरथः। उपहृतपशुः। उद्धृतौदना
पीताम्बरः। वीरपुरुषः। कौङ्कुमम्। माथुरः। धनवान्। हस्तवती। विग्रहोऽपि समस्यं स्वयं छेत्तुम-
साम्प्रतम्। इतिक्रमादमुना रहस्यबोधितः॥ इति विभक्त्यर्थाः॥ समासश्चान्वयेन नाम्नाम्॥ ना-
म्नामन्वये सति समासो भवति। चकारात्कृत्तद्धितधातुसंज्ञाप्रयोजकमव्यया अपि। पूर्वोऽव्यये-
ऽव्ययीभावः। अव्ययपूर्वपदे सति योऽन्यस्त्वसावव्ययीभावसंज्ञकः समासो भवति। समासप्र-
त्यययोः। समासे वर्त्तमानाया विभक्तेः प्रत्यये च परे लुग्भवति। नामत्वात्स्यादिः। स नपुंसकम्। अव्य-
यीभावो नपुंसकलिङ्गो भवति। नपुंसकस्येति ह्रस्वः। अव्ययीभावात्। विभक्तेर्लुक्। अधिस्त्रि। अ-
तोऽमनतः। अदन्तादव्ययीभावाद्विभक्तेर्लुग्न भवति स्वं वर्जयित्वा मादेशः। कुम्भस्य समीपमुपकुम्भ-
म्॥ वा टाङ्योः। अदन्तादव्ययीभावाट्टाङ्योरम्वा। उपकुम्भम्। उपकुम्भेन वा कृतम्। उपकुम्भ-
म्। उपकुम्भे वा निधेहि। अनतः किम्। उपकुम्भात्। मद्राणां समृद्धिः सुमद्रम्। यवनानां व्यृद्धि-
र्दुर्यवनम्। मक्षिकाणामभावो निर्मक्षिकम्। हिमस्यात्ययोऽतिहिमम्। निद्रा सम्प्रति न युज्यते। ६३

सि॰ चं॰ मू॰ ६४

त्यतिनिद्रम्। हरिशब्दस्य प्रकाश इति इतिहरि। विष्णोः पश्चादनुविष्णु। रूपस्य योग्यमनुरूपम्। अर्थमर्थं प्रति प्रत्यर्थम्॥ शक्तिमनतिक्रम्य करोतीति यथाशक्ति। हरेः सादृश्यं सहरि। सहादेस्सा-दिरिति सहस्य सः। ज्येष्ठस्यानुपूर्व्येणेत्यनुज्येष्ठम्। चक्रेण युगपत् सचक्रम्। सदृशः सख्या ससखि। क्षत्राणां सम्पत्तिः सक्षत्रम्। तृणमप्यपरित्यज्य सतृणमत्ति। अग्निग्रन्थपर्यन्तमधीते साग्नि। यथासादृश्ये यथाशब्दस्सादृश्येन समस्यते। यथा हरिस्तथा हरः। अवधारणार्थे यावदिति च॥ अवधारणार्थे यावच्छब्दे प्रयुज्यमाने योऽव्ययस्तयोऽव्ययीभावसंज्ञकसमासो भवति॥ यावन्तः श्लोकाः तावन्तोऽच्युतप्रणामा यावच्छ्लोकम्॥ क्वचिदनव्ययपूर्वपदेऽप्यव्ययीभावः। उन्मत्ता गङ्गा यस्मिन् देशे सोऽयमुन्मत्तगङ्गम्। शाकस्य लेशः॥ शाकप्रति। अक्षेण विपरीतं वृत्तमक्षपरि। शलाकया विपरीतं वृत्तं शलाकापरि। एकपरि। क्वचित्। अपविष्णोः॥ अपविष्णु परिविष्णोः। परिविष्णु। बहिर्वनात्। बहिर्वनम्। प्राग्वनात्। प्राग्वनम्। आमुक्तेः। आमुक्ति। अभ्यग्निम्। अभ्यग्नि। प्रत्यग्निम्। प्रत्यग्नि। वनस्य समीपमुपवनम्। गङ्गामनु। अनुगङ्गम्। ६४

तिष्ठन्ति गावो यस्मिन्काले स तिष्ठद्गु। आयतीगवम्। पारे गङ्गायाः पारेगङ्गम्। मध्ये गङ्गायाः
मध्येगङ्गम्। इत्यादयो निपात्याः। खलेयवा यस्मिन् काले खलेयवम्। द्वौ मुनी वंश्यौ द्वि-
मुनि। त्रिमुनि व्याकरणस्य। सप्त गङ्गाः समाहृताः सप्तगङ्गम्। द्वियमुनम्॥ तद्धिताः॥ समा-
से सति टच् डच् कप् च स्युरिति शेषः भवन्ति। शरदः समीपमुपशरदम्। प्रतिविपाशम्। जराया ज-
रस्। उपजरसम्। अस्मिन्निमित्तस्मृतम्॥ अक्ष्णः परस्मादक्षम्॥ अनः प्रत्ययस्य अनन्तस्य टच् ट-
तिलोपकात्॥ अन्वक्षम्। उपराजम्। क्लीबे वाऽन्लोपश्च। उपचर्मम्। उपचर्म। झयो वा। उ-
पसमिधम्। उपसमित्। नद्यादिभ्यो वा। उपनदम्। उपनदि। समासो तत्पुरुषः। द्वितीयान्ते
पूर्वपदे सति योऽन्यस्य तत्पुरुषसंज्ञः समासो भवति ग्रामं श्रितो ग्रामश्रितः। कृष्णश्रितः। कू-
पपतितः। ग्रामगतः। खट्वारूढः। मुहूर्तसुखम्। दुःखातीतः। ग्रामगामी। अन्नबुभुक्षुः। शङ्कु-
ला खण्डम्। दात्रच्छिन्नम्। मासेन पूर्वो मासपूर्वः। मातृसदृशः। पितृसमः। माषोनम्। वाक्कलहः। आ-
चारनिपुणः। गुडमिश्रितः। आसावरः। हरित्रातः। नखभिन्नः। दध्योदनः। गुडधानाः॥ यूपा-

पदाः कृसूपदाः। अर्थेन नित्यसमासो विशेष्यलिङ्गता। द्विजायायं द्विजार्थः सूपः। द्विजार्था यवागूः। द्विजार्थप-
यः। भूतबलिः। गोहितम्। गोसुखम्। गोरक्षितम्। चौराद्भयम्। चौरभयम्। सुखापेतः। दुःखा-
पोढः। व्याघ्रभीतिः। राज्ञः पुरुषः राजपुरुषः। द्विजयाजकः। देवपूजकः। क्वचित्षष्ठी न सम-
स्यते। नृणां द्विजः। सतां श्रेष्ठः। कारकस्य कार्त्स्न्येन। फलानां सुहितः। इदमेषां शयितम्। अपां-
स्रष्टा। ओदनस्य पाचकः। अधरप्रभृतिभिरेकांशिना समासो नान्यपरत्वम्। राज्यमतिक्रान्तोऽतिरा-
नावमतिक्रान्तोऽतिनौः। पूर्वं भूतो भूतपूर्वः। कायस्य पूर्वः पूर्वकायः अपरकायः अधर-
कायः। उत्तरकायः। अह्नो मध्यं मध्याह्नः सायाह्नः। मध्यरात्रः। पश्चिमरात्रः। अर्धपिप्पली। क्व-
चिन्न। द्वितीयं भिक्षायाः। द्वितीयभिक्षा। भिक्षाद्वितीयम्। तृतीयभिक्षा। भिक्षातृतीयम्॥
चतुर्थभिक्षा। भिक्षाचतुर्थम्। भिक्षातुरीयम्। तुरीयभिक्षा। जीविकां प्राप्तः। प्राप्तजीविकः।
आपन्नजीविकः। जीविकापन्नः। समासे क्वचिद्वैकल्पिकत्वे हेतुः। शराणां वनम्। शरवणम्।
आम्राणां वनम्। आम्रवणम् इक्षुवणम्। शरव्यं वा स्यात्। क्वचिन्न। माषवापिणौ। माषवापिनौ।

व्रीहिवापाणि। व्रीहिवापानि। व्रीहिवापेण। व्रीहिवापेन। सुरापाणम्। सुरापानम्। अग्नेर्नु-
प्तो गडोऽस्य अग्नौगडः। पात्रेसमिताद्यो निपात्याः। पात्रेसमिताः। गेहेशूरः। गेहेनर्दी। नञ्। न-
ञि पूर्वपदे सति योऽन्वयस्स तत्पुरुषसञ्ज्ञकस्स समासो भवति॥ न॥ समासेनञो नस्यादेशः
धर्म्मविरुद्धोऽधर्म्मः। ज्ञानविरुद्धमज्ञानम्। अन्तरो समासेन जो नु स्यान स्यात्स्वरे अश्वाद-
न्योऽनश्वः। संशयस्याऽसम्भवोऽसंशयः। निरनुबन्धकस्य नानो॥ नाकः। नक्षत्रम्। नञ्ञः
नासत्यौ। नैकधा। चार्थे द्वन्द्वः। समुच्चयान्वाचयेतरेतरयोगसमाहाराश्चार्थाः। तत्रेश्वरं गुरुं
च भजस्वेति प्रत्येकमेकक्रियाभिसम्बन्धः समुच्चयः। वटो भिक्षामट गां चानयेति क्रमेणाक्रिया-
द्वयसम्बन्धोऽन्वाचयः। मिलितयोरेकत्रान्वयः इतरेतरयोगः॥ संहतिस्समाहारः। तत्राद्ययोर्न
समासोऽस्यनन्वयात्। द्वन्द्वेऽल्पस्वरप्रधानेकारोकारान्तानाम्पूर्वनिपातः। पटुश्च गुप्तश्च प-
टुगुप्तौ। अग्निश्च मरुच्च अग्निमरुतौ। भोक्तृभोज्यौ। धवखदिरौ। इन्द्राश्वत्थाः। तापसपर्वतौ। ल-
राद्यन्तस्य। ईघ्रकृतोद्देवता द्वन्द्वपूर्वपदस्याकारः। इन्द्राबृहस्पती। अग्नाविष्णू। कचिन्न अग्नि-

वायू। ईदग्नेः स्तोमवरुणयोः। अग्नेः स्तोमादीनां सस्य षः। अग्नीषोमौ। अग्नीवरुणौ॥ समाहा-
रे एकवद्भावः एकत्वे द्विगुद्वन्द्वौ नपुंसकलिङ्गौ भवतः। पाणिपादम्। मार्दङ्गिकपाणविक-
म्। रथिकाश्वारोहम्। पदकक्रमकम्। बदरामलकम्। यूपकुशपलाशम्॥ संख्यापूर्वो
द्विगुः। तद्धितार्थे। पञ्चकपालः। समाहारेऽर्थे द्विगुः। समाहारेऽर्थे द्विगुस्समासो भवति त-
तोऽकारान्ताद् ङीप् प्रत्ययः। दशानां ग्रामाणां समाहारो दशग्रामी। पञ्चाग्नि। क्वचिन्न। पञ्च-
पात्रम्। चतुर्युगम्। त्रिभुवनम्। आवन्तो वा। पञ्चखट्वी। पञ्चखट्वं। बहुव्रीहिरन्यार्थे। अन्यपदार्थे यो-
ऽन्वयस्स बहुव्रीहिस्सञ्ज्ञः। बहुव्रीहौ विशेषणसप्तम्यन्तक्तान्तसर्वादिसंख्यानां पूर्वनिपातः
बहुधनं यस्य स बहुधनः। अस्तिधनः। लम्बकर्णः कण्ठेकालः। बहुगडुः कृतकटः। सर्वश्रि-
यः। द्विपुरुषः। क्वचिन्न। चन्द्रशेखरः। पद्मनाभः। दन्तजातः। ऊरुभिन्नः। क्वचिद्वा। प्रियगुडः
गुडप्रियः। आहिताग्निः। अग्न्याहितः। अस्युद्यतः। उद्यतासिः। नञ्दुस्सुभ्यः प्रजामेधयो-
रसुक्। अप्रजाः। दुर्मेधाः। सुप्रजाः। धर्म्मादिन्। सुधर्म्मा। रूपवती भार्य्या यस्य॥ अन्या-

सि॰ कौ॰ स्त्री॰ पुं॰

र्थे । स्त्रीप्रत्ययान्तस्यान्यार्थे वर्तमानस्य ह्रस्वः । पुंवत्कर्म । पुंवद्भाषितपुंस्कादनूङ् समानाधिकरणे स्त्रीलिङ्गे
परे पूर्वस्योक्तपुंस्कस्य स्त्रीलिङ्गस्य पुंलिङ्गस्येव रूपम् । रूपवद्भार्यः । उक्तपुंस्कस्य किम् ।
खट्वाद्वितीयः ॥ गङ्गाभार्याः । ऊङ्प्रत्ययान्तस्य न । वामोरुभार्यः । पूरणार्थप्रत्ययान्तो द्वितीयादि
र्न । कल्याणी पञ्चमी यासां रात्रीणां ताः कल्याणीपञ्चमा रात्रयः । कल्याणीप्रियः । त्वरत्वात्
तरप्कल्प देश्य देशीय रूप पाश प्रत्ययेषु पुंवत् । दर्शनीयतरा । दर्शनीयदेश्या । दर्शनीयपाशा ।
शसि बह्वल्पार्थस्य पुंवत् । बह्वीभ्यो देहि बहुशः । त्वतलोर्गुणवचनस्य । शुक्लाया
भावः शुक्लत्वम् । शुक्लता । कुक्कुट्यादीनामण्डादिषु । कुक्कुट्या अण्डं कुक्कुटाण्डम् । मृगप-
दम् । मृगक्षीरम् । काकशावः । संज्ञापूरण्योश्च । ... पुंवत् । दीप्तिरूपाः ... भार्यो न पुं-
वद्भावः । सर्वा प्रधानमस्येति सर्वमयः । सर्वस्याः ... सर्वकः । यद्वा जाति-
श्च पुंवत् । हस्तिनीनां समूहो हास्तिकम् । दर्शनीयमानी । दर्शनीयामात्मानं मन्यते । अकनाद्धि...
कोपधस्य च । पाचिकाभार्यः । रसिकाभार्यः । संज्ञापूरण्योश्च । दत्ताभार्यः । पञ्च

सीभार्यः। वृद्धिहेतोस्तद्धितस्यारक्तविकारार्थस्य न। स्रौघ्नी भार्यः। अरक्ते किम्। काषायेण रक्ता
कन्था काषायी। काषायी कन्था यस्य स काषायकन्थः। विकारे किम्। हेम्नो विकारो हैमी हैमी
मुद्रिका यस्यासौ हैममुद्रिकः। वृद्धि सति पुंवत्। वैयाकरणभार्यः। स्वाङ्गाच्चेतोऽमानिनि। सुके
शी भार्या यस्य स सुकेशीभार्यः। मानिनि तु। सुकेशमानिनी। जातेश्च न स्त्री पुंवत्। अन्यथा न स्यात्
शूद्राभार्यः। ब्राह्मणीभार्यः। इत्यादि। गोः। गोप्रातिपदिकस्यान्त्यार्थे वर्त्तमानस्य ह्रस्वो भवति॥ पं
च गावो यस्य स पञ्चगुः। संख्यासुपूर्वस्य पादस्यान्त्यलोपः। सहस्रं पादा यस्य स
सहस्रपात्॥ पादः स्थाने तद्धितयस्वरयोरीपीकारे च पदादेशः। सहस्रपदः। व्याघ्रपदी। कुले॥
वैयाघ्रपदः। वैयाघ्रपद्यः। द्विपात्। द्विपादौ। द्विपादः। सुपात्। व्याघ्रपात्॥ साङ्काः। मध्यान्हः।
पूर्वाह्नः॥ नो वा॥ नान्तस्य देश्लोपः स्वरे यकारे च परे। वा गृहणा स्त्री चिन्ता। क्वचिदुपधालोपः।
कोविराजः। कुसमवः। देवगवी परमगवः। राजपुरम्। स्वकपुरम्। सर्व्वपुरम्। वाङ्मनसे। न सिंगा
पथः। अहोरात्रः। द्विनाः। पञ्चधाः। बहुकर्त्तृकः बहुलक्ष्मीकः। स्त्रीपुंसौ। ऋक्सामे। मङ्गेशः। च

द्वौ स्तः। द्व्यायुषम्। त्र्यायुषम्। ग्रामतक्षः। कौटतक्षः। उत्तरसक्थम्। पूर्व्वसक्थम्। अर्द्धखा-
रम्। अर्द्धनावम्। कर्म्मधारयस्तुल्यार्थे॥ पदद्वये तुल्यार्थे एकार्थे निष्ठे सति कर्म्मधारयस्समासो भवा-
ति। कर्म्मधारये पूर्व्वस्पुम्वत्। नीलमुत्पलम्। नीलोत्पलम्। रक्तलता। पुंस्कोकिलः। ब्राह्मणभार्य्या। रक्तभार्य्या।
सुकेशभार्य्या। स्नातानुलिप्तः। एकनाथः। सर्व्वयाज्ञिकाः। जरन्नैयायिकाः। पुराणमीमांसकाः।
नवपाठकाः। केवलवैयाकरणाः। नाम्नश्चहलासमासः। शाकेऽपसर्व्वस्य नाम्नश्च कृदन्तेन सह
तत्पुरुषस्समासो भवति। व्याघ्रः। कच्छपः। कुम्भकारः। शाकपार्थिवादीनाम्मध्यमपदलोपः।
शाकप्रियः पार्थिवः। शाकपार्थिवः। देवपूजको ब्राह्मणो देवब्राह्मणः। सहादेस्सादिः समासेस-
ति सहादेस्सादिरादेशः। सह पुत्रेण सपुत्रः। सहाञ्चतीति सध्र्यङ्। समञ्चतीति सम्यङ्॥ तिरो-
ञ्चतीति तिर्य्यङ्। विष्वग्द्र्यङ्। देवद्र्यङ्। लक्ष्मीर्ज्जाया यस्य स लक्ष्मीजानिः। कुत्सितमन्नं कदन्नम्
। ईषदुष्णम्। कोष्णम्। कवोष्णम्। कदुष्णम्। द्यौश्च भूमिश्च द्यावाभूमी। जाया च पतिश्च जम्प-
ती। दम्पती। मातापितरौ। कुपुरुषः। कापुरुषः। षट् च दश च षोडश। षड् दन्ता यस्य षोडन्।

सि॰ चं॰
पृ॰
७१

प्रत्युक्तं स्वस्तु स्तुधा सूत्रपदात्‌ इत्त्वम्‌। संख्यायाः प्रकारे धा। अनु प्रकाराः बोधा। बहुधा। महा
न्तं ह्रस्वो महेश्वरः। महादेवः॥ खराणां नासिका यस्य स खरणसः। खरणाः। खुरणसः। खुरणाः।
उन्नता नासिका यस्य स उन्नसः। प्रणसः। विगता नासिका यस्य स विग्रः। विख्यः। चतस्रोऽस्र
यो यस्य स चतुरस्रः। प्रोष्ठौ गोः तस्येव पादौ यस्य स प्रोष्ठपदः। प्रगते जानुनी अस्य प्रज्ञुः। संज्ञुः।
ऊर्ध्वज्ञुः। ऊर्ध्वजानुः। ऊर्ध्वद्रुः। बहुव्रीहौ धनुषोऽनङ्‌। अधिज्यधन्वा। शार्ङ्गं धनुरस्य शार्ङ्गधन्वा
उद्गन्धिः। सुगन्धिः। पूतिगन्धिः। सुरभिगन्धिः। द्विदन्‌ चतुर्दन्‌। अतुमन्त्वतीति। सुदन्‌। षड्दन्‌
भद्रदन्‌। कौमुदगन्ध्याः पुत्रः। कौमुदगन्धीपुत्रः। कौमुदगन्धीपतिः। समानं ज्योतिरस्य सज्योतिः। सना
भिः। सनामा। सवयाः। सब्रह्मचारी। सतीर्थ्यः। क्षीरोदः। लवणोदः। शुद्धोदः। पूर्णोदः। दा
रिवाहको वन्नाहकः॥ तृष्णा। निहिमगा तीरस्‌ दक्षिणाला रस्‌॥ इत्यादि। अलुक्‌ क्वचित्‌। क्वचि
त्समासे न ह्रिलन्त्विभक्तेरलुक्‌। कृच्छ्रान्मुक्तः। स्तोकान्मुक्तः। दूरान्मुक्तः। निकटान्मुक्तः। अप्सुयो-
निः। सरसिजम्‌। उरसिलोमा। हृदिस्पृक्‌। कण्ठेकालः। वाचोयुक्तिः। दिशोदण्डः। पश्यतोहरः।

खेशयः। ग्रामेवासः। ग्रामेवासी। चौरस्यकुलम्। ओजसाकृतम्। सहसाकृतम्। अम्भसाकृत
म्। पुंसानुजः। जनुषान्धः। आत्मनापञ्चमः। त्वचिसारः। गविष्ठिरः। युधिष्ठिरः। आत्मनेपदम्।
आत्मनेभाषा। मध्येगुरुः। स्तम्बेरमः। कर्णेजपः। पूर्वाह्णेतरे। पूर्वाह्णेतमे। आमुष्यायणः।
आमुष्यकुलिका। आमुष्यपुत्रिका। मातृपितृभ्यां स्वसुः स्वसुः षः। मातृष्वसा। पितृष्वसा।
मातुः पितुर्भ्यां वा। मातुस्स्वसा। मातुःष्वसा। पितुस्स्वसा। पितुःष्वसा। होतुरन्तेवासी। होतुः
पुत्रः। पितुरन्तेवासी। पितुःपुत्रः। देवानांप्रिय इति च मूर्खे। दिवोदासः। शुनश्शेफः। शुनःपु-
च्छः। इत्यादि तरतमरूपकल्पचेलड्ब्रुवगोत्रमतहतेषु ङ्यन्तस्यानेकाचस्य ह्रस्वोभा-
षितपुंस्कस्य॥ ब्राह्मणितरा। ब्राह्मणितमा। ब्राह्मणिरूपा। ब्राह्मणिकल्पा। ब्राह्मणि
चेली। अनीवन्तस्य स्त्रीप्रत्ययान्तस्य वन्तस्यैकस्वरस्य वा ह्रस्वस्तरादौ। ब्रह्मबन्धूतरा।
ब्रह्मबन्धुतरा। स्त्रीतरा। ह्रितः परस्य वा। विदुषितरा। विद्वत्तरा। भवतितरा। भवत्तरा। पचतित-
रा। पचत्तरा। इष्टकेषीकामालानां चिततूलभारिषु ह्रस्वः। इष्टकचितम्। पक्वेष्टकचितम्

इषीकतूलम्। मुञ्जेषीकतूलम्। मालभारी। उत्पलमालभारी। कारे सत्यागदस्य। सत्यङ्कारः। अ-
गदङ्कारः। अस्तोश्च। अस्तुङ्कारः। धेनोर्भव्यायाम्। धेनुम्भव्या। लोकस्य पृणे। लोकम्पृ-
णः। इत्येऽनभ्याशस्य। अनभ्याशमित्यः। भ्राष्ट्राग्न्योरिन्धे। भ्राष्ट्रमिन्धः। अग्निमिन्धः। गि-
लेऽगिलस्य। तिमिङ्गिलः। गिलगिले च। तिमिङ्गिलगिलः। उष्णभद्रयोः करणे
। उष्णङ्करणम्। भद्रङ्करणम्। रात्रेः कृति वा। रात्रिञ्चरः। रात्रिचरः। रात्रिमटः। रात्र्यटः। नहिवृति-
वृषिव्यधिरुचिसहितनिषु क्वौ। पूर्वस्य दीर्घः। उपानत्। नीवृत्। प्रावृट्। मर्मावित्। नी-
रुक्। अभीरुक्। ऋतीषट्। परीतत्। मतौ बह्वचो [illegible]। अमरावती। शरादेश्च। शरावती। अ-
जिरादेर्न। अजिरवती। उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये बहुलम्। दीर्घः। परिपाकः। परीपाकः। परिहासः।
परीहासः। अमनुष्ये किम्। निषादः॥ आनङ् ऋतो द्वन्द्वे। द्वन्द्वे सति [illegible] लोपः। माता च पिता
च पितरौ। [illegible] होता च पोता च होतापोतारौ। नेष्टा च उ-
द्गाता च [illegible]। मातापितरौ। होतापोतारौ। नेष्टोद्गातारौ। पुत्रेऽपि पितापुत्रौ॥ गावश्च गावश्च-

गावश्चमाः। शुक्लश्च शुक्ला च शुक्लञ्च शुक्लम्। सच यश्च तौ यौ वा। दिक्सङ्ख्ये सञ्ज्ञायाम्॥
दिग्वाचिनः सङ्ख्यावाचिनश्च प्रागुक्तास्समानाधिकरणेन सञ्ज्ञायामेव समस्येते स कर्म्मधारय
स्समासः। दक्षिणाग्निः। सप्तर्षयः। सञ्ज्ञायां किम्। पञ्चफलानि। दिक्सङ्ख्ये किम्। पूर्व्वशाखा
। द्वन्द्वतत्पुरुषयोः परपदस्येव लिङ्गम्। कुक्कुटमयूर्य्याविमे। मयूरीकुक्कुटाविमौ। अर्द्धपिप्प-
ली। द्विगुप्राप्तापन्नालम्पूर्व्वगतिसमासेन। पञ्चकपालः। प्राप्तोजीविकां प्राप्तजीविकः। आप-
न्नजीविकः। अलङ्कुमार्य्यै अलङ्कुमारिः। निष्कौशाम्बिः। अश्ववडवयोर्द्वन्द्वः पूर्व्ववल्लिङ्गः। अश्व
वडवान्। रात्राह्नान्ताः पुंस्येव। अहोरात्रः। पूर्व्वरात्रः। पूर्व्वाह्णः। द्व्यह्नः। पूर्व्वाह्णः। संख्यापूर्व्वं रा
त्रं क्लीवम्। द्विरात्रम्। त्रिरात्रम्। अपथन्तत्पुरुषे क्लीवम्। अपथम्। अर्द्धर्चादयः क्लीवपुंसोः॥
अर्द्धर्चम्। अर्द्धर्चः। ध्वजम्। ध्वजः। तीर्थम्। तीर्थः। एवं शरीरमण्डपयूपदेहदेशाङ्कुशकलश
इत्यादि। आवन्तोत्तरपदो द्विगुर्व्वा। पञ्चखट्वी। पञ्चखट्वम्। अनोनलोपो द्विगुर्व्वा। पञ्च-
तक्षम्। पञ्चतक्षी। पुण्यसुदिनाभ्यामह्नः क्लीवता। पुण्याहम्। सुदिनाहम्। संख्याव्ययाभ्याम्

सि॰ चं॰ स्य पथः क्लीबत्वमन्निपथम् । विपथम् । सामान्ये नपुंसकम् । मृदु पचति । प्रातः कमनीयम् । उप
पू॰ ज्ञोपक्रमान्तस्तत्पुरुषः क्लीबम् उपज्ञोपमान्तोपक्रम्यमाणार्थाः प्राथम्येन चेदाख्यातुमिष्यते
७९ पाणिनेरुपज्ञा पाणिन्युपज्ञम् । नन्दोपक्रमं द्रोणाः । छायान्तस्य पूर्वपदार्थबाहुल्ये । इक्षूणां
छाया इक्षुच्छायम् । राजपर्य्यायपूर्व्वो रक्षःपिशाचादिपूर्व्वश्च सभान्तः । इनसभम् । ईश्वरस
भम् । नेह । राजसभा । रक्षःसभम् । पिशाचसभम् । संघातार्थस्सभान्तः । स्त्रीसभम् । स्त्रीसंघात इत्य
र्थः । सेनासुराछायाशालानिशान्तो वा । ब्राह्मणसेनम् । यवसुरम् । कुड्यच्छायं । गोशालम् ।
श्वनिशम् । पक्षे ब्राह्मणसेनेत्यादि ॥ इति समासप्रक्रिया ॥ अपत्येऽण् ॥ नाम्नोऽपत्येऽर्थेऽ
ण्प्रत्ययः । आदिस्वरस्य ञ्णिति च वृद्धिः । स्वराणां मध्ये य आदिस्वरस्तस्य वृद्धिर्ञिति णिति च
तद्धिते । वोऽव् स्वरे । उवर्णस्यौ तद्धिते यकारे स्वरे च । उपगोरपत्यमौपगवः । वैदुषः
वासिष्ठः । गौतमः । भार्गवः । आङ्गिरसो वेदः । और्व्वः । वार्त्रघ्नः । [illegible] । संख्यासम्भद्रपू
र्व्वस्य मातृशब्दस्यान्तस्य उर् भवत्यणि परे । षाण्मातुरः । द्वैमातुरः । साम्मातुरः । भाद्रमातुरः । ७९

सि.चं. शिवादिभ्य। शैवः। गाङ्गः। अत इञनृषेः॥ अकारान्तान्नाम्नोऽनृषिशब्दादपत्ये इञ्। दैव-
पू. दैवदत्तिः। श्रैधरिः। दाशरथिः। पौरन्दरिः। बाह्वादिभ्यश्च॥ बाहोरपत्यं बाहविः। औडुलोमिः। गा-
७७ र्गिः। वैदिः। नाडिः। कौञ्जिः। सुधातृव्यासवरुडनिषादचण्डालबिम्बानामकङ् च। सुधातुर-
पत्यं सौधातकिः। वैयासकिः। वारुडकिः। नैषादकिः। चाण्डालकिः। बैम्बकिः। यञायनणीयसीया
गर्गनडात्रिस्त्रीपितृष्वस्रादिभ्यः। गर्गादेर्यञ् नडादेः फक् अत्र्यादेः स्त्रीप्रत्ययान्ताच्च ढक्
पितृष्वस्रादेश्छणो योऽपत्येऽर्थे। गार्ग्यः। वात्स्यः। कात्यः। बाभ्रव्यः। आवट्यः। माण्डव्यः। पौ-
तिमाष्यः। नाडायनः। चारायणः। गार्ग्यायणः। वात्स्यायनः। आमुष्यायणः। आत्रेयः। कापे-
यः। नैधेयः। गाङ्गेयः। माहेयः। गौधेयः। नादेयः। कल्याण्यादेरिनङ् च। काल्याणिनेयः॥
कौलटिनेयः। गोधादेरारगोरणौ। गौधारः। नादारः। पाण्डारः। गौधेरः। नाटेरः। पाण्डेरः।
पैतृष्वस्रीयः। मातृष्वस्रीयः। पितृष्वस्रादेर्यण्छिलोपः। पैतृष्वसेयः। मातृष्वसेयः। पा-
ण्डोर्ड्यण्। पाण्ड्यः। चटकादेरैरक्। चटकस्यापत्यं चाटकैरः। स्त्र्यपत्ये लुक्। चटका। लु- ७

सि० कौ०
पू०
७८

बहुत्वे क्वचित्। प्रत्युदाहरणम्। गार्ग्याः। वासिष्ठाः। भार्गवाः। आङ्गिरसाः। वात्स्याः। कौत्साः। गौतमाः। आ-
त्रेयः। विदाः। अङ्गाः वङ्गाः। कलिङ्गाः। विदेहाः। स्त्रियामवन्तिकुरुकुन्तिशूरसेनादिभ्योऽबहु-
त्वेऽपि। अवन्ती। कुन्ती। कुरूः। शूरसेनी। देवते समर्थे। देवतार्थे सद्गर्भे चोऽणस्याणश्च प्रत्य-
याः। इन्द्रो देवताऽस्यैन्द्रम्। सौम्यम्। आग्नेयम्। गृहमेधीयम्। वास्तोष्पतीयम्। अग्नीषोमीय-
म्। मरुत्वतीयम्॥ अपोनपादपांनपातोरपोनप्तृअपांनप्त्रादेशौ घच्छयोः परतः। अपोन-
प्त्रियम्। अपोनप्त्रीयम्। अपांनप्त्रियम्। अपांनप्त्रीयम्। प्राग्दक्षरथः। महेन्द्र देवताऽस्य माहे-
न्द्रम्। कः प्रजापतिर्देवताऽस्य कायम्। क्वचित् द्वयोः पूर्वोत्तरपदयोः स्वरयोः क्वचिद्वृद्धिर्भवति
नित्याति। आग्निमारुतम्। अग्नेर्द्विष्टो। वृद्धिमत्युत्तरपदे अग्नेरिदादेशः स्यात्। आग्निवारुणम्॥
सौहार्दम्। सौभागिनेयः। सौभाग्यम्। साक्तुसैन्धवः। आनुयातिकम्। ऐहलौकिकम्। पारलौकि-
कम्। पौर्वशालिकम्॥ इति तौ वा॥ उक्ता वक्ष्यमाणाश्च प्रत्यया वितौ वाच्यलीयः। श्वशुरस्यापत्यं
श्वाशुर्यः। पित्र्यम्॥ कालम्। भयवलम्। कुल्यम्। तरीयम्। खलीयम्। नदीयम्। अन्यस्तु तुक्। अ-

सि॰चं॰ न्यदीयम्। पितुर्भ्रातरि व्यः। पितुर्भ्राता पितृव्यः॥ मातुर्भ्रातरि डुलः॥ मातुलः॥ मातृपितृभ्यां पि-
पू॰ तरि मातरि च डामहच्। मातुः पिता मातामहः॥ पितामहः॥ मातुर्माता मातामही॥ पितामही॥ अवे
७९ र्दुग्धे सोढदूसमरीसाः॥ अवेर्दुग्धम्। अविसोढम्। अविदूसम्। अविमरीसम्॥ तिलान्निष्फलात्पि-
ञ्जपेजौ॥ निष्फलस्तिलस्तिलपिञ्जः॥ तिलपेजः॥ कारकात् क्रियायुक्ते॥ कारकादर्थे रो मत्वर्थात्
क्रियायुक्ते कर्तरि कर्म्मणि च। कुंकुमेन रक्तः कौङ्कुमम्। वस्त्रेण परिवृत्तो वास्त्रो रथः॥ काम्बलः॥ द्वैपः
वैयाघ्रः॥ पाण्डुकम्बलादिनिः। पाण्डुकम्बलेन सम्वीतः पाण्डुकम्बली रथः॥ वशिष्ठेन दृष्टं वा-
शिष्ठं साम। कालेयम्। वररुचिना कृतो वाररुचो ग्रन्थः। मनुना प्रोक्तो मानवो धर्म्मः। मथुराया आ-
गतो माथुरः। ग्रामादागतो ग्राम्यः। धुरं वहतीति धुर्य्यः॥ धौरेयः॥ सर्वधुरीणः॥ एकधुरीणः॥ मुखपार्श्वतसो-
र्लोपश्च। मुखतो भवं मुखतीयम्। पार्श्वतीयम्। देवस्वराजजनपराणां कुक् च। देवकीयम्।
स्वकीयम्। राजकीयम्। जनकीयम्। परकीयम्। मध्यान्मः॥ मध्यमः॥ हेमन्तस्य वा तलोपोऽणि॥
हैमनम्। हैमन्तनम्। चिरपरुत्परारिभ्यस्त्नः॥ चिरत्नम्। परुत्नम्। परारित्नम्। अग्रादिप- ७९

स्यादन्ताड्डिमः। अग्रिमम्। आदिमम्। पश्चिमम्। अन्तिमम्। हेतुमनुष्येभ्यो वा रूप्यमयटौ। समा
दागतम् समरूप्यम्। सममयम्। समीयम्। देवदत्तमयम्। देवदत्तरूप्यम्। देवदत्तीयम्। छगलि
नो ढेयिनः। छागलिना प्रोक्तमधीयते छागलेयिनः। पाराशर्यशिलालिभ्यां भिक्षुनटसूत्रयो
र्णिनिः। पाराशर्येण प्रोक्तं भिक्षुसूत्रमधीयते पाराशरिणो भिक्षवः। शैलालिनो नटाः। कर्मन्दकृ
शाश्वादिनिरन्तविश्वे। कर्मन्दिनः। कृशाश्विनः। त्रपुजतुनोः षुक् विकारे। त्रापुषम्। जातुष-
म्। शम्याः ष्लञ्। शामीली स्रुक्। शालियवयोरीकण् ग्रहणे। शालीकः यावीकः। विंशति त्रिं-
शद्भ्यां ड्वुन् वा। विंशकः। विंशतेस्तिलोपो डिति। त्रिंशकः। विंशतिकः। त्रिंशत्कः। कर्मण
उकञ्। कर्मणि प्रभवति कार्मुकम्। मनोर्जातावपत्ये ष्यञणौ। मनोरपत्यं मनुष्यः। मानु
षः। जातौ किम्। मानवः। केनेयकाः। कारकाल्क ईन ईय इय इक इत्येते प्रत्यया भवन्ति क-
र्तरि कर्मणि चोक्तवत्स्य मार्गार्थेषु चरणतो वा। क्रममधीते क्रमकः। पदकः। ग्रामादागत
स्तत्र जातो वा ग्रामीणः। सध्रीचीनः। समीचीनः। तिरश्चीनः। कुलस्यापत्यं कुलीनः। महाकु-

सि॰ कौ॰ पृ॰ ८१

कलीनः । आढ्य कुलीनः ॥ क्वचिद्युलोपः । कन्याया अपत्यं कानीनः । कात्यस्येमे कातीयाः छा-
त्राः । गार्गीयाः । रेवत्या अपत्यं रैवतिकः । पुष्येण युक्ता पौर्णमासी । पौषी । तैषी । क्षत्रस्यापत्यं-
क्षत्रियः । शुक्रो देवतास्य शुक्रियम् । इन्द्रस्य लिङ्गमिन्द्रियम् । असैर्दीव्यतीत्यासिकः । कु-
द्दालेः खनति कौद्दालिकः । हलम्बहति हालिकः । शब्दङ्करोति शाब्दिकः । दार्दुरिकः । धर्म्मं
चरति धार्म्मिकः । अधार्म्मिकः । पक्षिणो हन्ति पाक्षिकः । शाकुनिकः । तैत्तिरिकः । मात्स्यिकः । मै-
निकः । मार्गिकः । सारङ्गिकः । पुराणमधीते पौराणिकः । ऐतिहासिकः । वैदिकः । पील्वादिकर्णा-
दिभ्यः कुणजाहचौ पाकमूलयोः । पीलूनां पाकः । पीलुकुणः । कर्णस्य मूलं कर्णजाहम् । पक्षाति-
मूलौ । पक्षस्य मूलं पक्षतिः । चञ्चुचणौ वित्ते । विद्यया वित्तो विद्याचञ्चुः विद्याचणः । वेः शालच्छङ्-
कटौ । विस्तृतं विशालम् । विशङ्कटम् । संप्रोदश्च कटच् । संकटम् । प्रकटम् । उत्कटम् । अ-
लाबूतिलोमाभङ्गाभ्यो रजसि । अलाबूनां रजो अलाबूकटम् । तिलकटम् । उमाकटम् । भङ्गाक-
टम् । गोष्ठादयः स्थानादिषु पशुनामभ्यः । गवां स्थानं गोगोष्ठम् । अश्वगोष्ठम् । संघातविकटः । अवीनां संघा-

तोऽविकटः। विस्तारे पटच्। अविपटः। द्वित्वे गोयुगच्। द्वावुष्ट्रौ उष्ट्रगोयुगम्। षट्त्वे षड्गवच्। अ-
श्वषड्गवम्। स्नेहे तैलच्। तिलतैलम्। सर्षपतैलम्। भवने क्षेत्रे शाकटशाकिनौ। इक्षूणां
भवनं क्षेत्रं इक्षुशाकटम्। इक्षुशाकिनम्। अवात्कुटारकटौ। अवाचीनोऽवकुटारः। अवक-
टः। नासिकायां नते संज्ञायां टीटन्नाटज्भ्रटचोऽवात्। नासिकाया नतमवटीटम्। अवनाटम्।
अवभ्रटम्। तद्योगान्नासिकावटीटा। पुरुषोऽवटीटः। नेर्बिडज्बिरीसचौ। निबिडम्। निबिरीसम्।
इनच्पिटच्काः प्रत्यया नेश्चिकचिचिकादेशाः। चिकिनम्। चिपिटम्। चिक्कम्। क्लिन्नस्य चिल्
पिलचुला लप्रत्ययोऽस्य च चक्षुषी इत्यर्थे। क्लिन्ने चक्षुषी अस्य चिल्लः पिल्लः। चुल्लः। उपाधि-
भ्यामासन्नारूढयोस्त्यकन्। पर्वतस्यासन्ना भूमिरुपत्यका। आरूढा अधित्यका। कर्म्मण्यठच्
घटत इत्यर्थे। कर्म्मणि घटते कर्म्मठः। साक्षाद्द्रष्टरि संज्ञायामिनिः। साक्षाद्द्रष्टा साक्षी। इष्टा-
दिभ्य इनिरनेनेत्यर्थे। इष्टमनेन इष्टी। अधीती। हैयङ्गवीन श्रोत्रिय क्षेत्रिय अनूप-
दीत्यादयो निपात्याः। ह्योगोदोहे ह्यवे हैयङ्गवीनम्। छन्दोऽधीते श्रोत्रियः। परक्षेत्रे च-

सि॰ चं॰ कित्त्वः सौत्रिकः। अनुपदमन्वेष्टानुपदी॥ आख्यातान्व्ययसर्वादिष्टेः प्रागकः। पचतकि
पू॰ । उच्चकैः। नीचकैः। सर्वके। अश्वकम्। असकौ। त्वकम्। अहकम्। त्यतनौ। भवाद्यर्थे त्यत-
८३ नौ प्रत्ययौ स्तः। अव्ययात्। कुत्र भवः कुत्रत्यः। कुतस्त्यः। अमात्यः। इहत्यः। अव्ययस्य त-
द्धितयस्वरयोष्टिलोपः। बहिस् बाह्यः। स्त्र्यलवर्णेभ्यस्तोकः। पौनःपुन्यम्। पौनःपुनि-
कः। दाक्षिणात्यश्चात् पुरस्त्यप्। दाक्षिणात्यः। पाश्चात्यः। पौरस्त्यः। ऐषमस्त्यम्। ऐषमस्त-
नम्। ह्यस्ति कस्त्यो वा टिकत्। अद्यतनः। ह्यस्तनः। श्वस्तनः। सनातनः। सदातनः।
पुरातनः। दोषातनः। सायन्तनः। चिरन्तनः। प्राह्णेतनः। स्वार्थे पि। प्रज्ञादिभ्यश्चाण्। प्र-
ज्ञश्चा स्वार्थे स्युः। देवत्तल् एव दैवत्तकः। चौरः। वय एव वायसः। रक्ष एव राक्षसः। चतु-
र्वर्णाश्चातुर्वर्ण्यम्। समीपमेव सामीप्यम्। चत्वारो वेदाश्चातुर्वैद्यम्। मनुरेव मानुः।
नातुराश्रम्यम्। त्रैलोक्यम्। अनन्त एवानन्त्यम्। अवसथ एवावसथ्यम्। इतिह एवैति ८
ह्यम्। भेषजमेव भैषज्यम्। भाग रूपनामभ्यो धेयः। भाग एव भागधेयम्। नामधेयम्। रू-

प्रथेयम्। हैलान्तः। हैल यन्तु हैलता। स्नूहितकः। स्नूहैन स्नूहितिका। सख्यौ पृथुं साधात्। ग्रन्थात्वान्तु-
न् कृत्स्ना। कृत्स्ना। अण्यौ नयोर्युक्त दर्शनयोर्युक्ता का त्याकौ। त्याकर्थयो ल्लव कमसकौ। युव-
योर्युक्ता कन्यार्यं योर्युक्ता कः। यौष्मा कीनः। आवयो रस्मा कन्यार्यं आस्मा कः। आस्माकीनः। त-
वायन्ता वकः। ममाय मामकः। तावकीनः। मामकीनः। वतुल्यो। सादृश्येऽर्थे वत्प्रत्ययः। ब्राह्म-
ण तुल्यं ब्राह्मणवत्। ब्राह्मणवत्। क्षत्रियवत्। मथुरायामिव मथुरावत्। पाटलिपुत्रस्येव प्राकारः
पाटलिपुत्रवत्। चैत्रस्येव चैत्रवत्। मैत्रस्य गृहम्। अर्हेऽपि विधिमर्हति विधिवत्। भावे त्वतलौ स्तः।
भावः स्वप्रवृत्तिनिमित्तं भावस्तत्र वाच्ये एतौ स्तः। त्वान्तं क्लीबम्। ब्राह्मणता। ब्राह्मणत्वम्। ब्राह्म-
ण्यम्। शुक्लत्वम्। शौक्ल्यम्। वैदुष्यम्। कर्मण्यपि। ब्राह्मणस्य कर्म ब्राह्मण्यम्। राज्यम्। स्तै-
न्यम्। लोहितादिडिमन्। भावे वा। लोहिमा। लोहितता। लोहितत्वम्। लौहित्यम्। अणिमा
। लघिमा। भावे णापि। लाघवम्। गौरवम्। यौवनम्। शैशवम्। मौनम्। हौत्रम्। औद्गात्रम्। म-
हतो भावो महिमा। ऋ र ऋलमनि। हलादेर्लघोर्ऋकारस्य रेफो भवति इमनि इष्ठे ईयसौ च। पृथो-

भावः प्रथिमा। म्रदिमा। क्रशिमा। दृढिमा। लघोः किम् लघिमा। ह्रसादेः किम्। ऋजिमा। बहो-
र्लोपो भूश्च बहोः। बहोः परस्य इमनादीनामिवर्णस्य लोपो बहोर्भूरादेशश्च। बहोर्भावो
भूमा। त्वेनाद्योनलोपश्च त्वेनस्य कर्म्मभावो वाच्ये यत्। समूहेऽर्थेऽपि। मयूराणां समूहो मा
यूरम्। कौशिकम्। शौनम्। कैदारिकम्। गाणिक्यम्। तद्धितस्य स्वरयोः पूर्ववत्। हास्तिकम्।
गार्भिण्यम्। ग्रामता। जनता। बन्धुता। पाश्या। वातस्या। खल्या। गव्या। वाड्डकम्। कैदार्य्यम्
कावचिकम्। ब्राह्मण्यम्। वाडव्यम्। माणव्यम्। गजता। सहायता। पश्वांङ्गणा। पर्शूनां समू
हः पार्श्वम्। सानुकम्। धैनुकम्। रथ्या। खलगोरथेभ्य इनित्रकट्याः। खलिनी। गोत्रा। रथक-
ट्या। हिते चैते प्रत्ययाः। सूर्याय हितः। सूर्यः। आत्मनीनः। विश्वजनीनः। मातृभोगीनः। अ-
पूपाय हितोऽपूपीयः। अपूप्यः। आमिक्षीयम्। शांकव्यम्। गव्यम्। हविष्यम्। खल्यम्। यव्य-
म्। नोवस्य उवां च दीर्घः। शुने हितं शून्यम्। शुन्यम्। ऊधसो नः। ऊधन्यः। अजाविभ्यां थ्यः। अ
जथ्या। अविथ्या। अस्त्यर्थे मतुः। नाम्नः। गावोऽस्यास्मिन्वा सन्ति गोमान्। श्रीर्विद्यतेऽस्य- ८५

सं·चं·
पृ·
८६

श्रीमान् विदुष्मान्। गोमती। इन्ठकौ मत्वर्थे। नाम्नोऽदन्तात् स्यातां क्रमशः शिखादेः अयम्। दण्डिकः
। धनिकः। मान्तोपधाद्विनोर्मान्तोपधावर्णान्तावर्णोपधाज्झयन्ताच्च मतोर्वत्वम्। किम्वा-
न्। लक्ष्मीवान्। धनवान्। विद्यावान्। यशस्वान्। भास्वान्। संज्ञायां यवादेर्न। यवमान्। भू-
मिमान्। तडितादिभ्यश्च। तडित्वान्। विद्युत्वान्। मायी। व्रीही। मायिकः। लोमपामपिच्छा-
दिभ्यः शनेलाः। लोमशः। गिरिशः। पामनः। दद्रुणः। अङ्गना। लक्ष्म्या अच्च। लक्ष्मणः। वि-
षु इत्युत्तरपदलोपश्चाकृतसन्धेः। विषुणः। पिच्छिलः। तुन्दिलः। फेनिलः। सिध्मादेर्लः।
सिध्मलः। चूडालः। कुमुदनडवेतसेभ्यो ड्मतुः। कुमुद्वान्। नड्वान्। वेतस्वान्। महिषात् डमतुः।
महिष्मान् देशः। नडशादाद् ड्वलः। नड्वलः। शाड्वलः। शिखाया वलः। शिखावलः। नडादीना-
मीये कुक्। नड्कीयम्। कुञ्चाया ह्रस्वत्वञ्च। कुञ्चकीयम्। शृङ्गवृन्दाभ्यामारकः। शृङ्गार-
कः। वृन्दारकः। फलबर्हाभ्यामिनः। फलिनः। बर्हिणः। मलादिनः। मलिनः। ईमसश्च। मली-
मसः। हृदयादालुः। हृदयालुः। शीतोष्णतृप्रेभ्यस्तदसहने। शीतं न सहते शीतालुः। उष्णा- ८६

लुः । तृप्रात्तृप्रेः स्वन्न सहते तृप्रालुः । हिमाच्चेलुः । हिमन्न सहते हिमेलुः । बलादूलः । बलन्न स-
हते बलूलः । वातात्समूहे च । वातन्न सहते वातस्य समूहो वा वातूलः । तः पर्वमरुद्भ्याम् । पर्व-
तः । मरुत्तः । ऊर्णाहंशुभंभ्यो युः । ऊर्णायुः । अहंयुः । शुभंयुः । स्वाद्मिन्नैश्वर्ये स्वमैश्वर्यमस्या-
स्तीति स्वामी । वातातीसारपिशाचेभ्यः कुक् च । वातकी । अतीसारकी । पिशाचकी ।
ज्योत्स्नादिभ्योऽण् । ज्यौत्स्नः । तामिस्रः । तापसः । सैकतः । शार्करः ॥ ऊषशुषिमुष्कमधुखमु-
खकुञ्जनगपांसुपाण्डुभ्यो रः । ऊषरः । शुषिरं । मुष्करः । मधुरः । खरः । मुखरः । कुञ्जरः । नगरः
। पांसुरः । पाण्डुरः । कच्छ्वा ह्रस्वश्च । कच्छुरः । द्युद्रुभ्यां मः । द्युमः । द्रुमः । केशादिभ्यो वः । के-
शवः । मणिवः । हिरण्यवः । अर्णसो लोपश्च । अर्णवः । रजःकृष्यासुतिपरिषद्भ्यो वलः । रज-
स्वला । कृष्यादीनां वले दीर्घः । कृषीवलः । आसुतीवलः । परिषद्वलः । अन्येभ्योऽपि । भ्रातृव-
लः । पुत्रवलः । दन्तावलः । बन्धुवलः । वलि वटि भ्यां भः । वलिभः । वटिभः । एतत्किमिदंयत्तद्भ्यो
परिमाणे वतुः । यत्तदेतदां वतौ यावान् । तावान् । एतावान् । किम इदमश्च वतोर्वस्य घः । कियान् । इयान्

कृपदयोर्दस्य यः स्यात्। श्रद्धावेलुः। श्रद्धालुः। कृपालुः। दयालुः। औन्नत्ये दन्तादुरच्। द-
न्तुरः। अस्मायामेधास्रजो विनिः। तपस्वी। ओजस्वी। वर्चस्वी। यशस्वी। तेजस्वी। मायावी।
मेधावी। स्रग्वी। आमयस्योपसंख्यानं दीर्घश्च। आमयावी। वाचो ग्मिनिः। वाग्मी। आलाटौ कुत्सितभाषिणि। वाचालः
। वाचाटः। ईषदसमाप्तौ कल्पब्देश्यदेशीयरः। ईषदसमाप्तः सर्वज्ञः सर्वज्ञकल्पः। पटुदे-
श्यः। विद्वद्देशीयः। पचद्देशीयः। बहुर्वा उक्तार्थे सर्वमेव। ईषदूनः पटुः। बहुपटुः। प्रकारे
जातीयः। पटुप्रकारः पटुजातीयः। कुटीशमीशुण्डाभ्यो रो ह्रस्वत्वे। ह्रस्वा कुटी कुटीरः। श-
मीरः। शुण्डारः। कुत्वा डुपः। ह्रस्वा कुतूः। कुतुपः। कासूगोणीभ्यां ष्टरः। ह्रस्वा कासूः। कासू-
तरी। गोणीतरी। वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यश्च तनुत्वे। तनुर्वत्सः। वत्सतरः। उक्षतरः। अश्वतरः। ऋष-
भतरः। देवतान्तात्तादर्थ्ये यः। अग्निदेवतायै इदमग्निदेवत्यम्। पादार्घाभ्यां च। पादार्थमुद-
कम् पाद्यम्। अर्घ्यम्। नवस्य नू आदेशस्त्नप्तनप्खाश्च प्रत्ययाः। नूत्नम्। नूतनम्। नवीनम्।
पुराणे प्रान्नश्च। प्रणम्। प्रत्नम्। प्रतनम्। प्रीणम्। अतिशय इह मातिश्यम्। प्रशंसायां रूपः

।प्रशस्तो वैयाकरणो वैयाकरणरूपः। कुत्सायां भ्याप्रः। कुत्सितो भिषक् भिषक्पाशः। भूत
पूर्वे चरट्। पूर्वं दृष्टो दृष्टचरः। दृष्टचरी आढ्यचरी। प्राचुर्य्य विकारप्राधान्यादिषु मयट्। अन्न
प्रचुरमन्नान्नमयो यज्ञः। मृन्मयो घटः। स्त्रीमयो जाल्मः। अमृतं स्वरूपमस्या अमृतमयश्चन्द्रः
।आम्रस्य विकारोऽवयवो वा आम्रमयम्। शरमयम्। गोः पुरीषे। गोमयम्। न सन्धिय्वोर्व्युद्
च। सन्धिजयोर्यकारवकारयोः स्थाने न स्वरस्य न वृद्धिः किन्तु तयोर्व्युडागमो यस्येद च-
स्येति। पश्चाद्वृद्धिः। व्याकरणमधीते वेत्ति वा वैयाकरणः। स्वश्वस्येदं सौवश्वः। व्यासस्यापत्यं वै-
यासकिः। द्वारादीनाञ्च। द्वारादीनां सम्बन्धिस्वरस्य न वृद्धिः किन्तु तयोर्व्युडागमः। द्वारे नियुक्तो दौवा-
रिकः। स्वलसस्येदं सौवलसम्। सौवरम्। शौवम्। सौवग्रामिकः। नैयग्रोधम्। सौवानुकूल-
म्। शौवस्तिकम्। तूलो जातोऽर्थे। लज्जा जाता अस्य लज्जितः। फलितः। तारकितः। तरतमेयसि-
ष्ठाः प्रकर्षे। अतिशयेन गुरुः गुरुतरः। गुरुतमः। ईयस्विष्ठौ डितौ। अतिशयेन लघुः लघी-
यान्। लघिष्ठः। गुर्व्वादेर्लिङ्गे गरत्वगरादिकं लोपश्च। गुरोर्भावो गरिमा। अतिशयेन गुरु-

गरिष्ठः । गरीयान् । प्रियस्य भावः प्रेमा । अतिशयेन प्रियः प्रेष्ठः । प्रेयान् । अतिशयेन स्थूलस्य स्थविष्ठः स्थवीयान् । अतिशयेन प्रशस्यः श्रेष्ठः । श्रेयान् । दीर्घः । द्राघिष्ठः । द्राघीयान् ॥ स्थिरः । स्थेष्ठः । स्थेयान् । स्फिरः । स्फेष्ठः । स्फेयान् । उरुः । वरिष्ठः । वरीयान् । बहुलः । बंहिष्ठः । बंहीयान् । वृद्धः । वर्षिष्ठः । वर्षीयान् । तृप्रः । त्रपिष्ठः । त्रपीयान् । वृन्दारकः । वृन्दिष्ठः । वृन्दीयान् । दूरः । दविष्ठः । दवीयान् । युवा । यविष्ठः । यवीयान् । युवाल्पयोः । कन् वा । कनिष्ठः । कनीयान् । अल्पिष्ठः । अल्पीयान् । कनिष्ठः । कनीयान् । ह्रस्वः । ह्रसिष्ठः । ह्रसीयान् । क्षिप्रः । क्षेपिष्ठः । क्षेपीयान् । क्षुद्रः । क्षोदिष्ठः । क्षोदीयान् । अन्तिकः । नेदिष्ठः । नेदीयान् । बाढः । साधिष्ठः । साधीयान् । ईलोपो ज्याप्रश्लादीयसः । ज्या प्रश्लात्परस्य यस ईकारस्य लोपः । अतिशयेन वृद्धः प्रशस्यो वा ज्यायान् । ज्येष्ठः । बहोरिष्ठेर्यिः बहोरुत्तरस्येकारस्य यिरादेशो बहोर्भूश्च । भूयिष्ठः । भूयान् । किमोऽत्याद्यव्ययान्तात्तरतमयोरामद्रव्यप्रकर्षे । किन्तराम् । किन्तमाम् । कुतस्तराम् । कुतस्तमाम् । उच्चैस्तराम् । गायति । उच्चैस्तमाम् । पचतितराम्

सि॰चं॰ पू॰ ८६ ।प्रशस्तो वैयाकरणो वैयाकरणरूपः। कुत्सायाम्पाशप्। कुत्सितो भिषक् भिषक्पाशः। भूत
पूर्वे चरट्। पूर्वन्दृष्टो दृष्टचरः। दृष्टचरी। आढ्यचरी। प्राचुर्य्यविकारप्राधान्यादिषु मयट्। अन्न
प्रचुरमत्रान्नमयो यज्ञः। मृन्मयो घटः। स्त्रीमयो जाल्मः। अमृतं स्वरूपमस्या अमृतमयश्चन्द्रः
।अश्मस्य विकारोऽवयवो वा अश्ममयम्। आम्रमयम्। गोः पुरीषे। गोमयम्। न सन्धिय्वोर्व्युट्
च। सन्धिजयोर्यकारवकारयोः स्थाने न वृद्धिः किन्तु तयोर्व्युडागमो यस्येड् व-
स्योट्। पश्चाद्वृद्धिः। व्याकरणमधीते वेद वा वैयाकरणः। स्वश्वस्येदं सौवश्वः। व्यासस्यापत्यं वै
यासकिः। द्वारादीनाञ्च। द्वारादीनां सम्बन्धिस्वरस्य न वृद्धिः किन्तु तयोर्व्युडागमः। द्वारे नियुक्तो दौवा-
रिकः। व्यल्कसस्येदं वैयल्कसम्। सौवरम्। शौवम्। सौवग्रामिकः। नैयग्रोधम्। सौवादुमृदव
म्। सौवस्तिकम्। इतो जातार्थे। लज्जा जातास्य लज्जितः। फलितः। तारकितः। तरतमयौ विशि
ष्टाः प्रकर्षे। अतिशयेन शुक्लः शुक्लतरः। शुक्लतमः। ईयस्विष्ठौ डितौ। अतिशयेन लघुर्लघी
यान्। लघिष्ठः। गुर्व्वादेरिष्ठेमेयस्सु गरादिश्च लोपश्च। गुरोर्भावो गरिमा। अतिशयेन गुरु- ८६

गरिष्ठः। गरीयान्। प्रियस्य भावः प्रेमा। अतिशयेन प्रियः प्रेष्ठः। प्रेयान्। अतिशयेन स्थूल-
स्थविष्ठः स्थवीयान्। अतिशयेन प्रशस्यः श्रेष्ठः। श्रेयान्। दीर्घः। द्राघिष्ठः। द्राघीयान्॥
स्थिरः। स्थेष्ठः। स्थेयान्। स्फिरः। स्फेष्ठः। स्फेयान्। उरुः। वरिष्ठः। वरीयान्। बहुलः। बंहि-
ष्ठः। बंहीयान्। वृद्धः। वर्षिष्ठः। वर्षीयान्। तृप्रः। त्रपिष्ठः। त्रपीयान्। वृन्दारकः। वृन्दिष्ठः।
वृन्दीयान्। दूरः। दविष्ठः। दवीयान्। युवा। यविष्ठः। यवीयान्। युवाल्पयोः। कन्। कनिष्ठः।
कनीयान्। अल्पिष्ठः। अल्पीयान्। कनिष्ठः। कनीयान्। ह्रस्वः। ह्रसिष्ठः। ह्रसीयान्। क्षिप्रः।
क्षेपिष्ठः। क्षेपीयान्। क्षुद्रः। क्षोदिष्ठः। क्षोदीयान्। अन्तिकः। नेदिष्ठः। नेदीयान्। बाढः। सा-
धिष्ठः। साधीयान्। ईल्लोपो ज्यादादीयसः। ज्यादुत्तरस्य ईयस ईकारस्य लोपः। अ-
तिशयेन वृद्धः प्रशस्यो वा ज्यायान्। ज्येष्ठः। बहोरिष्ठे र्यिः बहोरुत्तरस्येकारस्य यिट् लो-
पश्च भूश्च। भूयिष्ठः। भूयान्। किमोऽव्ययात्तृच्या तातर तमयोराम् द्रव्यप्रकर्षे। किंतरा-
म्। किन्तमाम्। कुतस्तराम्। कुतस्तमाम्। उच्चैस्तराम्। गायति। उच्चैस्तमाम्। पचतितराम्।

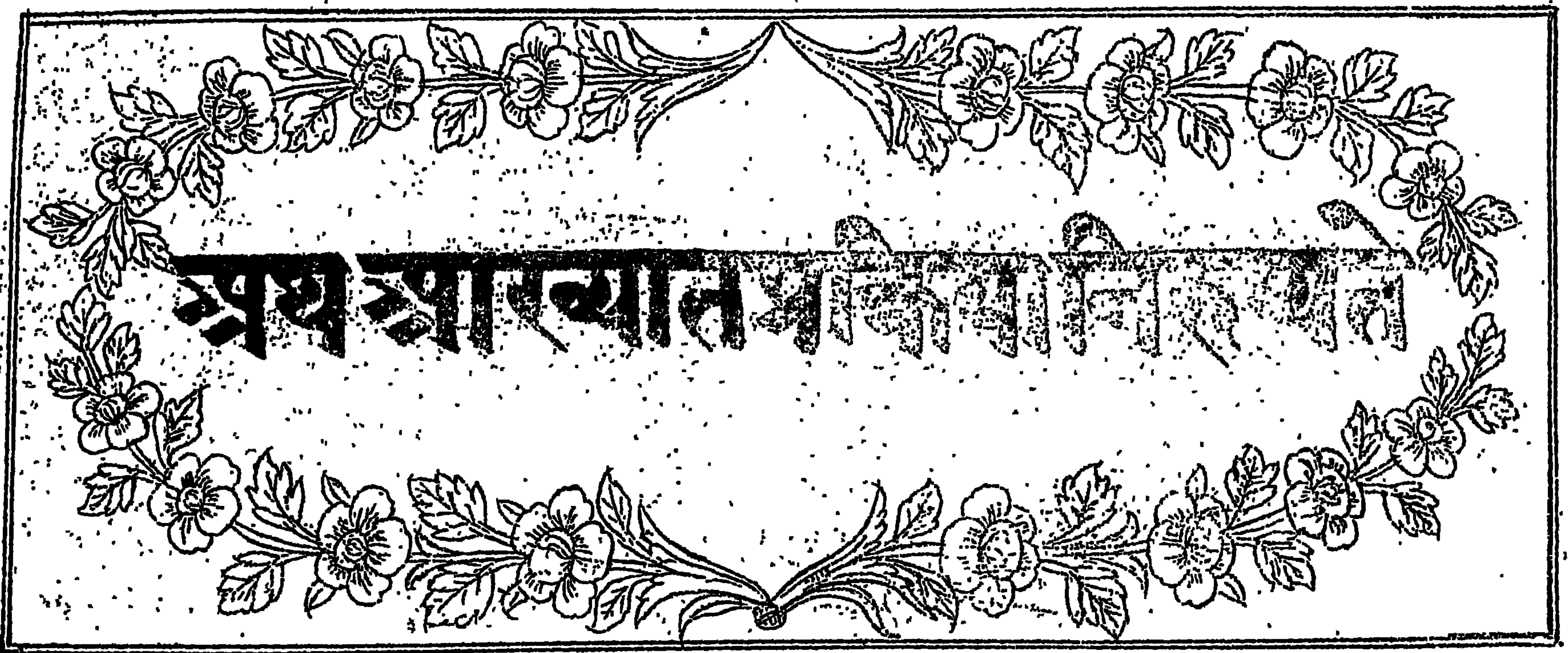
। पचतितमाम्। पठतितराम्। पठतितमाम्। द्रव्यप्रकर्षे तु उच्चैस्तमस्तरुः। परिमाणे दघ्न
द्वयसट्मात्रचः। जानुदघ्नम्। शिरोद्वयसम्। पुरुषमात्रम्। पुरुषहस्तिभ्यामण् च। पौरु
षम्। हास्तिनम्। वतुबन्तात्स्वार्थे द्वयसट्मात्रचौ। तावद्द्वयसम्॥ तावन्मात्रम्॥ द्वयो
र्बहूनां चैकस्य निर्धारणे किमादिभ्यो डतरडमचौ भवतः। कतरः। भवतां कः
कतमः। भवतोर्यतरस्तादृक् ततरः उद्... याणु। संख्येयविशेषावधारणे द्वेस्तीयः। द्वयोः
पूरणो द्वितीयः। त्रेस्तृश्च। तृतीयः। षट्कतिकतिपयचतुरां थुक्। षष्ठः। कतिथः। कतिपय
थः। चतुर्थः। चतुरश्छयतावाद्यक्षरलोपश्च। तुर्यः। तुरीयः। पञ्चादेर्मट्। पञ्चमः। सप्तमः। एकादशा-
देर्डट्। एकादशः। द्वादशः। द्व्यष्टनोरात्वं संख्यायामनुत्तरपदे। द्वादशः। त्रेस्त्रयः। त्रयोदशः।
चतुर्दशः। पञ्चदशः। षोडशः। सप्तदशः॥ विंशत्यादेर्वा तमट्। विंशतितमः। एकेनोना विं-
शतिः एकोनविंशतिः। एकोनविंशतेः संख्यापूरक एकोनविंशतितमः। विंशतेस्तिलोपो
डिति। विंशः। त्रिंशत्तमः। त्रिंशः। द्वाभ्यामधिकानां अशीतिः द्व्यशीतिः। द्व्यशीतेः संख्यापूरको-

त्र्यशीतितमः। द्विचत्वारिंशत्तमः। पञ्चाशत्तमः। षष्ट्यादेरसङ्ख्यादेः पूरणः षष्टितमः। सप्तति-
तमः। नवतितमः। शतादेर्नित्यम्। शततमः। संख्यायाः प्रकारे धा। द्विधा। त्रिधा। चतुर्धा
द्व्यधा द्वित्रिभ्यामेधा धमुञ्वा। द्वेधा। त्रेधा। द्वैधम्। त्रैधम्। एकाद्धो ध्यमुञ्वा। ऐकध्यम्। एक-
धा। एकाद्वा किन्नु सहाये। एकाकी। क्रियाभ्यावृत्तौ कृत्वसुच्। पञ्च कृत्वः। सप्त कृत्वः। द्वि-
त्रिचतुर्भ्यः सुच्॥ द्विः। त्रिः। चतुः। एकस्य सकृदादेशश्च। एकवारं सकृत्। बह्वल्पार्थात्का-
रकाच्छस्। बहुशः। अल्पशः। संख्यापरिमाणाभ्यां वीप्सायाम्। द्वौ द्वौ इति द्विशो ददा-
ति। प्रस्थशः। माषशः। तयडयचौ संख्याया अवयवे। द्वाववयवौ यस्य द्वितयम्। त्रि-
तयम्। चतुष्टयम्। चतुष्टयी। स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्नञौ। स्त्रियां भवः स्त्रैणः। पुंसि भवः
पौंस्नः॥ वीप्सायाम्पद्द्विः। वृक्षं वृक्षं सिञ्चति। ग्रामो ग्रामो रमणीयः। परेर्वर्जने वा द्वित्व-
म्। परि परि वङ्गेभ्यो वृष्टो देवः। परि वङ्गेभ्यो वृष्टो देवः। वङ्गान्परिहृत्येत्यर्थः। उपर्यध्यधस-
सामीप्ये द्विः। उपर्युपरि ग्रामम्। ग्रामस्योपरिष्टात्समीपदेश इत्यर्थः। अध्यधि सुखम्॥ ९

सुखस्थो पविस्थानसखौ यथैद्या दस्यर्थः। व्याख्या है स्स स्थौ थम्र स्थारकूलो सम्यति कौयकूलान
भर्त्सैमु। अमृत्याया कुथा कुवच्य। सुन्दर सुन्दर कुयासे सौन्दर्यमि। सम्मती। देवदेव द॰
न्तोऽसि। कोये। दुर्विनीत दुर्विनीत व्यक्तानी च्यान्यथि। कुत्सने। धानुष्क धानुष्क तथा न भ॰
नुः। भर्त्सने। चोर चोर घातक विस्याभित्वा मृ। द्विरुक्तो एक शब्दो बहु ब्रीहि वत्। तेन विभक्ति
लोपपुंवद्भावौ। एकैकमक्षरं। एकैक बाहुल्यात् द्विर्भावे पुंवद्भावो द्वयपदं निषेधः। पक्षी जातोऽ
वग्रहः। एक एक या इत्यादि विग्रहः। एकैकस्यै देहि। यीक्तमो बोत्थाया है स्त्री बहुब्रीहि वत्। ग्र॰
मवात: विरहा त्योञ्जा माम स्थो यथुक्तिः। गतगता। सादृश्ये कोस्यै गुणवचनस्य है स्त्री बहुब्री॰
हिवत्। पटुपट्वी पटुपटुः। मृदुमृदुः। दृष्टस्य कृतिरित्यादि। गुणोपसर्जनं कृत्या या चिनः कैव॰
लगुणा वाचिनः स्त्रीद्व पक्षितो। शुक्ल शुक्लः पटः। शुक्ल शुक्लं रूपं। अनुकम्पे योऽस्ये है। मूले मू॰
लेस्थूलो वृक्षः। सम्बोधनं अनुसाहेलो कृशा प्रयोगः। लब्धे १ कुत्सने ३ क्रिया समभि हारे १ ॰
लुनो हि लुनीहि दलो कावं सुनाति। कर्म्याति हरे सम्बाहे स्त्री विधये गणसम्पन्न बहुतावा।

बहुलग्रहणादन्यपरयोर्न समासवत्। इतरपूर्वस्य नित्यं समासवत्॥ असमासवद्भावे
पूर्वपदस्थाया विभक्तेः सुरादेशो वाच्यः। अन्योऽन्यं विप्रा नमन्ति। अन्योऽन्यौ। अन्योऽ-
न्यान्। अन्योऽन्येन कृतम्। अन्योऽन्यस्मै दत्तमित्यादि। अन्योऽन्येषां पुष्करैरामृशं-
न्त इति माघः। एवं परस्परम्। वाच्यस्य स्यादित्वान्तः। इतरेतरम्। इतरेतरेणेत्यादि।
स्त्रीनपुंसकयोरुत्तरपदस्थाया विभक्तेराम्भावो वा। अन्योऽन्यामन्योऽन्यम्। परस्परां परस्प-
रमितरेतरामितरेतरं वा इमे ब्राह्मण्यौ कुले वा भोजयतः। द्वन्द्वत्वेऽप्यव्ययीभावः क्लीबे तु वि-
ग्रहस्यमोः। समासे सोर्लुक् चेति सिद्धं चाद्युक्तकाल्पनम्। समासे सोर्लुक् चेत्यस्योदाहरणा-
न्तु। अन्योऽन्याश्रयः। परस्य साहित्यसादृश्यमित्यादिकं बोध्यम्। अकृच्छ्रे प्रियसुखयोर्वा-
द्वित्वम्। प्रियप्रियेण ददाति। प्रियेण वा। सुखसुखेन ददाति। सुखेन वा। अतिप्रियमपि व-
स्त्वनायासेन ददातीत्यर्थः। यथास्वे यथायथम्॥ यथाशब्दस्य द्वित्वं क्लीबत्वञ्च भवति।
यथास्वमिति वीप्सायामव्ययीभावः। यो य आत्मीयो यद्वात्मीयं तद्यथास्वम्। यथायथं-

ज्ञातायथा स्वभावमित्यर्थः। यथालीयमिति वा। द्वन्द्वं रहस्य मर्य्यादावचनव्युत्क्रमणय-
ज्ञपात्रप्रयोगाभिव्यक्तिषु। एष्वर्थेषु द्विशब्दस्य द्विर्वचनम्पूर्व्वपदस्याम्भावोऽत्वञ्चोत्तर
पदस्य नपुंसकत्वञ्च निपात्यते। तत्र रहस्यं द्वन्द्वशब्दस्य वाच्यम्। इतरे तु विषयभूताः।
द्वन्द्वम्मन्त्रयते रहस्यमित्यर्थः। मर्य्यादा स्थित्यनतिक्रमः। आचतुरं हि मे पशवो द्वन्द्वं मि
थुनायन्ते। माता पुत्रेण मिथुनङ्गच्छति। पौत्रेण प्रपौत्रेणापीति मर्य्यादार्थः। व्युत्क्रमणं
पृथगवस्थानम्। द्वन्द्वं व्युत्क्रान्ताः। द्विवर्गसंबंधेन पृथगवस्थिताः। द्वन्द्वं यज्ञपात्राणि प्र
युनक्ति। द्वन्द्वं संकर्षणवासुदेवौ। अभिव्यक्तौ साहचर्येणेत्यर्थः। चार्थे द्वन्द्व इति निपात-
नात्पुंस्त्वमपि। शेषानिपात्याऽकल्याण्यः। का संख्या येषां ते कति दाविकः। शांशपः। दा
त्यौहः। सार्षसत्रः॥ आसमः॥ इति श्री रामाश्रमाचार्य्यविरचितायां सिद्धान्तचन्द्रि-
कायाम्। पूर्व्वार्द्धं सम्पूर्णम्॥ चैत्रकृष्णत्रयोदश्यां शनौ महावारुणीपर्वणि वैज-
नाथेनालेखि संवत् १९३१॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथ आख्यातप्रक्रियानिरूपणं

उ॰ २

॥श्रीगणेशाय नमः॥ धातोः इत्यधिक्रियते। आदिः क्रियावाची भ्वादिर्धातुसंज्ञकः स्या
त्। आदनुदात्तङितः अनुदात्तेतो ङितश्च धातोरात्। भिन्नस्थितेः ञितः स्वरितेत-
श्च धातोरात्मनेपदं स्यात्कर्तृगामिनि फले। शेषात्कर्तरि परस्मैपदम्। तिबादीनामाद्यानि नव
वचनानि परस्मैपदसंज्ञानि स्युः। पराणि नव वचनान्यात्मनेपदसंज्ञानि स्युः। तानि च त्री
ण्यादि त्रीणि त्रीणि भागैः। तिवादिकार्थेषु नामादिरूपप्रत्ययेषु प्रथममध्यमोत्तमाः स्युः
रात्पयोः। नाम्नि प्रयुज्यमाने चाद्ये प्रयुज्यमाने प्रथमः। युष्मदि मध्यमः। अस्मद्युत्तमः। क
र्तरि पंचचात्वात् भूसत्तायां। भ्वादिलकारौ तिप् तस् झि सिप् थस् थ मिप् वस् मस् त आतां
झ थास् आथे ध्वे इट् वहे महे वर्तमानार्थक्रियावृत्तेर्धातोस्तिवादयः प्रत्यया भवन्ति एषां
संज्ञा लट्॥ अपकर्तरि कर्त्रर्थे तिवादिषु परेषु शप्प्रत्ययो धातोः स्यात्॥
गुणः॥ नाम्यन्तस्य धातोर्गुणो भवति अपि ङित् प्रकारेऽन्त्यादिकं च विहाय अन्यः
प्रत्ययो ङिद्वत्स्यात्। क्ङिति च। क्ङिति च परे वृद्धिगुणौ न द्विर्वचन हेतुके उपसिद्धपराः २

सि·चं· उ· १

स्यात् इति तसि गुणा प्राप्तौ अपनिमित्तो गुणः। भवतः। ओ रेभ नो लोपो भवत्यकारे एकारे च परे। भवंति। भवसि। भवथः। भव थ ओ। वमयोपर योरत आत्वं स्यात्। भवामि। भवावः। भवामः। स भवति। त्वं भवसि। अहं भवामि। युगपत् प्राप्तौ परः सच त्वं च भवथः। अहं च त्वं च भवावः। स च अहं च त्वं च। भवामः। विधि संभावनयोः यात् यातां युस् यास् यातं यात यां याव याम ईत ईतां ईरन् ईथास् ईयाथां ईध्वं ईय ईवहि ईमहि। विधिः कर्तव्यार्थोपदेशः। संभावनं कल्पनं तत्र यादयः। सप्तमी संज्ञा लिङ् वा अतः परो यादेः स्यात्। भवेत्। भवेतां। युस इट्। अतः परस्य युस इडागमः स्यात्। भवेयुः। भवेः। भवेतं। भवेत। यामियं। अतः परो यामियं स्यात्। भवेयं। भवेव। भवेम। शिष्यो गुरुं भजन् सुखी भवेत्। विधिः। भवेदसौ वेदविद्। आशिषि स्यात्। आशीः प्रेरणयोः तुप् तां अन्तु हि तं त आनि आव आम। तां तात्। अंतौ स्वं आनो ध्वं रे थु माव ईयु। आशीः प्रेरणयोः लोट्। आशी: परस्येष्टार्थ प्रार्थनं वा प्रेरणं प्रवर्तनं नानुवादः। एषां सप्तमी लोट्। तुह्योस्तातङ्वाशिष्यवा १

क्रि॰
उ॰
४

भवतु भवतात् भवतां भवंतु । भव॰ ॥ भव॰ [illegible] भव भवतात् भवतं भवत
भवानि भवाव भवाम अथ ह्यस्तन्याः [illegible] भव [illegible] भवतु भवतात् [illegible]
[illegible] आदि [illegible]
ता आरभ्ये [illegible] यामिन्याः प्रथमं याम [illegible] दिवसः सकलः [illegible]
चतनो [illegible] काले तत्र दिवा ह्यस्तनः । एवं संज्ञा लङ् [illegible] ॥
दिवाद्यदिः धातोः १ अभवत् अभवतां अभवन् अभवः । अभवतं अभवत अभवं अभवाव
व अभवाम ह्यो भवत् [illegible] परोक्षा [illegible] अतुस् उस् थप् अथुस् अ णप् व म ए [illegible]
रेम आथे [illegible] । धातोः परोक्षे [illegible] काले णबादयः स्युः संज्ञा । लिट् द्विश्च [illegible]
वादि [illegible] धातो द्वित्वं [illegible] अनेक स्वरस्य धातोः [illegible]
[illegible] पूर्वस्य [illegible]
परो ह्रस्वः पूर्वं सर्वधिनो दीर्घस्य ह्रस्वः झपानां जबचपाः पूर्वस्य झपानां जबाः स्युः [illegible] ४

पभाता जङ्ङ्वा वाः स्वच्छ छठ्या नां चटतकपाः स्युः। भुवोवुक्। भुवो वुग्गा गमो णादौ स्वरे।
बभूव बभूवतुः बभूवुः। कादेर्णादेः कसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवृत्य एभ्यः परस्य वसादेर्णादेरि-
ड्नभवति। अन्यस्मात्तु भवतीति नियमादिट् स्यात्। बभूविथ बभूवथुः। बभूव बभूव बभू-
विव। बभूविम वल्लिर्वल वानुबभूव। आशिषि यात् यास्तां यासुः यास्त्यास्तं यास्त यासं
यास्व यास्म सीष्ट सीयास्तां सीरन् सीष्ठाः सीयास्थां सीध्वं सीय सीवहि सीमहि धातोरा-
शिषि प्रत्ययाः स्युः एषां संज्ञा लिङ्। आशीर्यालिङ्ः पंक्तित् भूयात् भूयास्तां भूयासुः। भूयाः
भूयास्तं भूयास्त भूयासं। भूयास्व भूयास्म सम्प्रीमान् भूयात्। श्वस्तने ता तारौ तारस् तासि
तास्थः तास्थ। तास्मि तास्वः। तास्मः। ता तारौ तारस् तासे तासाथे ताध्वे ताहे ता-
स्वहे तास्महे। श्वो भाविन्यर्थे तादयः। एषां संज्ञा लुट्॥ क्षिसिता सीरस्य पामिट् भविता
भवितारौ भवितारः भवितासि भवितास्थः भवितास्थ भवितास्मि भवितास्वः भवि-
तास्मः। श्वो भविता राज्यभारः कुमारस्य। स्यादौ भविष्यति स्यप्। स्यतो भविष्यति काले

स्यप्रत्ययो भवति दिवादिष्वपरतः एषां संज्ञा लृट् भविष्यति भविष्यतः भविष्य-
न्ति भविष्यसि भविष्यथः भविष्यथ भविष्यामि भविष्यावः भविष्यामः कल्की धर्मपाल-
को भविष्यति स्य क्रियातिक्रमे क्रियायाः अतिक्रमे कृते सति निष्पन्नो सत्यां स्य प्रत्ययो भ-
वति दिवादिपरतः एषां संज्ञा लृङ् यदि सुवृष्टिः सुभिक्षं चाभविष्यत् तदा सुभिक्षमभवि-
ष्यत् अभविष्यतां अभविष्यन् अभविष्यः अभविष्यतं अभविष्यत अभविष्यं अभवि-
ष्याव अभविष्याम ॥ भूते सिः। धातोर्भूतमात्रे काले सिः प्रत्ययो भवति दिवादिपरतः एषां सं-
ज्ञा लुङ्। स्वरेः पोपिपरे भोपिस्त्वा स्यात् भूस्थादिभ्यः परस्य सेर्लोपः स्यात्सा धातोः-
भुवः सिलोपे अद्वृत् लुङि गुणेन अभूत् अभूतां भुवः सिलोपे वुक् अभूवन् अभूः अ-
भूतं अभूत अभूवं अभूव अभूम माङि सिरेव न सोऽडिति दिवादिः माङ्योगे अडो लोपः
मा भवान् भूत् मास्म भवत् भूभालावालोन् भवते आत्मनेपदे अनः परस्मात् आत्मनेपदं
भवते। भवेते भवन्ते भवसे भवेथे भवध्वे भवे भवावहे भवामहे भवेत भवेयातां भवेरन् ॥

सि॰ चं॰ उ॰ ७ भवेथाः भवेयाथां भवेध्वं भवेय भवेवहि भवेमहि भवतां भवेतां भवंतां भवस्व भवेथां भवध्वं भवै भवावहै भवामहै अभवत अभवेतां अभवंत अभवथाः अभवेथां अभवध्वं अभवे अभवावहि अभवामहि बभूवे बभूवाते बभूविरे बभूविषे बभूवाथे। नामिनोऽचतुर्णां धोढः। नाम्यंताद्धातोः परस्य सीध्वंलुङ्‌लिटांधस्य ढः सेटो हला द्वा बभूविढ्वे बभूविध्वे। बभूवे बभूविवहे बभूविमहे भविषीष्ट। भविषीयास्तां भविषीरन्। भविषीष्ठाः। भविषीयास्थां। भविषीढ्वं। भविषीध्वं। भविषीय। भविषीवहि। भविषीमहि। भविता भवितारौ। भवितारः। भवितासे। भवितासाथे। भविताध्वे। भविताहे। भवितास्वहे। भवितास्महे। भविष्यते। भविष्येते। भविष्यंते। भविष्यसे। भविष्येथे। भविष्यध्वे। भविष्ये। भविष्यावहे। भविष्यामहे। अभविष्यत। अभविष्येतां। अभविष्यंत। अभविष्यथाः। अभविष्येथां। अभविष्यध्वं। अभविष्ये। अभविष्यावहि। अभविष्यामहि। अभविष्ट। अभविषातां। आतोऽतोऽदनंतः॥ आतोऽंतोऽद्भवत्यकारादुत्तरस्यन अभविषत। अभविष्ठाः। अभविषाथां। ध्वे- ७

सि॰ चं॰ च सेर्लोपः। अभुद्धं। अभुद्ध्वं। अभुत्सि। अभुत्स्वहि। अभुत्स्महि। चिती संज्ञाने
उ॰ उपधायां लघोः॥ धातोरुपधायां लघोरिको गुणः। चेतति। ४ पूर्व्वस्य हसादिः शेषः। पूर्व्व
८ स्यादिर्हसः शिष्यते अन्ये हसा लुप्यंते। चिचेत। चिचेतिथ॥ सेः॥ सिप्रत्यये परयोर्द्विः सि-
चोरिट्। चूट् चेटि। चूटः परस्य सेर्लोपः चेदि। अचेतीत्। अचेतिष्टां। स्यादिटः। सेवातो विदस्य
तस्या न च स भवति। अचेतिषुः। च्युतिर् आसेचने। च्योतति। च्योतेत्। च्योततु। च्योततात् वा अ-
च्योतत्। चुच्योत। च्युत्यात्। च्योतिता। च्योतिष्यति। अच्योतिष्यत्॥ इरितो वा। इरितो धातो
र्ङः प्रत्ययो भवति परस्मैपदादेः। अच्युतत्। अच्योतीत्। श्च्युतिर् क्षरणे। श्च्योतति। श्च्योते-
त्। श्च्योततु। श्च्योततात्। अश्च्योतत्। यथा सात्वपाः पूर्व्वस्य शासाः परः खपाः शिष्यंते
न शासाः। चुश्च्योत। श्च्युत्यात्। श्च्योतिता। श्च्योतिष्यति। अश्च्योतिष्यत्। अश्च्युतत्। अ-
श्च्योतीत्। यकाररहितोऽप्ययम्। श्चोतति। श्चोतेत्। श्चोततु। श्चोततात्। अश्चोतत्। चुश्चो-
त। श्चुत्यात्। श्चोतिता। श्चोतिष्यति। अश्चोतिष्यत्। अश्चुतत्। अश्चोतीत्। मन्थ विलोडने प

सि॰चं॰ उ॰ ५९

मंथति। मंथेत्। मंथतु। मन्थता ह्य। अमंथत्। नो लोप इति नलोपे प्राप्ते अ॰ संयोगात्सादिरकित्।
ममंथ। ममंथतुः। नो लोपः॥ धातोरसंयोगस्योपधाभूतस्य नकारस्य लोपः क्ङि॰ ति परे पूजार्थांच।
तेनेनिरुपधाद्वात् कुञ्चेः क्विपिन। मथ्यात्। मंथिता। मंथिष्यति। अमंथिष्यत्। अमंथीत्। कु
थिपुथिलुथि मथि हिंसा संक्लेशनयोः। इदितो नुम्। इदितो धातोर्नुम्। कुंथति। कुंथेत्। कुंथ
तु। कुंथता ह्य। अकुंथत्। कुहोश्चुः॥ पूर्वस्य कवर्गहकारयोश्चुत्वं भवति हस्य वर्गचतुर्थः। चु
कुंथ इदितो नलोपो न कुंथ्यात्। कुंथिता। कुंथिष्यति। अकुंथिष्यत्। अकुंथीत्। चुवि वक्त्र
संयोगे। चुम्बति। षिध गत्याम्। धात्वादेः षः सः। णो नः। धात्वाद्योः षकारणकारयोः सकारनकारौ
भवतः। सेधति। सेधेत्। सेधतु। सेधता ह्य। असेधत्। सिषेध। सिध्यात्। सेधिता। आदेश्च तथा
नोः सुनमाम् प्रादेः परेषां स्वादीनां नुमादीनां च धातूनां सकारनकारयोः षकारणकारौ भ
वतः अन्तर्गणात्य निमित्ते सति। निषेधति। अट् द्वित्वविधाने षिषेधः। न्यषेधत्। निषिध। से
धत गतौ नषः॥ । गंगां विसेधति। षिधू शास्त्रे मांगल्ये च। ऊदितो वा॥ ऊदितो धातोः परस्य वसा

५०

सि॰चं॰ हे स्तनपीड्डा। स्वरति स्वृति स्ववति धूनुरथन स्ट्रत्पद पदत्व मुद्द मुद्द निरसन्न॥ स्वरति सूति सू-
७ यति धूर्न्नाकि हसादेर्णोदि र्लिस्य लिट्स्थान्‌। सेधति। सेधेत्‌। सेधतु। सेधता स्य असेधत्‌। सिषे-
१० ध। सिषेधिथ। नलो ऽर्थः॥ क्रमान्ता हलो रलाकार धकार यो र्धकारो भवति। स्थात्सेर्न। कसेजया:।
सिषेध। सेधिता। सेद्धा। सिधिष्यति। सेत्स्यति। असेधिष्यत्‌। असेत्स्यत्‌। असेधीत्‌। अनिटो:
नामिवत:॥ अनिटो नामिवत स्य धातो वृद्धिः स्यात्‌ परे सो। असैत्सीत्‌। असात्‌। असादृतस्य से-
लोपो झसे। असैद्धां। असैत्सुः। असैत्सीः। असैत्त। खद स्थैर्ये हिंसायां च। खदति। खदेत्‌।
खदतु खदता स्य अखदत्‌। अत उपधाया:॥ धातो रुपधाया अतो वृद्धिः ञ्णिति। चखाद। णा-
लुत्तमो वाणित्‌। चखाद। चखद। खिले से शिलि। अखदीत्‌। अतो हलादेर्लघोर्वा वृद्धिः से-
टि सो। अखादीत्‌। व्यक्ता को ऽर्थः परिस्फुटवर्णा। गद व्यक्तायां वाचि। आदिस्थानिमित्तान्नेर्न
स्य णो गदनदपतपद घुमास्यति हन्ति याति वाति द्राति प्साति वपति-
वहति शाम्यति चिनोति देग्धिषु। अन्यस्थानाकारणादावधाते॥ आदौ चारणोवा। अकखा- १

दौ किम्। प्रनिकरोति। प्रनिकखति। अर्यांते किम्। प्रनिदुष्यति। वेति किम्। प्रणिभवति। प्रनि
भवति। णाचोच्चारणे किम्। प्रणिचखाद। प्रनिचकार। णिगा इति। णगा ईतु॥ रद विले-
खने॥ रदति। रदेतु। रदतु। अरदत। रराद। लोपः पचां किल्ये चास्य। पचादीनां लिटयना देशा-
दीनां पूर्वस्य लोपो भवत्यकारस्य एकहस मध्यस्य चैकारः किति णादौ सेटि थपि च। रे-
दतुः। रेदिथ णाद स्व्यक्ते शब्दे। प्रणिनेदुः नेदिथ। अर्द गतौ याचने च॥ णाम्बो णादेः नु
म्धणां॥ अश्नोते र्वर्ककारादेः संयोगान्ताकारादेश्च पूर्वस्य नुग्भवति णादौ। आनर्द। आ-
र्दीत्। नर्द गर्द शब्दे। तर्द हिंसायां॥ तर्दति। कर्द कुत्सिते शब्दे। कर्दति। खर्द दंदशूके खं-
र्दति। १। अदि चेष्टायां। क्लिदि परिदेवने॥ क्लिन्दति। अतसातत्यगमने। अतिथ स्वात् भ्य-
णे। अखादीन् कादि आह्वाने रोदने च। अति अदि बंधने। अन्तति। अन्तेत्। अन्ततु। आ-
नंत। आनन्त। अन्तात्। अंतिता। अंतिष्यति। आन्तिष्यत्। आंतीत्। टुणदि समृद्धौ। नन्द
। चदि आह्लादने दीप्तौ च॥ इदितो नुम्। चन्दति। चन्देत्। चंदतु। अचन्दत्। चचन्द॥ २

से॰ चं॰ चंद्यात्। चंदिता। चंदिष्यति। अचंदिष्यत्। अचंदीत्। श्रुंध श्रुश्रुंधे। श्रुंधति। श्रुंधेत्। श्रुंध
कु॰ तु। अश्रुंधत्। शुश्रुंध। श्रुध्यात्। श्रुधिता। श्रुंधिष्यति। अश्रुंधिष्यत्। अश्रुंधीत्। तकि
१२ कृच्छ्रजीवने। तकि कृच्छ्रजीवने॥ तंकति। ततंक। अतंकीत्। शुक गतौ॥ शोकति। अशो
कीत्। बुक्कति कथ हसने। कथति। युगि जुगि वर्जने॥ युंगति। दृष्टि परस्मै स्थये। इंदति
स्वरादेर्धातोर्द्वितीयोऽवयवो भवति द्विवारो परे॥ अङ्कत्ससहेहेऽनन्दत्। कासादिप्र
त्ययादाम् कृभ्वस्परः। कास आसस्य गुरुनाम्न्यनेकस्वरेभ्योऽर्णवाक्षेपरे आमप्र
त्ययो भवति। सच कृभ्वस्परः प्रयोक्तव्यः। विद्धविड्जागृभ्युषामा। रः। पूर्वस्य ऋ
वर्णस्याकारः॥ धातोर्नामिनः। नाम्यंतस्य हृतस्य च धातोर्वृद्धिः ञ्णितिपरे। इंदांच
कार। इंदांचक्रतुः। इंदांचक्रुः। इंदांचकर्थ। इंदामास। इंदामासतुः। इंदामासुः॥ इं
दांबभूव। इंद्यात्। ऐंदीत्॥ णिदि कुत्सायाम्॥ इदितो नुम्। णपूर्वः। णोन्दति। विप्रनि
न्दति। प्रनिंदेत्। प्रणिन्दतु। प्राणिन्दत्। निनिन्द। निंद्यात्। निन्दिता। निंदिष्यति। अनि- १२

त्सीत्। तुषिपालने। तुत्दंष। उखगतौ। अपकर्तरि। उपधायलघोर्गुणः। ओखति। ओखेत्। ओखतु। औखत्। असवर्णे स्वरे पूर्वस्येवर्णोवर्णयोरियुवौ। उवोख। ऊखतुः। ऊखुः। उवोखिथ। औखीत्। लुंच अपनयने। अन्चु गतिपूजनयोः। अञ्चति। अञ्चेत्। अंचतु। आंचत्। आनंच। अच्यात्। पूजायां। अंच्यात्। अंचिता। अंचिष्यति। आंचिष्यत्। आञ्चीत्। आछि आयामे। आंछति। आंछेत्। आंछतु। आंछेर्नुग्वा णादौ। आंछ। हूर्छा कौटिल्ये। स्वोर्विहसे। हूर्छति। हूर्छेत्। हूर्छतु। जुहूर्छ। हूर्छ्यात्। हूर्छिता। हूर्छिष्यति। अहूर्छिष्यत्। अहूर्छीत्। मुर्छा मोहे। मुर्छति। वज गतौ। धातोरनेकस्वरस्य आदेर्गुणाभूतो कारणान्नेत्वपूर्वलोपौ। ववाज। ववजतुः। अवाजीत्। व्रज गतौ। व्रजति। व्रजेत्। व्रजतु। अव्रजत्। वव्राज। व्रज्यात्। व्रजिता। व्रजिष्यति। अव्रजिष्यत्। वदिव्रज्योः सो नित्यं वृद्धिः। अव्राजीत्। अज गतौ क्षेपणे च। अजति। अजेत्। अजतु। आजत्। अजेरचतुर्ध्वीव सार्दौ वा। विवाय। नुधातोः। विकरस्य नो धातोश्चेवर्णोवर्णयोरियुवौ स्वरे। अनेकस्वरस्यासंयोगपूर्वस्य तु ध्वो। उवर्णान्तयोर्हुन्वोर्वापि। विव्यतुः। स्वरान्त

दत्त्वञ्चतासौ नित्यानिट् स्यपोर्वेड़ । विवयिथ । विव्येथ । आविथ । विव्यथुः । विव्यिव । आ-
विव । आविम । वीयात् । नैकस्वरान्नुदात्तात् । १ आद्योच्चारणोनुदात्ता हैकस्वरान्तोः परस्य व-
सादेरिण्न स्यात् ॥ अनिट्स्वरान्तो भवतीति दृश्यतामिमांस्तु सेटः प्रवदन्ति तद्विदः ॥ अद-
न्तमृदन्तमृतां च वृङ्‌वृञौ श्विडीङिवर्णेष्वथ शीङ्श्रिञावपि । गणस्थमूदन्तमुताञ्च-
रुक्ष्णुवौ क्ष्णुवन्तश्च योर्णोतिमथो युगुक्ष्णुवः ॥ इति स्वरान्ता निपुणैः समुच्चितास्ततो हसान्ता-
नपि सन्निबोधत ॥ २ ॥ शकिस्तु कान्तेष्वनिडेक इष्यते घसिश्च सान्तेषु वसिः प्रसारिणी ।
रभिश्च भान्तेष्वथ मैथुने यभिस्ततस्तृतीयो लभिरेव नेतरे ॥ ३ ॥ यमिर्यमान्तेष्वनिडेक
इष्यते रमिश्च यश्च श्यनि पठ्यते मनिः ॥ नमिश्चतुर्थो हनिरेव पञ्चमो गमिश्च षष्ठः प्रतिषेध-
वाचिनाम् ॥ ४ ॥ दिहिर्दुहिर्मेहति रोहती वहिर्नहिस्तु षष्ठो दहतिस्तथा लिहिः ॥ इमे
निरोष्ठा विहमुक्तसंशया गणेषु हान्ताः प्रविभज्य कीर्तिताः ॥ ५ ॥ दिशिं दृशिं दंशिमथो मृ-
शिं स्पृशिं रिशिं रुशिं क्रोशतिमष्टमं विशिम् ॥ लिशिं च शान्ताननिटः पुराणगाः पठन्ति [illegible]

पाठेषु दृशे वने तरान् ॥ ६ ॥ रुधिस्स राधिर्व्युधि वन्धि साधयः क्रुधिक्षुधी शुध्यति बुध्यतीव्य
धिः ॥ इमे तु धान्ता दश चानिटो मता स्ततः परं सिध्यतिरेव नेतरः ॥ ७ ॥ शिषिं पिषिं शुष्यति
पुष्यती त्विषिं विषिं श्विषिं श्लिषिं तुष्यति दुष्यती द्विषिम् ॥ इमान् दृशैवोपदिशन्त्यनिड्विधौ गणे
षु षान्तान् कृष कर्षती तथा ॥ ८ ॥ तपिं तिपिं चापिमथो वपिं स्वपिं लिपिं लुपिं तृप्यति दृप्य-
ती सृपिम् ॥ स्वरेण नीचेन शपिं छुपिं क्षिपिं प्रतीहि पान्तान् गणितांस्त्रयोदश ॥ ९ ॥ अदिं तु-
दिं स्कन्दिं भिदिं छिदिं क्षुदिं शदिं सदिं स्विद्यति पद्यती खिदिम् ॥ तुदिं नुदिं विद्यति वि-
न्त इत्यपि प्रतीहि दान्तान् दश पञ्च चानिटः ॥ १० ॥ पचिं वचिं विचिं रिचिं रिञ्चिं पृच्छती-
न्निजिं सिचिं मुचिं भजिं भञ्जिं भृज्जतीन् ॥ त्यजिं यजिं युजिं रुजिं सञ्जिं मज्जतीन् भुजिं स्वजिं
सृजिं विजिं विद्ध्यनिटः स्वरान् ॥ ११ ॥ वेत्ता । अवेधीत् । क्षिप्स्यते । चिक्षयिथ । चिक्षेथ । जनपिथ-
कारे परे पूर्वस्वरस्य दीर्घः स्यात् । क्षीयात् । अक्षैषीत् । तुम्प हिंसायाम् । मा तुम्यते स्तुम्नावि
कर्तरि ॥ प्रेस्तुम्पति गौः । अडूहित्वच्च वधानेपि सुट् । प्रास्तुम्पत् । प्रतुस्तुम्प । औरदश्चपनय-

सि॰ चं॰
उ॰
१९

ने। ओरामाञ्चकार। वन षन सम्भक्तौ। ववनतुः। अवनीत्। अवानीत्। सेनतुः। जन् सन् खना
मात्वम् अनिटि सेड्डिति स्से हेन्वक्तौ याद्दीड्डिति वा। सायात्। सन्यात्। असनीत्। असानी-
त्। चमु अदने। ष्ठिवुक्लम्वाचमां दीर्घोऽपि। आचामति। आङः किम्। चमति। विचमति। चेमतुः
अचमीत्। ष्ठिवु निरसने। नामधातुष्ठष्क्योः ष्ठिवां सत्वं न। ष्ठीवति। ष्ठिवेः पूर्वस्य ठस्य थो वा। ति-
ष्ठेव। टिष्ठेव। ष्ठीविर्हसे। ष्ठीव्यात्। अष्ठेवीत्। कटे वर्षाऽऽवरणयोः। ह्म्यन्तक्षणश्वसजागृ-
ण्येदितां सेटि सोनवृद्धिः। अकटीत्। हय गतौ। अहयीत्। जुरै हर्षे। मोनव्योर्वः। अनुपि-
विषये उवर्णस्य वत्वं न। जुजुवतुः। जुजविथ। जुजोथ। अजोवीत्। गुपू रक्षणे। आयः। गु-
पूधूपविच्छिपणिपनिभ्यः स्वार्थे आयः प्रत्ययः। अनुपितुवा। सधातुः। यङादिप्रत्ययान्तः धा-
तुर्धातुसंज्ञको भवति। गोपायति। गोपायाञ्चकार। जुगोप। यतः। यस्मात्तस्यानपि लोपः॥
गोपाय्यात्। गुप्यात्। गोपायिता। गोपिता। गोप्ता। अगोपायीत्। अगोपीत्। ऊसात्। अगौ
प्ताम्॥ एवं धूप संतापे। तप सन्तापे। तेपिथ। ततप्थ। अताप्सीत्। जप जल्प व्यक्तायां वाचि। १९

जेपिथ। जपिता। अजापीत्। क्रमु पाद विक्षेपे। क्राम्यू ष्ठिवु क्लमु चमु च सि त्रुटि लषो-
यो वा। क्रमेर्षेषु चतुर्ष्वकृतश्येदीर्घो वि विषये। काम्यति। क्रामति। अक्रमीत्। यम उपरमे।
गमांछः। गमयमरुचूणां छः स्याद्द्वि लसे। यच्छति। येमिथ। यंथ। यमिरमिनमातां स क्
सेरिवूपे। अयंसीत्। अयंसिष्टां। राम गच्छत्वे छान्दे च। नेमिथ। ननंथ। अनंसीत्। ईर्ष्य ई
र्ष्यायां। ईर्ष्यति। ऐर्ष्यीत्। ऐर्ष्यीत्। गम्लृ गतौ। गच्छति। गमां स्वरे। गम हन् जन् ख
न् घसां मुपधाया लोपः स्यात्त्वरेङिति लुङ्भे। जग्मतुः। जगमिथ। जगंथ। हन्नृतः स्यपः॥
हंतेः स्यारेलाच्च परस्मन्य यदृच्छवति नामेस्तुपे। गमिष्यति। लिङ्मस्यादेङ्ङः। लिनोधातोः पु-
मादेश्च ङः प्रत्ययः स्यात्परस्मैपदेषु। अगमत्। म्लुचु ग्लुचु गतौ। मोचति म्लुचादेर्वा ङः
अमुचत्। अमोचीत्। अम्लोचीत्। अम्लुचत्। गुचु ग्लुचु च चौर्ये। अगुचत्। अगोचीत्। अ
ग्लुचत्। अग्लोचीत्। ग्लुंचु गतौ। अग्लुचत्। अग्लुंचीत्। ञिफला विशरणे। फलभज
त्रपां किति णाशीसे टिर्च्छिरिरैत्त्व पूर्वलोपौ। फेलतुः। फेलिथ। फलतस्य लसमी पाकारस्य-

सि॰ चं॰ उ॰ २५ सौ नित्यं वृद्धिः ॥ अफालीत् फल निष्पत्तौ । फेलतुः । अफालीत् । चर गतिभक्षणयोः ॥ अचा-
रीत् । स्वृ शब्दोपतापयोः ॥ स्वरति । सस्वार । गुरोर्लिंसंयोगाद्वोः सस्वरिथ । सस्वर्थ । सस्वरिव । स्व-
र्यात् । स्वरिष्यति । अस्वारीत् । अस्वारिष्टां । अस्वार्षीत् । अस्वार्ष्टां । अस्वार्षुः । जि जये । सपरो-
स्पयोर्ज्जेर्गिः । जिगाय । जिग्यतुः । जिग्युः । जिगयिथ । जिगेथ । जीयात् । अजैषीत् । कृष वि-
लेखने । कर्षति । चकर्ष । चकर्षिथ । गगे कसे दृशां । स्पृश मृश कृष तृप दृपसृपां क-
से गेरो भवत्यागोऽम्बा कृषादीनां वा । क्रष्टा । कर्ष्टा । च्लेः कसे । क्रक्ष्यति । कर्क्ष्यति । अक्राक्षी-
त् । अकार्क्षीत् । कृष मृष स्पृश मृश तृप दृपां वा सिः । हृष्णां तात्सक् । हंतात् क्षं तान्त्यो-
तान्ताम्युपधारनिटः सकूप्रत्ययः स्यादिवादि परे न तु दृशेः सेरपवादः । अकृक्षत् । सृप्लृ-
गतौ । सर्पति । स्रप्ता । सर्प्ता । असृपत् । क्रुश आह्वाने रोदने च । क्रोशति । क्रोष्टा । अक्रुक्षत् ।
रुष रिष प्लुष हिंसायां । इषु सह लुभ रिष रुषां मनुपितस्येड्वा । रोषिता । रोष्टा । रेषिता । रेष्टा ।
अरिषत् । मिह सेचने । ढि ढो लोपो दीर्घश्च । ढे परे ढस्य लोपः स्याच्चान्त्यो दीर्घः । मेढा ॥

सि॰ चं॰
उ॰
९९

घटोः कण्डे। धातोः अन्त्यो॰ [illegible] आक्षिणोत्। [illegible] करणे।। हिंसि [illegible] ध-
क्ष्यति। अधाक्षीत्। [illegible] अक्षाक्षीत्। [illegible] नकार। ऐन्धीत्। क्षिणु हिंसि
विजिघ्रीगाने। [illegible] [illegible] लोपो गुणाभावश्च [illegible] क्षिणुयात्। तृपः।।
विकरणस्य [illegible] [illegible] पिति क्षिणोति। ओकारस्य लोपः। [illegible]
गुणे [illegible] [illegible] क्षिणुतः। क्षिण्वन्ति। क्षिणुथः। क्षिणुमः। [illegible] [illegible]
क्षिणोमि। ओर्व्याहः [illegible] [illegible] [illegible] क्षिणु। क्षिणुतात्। [illegible]
करणगतिषु। कृणोति। कृण्वन्ति। चकर्ष। [illegible] [illegible] कृणवानि [illegible] [illegible]
कृणोति। अकृणुवन्ति। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
क्षीत्। [illegible] आक्षीत्। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] तक्षोति। तक्षति वाक्यान्तम्। ततक्षिथ। ततक्ष। [illegible] अतक्षीत्। [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] किंतु [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] क्षाति। [illegible] ९९

सि·कौ· ह्वाति। ग्लै म्लै हर्षक्षये। संध्यक्षरस्य गणमाऽनपि। आतो णल औ। आदन्ताद्धातोः प्यो णल औ। जग्लौ
७· । आतोऽनपि। भालो शत्तो लोपोऽनुपिङ्कि। ति स्ले कृटिच्च। जग्लतुः। जग्लिथ। जग्लाथ। संयोगादेरात्तस्य
१० किति लिङ्को वा रोवा। ग्लायात्। ग्लेयात्। अग्लासीत्। कै गै शब्दे। जगौ। दाद्देरे। अपिद्धा-
माऽौ ह्रा कु पिवति सोऽस्यामात सुका रो भवत्या घ्रीध्या ह्रा दैथो। धेयात्। अगासीत्। स्त्यै ष्ट्यै श-
ब्द संघातयोः। स्त्यायति। तस्त्यौ। स्त्यायात्। स्त्येयात्। अस्त्यासीत्। दैप् शोधने। ददौ। दा-
यात्। अदासीत्। धेट् पाने। दधौ। धेयात्। अधासीत्। सिलोपपक्षे। अधात्। अधाताम्। उ-
स्यालोपः। अजुर्धेटो भूतमास्थे द्विवादिपरोऽङ्गेवा द्विस्वच्च। आतोऽनपि। अदधत्। दधिरन्-
गेष्वणो। कृपादेः प्रख्यादेः। चतुर्थेऽपि दृशाऽऽर्त्तः स्व सद् शद् पा घ्रा ध्मा म्ना दाण् स्थां पश्यऽर्च्छ
धौ पी पिबी दपिब जिघ्र धम मनय च्छ तिष्ठाः। पश्यति। ददर्श। ददृशतुः। सृजिदृशोः स्वपो वे-
द। दद्रष्ठि। ददृश। द्रष्टा। द्रक्ष्यति। अद्राक्षीत्। अद्राष्टाम्। ऋदृशोऽङि गुणः। अदर्शत्।
। ऋ गतौ। ऋच्छति। आर्च्छत्। गुणोऽर्ति संयोगाद्योः। अर्तेः संयोगादेरृदन्तस्य च गुणो यकि

सि॰ चं॰ उ॰ २१

यङि किति णत्वाभावः । शीर्यादृशीङ्क्तेश्च । आस्तृः । आरुः । आस्थन्निक्यतीनांमयो नित्यमिट् । आरि-
व । अस्थात् । अस्तां । अस्तिष्यति । अस्थितः । सर्ति शास्त्यर्तिभ्यो ङो लुङि सेरपवादः । स्वरादेः
। आरत् । आरताम् । अर्तीर्ष्यदैरिति केचित् । आर्षीत् । आस्ताम् । स्तृणाति । भावति । अभावत् ।
घीघ्रगौ श्लो वेनायम् । जुह्योत्न सर्वाति । सस्रार । ससव । ससर्थ । सस्रुः । सस्रुम । याद्दैपे । याद्दैभानौ ।
स्रोविहः स्वतिङो यथाल्पाथेतोन्नेत्राभिनघीर्भिर्भिलित्वात् । सस्रौ । सरिष्यति । असरत् । असरताम् ।
। सूयाती । सवति । असवत् । सुषु वतुः । सुषो च । सुयात् । सोता । अिलु द्रु गौ धातौ क्रोढेत्वं
लुङि सेरपवादः । असुसुवत् । दु द्रवतौ । दुद्रविथ । दुद्रोथ । दोता । अदौषीत् । द्रवति । दु द्रु
व । दुद्रुव । अदुद्रुवत् । घु श्रवणे । शृणोः श्रु आदेशो नु प्रत्ययश्च धातोर्विभक्ते लुपः । शृणोति । शृणोमि
। ओर्मो वर्णलोपः । शृणुवः । शृण्वः शृणुमः । शृण्मः । शुश्रुयात् । शुश्राव । श्रूयात् । अश्रौषीत् ।
षद्लृ शातने । शीय शदेः आत् । शीयते । अशीयत । शशाद । शेदिथ । शत्स्यन्ति । शत्ता । अशदत् ।
वद् विधरतावस्थवमादेनेषु । सीदति । सदि सेर्जोरिति परस्य नयः । निषसाद । सत्ता । सत्स्यति ।

अमास्त्। पा पाने। पिबति। पपौ। पेयात्। पाता। पास्यति॥ सादेः पे। अपात्। घ्रा गन्धोपादाने॥
जिघ्रति। जघ्रौ। घ्रेयात्। घ्रायात्। घ्रास्यति। अघ्रासीत्। ध्मा शब्दाग्निसंयोगयोः। धमति। द-
ध्मौ। ध्मेयात्। ध्मायात्। अध्मासीत्। ष्ठा गतिनिवृत्तौ। तिष्ठति। तस्थौ॥ स्थादेः। स्थेयात्। म्ना-
ऽभ्यासे। मनति। मम्नौ। म्नायात्। म्नेयात्। अम्नासीत्। दाण् दाने। यच्छति। ददौ। देयात्। अदा-
त्। ह्वृ कौटिल्ये। ह्वरति। जह्वार। गुणोऽर्तिसंयोगाद्योः। जह्वरतुः। ऋद्धनोः स्ये। लिट्। जह्व-
र्थ। ह्वर्यात्। ह्वर्ता। ह्वरिष्यति। अह्वरिष्यत्। अह्वार्षीत्। स्वृ शब्दोपतापयोः। स्वरति। स-
स्वरिथ। सस्वृव। सस्वरिव। स्वरिता। स्वर्ता। स्वरिष्यति। अस्वरिष्यत्। अस्वारीत्। अस्वार्षी-
त्। अस्वार्षीम्। अस्वाक्षुः। बुध अवगमने। बोधति। बोधिता। रुह बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च।
रोढा। रोक्ष्यति। अरुक्षत्। स्कन्दिर् गतिशोषणयोः। स्कन्दति। चस्कन्दिथ। चस्कन्थ। स्क-
द्यात्। स्कन्ता। स्कन्त्स्यति। अस्कान्त्सीत्। अस्कदत्। यभ मैथुने। यभति। ययाभ। येभतुः। ये-
भुः। येभिथ। ययब्ध। यभ्यात्। यब्धा। अयाप्सीत्। अयाब्धाम्। अयाप्सुः। तृन्नवनतराणामः २४

सि॰ कौ॰ रति। ततार। तेरतुः। तेरिथ। ऋतश्च संयोगादेः। ऋकारस्य अभ्यासस्य गुणो वृद्धिविषये। तीर्यात्। ह्रै-
भ्वा॰ ले घ्राणाम्। घ्राणादीनां भिन्नकर्मणामनुगमात्। वृतो वा। नाम्नः। तरिता। तरीता। ये से-
२३ टि दीर्घो न लिटि। अतारीत्। अतारिष्टाम्। अतारिषुः। दंश दशने। अपि रञ्ज दंश संज
स्वञ्जाम्। धातोर्नस्य लोपोऽपि। दशति। ददंश। दंष्टा। अदाङ्क्षीत्। षञ्ज सङ्गे। ससञ्जिथ। ससङ्क्थ
। असाङ्क्षीत्। कित निवासे रोगापनयने च। गुपादिज्किद्भ्यो मानवधदान्शान्भ्यः।
स्वार्थे सन्प्रत्ययो भवति धातोः। चिकित्सति। चिकित्सांचकार। चिकित्सिता। अचि-
कित्सीत्। पत्लृ पतने। पपात। पेततुः। पतेः पुम्। अपप्तत्। भ्रमु चलने। वा भ्राम्यति। भ्रम-
ति। फणां च सप्तानाम्। राज भ्राज भ्राश भ्लाश भ्रमु स्यमु स्वन जृष भ्रमु त्रसामेत्वपूर्वलोपौ वा। भ्रेमतुः। बभ्रम-
तुः। अभ्रमीत्। टुवम उद्गिरणे। न शसददवादिगुणानाम्। पूर्वलोपो वा। वेमतुः। ववमतुः। अवमीत्। फण गतौ। फे-
णतुः। पफणतुः। अफाणीत्। अफणीत्। स्वन शब्दे। स्वेनतुः। सस्वनतुः। अस्वानीत्
। अस्वनीत्। स्येमतुः। सस्यमतुः। अस्यमीत्। ... हिंसायाम्। ... सनुः। ... सिय। तुहिर् दु- २३

ह्विः उह्विः अह्वैते । अजुह्वत् । अनोह्वीत् । दोह्विता । अदुह्वत् । असोह्वीत् । उवोह । ऊहतुः । वस निवासे ।
णलादौ पूर्वस्य । यजादीनां ग्रह्यादीनाञ्च पूर्वस्य सम्प्रसारणं णलादौ । यवरशां लिटि हूहत्तः । सस्वस्वस
म्प्रसारणं दीर्घस्येदीर्घो ह्रस्वस्य ह्रस्वः । उवास । यजां यवरशां च्छूतस्सम्प्रसारणं किति । यजादीनां स
म्प्रसारणं किति । यजि वपि वहि वेञ् व्येञो ह्वयति स्वपी ॥ वदि वसी श्वयति चेति येषां स्त्र-
यजादयः ॥१॥ घसा देशः ॥ शासि वसि घसीनां ह्रस्य षोनिमित्ते सति । ऊषतुः । उवसिथ । उव-
स्थ । उष्यात् । वस्ता । स स्योऽनृपि । सस्यतोऽनपि से । वत्स्यति । अवात्सीत् । अवात्ताम् । वदव्य-
क्तायां वाचि । वदति । उवदिथ । उद्यात् । वदि व्रजोः सौ नित्यं वृद्धिः । अवादीत् । टुओश्वि ग-
ति वृद्ध्योः । श्वयते र्णादौ सम्प्रसारणं स्यात्ता लिटि । शुशाव । शुशुवतुः । शुशविथ । शि-
श्वाय । शिश्वियतुः । शिश्वयिथ । शूयात् । श्वयिता । अश्वयीत् । श्वयते रितौ लोपोऽङि । अश्व-
श्वत् । श्वयतेर्ङेहिल्वनात् परलोपः । आशिश्वियत् । घस्लृ अदने । घसति । घसेत् । जघास । जक्ष-
तुः । जघसिथ । जघस्थ । घस्ता । घत्स्यति । अघत्स्यत् ॥ इति पप्रक्रिया । एध वृद्धौ । एधते । एधाञ्च- ७६

सि॰कौ॰ उ॰ ७५

क्रे ॥ आमेत्स्वसौ नुल्के नीरि। एधामास। एधाम्बभूव। एधिषीष्ट ॥ ईक्ष दर्शनाङ्कनयोः। ईक्षाञ्चक्रे।
ऐधिष्ट ष्वष्क गतौ ष्वष्कते। [illegible]। अष्वष्किष्ट ॥ वेष्ट वेष्टने। विवेष्टे। चेष्ट [illegible]।
चिचेष्टे। अचेष्टिष्ट ॥ ऋज गतौ स्थैर्ये च। अर्जते। आनृजे। आर्जिष्ट ॥ ष्वञ्ज परिष्वङ्गे। [illegible]।
स्वजतेर्णल्वा कित्त्वम्। सहि स्वञ्ज्योर्लिटि परस्य नपः। परिषस्वजे ॥ पर्य्यस्वजे। [illegible]
ष्ट। स्वङ्क्ता। स्वङ्क्ष्यते। अस्वङ्क्त। अस्वङ्क्षाताम् ॥ पर्य्यष्वङ्क्त। पर्य्यस्वङ्क्त। [illegible]
ज्ञायाम् ॥ त्रपते ॥ त्रेपे ॥ उदितो वा ॥ त्रपिषीष्ट ॥ त्रप्सीष्ट। अत्रपिष्ट। [illegible]
पृक्षि पृष्टे श्लस्रो ॥ लेपते। लिलिपे। लिप्सीष्ट। अलिप्त। तेपृ। तेपते। तितेपे। तेपिषीष्ट। [illegible]
। ष्टिपृ। स्तेपते। तिष्टिपे। स्तेपिषीष्ट। ष्टेपृ। स्तेपते। तिष्टेपे। स्तेपिषीष्ट। जभी जृभि गात्रविना-
मे ॥ रधिजभोरचि नुम्। जम्भते। अजम्भिष्ट। जृम्भते। जजृम्भे। ष्टुभ स्तम्भे। [illegible]। तु-
ष्टुभे। स्तोभिता। अस्तोभिष्ट ॥ क्षमूष् सहने ॥ क्षमते। चक्षमे। चक्षमिषे। चक्षंसे। [illegible]
॥ मान्तस्य [illegible] नो मकारस्य नः स्यात्। [illegible] चक्षमिवहे। चक्षंवहे। [illegible] २५

सि॰ चं॰ उ॰ २६

रान्है। चस्मस्महे। अस्मिष्ट। अस्मृंत्ला। क्ष्मीयुक्ते स्मेच। क्ष्मूयते। अक्ष्मयिष्ट। क्ष्मायी विधूनने। क्ष्मायते। चक्ष्माये। अक्ष्मायिष्ट॥ स्फायी ओप्यायी वृद्धौ॥ स्फायते। पस्फाये। अस्फायिष्ट। प्यायते लिड्यङोः प्यायः पी। पिप्ये॥ दीपजनबुधपूरि। अप्यायि। अप्यायिष्ट। तायृ संतानपालनयोः। तताये। अतायिष्ट। वल वल्ल संवरणे। वलते। वल्लते। दुआजृ दुभ्राश्व टुभ्लाशृ दीप्तौ॥ भ्राजे। बभ्राजे। भ्राश्यते। भ्राशते। भ्रेशे। बभ्राशे। भ्लाश्यते। भ्लेशे। बभ्लाशे॥ तिज निशाने क्षमायां च। गुप्तः। तितिक्षते। तितिक्षाञ्चक्रे। गुप गोपन कुत्सनयोः। जुगुप्सते॥ मान विचारणे॥ ध्यः सेपूर्व्वस्यात इत्त्वे। मानादीना पूर्व्वस्येतो दीर्घः। मीमांसते॥ वध निन्दायाम्॥ आदिजवाना मिति बीभत्सते। पण व्यवहारे स्तुतौ च। पन च। पणायति। स्तुत्यर्थे त्वायः। पणते। पणायाञ्चक्रे। पेणे। एवं पनते। कमु कान्तौ। कमेः स्वार्थे णिङ् न णिलुक्। कामयते। कामयाञ्चक्रे। चकमे। भेरहि हृस्वः। स्वन्तावहानोः कन्तारिकङ्लुङि सेर पवादः। अनीकमतु। के। अनपेतो २६

सि॰ चं॰ उ॰ २७

पोऽन्त्विड्ढामन्ता क्त्वाथ्येत्विस्सुणु। अङि लघौ ह्रस्वउपधायाः॥ अङि सन्वल्लघुपधायाह्रस्वोऽभ्य-
स्यति पूर्वस्यातो लघुनि धात्वक्षरे ऌकारः। लघोर्दीर्घः। अचिक्रमति पूर्वस्य लघोर्दीर्घो भवति
लघुनि धात्वक्षरे। अचीकमत। ऐरभावे कमेरङ् णिङे। अचकमत। अय गतौ। अयते॥
अयतेरादेरेफस्य ल्लत्वम्। ल्लायते। अयाञ्चक्रे। आयिष्ट। दय दानगतिहिंसादानेषु। द-
यते। दयाञ्चक्रे॥ घट चेष्टायाम्॥ घटते। जघटे। अघटिष्ट। ईह चेष्टायाम्॥ ईहाञ्चक्रे। ऊ-
हवितर्के। ऊहाञ्चक्रे। कास शब्दकुत्सायाम्॥ कासाञ्चक्रे। षेवृ सेवने। सिषेवे। असे-
विष्ट। मुङ् लुङ् च्युङ् गतौ। अमोष्ट। अलोष्ट। अच्योष्ट॥ गाङ् गतौ। गाते। अन्तरङ्-
त्वात्सवर्णदीर्घस्सह। गाते। गाते। गे। गावहे। आगाजहे। जगे॥ अगास्त। रुङ् गतौ। ओमि
योच्च। रवते। रुरुवे। अरविष्ट। अनिडयमित्येके। पूङ् बन्धने। सविता। असविष्ट। पूङ् प-
वने। अपविष्ट। देङ् त्रैङ् पालने। दयते। देङो गादौ दिग्यादेशो दिग्वा भावश्च। दिग्ये।
दासीष्ट। अपि दाधास्थामित्सेडिङ्त्वमाति। नलुदीङः। लोपो ह्रस्वात् झसे॥ ह्रस्वात्पर- २७

स्यसेर्लोपो नसे। अशित्। शादेशात्ताम्। शायते। तत्रे। अशास्त। ष्मिङ् ईषद्धसने। स्मयते। सिष्मिये। स्मेषीष्ट। स्मेता। अस्मेष्ट। डीङ् विहायसा गतौ। डयते। डिड्ये। अडयिष्ट। द्युत दीप्तौ। द्योतते। द्युतेः पूर्वस्य सम्प्रसारणं स्वापेस्तु णौ। दिद्युते। द्युद्भ्यो लुङि वा परस्मैपदम्। अद्युतत्। अद्योतिष्ट। श्विता वर्णे। अश्वितत्। अश्वेतिष्ट। ञिष्विदा स्नेहनमोचनयोः। अस्विदत्। अस्वेदिष्ट। ञिक्ष्विदा च। अक्ष्विदत्। अक्ष्वेदिष्ट। ञिमिदा स्नेहने। अमिदत्। अमेदिष्ट। रुच दीप्तावभिप्रीतौ च। अरुचत्। अरोचिष्ट॥ घुट परिवर्तने। अघुटत्। अघोटिष्ट। रुट लुट लुठ प्रतीघाते। अरुटत्। अरोटिष्ट। अलुटत्। अलोटिष्ट। अलुठत्। अलोठिष्ट। शुभ दीप्तौ। अशुभत्। अशोभिष्ट। क्षुभ संचलने। अक्षुभत्। अक्षोभिष्ट॥ णभ तुभ हिंसायाम्। नेभे। अनभत्। अनभिष्ट। स्रंसु ध्वंसु भ्रंसु अवस्रंसने। अस्रसत्। अस्रंसिष्ट। ध्वंसु गतौ च। अध्वसत्। अध्वंसिष्ट। स्रम्भु विश्वासे। अस्रभत्। अस्रम्भिष्ट। वृतु वर्तने। वर्तते। वृतादिभ्यः स्यसयोर्वा परस्मै। नेट् च। वर्त्स्यति। वर्तिष्यते। अवृतत्। अवर्तिष्ट। वृधु वृद्धौ। वर्त्स्यति॥

वर्धिष्यते। अवर्त्स्यत्। अवर्धिष्यत। अवृधत्। अवर्धिष्ट। शृधु शब्दकुत्सायाम्॥ शर्धते। स्य-
न्दू प्रस्रवणे। स्यन्दते। स्यन्त्स्यति। स्यन्दिष्यते। स्यन्त्स्यते। अस्यदत्। अस्यन्दिष्ट। अस्यन्त॥ कृपू
सामर्थ्ये। कृपो रो लः। कृपेः रेफस्य लः ऋकारस्य ऌकारः। कल्पते। चक्लृपे। कल्पिषीष्ट॥ सिस्योः।
उपधाया गुणो न सिस्योरनिटोः परतः। क्लृप्सीष्ट। कृपेस्ताशीःपरस्मैपदेऽनिट्त्वं च। कल्प्ता। कल्प्तासि
। कल्पिता। कल्प्ता। कल्प्स्यति। कल्पिष्यते। कल्प्स्यते। अक्लृपत्। अकल्पिष्ट। अक्लृप्त। एते द्युता-
द्यो वृतादयश्च। लघुवृत्संज्ञकाश्च। व्यथते। व्यथो लिटि। पूर्वस्य सम्प्रसारणम्॥ विव्यथे। अ-
व्यथिष्ट। ज्युङ् गतौ। ज्यवते। जुज्युवे। अज्योष्ट। रमु क्रीडायाम्। रमते। व्याङ्परिभ्यो रमः। प-
म्। विरमति। आरमति। परिरमति। उपरमति। रेमे। अरंसीत्। अरंस्त। लोकृ दर्शने। लुलोके।
श्लोकृ संघाते। अश्लोकिष्ट। शकि शङ्कायाम्। शशङ्के। अशङ्किष्ट। अकि लक्षणे। आनङ्के। ढौ-
कृ तौकृ गतौ। डुढौके। तुतौके। अढौकिष्ट। लघि भोजननिवृत्तौ। ललङ्घे। अलङ्घिष्ट। बाधृ
विलोडने। बाधते। बबाधे। अबाधिष्ट। नाथृ नाधृ याच्ञोपतापैश्वर्याशीष्षु। आशिष्येव नाथः

सि. चं. आत्मनेपदम्। नाथते। अनाथत्। नाथिता। नाथते। ननाथे। अनाथिष्ट। दध धारणे। ददधे। अदधि-
उ. ष्ट। स्कुदि आप्रवणे। चुस्कुन्दे। अस्कुन्दिष्ट। वदि अभिवादनस्तुत्योः। वन्दते। ववन्दे। अवन्दिष्ट।
३० भदि कल्याणे सुखे च। बभन्दे। मदि स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु। मन्दते। ममन्दे। अमन्दि-
ष्ट। स्पदि किंचिच्चलने। पस्पन्दे। मुद हर्षे। मुमुदे। दद दाने। ददे। यती प्रयत्ने। येते। ञित्वरा स-
म्भ्रमे। त्वरते। तत्वरे। अत्वरिष्ट। षह मर्षणे। सहते। सेहे। सहिता। इषुसहलुभरुषरिषामन-
पितस्येड्वा। सहिवहोरोदवर्णस्य ढलोपे सति। असोढ। असहिष्ट। गाहू विलोडने। गाहते। जगा-
हे। जघाक्षे। जगाहिढ्वे। जगाहिध्वे। जघाढ्वे। गाहिषीष्ट। घाक्षीष्ट। गाहिता। गाढा। गाहि-
ष्यते। घाक्ष्यते। अगाहिष्ट। अगाढ। अघाक्षाताम्। अघाक्षत। गृहू ग्रहणे। जगृहिषे। जघृक्षे।
जगृहिध्वे। जघृढ्वे। गृहिषीष्ट। घृक्षीष्ट। गर्ढा। गर्हिष्यते। घृक्ष्यते। अगर्हिष्ट। अघृक्षत। अति-
सक्तोर्लोपः स्वरे। अघृक्षाताम्। अघृक्षन्त। अघृक्षन्त॥ कुत्वाद्युक्रिया। राजृ दीप्तौ। रेजतुः। र-
राजतुः। रेजे। राजे। अराजीत्। अराजिष्टाम्। अराजिष्ट। खनु खनने। चखान। चख्नतुः। चख्ने- ३०

सि॰ च॰ ग्लायात् । ग्लेयात् । अग्लासीत् । अग्लासिष्ट । अग्लासिष्यत् । गुहू संवरणे । [illegible]
७० घी । जुगूहे । गूह्यात् । ढः ॥ ह्रस्वर्णस्य शिल्सोऽनिटो बध्याः ॥ गूहिता । गोढा ॥ [illegible]
३९ ढे । घुक्षुः । दीर्घं साणि । दीर्घा सा ज्ञात्मे । दीर्घं साङ्गवार । [illegible] । गुहू संवर-
णे । गुहेरुपधाया ऊत् स्याद्गुणहेतौ स्वरे । जुगूहतुः । जुगूहिथ । जुगोढ । जुगुहे । जुघु-
क्षे । जुगूहे । गूहिता । गोढा । गूहिष्यति । घोक्ष्यति । घुक्षीष्ट । गूहिषीष्ट । गूहिता गोढा । गूहिष्यति घोक्ष्यति
क्सस्याचि लुग्वा दकारे तवर्गे यो राति । अगूढ । अघुक्षत । अघुक्षाताम् । अघुक्षन्त । अगूढाः
अघुक्षथाः । अघुक्षाथाम् । अघूढ्वम् । अघुक्षध्वम् । अघुक्षावहि । अगुह्वहि । अघुक्षामहि ।
अगूहिष्ट । अघुक्षत् । अगूहीत् । भज सेवायाम् । भेजिथ । बभक्थ । भेजे । अभाक्षीत् । अभाक्षी-
त् । अभक्त ॥ श्रिञ् सेवायाम् ॥ शिश्रियतुः । शिश्रिये । श्रीयात् । श्रयिषीष्ट । श्रयिता । श्रयिता । अ-
शिश्रियत् । अशिश्रियत । त्विष दीप्तौ । तित्विषे । त्विक्षीष्ट । त्वेष्टा । त्वेक्ष्यते । अत्विक्षत् । स्पृ-
श बाधनस्पर्शनयोः ॥ पस्पर्श । स्प्रष्टा । अस्पार्क्षीत् । अस्प्राक्षीत् । अस्पृक्षत् । कामा- ३९

सि.कौ. नौ। लष्यति। लषति। लष्यति। लषतो। लेषे। लषिता। रञ्ज रागे। रजति। ररञ्जिथ। ररङ्क्थ। ररञ्जे
७. । रज्यात्। रङ्क्षीष्ट। अराङ्क्षीत्। अरङ्क्त। भृञ् भरणे। भरति। बभर्थ। बभृव। बभृढ्वे। भ
१२ र्ता। भर्ता। धृञ् धारणे। दधर्थ। दध्रिषे। दध्रिढ्वे। अधार्षीत्। अधृत। णीञ् प्रापणे। निनयिथ।
निनेथ। निन्ये। अनैषीत्। अनेष्ट। दुयाचृ याच्ञायाम्। याचति। ययाचे। अयाचीत्। अयाचि-
ष्ट॥ यज देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु। इयजिथ। इयष्ठ। अयाक्षीत्। अयष्ट। अयक्ष्म। टुव-
प् बीजतन्तुसन्ताने। उवपिथ। उवप्थ। ऊपे। उप्यात्। वप्सीष्ट। अवाप्सीत्। अवाप्ताम्। अवप्त
वह प्रापणे। वहति। उवहिथ। उवोढ। ऊहे। उह्यात्। वक्षीष्ट। वोढा। अवाक्षीत्। अवोढाम्। अ-
वोढ। अवक्षाताम्। वेञ् तन्तुसन्ताने। वेञो णौ नैन सम्प्रसारणम्॥ ववौ। ववे। वेञो वाव
यणादौ। उवाय। ग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टि वृश्चति पृच्छति विचति भृज्जती-
नां सम्प्रसारणं किति ङिति च। वेञः॥ यस्य नेत्वम्। ऊयतुः। ऊयुः। ऊवयिथ। ऊये। वयो यस्य-
किति लिटि वो वा। ऊवतुः। ऊवे। ऊयात्। वासीष्ट। अवासीत्। अवास्त॥ व्येञ् संवरणे। व्ये-

ओलिटिनालम्। विव्याथ। विव्यधिथ। विध्यात्। व्यात्सीत्। व्यद्धारीत्। व्याद्धा। श्लेनु स्पर्द्धी
यांचक्रेच। द्वि कक्षस्य वृद्धतेसं प्रसारणम्। जुहाव। जुहविथ। जुहोथ। जुहुवे। हूयात्। ह्वा-
सीष्ट। लिपिसिचिह्वयतीनां लुङि च्लेरङ्। अह्वत्। आह्वास्त। अह्वत। वृत्तच पा
के। पचति। पेचिथ। पपक्थ। पेचे। अपाक्षीत्। अपाक्ताम्। अपाक्षुः। भज सेवायां। भेजे। अ
भाक्षीत्। अभक्त। भञ्जो आमर्दने। भञ्ज्यात्। अभाङ्क्षीत्। अभञ्ज। रिच विरेचने। रि
णक्ति। रिरेच। अरिचत्। अरैक्षीत्। वचेः परिभाषणे। वक्ति। उवाच। ऊचिथ। अवोचत्। पृची सम्पर्के।
पृणक्ति। अपृचत्। अपर्चीत्। ण्यन्ते च। रुधिर् आवरणे। रुणद्धि। रुरोध। अरुधत्। अरौत्सीत्। भि
दिर् विदारणे। भिनत्ति। बिभेद। अभिदत्। अभैत्सीत्। छिदिर् द्वैधीकरणे। छिनत्ति। अच्छिदत्। अ
च्छैत्सीत्। क्षुदिर् सम्पेषणे। क्षुणत्ति। चुक्षोद। अक्षुदत्। अक्षौत्सीत्। युजिर् योगे। युनक्ति
॥ मस्जो शुद्धौ। ममज्ज। अमाङ्क्षीत्। मज्जिता॥ बुधिर् बोधने। बोधति। बोधते। अबोधीत्। अबुधत्। अ- ३३

सि॰चं॰ उ॰ ३४ बोधिष्ट। तुन्दि निम्नायने। तुन्दति। तुतुन्दे। अतुन्दत्। अतुन्दीत्। अतुन्दिष्ट॥ वेणृ गतिज्ञा-
न चिन्तानिशामनवादित्रग्रहणेषु। वेणति। वेणते। विवेण। अवेणीत्। अवेणिष्ट। नान्तो-
ऽप्ययम्। वेनति। चीवृ आदाने संवरणे च। चीवति। चिचीव। चिचीवे। अचीवीत्। अचीविष्ट॥
चायृ पूजानिशामनयोः। चायति। चचाय। चचाये। अचायीत्। अचायिष्ट। व्यय गतौ। व्ययति।
विव्याय। विव्यये। अव्ययीत्। अव्ययिष्ट॥ दाशृ दाने। दाशति। ददाश। ददाशे। अदाशीत्।
अदाशिष्ट। भेषृ भये गतौ। भेषति। भ्रेषति। भेषृ भ्रेषृ गतौ भये च। भेषति। बिभेष।
बिभेषे। बिभ्रेषे। अभेषीत्। अभेषिष्ट। असगतिदीप्त्यादानेषु। असति। आस। आसे। आ-
सीत्। आसिष्ट। अयं कान्तोऽपि। अषति। चष भक्षणे। चषति। चचाष। चेषतुः। चेषे। अचाषीत्।
अचषीत्। अचषिष्ट। छष हिंसायाम्। छषति। छषते। चच्छाष। चच्छषे। अच्छाषीत्। अ-
च्छषीत्। अच्छषिष्ट। कष आदानसंवरणयोः। कषति। चकाष। चकषे। अकाषीत्। अकषी-
त्। अकषिष्ट। भ्लक्ष भक्षणे। बभ्लक्षे। अभ्लक्षीत्। अभ्लक्षिष्ट। दासृ दाने। दासते। ददा- ३७

सि॰ चं॰ से। माहृ माने। ममाह। ममाहिषे। अमाहीत्। अमाहिष्ट। इत्युभयपदप्रक्रिया॥ ऋत
उ॰ जुगुप्सायां कृपायां च॥ ऋतेरीयङ् स्वार्थे ऽनपि तु वा॥ ऋतीयते। ऋतीयेत। ऋती-
३५ यताम्। आर्तीयत। ऋतीयाञ्चक्रे। ऋतीयिषीष्ट। ऋतीयिता। ऋतीयिष्यते। आर्ती-
यिष्यत। आनर्त। अर्त्यात्। अर्तिता। अर्तिष्यति। आर्तिष्यत्। आर्तीत्। आर्तीयिष्ट॥
इति भ्वादिप्रक्रिया॥ अद भक्षणे। अदादेर्लुक्। अपः। अत्ति अत्तः। अदन्ति। अत्सि। अ-
त्थः। अत्थ। अद्मि। अद्वः। अद्मः। अद्यात्। झसाद्धेर्धिः। झसान्ताद्धातोः परस्य हेर्धिर्भव-
ति। अद्धि। अत्तात्। अत्तम्। अत्त। अद्रुदादेरट्। अदो रुदादेश्च परयोर्दस्योरडागमः। आदत्।
आदः॥ अदस्सिसनोर्घस्लृ लिटि तु वा। जघास। गमां स्वरे। घसादेः षः। जक्षतुः। ज-
घसिथ। जक्षथुः। जक्ष। आद। आदतुः। आदिथ। अत्ता। [illegible] अघसत्। प्सा भक्ष-
णे। प्साति। प्सायात्। प्सातु। अप्सात्। आदन्ताद्वा यो लङो ऽन् उसो वा। अप्सुः। अप्सात्।
पप्सौ। आतो ऽनपि। पप्सुः। प्सायात्। प्सेयात्। अप्सासीत्। मा माने। माति। अमात्। ममुः। ३५

सि॰ चं॰ मायात्। ममौ। मेयात्। अमासीत्॥ रा दाने। राति। ला आदाने ग्रहणयोः॥ लाति। ललौ। अलासीत्
पू॰ ॥ श्रा पाके। श्राति। श्रायात्। श्रेयात्॥ दाप् लवने। दाति। ददौ। दायात्। अदासीत्। ख्या प्रकथने॥
३६ ख्याति। चख्यौ। अस्यतिवक्तिख्यातिभ्योऽङ्॥ लुङि च्लेरपवादः। अख्यत्॥ द्रा कुत्सायाम्। द्रा-
ति। द्रेयात्। द्रायात्। अद्रासीत्। पा रक्षणे। पाति। पपौ। पायात्। अपासीत्। भा दीप्तौ। भाति।
बभौ। ष्णा शौचे॥ स्नाति। स्नायात्। स्नेयात्। वश कान्तौ। वष्टि। उष्टः। उशन्ति। वक्षि। उष्ठः। उ-
ष्ठ। वश्मि। उश्वः। उश्मः। उश्यात्। वष्टु। उष्टात्। उशन्तु। उड्ढि। उष्टात्। उष्टम्। उष्ट। वशा-
नि। वशाव। दिस्योर्हसात्॥ हसात्परयोर्दिप्सिपोर्लोपः। अवट्। अवड्। औशाम्। औशन्।
अवट्। अवड्। औष्टम्। औष्ट। औश्व। औश्म। उवाश। ऊशतुः। उवशिथ। उश्यात्। वशिता।
अवाशीत्। अवशीत्॥ हन हिंसागत्योः। हन्ति। लोपस्त्वनुदात्ततनाम्। अनुदात्तानां न-
मान्तानां तनादीनामन्तस्य अमस्य लोपो भवति झलि क्ङिति हकारे च। हतः। घ्नन्ति। ह-
न्यात्। हन्तु। हतात्। हताम्। घ्नन्तु। जह्यधिशाधि। हन्तेर्जो हि रत्तेरधिः शास्तेः शाधिर्नि- ३६

पात्यन्त हि विषये ॥ जहि ॥ हनानि ॥ ।अहन्। अहताम्। अघ्नन्। पूर्ववद्धन्तेर्हस्य घः।
जघान। जघ्नतुः। जघ्नुः। जघनिथ। जघन्थ। हनो लुङ् लिङोर्वधो लुङ्याशिषि च। वध्यात्। ह-
निष्यति। अवधीत्। युमिश्रणे अमिश्रणे च। यौति॥ उकारस्या ऽलुक्यचो कारो भवत्य
वादौ पिति तिप्सि। यौति। युतः। युवन्ति। यौषि। यौमि। युवः। युयात्। यौतु। युहि। अयौत्॥
अयौः। युयाव। युयविथ। यूयात्। यविता। अयावीत्। तु गति वृद्धि हिंसासु। तुरुस्तुभ्यो ऽहि-
रुकेभ्यो हलादावीड्वा तृणां धोड्ड्॥ तौति। तवीति। तुतः। तुवीतः। तुवन्ति। तौषि। तुवीषि॥
तुथः। तुवीथः। तुथ। तुवीथ। तौमि। तवीमि। तुयात्। तवीयात्। तौतु। तवीतु। तुतात्।
तुवीतात्। तुनात्। तुनात्। तुहि। तुवीहि। अतौत्। अतवीत्। तुताव। तोता। तोष्यति। अतौ-
षीत्। रु शब्दे॥ रौति। रवीति। रुरविथ। अरावीत्। णु स्तुतौ। नौति। नुतः। नुनाव। नुनवि-
थ। अनावीत्। टुक्षु शब्दे। क्षौति। क्षुयात्। क्षौतु। अक्षौत्। चुक्षविथ। क्षविता। अक्षावी-
त्॥ क्ष्णु तेजने। क्ष्णौति। चुक्ष्णविथ। अक्ष्णावीत्॥ ष्णु प्रस्रवणे। स्नौति। सुष्णुविथ। अस्नावी ३७

सि॰ कौ॰
प॰
१२८

त्। षु अभिगमने। सौति। सुषविथ। सुषोथ। असावीत्॥ षु प्रसवैश्वर्ययोः। सौति। सुषव-
सुषविथ। सुषोथ। असौषीत्। कु शब्दे॥ कौति। चुक विथ। चुकोथ। अकौषीत्। [illegible]
लिमज्जन कान्त्यसनखादनेषु। वेति। वीतः। वियन्ति। वेषि। वेतु। वीहि। अवेत्। अवियन्।
विवाय। विवेथ। अवैषीत्। स्ति। स्तः। [illegible]। स्तेता। स्येयात्। आस्तत्। अयासीत्। स्तकारः। स्ता
स्यीत्। इण् गतौ। एति। इतः। इणो यण्। ङिति इणो यण्। यन्ति। एषि। ईयात्। एतु। यन्तु। इहि।
आयन्। ऐत्। ऐताम्। आयन्। इणः ङित्याद्यो पूर्वस्य दीर्घः। ईयतुः। ईयुः। इययिथ। इयेथ।
ईयात्। एता। गाङ् लिटि॥ इणो गा लुङि। अगात्। अगाताम्। अगुः। लुङ्। सारणो। इङि
कावप्युपसर्गतो न व्यभिचरतः। अध्येति। अधीतः। अधियन्ति। अध्यैत्। अध्यैद। इङ् अध्य-
यने। अधीयाय। अधीयते। अधीयिषीष्ट। अधीयेय। अधीये। [illegible]। अधीयात्। अध्यैत
अध्यगात्। विद ज्ञाने। वेत्ति। वित्तः। विदन्ति। वेत्सि। वित्थः। वित्थ। वेद्मि। विदो लटो वा।
ल्यादीनां णलादयो वा। विदः परस्मैपदानां णलादयो वा स्युः। वेद। विदतुः। वि- ३५

दुः। वेत्थ। विदथुः। वेद। विद्व। विद्यात्। वेत्तु। विद्धि। वेत्तेर्लोट्यां गुणाभावः कृञो ऽनुप्रयो-
गश्च वा। तनादेरुः। विदाङ्करोतु। ङिः स्य तु भकारो ऽन्त इति। विदाङ्कुरुतात्। विदाङ्कुर्वन्तु।
अवेत्। अवेद्। स्याविदः। अविदुः। ञसः॥ धातोर्न्तेदस्य सो वा सिपि। अवेः। अवेत्। अवेद्। आ-
मिवेदेर्न गुणः॥ विद ज्ञाने। अवेदीत्। अस भुवि। अस्ति। श्नसोरस्य। अत्त्वधेरस्य नभो ऽक्ङि-
आकारस्य लोपो ङ्किति। स्तः। सन्ति। सिः। अस्तेः सस्य लोपो भवति सादौ। असि। स्थः। स्थ।
अस्मि। स्वः। स्मः। स्यात्। अस्तु। स्तात्। सन्तु। ज्ह्वोर्धि शाधि। एधि। असानि। अस्तेरीट्। विध्य-
माना हस्ते रुदादेरपृक्तयोरीट्। आसीत्। आस्ताम्। आसीः। आसम्। अस्तेर-
नपि भूः। बभूव। इत्यादि सिद्धम्। मृजूष् शुद्धौ। मृजेर्वृद्धिः क्ङिति स्वरे वा। मार्ष्टि। मृष्टः। मृज-
न्ति। मार्जन्ति। मार्क्षि। मृज्यात्। मार्ष्टु। मृड्ढि। मार्जानि। अमार्ट्। अमार्ड्। ममार्ज। ममृ-
जतुः। ममार्जिथ। ममार्ष्ठ। मृज्यात्। मार्जिता। मार्ष्टा। अमार्जीत्। वच परिभाषणे। वक्ति।
नहि वचिरन्तिपरः। वाक्ति वक्तः। वच्मि। वच्यात्। वक्तु। वग्धि। अवक्। अवग्। उवाच। ऊचतुः।

उवचिथ । उवक्थ । उच्यात् । वक्ता । वक्ष्यति । अवक्ष्यत् । अस्यतिवक्तिख्यातिभ्योऽङ् । वच उम् । अ-
वोचत् । अवोचताम् । अवोचन् । रुदिर् अश्रुविमोचने । रुदादिभ्यः सार्वधातुके । रुदादेः प-
ञ्चभ्यो वलादेः सार्वधातुकस्येट् स्यात् । रोदिति । रुदितः । रुदन्ति । रोदिषि । रु-
दिथः । रुदिथ । रुद्यात् । रोदितु । रुदिहि । अरोदीत् । अरोदत् । अरुदिताम् । अरुदन् । इरितो-
वा । अरुदत् । ञिष्वप् शये । स्वपिति । स्वप्यात् । स्वपितु । अस्वपीत् । अस्वपत् । सुष्वाप
स्वप्ता । अस्वाप्सीत् । श्वस प्राणने । श्वसिति । श्वस्यात् । श्वसितु । अश्वसत् ॥ शश्वास । अ-
श्वसीत् । अन प्राणने । अनिति । अनितेरिति नस्य णत्वम् । प्राणिति । प्राणिहि । आ-
नीत् । आनत् । आन । आनतुः । अन्यात् । अनिता । आनीत् । जक्ष भक्षहसनयोः । जक्षिति
। जक्षितः । जक्षादिरल्लोऽदन्तस् । जक्षजागृदरिद्राशासुचकासृश्च: प...ल्लोऽत् । अ-
जुस् । जुसि गुणः । जक्षति । जक्ष्यात् । जक्षितु । जक्षिहि । अजक्षीत् । अजक्षत् । जक्षिता ॥
इति रुदादयः ॥ जागृ निद्राक्षये । जागर्ति । जागृतः । जाग्रति । जागृयात् । जागर्तु । अजागः ॥ ४०

सि॰ चं॰ अजागृताम्। अजागरुः। जजागार। जागर्ते वीण्ङ्क्ङि श्चेषु गुणः। जजागरतुः। जजागरि-
उ॰ जजागरिथ। जागराञ्चकार। जागर्यात्। जागरिता। जागरिष्यति। अजागरिष्यत्। अ-
४१ जागरीत्॥ दरिद्रा दुर्गतौ। दरिद्राति। दरिद्राते रिदालोपश्च ङिति। दरिद्राते रातो लोपोऽङि-
ति स्वरे इकारश्च ङिति हसे। दरिद्रितः। दरिद्रति। दरिद्रियात्। दरिद्रातु। अदरिद्रात्॥
अदरिद्रिताम्। अदरिद्रुः॥ दरिद्रेति॥ लुप्याल्लोपश्च स्यो वा॥ राच्चुगुणः अनिट्॥ स-
युट सुन। ददरिद्रौ। ददरिद्रतुः। दरिद्राञ्चकार। दरिद्र्यात्। दरिद्रिता। अदरिद्रीत्। अ-
दरिद्रिष्टाम्। अदरिद्रासीत्॥ शासु अनुशिष्टौ॥ शास्ति। शासोऽरः। शासेरतो हसे ङि-
ति इश्च ह्रुवति शास्ते। शिष्टः। शासति। शास्सि। शिष्ठः। शिष्ठ। शास्मि। शिष्यात्॥
शास्तु। जहीति शाधि। शाधि। हिपि। धातोः सस्य तः स्याद्धिपि। अशात्। अशिष्टाम्। अ-
शासुः। सिपि वा। धातोः सस्य वा तः स्यात्सिपि। अशाः। अशात्। अशात्। अशाः। शशा-
स। शिष्यात्। शासिता। अशात्। शिष्यत्। अशिषत्। चकासृ दीप्तौ। चकास्ति। चकासः। ४१

चकासति। कसादि र्हैः॥ धि सलोपः। चकाधि। अचकात्। अचकासुः। अचकाः। अचकात्। अ-
चकात्। चकासाञ्चकार। अचकासीत्॥ इति परस्मैपदम्॥ चक्षिङ् व्यक्तायां वाचि। स्कोः संयो-
ग्याद्योः। चष्टे। चक्षाते। झोऽन्तः। चक्षते। चक्षे। चक्षाथे। चड्ढ्वे। चक्षे। चक्ष्वहे। चक्ष्महे। चक्षीत।
चक्षाम्। अचष्ट। चक्षिङोऽनपि ख्याञ् ख्शाञ् सौ लुप्ता। चख्यौ। चख्यतुः। चख्यथ। चख्याथ। च-
क्शौ। चक्शे। चक्शे। ख्येयात्। ख्यायात्। ख्यासीष्ट। क्शायात्। क्शेयात्। अख्यत्। अख्यत।
अक्शास्त। ईर गतौ कम्पने च। ईर्ते। ईराते। ईरते। ईराताम्। ऐर्त। ईराञ्चक्रे। ईरिषीष्ट। ऐरिष्ट।
आङः शासु इच्छायाम्। आशास्ते। आशासाते। आशासते। कशि गतिशासनयोः। कंस्ते। कं-
साते। अयमनिदित्येके। कस्ते। ताल्व्यान्तोऽप्यनिदित्। कष्टे। कशाते। कक्षे। कड्ढ्वे। अकशि-
ष्ट। णिसि चुम्बने। निंस्ते। निंसाते। निंस्से। निंसिता। णिजि शुद्धौ। वेद्न्तः। निंक्ते। निंक्षे। निंजिता॥
शिजि अव्यक्ते शब्दे। शिंक्ते। शिञ्जाते। शिञ्जिता। पिजि वर्णे सम्पर्चने च। पिङ्क्ते। पिपिञ्जे। पिञ्जिता।
पृजि सम्पर्चने च। पृङ्क्ते। पपृञ्जे। पृञ्जिता। पृची सम्पर्चने। पृक्ते। पपृचे। अपर्चिष्ट। ईड स्तुतौ। ईट्टे ५३

ईडीशिभ्यां सध्वयोरिट् । ईडिषे । ईडिध्वे । ऐट्ट । लङि ध्वस्य नेट् । ऐड्ढ्वम् । ईडाञ्चक्रे । ऐडिष्ट ॥ ईश ऐश्वर्ये ॥ ईष्टे । ईशिषे । ईशिध्वे । ईशाञ्चक्रे । ईशितासे ॥ आस उपवेशने । आस्ते । आध्वे । आसाञ्चक्रे ॥ वस आच्छादने ॥ वस्ते । ववसे । अवसिष्ट । षूङ् प्राणिगर्भविमोचने ॥ सूते ॥ नुधातोः ॥ सुवाते । सूताम् । सुवै । न गुणश्च तुस्नु ॥ सुवावहै । सुषुवे । सविषीष्ट । सोषीष्ट । सविता । सोता ॥ शीङ् स्वप्ने ॥ शीङः ॥ शीङो गुणश्च तुस्नु ॥ शेते । शयाते ॥ शीङो रुट् ॥ शीङः परस्यान्तादेशस्य रुडागमः ॥ शेरते । शेताम् । अशेत । अशेरत । शिश्ये । शयिषीष्ट । ॥ इङ् अध्ययने ॥ अधिपूर्वः । अधीते । अधीयाते । अधीयते । अधीताम् । अध्ययै । अध्यैत । अध्यैयाताम् ॥ इङो गाङ् लिटि ॥ अधिजगे ॥ अध्येषीष्ट ॥ इङो वा गीर्लुङ्लृङोः गुणाभावश्च ॥ अगीष्यत । अध्यैष्यत । अध्यगीष्ट । अध्यैष्ट ॥ इत्यात् ॥ द्विष अप्रीतौ । द्वेष्टि । द्विष्टः । द्वेक्षि ॥ द्विड्ढि । अद्वेट् । अद्वेड् । अद्विष्टाम् । अद्विषुः । अद्विषन् । दिद्वेष । द्विष्यात् । द्विक्षीष्ट । अद्विक्षत ॥ दुह प्रपूरणे ॥ दादेर्घः ॥ तथोर्धः ॥ दोग्धि । दुग्धः । दुहन्ति । धोक्षि । दुग्धे । दोग्धु । दुग्धि । दोहा

क्षि। अधोक्। अधोग्। दुदोह। धुक्षीष्ट। अधुक्षत्। अदुग्ध। अधुक्षत। अधुक्षाताम्। अदुग्धाः।
अधुक्षथाः। अधुग्ध्वम्। अधुक्षध्वम्। अदुह्वहि। अधुक्षावहि॥ दिह उपचये। देग्धि। लिह आ-
स्वादने। लेढि। लीढः॥ ष्टुञ् स्तुतौ॥ स्तौति। स्तवीति। स्तुतः। स्तुवीतः। स्तुवन्ति। स्तौषि॥
स्तवीषि। स्तुते। स्तुवीते। स्तुवीध्वे। अस्तौत्। तुष्टोथ। तुष्टुव। तुष्टुम। स्तोषीष्ट। स्तुसुधूञ्भ्यः प-
रस्मैपदेषु सेटि॥ अस्तावीत्। अस्तोष्ट। ब्रूञ् व्यक्तायां वाचि॥ अबाद्यो वीपिति लिसि॥ ब्रूञ् ईट् प्रत्य-
योः वादे पितिलसि। ब्रवीति। ब्रूतः। ब्रुवन्ति। ब्रुव आहश्च पञ्चानाम्। ब्रुवः परेषां पञ्चानां
तिबादीनां णलादयः पञ्च वैकल्पिकाः स्युः। ब्रुव आहश्च। आह। आहतुः। आहुः॥ न धे॥ आ-
हो हस्य न स्थे परे। आत्थ। आहथुः। ब्रूते॥ ब्रवीतु। अब्रवीत्। ब्रूञोऽपि वचु। उवाच। ऊचे।
अवोचत। अवोचेताम्। अवोचन्त। अवोचथाः। अवोचेथाम्। अवोचध्वम्। अवोचे।
अवोचावहि॥ ऊर्णुञ् आच्छादने॥ ऊर्णोतेर्वा वृद्धिर्हलादौ पिति चलुकि॥ ऊर्णौति। ऊ-
र्णोति। ऊर्णुतः। ऊर्णुवन्ति। ऊर्णुते। ऊर्णुवाते। ऊर्णवीत्। ऊर्णौतु। ऊर्णोतु। ऊर्णुहि।

प. चं. ऊर्णोतेर्गुणो हि स्योः इडुवङ्वादः ॥ और्णोत् । और्णोः । ऊर्णोति शब्दा ॥ ऊर्णोदे ऽपत् ॥ ऊर्णवदे-
अ. र्णोतेर्द्वितीयो ऽच्यवो ऽद्विरुक्तस्य स्वरो द्विर्भवति ॥ च्वरात्परः संयोगस्य लोपो न स्यात् द्विर्भावे ऊ-
४५ र्णुनाव । ऊर्णुनुवतुः ॥ ऊर्णोतेर्विभाषा प्रत्ययो वा ङिन्त् । ऊर्णुनुविथ । ऊर्णुनविथ । ऊर्णुवि-
ता । ऊर्णविता ॥ ऊर्णोतेर्वा वृद्धिः स्यात्सिचि ॥ परस्मैपदे वा गुणः ॥ और्णावीत् । और्णवीत् । और्णुवी-
त् । और्णुवीत् । और्णुविष्यत् । और्णविष्यत् । और्णुविष्यत् ॥ तृह्यति स्थः ॥ हुदानादनयोः ॥ क्षादे-
र्द्विर्भावः ॥ हुक्ष्ये हे ऽत्यन्त स्थात्वो ऽलुक् धातोः श्लु द्विर्भवः ॥ जुहोति । जुहुतः ॥ हैः ॥ द्विरुक्तात्प-
रस्यान्तो ऽत् ॥ जुह्वति । जुहोषि । जुहुथः । जुहुथ । जुहोमि । जुहुवः । जुहुमः । जुहुयात् ॥ हो हेः
॥ जुहुधि । अजुहोत् । अजुहवुः ॥ द्विरुक्तात्परस्य उसि गुणः ॥ अजुहवुः । जुहाव ॥ भी हीभृ-
हु वा आम्वत्स्याल्लिड्वत् ॥ जुहवाञ्चकार ॥ वे ॥ हूयात् । होता । होष्यति । अहौषीत् ॥ ञिभी भये
॥ बिभेति ॥ द्विर्निहले भी हकारे न्हा ॥ बिभीतः । बिभितः । बिभ्यति । बिभीयात् । बिभियात् । बि-
भेतु । बिभीतात् । बिभितात् । अबिभयुः । बिभयाञ्चकार । बिभाय । अभैषीत् ॥ ह्री लज्जायाम् ४५

सि० उ० ४६

॥ जिह्रेति । जिह्रीतः । जिह्रियति । जिह्रयाञ्चकार । जिह्राय । ह्रीयात् । ह्रेता । अह्रैषीत् ॥ पॄ पालनपूरणयोः ॥
॥ अर्तिपिपर्त्योश्च ॥ अनयोरभ्यासस्य इकारोऽन्तादेशः श्लौ । पिपर्ति । [illegible] पूर्वो [illegible] पुरस्तात् [illegible]-
रा पूर्वौ [illegible] ॥ [illegible] । पिपूर्तः । पिपुरति । पिपूर्यात् । पिपर्तु । पिपूर्तात् । पिपूर्तम् । पिपुर-
तु ॥ [illegible] ॥ [illegible] । पपार । पप्रतुः । पपरुः । [illegible] । पूर्यात् । परिता । परीता । [illegible] । परीष्यति । [illegible]
ति । अपारीत् ॥ पृ पालने पूरणयोः ॥ पिपर्ति । पिपृतः । पिप्रति । पिपर्तु । पिपृतात् । पि-
पृतात् । पिपृतु । पिपृहि । पिपृतात् । पिपृतम् । पिपृत । पिपराणि । पिपराव । पिपराम । अपिपः । अपि-
पृताम् । अपपार । पप्रतुः । पप्रुः । पप्रर्थ । प्रियात् । पर्ता । परिष्यति । अपरिष्यत् । अपार्षीत् । अपा-
र्ष्टाम् ॥ ओहाक् त्यागे । जहाति । [illegible] ॥ [illegible] भाषायां [illegible] । [illegible] हेः [illegible] ।
जहीतः । जहितः । जहति । जहुतः ॥ [illegible] ॥ जहातु ॥ [illegible] ॥ जहातेर्हौ परे इकार
ईकार [illegible] ॥ जहिहि । जहीहि । जहाहि । अजहात् । अजहिताम् । अजहीताम् । अजहुः । जहौ ।
॥ हाते ॥ हेयात् । अहासीत् ॥ ओहाङ् गतौ ॥ [illegible] । जिहीते । जिहाते । जिहते । जिहीष्व । जिहा- ४६

सि॰च॰
उ॰
४७

त। इयर्तु। ऐयः। ऐयृताम्। ऐयरुः। आर। आरतुः। आरुः। अस्वर्ति व्यवतो नामि लीट्। आरिथ॥ आरत्॥ सृ गतौ॥ ससर्ति। ससर्थ। स्रियात्। अससरत्॥ इति पञ्च॥ ओहाङ् गतौ॥ भृञो लुकि॥ डुभृञ् हाङ् माङां पूर्वस्यात इत् लुकि। जिहीते। जिहाते। जिहते। जहे। अहास्त॥ माङ् माने॥ मिमीते। ममे। अमास्त॥ डुभृञ् धारणपोषणयोः॥ बिभर्ति। बिभृतः। बिभ्रति। बिभृयात्। बिभर्तु। अबिभः। बिभराञ्चकार। बभर्थ। बभृव। बभृम। बभ्रे। बभृषे। अभार्षीत्। अभृत॥ डुदाञ् दाने॥ ददाति॥ दाहेः॥ द्विरुक्तानां तिसृणां आतो लोपो क्ङिति॥ दत्तः। ददति। दत्ते। ददातु। देहि॥ अपि दाधा मेत्वं पूर्वस्य च लोपो हौ। देहि। अददात्। ददौ। ददिथ। ददाथ। देयात्। अदात्। अदित॥ अदिषाताम्॥ डुधाञ् धारणपोषणयोः॥ दधाति। पूर्वस्य द्वित्वे भस्ते धः। धत्तः। पूर्वस्य दकारस्य धो भवति ङिति भसे परे। धत्तः। दधाति। धत्ते। धेहि। अधात्। धेयात्। अधित। अधिषाताम्॥ णिजिर् शौचपोषणयोः॥ निजां गुणः। णिजि विजि विषां पूर्वस्य गुणो लुकि। नेनेक्ति। नेनिक्तः। नेनिजति। नेनेक्षि। नेनिक्ते। नेनिज्यात्। नेनेक्तु। नेनिग्धि। हेः स्वरेपि नोपधाया गुणः॥ ४७

सि० कौ०
उ०
४८

[illegible] धातोरपि [illegible] परे [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । अविव्यत् । [illegible] ॥ इ-
त्युभयपदप्रक्रिया ॥ इति भ्वादयः ॥ दिवु क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोदमदस्व-
प्नकान्तिगतिषु ॥ दिवादिभ्यः श्यन् ॥ कर्तरि [illegible] ॥ शपोऽपवादः ॥ [illegible] ॥ दीव्यति । दीव्ये-
त् । दिदेव । दीव्यात् । अदेवीत् ॥ षिवु तन्तुसन्ताने ॥ सीव्यति ॥ [illegible] ॥ न्य-
षेवीत् । न्यसेवीत् ॥ स्रिवु गतिशोषणयोः ॥ स्रीव्यति । सिस्रेव । ष्ठिवु निरसने । ष्ठीव्यति । ष्णुसु अद-
ने । आदाने इत्येके । [illegible] ॥ ष्णसु निरसने । स्नस्यति । क्नसु ह्वरणदीप्त्योः ॥ चक्नास । अक्न-
सीत् । अक्नासीत् ॥ व्युष दाहे ॥ वुव्योष ॥ नृती गात्रविक्षेपे ॥ नृत्यति । ननर्त । नृतनृ-
तृदकृत्तृदृशोऽसे [illegible] ॥ नर्तिष्यति । नर्त्स्यति । अनर्तीत् ॥ त्रसी उद्वेगे ॥ भ्राशभ्ला

सि॰ चं॰ उ॰ ४८

श्येतिवा त्रस्यति। त्रसति। तत्रास। त्रेसतुः। तत्रसतुः। कुथ पूतीभावे। कुथ्यति। चुकोथ। चु-
कोथिथ। पुथ हिंसायाम्। पुथ्यति। अपोथीत्। गुध परिवेष्टने। गुध्यति। अगोधीत्। क्षिप प्रे-
रणे। क्षिप्यति। क्षेप्ता। अक्षैप्सीत्। पुष्प विकसने। पुष्प्यति। पुपुष्प॥ तिम तीम ष्टिम ष्टीम आ-
र्द्रीभावे। तिम्यति। स्तीम्यति। तितेम। तिष्टीम। व्रीड लज्जायाम्। व्रीड्यति। विव्रीड। इष गतौ।
इष्यति। इयेष। ईषतुः। एषिता। एष्टा। ऐषीत्। षह षुह शक्तौ। सह्यति। ससाह। सेहतुः। सेहुः।
असहीत्। सुह्यति। जॄष् झॄष् वयोहानौ। जीर्यति। जजरतुः। जेरतुः। जीर्यात्। जरिता।
जरीता। ऋवर्णा दृशोरित्यनेन गुणः। अजरत्। अजारीत्। झीर्यति। जझरतुः। अझारीत्
शो तनूकरणे। श्यो। यप्रत्यये परे धातो रोतो लोपः। श्यति। शशौ। शाता। अशात्। अशा-
सीत्। छो छेदने। छ्यति। अच्छात्। अच्छासीत्। षो अन्तकर्मणि। स्यति। सेयात्। असात्।
असासीत्। दो अवखण्डने। द्यति। देयात्। अदात्। राध साध संसिद्धौ। राधोऽकर्मकाद्वृ-
द्धावेव। राध्यति। रराध। राद्धा। रात्स्यति। अरात्सीत्। व्यध ताडने। ग्रहिज्येति सं। विध्यति। विव्या ४८

सि. कौ. ष। शिश्लिषतुः। शिश्लेषिथ। शिश्लिषथुः। श्लेष्टा। अश्लिक्षत् ॥ पुष पुष्टौ ॥ पुष्यति ॥ पुपो-
५८ षिथ। पोष्टा। पोक्ष्यति। पुष्यात्। लृदित्वादङः। अपुषत्। शुष शोषणे। शोष्टा। शोक्ष्यति। अशुष-
५७ त्। तुष तुष्टौ। तोष्टा। तोक्ष्यति। अतुषत्। दुष वैकृत्ये। दोष्टा। अदुषत्। श्लिष आलिङ्गने। श्ले-
क्ष्यति। आलिङ्गने श्लिषेः क्सोऽङोऽपवादः। अश्लिक्षत्कन्यां चैत्रः। अनालिङ्गने तु समश्लिषज्ज-
तु काष्ठम्। ञिष्विदा गात्रप्रस्रवणे। स्वेत्ता। अस्विदत्। क्रुध क्रोधे। क्रोद्धा। अक्रुधत्। क्षुध बुभुक्षा-
याम्। क्षोद्धा। अक्षुधत्। शुध शौचे। शोद्धा। अशुधत्। षिधु संराद्धौ। सेद्धा। असिधत्। रध हिंसा-
याम्। रध्यति। ररन्ध। ररन्धतुः। ररन्धिथ। ररद्ध। ररन्धिव। रेध्व। ररन्धिम। रेध्म। [illegible]
रधेर्नुम्। रधिता। रद्धा। रधिष्यति। रत्स्यति। अरधत्। णश अदर्शने। नश्यति। ननाश। नेशतुः।
नेशुः। नेशिथ। ननंष्ठ। नेशिव। नेश्व। नेशिम। नेश्म। नशिता। नंष्टा। न-
शिष्यति। नङ्क्ष्यति। अनशत्। तृप प्रीणने। तृप्यति। ततर्प। ततर्पिथ। तत्रप्थ। ततर्प्थ। तर्पिता।
तर्प्ता। त्रप्ता। तर्पिष्यति। त्रप्स्यति। तर्प्स्यति। अतृपत्। अतर्पीत्। अताप्सीत्। अत्राप्सीत्। दृप ५०

सि॰ कौ॰
५२

हर्षगर्वयोः। दृप्यति। अद्राप्सीत्। अदृपत्। द्रुह जिघांसायाम्। दुद्रोहिथ। दुद्रोढ। दुद्रोग्ध।
दुद्रुहिव। दुद्रुह्व। दुद्रुहिम। दुद्रुह्म। द्रोहिता। द्रोग्धा। द्रोढा। द्रोहिष्यति। ध्रोक्ष्यति। अद्रुहत्।
मुह वैचित्त्ये। मुह्यति। मुमोहिथ। मुमोढ। मुमोग्ध। ष्णुह उद्गिरणे। स्नुह्यति। सुष्णोहिथ।
सुष्णोढ। सुष्णोग्ध। ष्णिह प्रीतौ। सिष्णेहिथ। सिष्णेढ। सिष्णेग्ध। अनुपसर्गात्। शमामष्टानां दीर्घः
श्यनि। शमादीनां दीर्घः स्यात् श्यनि। शाम्यति। शेमिथ। अशमत्। तमु कांक्षायाम्। ताम्यति। त-
ताम। तेमतुः। अतमत्। दमु उपशमने। दाम्यति। देमतुः। अदमत्। श्रमु तपसि खेदे च।
श्राम्यति। अश्रमत्। भ्रमु अनवस्थाने। भ्राम्यति। भ्रमति। बभ्राम। भ्रे-
मतुः। बभ्रमतुः। अभ्रमत्। क्षमू सहने। क्षाम्यति। चक्षमिथ। चक्षंथ। अक्षमत्। क्लमु ग्ला-
नौ। क्लाम्यति। क्लमति। ष्ठिवुक्लम्वाचमां दीर्घः शिति। क्लाम्यति। मदी हर्षे। मा-
द्यति। मेदिथ। अमदत्। असु क्षेपणे। अस्यति। आस्थत्। आस। आसतुः।
यस्यति। आस्थत्। यसु प्रयत्ने। अनुपसर्गाद्यसः श्यन् वा। यस्यति। यसति। ५२

सि०चं ति। यसति। संयस्यति। संयसति। ययास। येसिथ। अयसत्। उपसर्गेतु। प्रयस्यति। जसु मोक्षणे॥
उ० जस्यति। जजास। जेसिथ। अजसत्। तसु दसु उपक्षये। तस्यति। दस्यति। ददास। देसिथ।
५४ अदसत्। वसु स्तम्भे। वस्यति। ववास। ववसतुः। अवसत्। बिस प्रेरणे। बिस्यति। बि-
बेस। अबिसत्। कुश संश्लेषणे। कुश्यति। चुकोश। कोशिता। अकुशत्। बुस उत्सर्गे।
बुस्यति। बुबोस। बोसिता। अबुसत्। मुस खण्डने। मुस्यति। मोसिता। अमुसत्॥ मसी प-
रिणामे। मस्यति। मेसिथ। अमसत्। लुठ विलोडने। लुठ्यति। लोठिता। अलुठत्॥
उच समवाये। उच्यति। उवोच। ऊचतुः। औचत्। भृशु भ्रंशु अधःपतने। भृश्यति। बभ-
र्शिथ। अभृशत्। भ्रश्यति। बभ्रंश। अभ्रशत्। वृश वरणे। वृश्यति। ववर्शिथ। अवृश-
त्। कृश तनूकरणे। कृश्यति। चकर्शिथ। अकृशत्। ञितृष पिपासायाम्॥ तृष्यति। त-
तर्षिथ। अतृषत्। हृष तुष्टौ। हृष्यति। जहर्षिथ। अहृषत्। रुष रिष हिंसायाम्। रुष्यति
रोषिता। रोष्टा। अरुषत्। रिष्यति। रेषिता। रेष्टा। अरिषत्। डिप क्षेपे। डिप्यति। अडिपत्॥ ५४

सि॰ चं॰ उ॰ ५३

कुप क्रोधे। कुप्यति। अकुपत्। गुप व्याकुलत्वे। गुप्यति। अगुपत्। युप रुप लुप विमोहने। यु-
प्यति। युयोपिथ। अयुपत्। रुप्यति। रुरोपिथ। अरुपत्। लुप्यति। लुलोपिथ। अलुपत्। लु-
भ आकांक्षायाम्। लुभ्यति। लुलोभ। लोभिता। लोब्धा। अलुभत्। क्षुभ संचलने। क्षु-
भ्यति। चुक्षोभ। अक्षुभत्। क्लिदू आर्द्रीभावे। क्लिद्यति। चिक्लेद। क्लेत्ता। अक्लिदत्। ञिमि-
दा स्नेहने। मिदेर्गुणो ये। मेद्यति। मिमेद। मिद्यात्। अमिदत्। ञिक्ष्विदा स्नेहनमोचनयोः
। क्ष्वेदिता। अक्ष्विदत्। ऋधु वृद्धौ। ऋध्यति। आर्ध्यत्। आनर्द्ध। ऋध्यात्। आर्द्धत्। गृ-
धु अभिकांक्षायाम्। गृध्यति। जगर्धिथ। अगृधत्॥ इति पुषादयः॥ इति परस्मैपदम्
॥ षूङ् प्राणिप्रसवे। सूयते। सुषुवे। सुषुविषे। सविता। असविष्ट। दूङ् परितापे। दूयते। दु-
दुविढ्वे। दुदुविध्वे। अदविष्ट। दीङ् क्षये। दीयते। दीङो युडचि क्ङिति। दिदीये। मीनाति मि-
नोति दीङां गुणवृद्धिविषये क्वापि चात्त्वम्। दासीष्ट। दाता। दास्यते। अदास्त। डीङ् विहाय-
सा गतौ। डीयते। डयिष्यते। अडयिष्ट। धीङ् आधारे। धीयते। दिधिये। दिधिध्वे। अधेष्ट॥ ५३

सि॰ चं॰ ३॰ ५४

मीङ् प्राणवियोगे। मीयते। मेता। रीङ् स्रवणे। रीयते। रिरये। अरेष्ट। लीङ् श्लेषणे। लीयते॥
लिल्ये। लीलीङोर्वाल्लक्ष्मा नुगागमावृद्धिविषयेऽपि नित्यं। लाता। अलास्त। अलेष्ट। व्रीङ् वरणे। व्री
यते। विव्रिये। व्रेष्यते। अव्रेष्ट। स्वादय ओदितः। पीङ् पाने। पीयते। अपेष्ट। माङ् माने। माय
ते। ममे। अमास्त। अमासाताम्। ईङ् गतौ। ईयते। अयाञ्चक्रे। प्रीङ् प्रीतौ। प्रीयते। पिप्रिये। अ
प्रेष्ट। जनी प्रादुर्भावे। ज्ञाजनोर्जा कर्तरि चतुर्थे। जायते। जज्ञे। जनिता। दीपजनेति
चिण्वा। जनिवध्योर्नेति वृद्धिः। अजनि। अजनिष्ट। तूरी गतित्वरणहिंसनयोः। तूर्यते। तुतूरे। दीपी दीप्तौ।
दीप्यते। अदीपि। अदीपिष्ट। पूरी आप्यायने। अपूरि। अपूरिष्ट। तप ऐश्वर्ये। तप्यते। तेपे। तप्ता।
अतप्त। वावृतु वरणे। वावृत्यते। वावर्ताञ्चक्रे। पद गतौ। पद्यते। पेदे। पत्ता। चिण् ते पदः। अपादि।
अपत्साताम्। खिद दैन्ये। खेत्ता। विद सत्तायाम्। विद्यते। वित्सीष्ट। वेत्ता। अवित्त। बुध अवग
मने। बुध्यते। भुत्सीष्ट। दीपजनेति चिण्। अबोधि। अबुद्ध। युध संप्रहारे। युध्यते। युयुधे। युत्सीष्ट।
अयुद्ध। अनो रुध कामे। अनुरुध्यते। अनुरुरुधे। अनुरुत्सीष्ट। अनुरोद्धा। अन्वरुद्ध। मन ज्ञाने॥ ५५

मन्यते। मेने। मेनिषे। मन्ता। अमंस्त। युज समाधौ। युज्यते। योक्ता। अयुक्त। सृज विसर्गे। सृज्यते
ससृजे। [illegible]। स्रष्टा। असृष्ट। असृक्षाताम्। लिश अल्पीभावे। लिश्यते। लिक्षीष्ट। लेष्टा।
अलिक्षत। अलिक्षाताम्। [illegible]। मृष तितिक्षायाम्। मृष्यति। मृष्यते। ममर्ष। ममृषे। अम-
र्षीत्। अमर्षिष्ट। ईशुचिर् क्लेदने। शुच्यति। शुच्यते। अशुचत्। अशोचीत्। अशोचिष्ट। रञ्ज
रागे। अनिदितां हल उपधायाः क्ङिति। इति नलोपः। रज्यते। रज्यति। अराङ्क्षीत्। अरङ्क्त। शप आक्रोशे। शप्यति
शप्यते। शेपतुः। शेपे। शप्ता। अशाप्सीत्। अशप्त। [illegible]। [illegible]। [illegible]। [illegible]। हिंसा-
तु। ङः। अरात्सीत्। अरद्ध। [illegible]। [illegible]। णह बन्धने। नह्यति। नह्यते। नेहिथ
ननद्ध। नत्सीष्ट। नद्धा। अनात्सीत्। अनद्ध। इति दिवादयः। षुञ् अभिषवे। स्वादिभ्यः श्नुः। क-
र्तरि [illegible]। [illegible] गुणो भवति पिति। सुनोति। सुनुते। ओकारो वा
लोपः। सुन्वः। सुनुवः। सुनोति। ओकारो हि। सुनु। सुनवानि। सुनवै। असुनोत्। असुनुताम्। सुषा-
व। सुषुवतुः। सोता। असावीत्। [illegible] सेट्। असोष्ट। षिञ् बन्धने। सिनोति। सिनुते

सि॰ चं॰ सिच्ये। सिच्याते। असैषीत्। असेष्ट। शिञ् निशाने। शेता। अशेष्ट। अशैषीत्। डुमिञ् प्रक्षेपे
उ॰ । मिनोति मिनातीत्यात्वम्। ममौ। मिम्यतुः। ममिथ। ममाथ। मिम्ये। अमासीत्। अमास्त। चि-
५५ ञ् चयने। चिनोति। चिनोते स्सणो हेः कि वा। चिकाय। चिचाय। चिच्यतुः। अचैषीत्। अचेष्ट॥
स्तृञ् आच्छादने। स्तृणोति। स्तृणुतः। स्तृण्वन्ति। तस्तार। गुणोर्तिसंयोगाद्योः। तस्तरतुः
ऋदन्तात्थपो नेट्। तस्तर्थ। तस्तरे। स्तर्यात्। ऋदन्तात्संयोगादेः सिस्योरिड्वाति। स्तरिषी-
ष्ट। स्तृषीष्ट। अस्तार्षीत्। अस्तरिष्ट। अस्तृत। लोपो ह्रस्वाज्झसे। कृञ् हिंसायाम्। कृणोति।
कृणुते। चकर्थ। चकृवहे। अकार्षीत्। अकृत। वृञ् वरणे। ववार। वव्रतुः। वृञः थपदेट्। ववरि-
थ। वृङः ऋदन्तात् सिस्योरिड्वाति। वरिषीष्ट। वृषीष्ट। वरिता। वरिष्यति। वरीष्यति। अवा-
रीत्। अवारिष्टाम्। अवरिष्ट। अवरीष्ट। अवृत। धुञ् कम्पने। धुनोति। धुनुते। दुधाव। दुधुवतुः
। धोष्यति। अधौषीत्। अधोष्ट। दीर्घान्तोऽप्ययम्। धूनोति। स्तुसुधूञा मितीट्। अधावीत्। स्व-
रति स्वरतीति वेट्। अधविष्ट। अधोष्ट। इत्युभयपदिनः। टुदु उपतापे। दुनोति। दुदाव। दुदुवतुः ५६

अहैषीत्। हि गतौ वृद्धौ च। हिनोति। प्रहिणोति। हेरचङि। जिघाय। जिघ्यतुः। अहै-
षीत्॥ आप्लृ व्याप्तौ। आप्नोति। आप्नुवन्ति। आप्नुहि। आप। आपतुः। आप्ता। आपत्। शक्लृ शक्तौ।
शक्नोति। शशाक। शेकतुः। शक्ता। अशकत्। राध साध संसिद्धौ। राध्नोति। राध्नुवन्ति। राध्नुहि।
साध्यामेत्वपूर्वलोपौ कित्लिटि सेटि थलि च। रराध। रेधतुः। रेधिथ। अरात्सीत्। त्रिधृषा प्रा-
गल्भ्ये। धृष्णोति। दधर्ष। अधर्षीत्। दम्भु दम्भने। दम्भ्नोति। श्रन्थिग्रन्थिदम्भिस्वञ्जीनां लिटः
कित्त्वं वा। दम्भेर्लिङ्येत्त्वपूर्वलोपौ। देभतुः। ददम्भतुः। देभिथ। ददम्भिथ। अदम्भीत्॥
ऋधु वृद्धौ। आनर्द्ध। नुगशाम्। आनृधतुः। अर्द्धिता। ष्टिघि सायाम्। स्तिघ्नोति। स्तिघ्नुवन्ति।
स्तेता॥ इति पम्॥ अशूङ् व्याप्तौ संघाते च। अश्नुते। नुगशाम्। आनशे। अशिषीष्ट। अशी-
ष्ट॥ अशिता। अष्टा। आशिष्ट। आष्ट। आशाताम्। ष्टिघ आस्कन्दने। स्तिघ्नुते। तिष्टिघे। तिष्टि-
घिषे। अस्तेघिष्ट॥ इति स्वादयः॥ रुधिर् आवरणे। रुधादिभ्यः श्नम्। रुणद्धि। न-
श्नसोरल्लोपः। रुन्धः। रुन्धन्ति। रुणत्सि। रुन्ध। रुन्धाते। अरुधत्। अरौत्सीत्। भिदिर् विदारणे॥

अभिनत् । अभैत्सीत् । अभित्त । छिदिर् द्वैधीकरणे । अच्छिनत् । अच्छैत्सीत् । अच्छित्त । रि-
चिर् विरेचने । रिणक्ति । अरिणक् । अरिचत् । अरैक्षीत् । अरिक्त । विचिर् पृथग्भावे । विनक्ति
। अविचत् । अवैक्षीत् । अविक्त । क्षुदिर् संपेषणे । अक्षुदत् । अक्षौत्सीत् । अक्षुत्त । युजिर् यो-
गे । अयुजत् । अयौक्षीत् । अयुक्त । उछृदिर् दीप्तिदेवनयोः । छृणत्ति । छृन्ते । छर्त्स्य-
ति वेट् । छर्त्सीष्ट । छर्दिषीष्ट । अच्छृदत् । अच्छर्दीत् । अच्छर्दिष्ट । उतृदिर् हिंसानादरयोः
अतृदत् । अतर्दीत् । इत्युभयपदप्रक्रिया ॥ शिष्लृ विशेषणे । शिनष्टि । शिंष्टः । शिंषन्ति ।
शेष्टा । शेक्ष्यति । अशिषत् । पिष्लृ सञ्चूर्णने । पिनष्टि । पेक्ष्यति । अपिषत् । भञ्जो आमर्दने ।
भनक्ति । बभञ्जिथ । बभंक्थ । भङ्क्ता । अभाङ्क्षीत् । भुज पालनाभ्यवहारयोः । भुनक्ति ।
भुंक्तः । अभुनक् । अभुनग् । अभौक्षीत् । तृह हिसि हिंसायाम् । तृणह इमि इति इमागमः । पि-
तिरुहे । तृणाढि । अतृणेट् । अतर्हीत् ॥ इदितो नुम् । नमः । नम् प्रत्ययात् परस्य नस्य लो-
पः । हिनस्ति । हिंस्तः । हिंसन्ति । थेस लोपः । हिन्धि । अहिनः । जिहिंस । अहिंसीत् । उन्दी क्लेदने ५८

सि॰ चं॰ औ उनत्ति। उन्तः। उन्दन्ति। औनत्। औन्दन्। उन्दाञ्चकार। औन्दीत्। अञ्जू व्यक्तिम्रक्षणका-
३ न्तिगतिषु। अनक्ति। नुगभावः। ऊदित्वाद्वा। आनञ्जिथ। आनङ्क्थ। अञ्जिता। अङ्क्ता। अञ्जे-
५९ स्सेर्नित्यमिट्। आञ्जीत्। तञ्चू संकोचने। तनक्ति। अतञ्चीत्। अताङ्क्षीत्। ओविजी भयचलन-
योः। विनक्ति। विजेरिडादिप्रत्ययो ङित्। विविजिथ। विजिता। अविजीत्। वृजी वर्जने। वृ-
णक्ति। अवर्जीत्। पृची संपर्के। पृणक्ति। अपर्चीत्॥ इति पं॥ ञिइन्धी दीप्तौ। इन्द्धे। इन्धीत
ऐन्द्ध। इन्धाञ्चक्रे। ऐन्धिष्ट। खिद दैन्ये। खिन्ते। खित्सीष्ट। अखित्त। विद विचारणे। विन्ते।
वित्सीष्ट। अवित्त॥ इति रुधादयः॥ तनु विस्तारे। तनादेरुः। [illegible]। तनोति। तनु-
तः। तन्वन्ति। ओर्मोर्वा लोपः। तनुवः। तन्वः। तनुते। ततान। तेनतुः। तेने। अतानीत्। अतनीत्।
तनादेस्तथासोर्वा सेर्लुक्। लोपस्त्वनुदात्ततनाम्। अतत। अतनिष्ट। अतथाः। अतनिष्ठाः।
षणु दाने। सनोति। सनुते। सेनतुः। सेने। जनसनखनामात्वं लिङि। सायात्। सन्यात्। असात।
असनिष्ट। असथाः। असनिष्ठाः। क्षणु क्षिणु हिंसायाम्। क्षणोति। ह्मयन्तक्षणेति न वृद्धिः। अ- ५९

सि॰ कौ॰ ७६

क्षणात् । अक्षत । अक्षणिष्ट । अक्षथाः । तनादिरूपधाया गुणो वापि । क्षिणोति । क्षेणोति । अक्षेणी
त् । अक्षित । अक्षेणिष्ट । अक्षिथाः । अक्षेणिष्ठाः ॥ ऋणु गतौ । ऋणोति । अर्णोति । ऋणुतः । आ
नर्णे । आनृणे । आर्णीत् । आर्त । आर्णिष्ट । आर्थाः । आर्णिष्ठाः ॥ तृणु अदने । तृणोति । तर्णोति । तृणु
ते । तृणुते । अतर्णीत् । अतृत । अतर्णिष्ट । अतृथाः । अतर्णिष्ठाः ॥ घृणु दीप्तौ । घृणोति । घर्णोति ॥
जघर्ण । अघर्णीत् । अघृत । अघर्णिष्ट । अघृथाः । अघर्णिष्ठाः ॥ डुकृञ् करणे । करोति । क्रिन्त्युः ।
कुरुतः । कुरुतस्तेन दीर्घः । कुर्वन्ति । कुर्यो नित्यं वमो र्लोपः । कुर्वः । कुर्मः । चकार ॥ ऋतश्च संयोग
देर्गुणः । कुर्यात् । चकर्थ । करिष्यति । क्रियात् । कृषीष्ट । अकार्षीत् । अकृत । अकृषत । अकृथाः
अकृथाः । संपर्युपेभ्यः करोतौ भूषणे सुट् । संस्करोति । सद्विन्त्यवधानेपि सुट् । संस्करोति । संच
स्कार । समसुटः कृञो लिट् इट् । संचस्करिथ । संचस्करिव । संस्क्रियात् । संस्कृषीष्ट । उपपरिष्कुर्
ते । उपस्कुरुते । परिष्करोति । पर्यष्कार्षीत् । पर्यस्कार्षीत् । सिवादीनां वाड्व्यवायेऽपि । क्षत्यात् । वनु
याचने । वनुते । ववने ॥ मनस्मैपद्व्यमीत्यके । वनोति । परस्मैपदेऽपि । ववान । ववनिथ । अवानीत्

सि॰ कौ॰ उ॰ १६२

अवनीत् । मनु अवबोधने । मनुते । मेने । मनिषीष्ट । अमंस्त । अमनिष्ट ॥ इति तनादयः ॥ तुद व्यथने । तुदादेः शः ॥ कर्तरि चतुर्षु । तुदति । तुदते । तुत्सीष्ट । अतौत्सीत् । अतुत्त । णुद प्रेरणे । नुदति । नुत्सीष्ट । अनौत्सीत् । अनुत्त । दिश अतिसर्जने । दिशति । दिक्षीष्ट । अदिक्षत् । भ्रस्ज पाके । ग्रहिज्येति च । कावेजवाः । भृज्जति । भ्रस्जो रोपधयो रमन्यतरस्याम् । बभर्ज । बभ्रज्ज । बभर्जतुः । बभ्रज्जतुः । बभर्जिथ । बभ्रज्जिथ । बभर्ष्ठ । बभ्रष्ठ । स्वरान्तादुत्तश्चेति वेट् । ङिति संप्रसारणं बाधकम् । भृज्ज्यात् । अभ्राक्षीत् । अभार्क्षीत् । अभ्रष्ट । अभर्ष्ट । क्षिप प्रेरणे । क्षेप्सीष्ट । अक्षैप्सीत् । अक्षिप्त । कृष विलेखने । कृक्षीष्ट । क्रष्टा । कर्ष्टा । अक्राक्षीत् । अकार्क्षीत् । अकृक्षत् । अकृक्षाताम् । अकृक्षन्त । मिल संगमे । मिलति । मिमिले । अमेलीत् । अमेलिष्ट । मुच्लृ मोचने । मुचादेर्मुम् । मुचलुपविदलिपसिचकृतपिशखिदाम् शे मुम् । मुञ्चति । मुक्षीष्ट । लिङ्पुषादेङः । अमुचत् । अमुक्त । लुप्लृ छेदने । लुम्पति । लुलोप । लुप्सीष्ट । अलुपत् । अलुप्त । विद्लृ लाभे । विन्दति । अविदत् ॥ अवेदिष्ट । अनिड्यामित्येके वेत्ता । लिप उपदेहे । लिम्पति । लिलिपे । लिपिसिचिह्वश्च । अलिपत् । अलि-

हैम.धा. वृ. ९६

पत। अलिखत्। लिलेखिषा। लिलिक्षति। लिलिखिषे। अलिलिखत्। अलिलिखत्। अलिखि। लेखयते। लेखनीय-
लो। कुट्यति। चुकोट। चोकुट्यते। चुकुटिषति। वकेष्या। वकेष्यतुः। वकेष्युः। वकेष्यियाः। वकेष्य। कुष्टि
ता। कुष्टा। जुकुश्यति। कुष्यति। अकुक्षीत्। अकुक्षत्। अकुक्षाम्। कुच्यते। कुटयो। विचति।
विव्याच विविचतुः। विच्यात्। व्यचिता। व्यचिष्यति। अव्याचीत्। अव्याचीत्। उच्छि। उच्छे। उच्छ-
ति। उच्छांचकार। औच्छीत्। उच्छी विवासे। उच्छति। उच्छां चकार। औच्छीत्। ऋच्छ गतौ
न्द्रियप्रलयमूर्त्तिभावेषु। ऋच्छति। ऋच्छेर्नाम्। ऋच्छेर्लिटि गुणः। नुम्। आनर्च्छ। आ-
नर्च्छतुः। ऋच्छिता। उज्झ उत्सर्गे। उज्झांचकार। उज्झिता। औज्झीत्। लुभ विमोहने। लुभति। लोभि-
ता। लोब्धा। अलोभीत्। तृप तृम्फ तृफ तृम्फ तृप्तौ। तृपति। अतर्पीत्। तृफादीनां नस्य लोपः। तृम्फ-
ति। तुप तुम्प तुफ तुम्फ हिंसायाम्। तुपति। तुतोप। अतोपीत्। तुम्पति। अतुम्पीत्। तुफति। तुतोफ।
अतोफीत्। तुम्फति। तुतुम्फ। अतुम्फीत्। दृप दृम्फ उत्क्लेशे। दृपति। दृम्फति। ऋफ ऋम्फ हिंसाया-
म्। ऋफति। ऋम्फति। ऋम्फांचकार। गुफ गुम्फ ग्रन्थे। गुफति। गुम्फति। अगुम्फीत्। उभ उम्भ पूरणे ९६

रणे। उभति। उवोभ। औभीत्। उम्भति। उम्भाञ्चकार। औम्भीत्। शुभ शुम्भ शोभार्थे। शुभति। अशो-
भीत्। शुम्भति। अशुम्भीत्। दृभी ग्रन्थे। दृभति। अदर्भीत्। चृती हिंसाग्रन्थनयोः। चृतति। [illegible]
[illegible]। चर्तिष्यति। चर्त्स्यति। अचर्तीत्। विध विधाने। विधति। वेधिता। लिख अक्षरविन्यासे। लिखति।
लेखिता। कुट कौटिल्ये। कुटति। चुकोट। कुटादेर्ङित्प्रत्ययो ङित्। चुकुटिथ। कुटिता। अकुटीत्।
पुट संश्लेषणे। पुटति। पुपोट। अपुटीत्। कुच संकोचने। कुचति। चुकोच। अकुचीत्। गुज शब्दे। गुज-
ति। गुजिता। अगुजीत्। गुड रक्षायाम्। गुडति। गुडिता। अगुडीत्। कुङ् शब्दे। कुवते। कुविता। डि-
प क्षेपे। डिपिता। छुर छेदे। कुरछुरोर्न दीर्घः। छुर्यात्। छुरिता। स्फुट विकसने। स्फुटति। मुट आ-
क्षेपप्रमर्दनयोः। मुटति। मुमोट। मुटिता। त्रुट छेदे। त्रुट्यति। त्रुटति। तुत्रोट। त्रुटिता। तुट कलहकर्म-
णि। तुटति। तुटिता। तुटिष्यति। छुट चुट छेदे। छुटति। छुटिता। चुटिता। जुड बन्धने। जुडति। जुडि-
ता। कड मदे। कडति। अकडीत्। लुट संश्लेषणे। लुटति। लुटिता। कृड घनत्वे। कृडिता। कुड बाल्ये
। कुडति। पुड उत्सर्गे। पुडिता। घुट प्रतीघाते। घुटिता। स्फुर स्फुरणे। स्फुरिता। स्फुल संचलने। स्फोलि-

ता। निर्निविभ्यः स्फुरतिस्फुलत्योः सात्वा वेला। निष्फुरति। निस्स्फुरति। निःष्फुरति। निःस्फुरति।
निष्फुलति। निस्फुलति। निःष्फुलति। निःस्फुलति। णू स्तवने। अनुवीत्। धूञ् विधूनने। अधुवीत्। गु पु-
रीषोत्सर्गे। जुगुविथ। जुगुथ। गूयात्। गोता। ध्रु गतिस्थैर्ययोः। ध्रुता। अध्रुवीत्॥ इति कुटादयः॥
कृती छेदने। मुचादि० नुम्। कृन्तति। कृत्तचृतच्छृदतृदनृतः सेऽसिचि। कर्त्स्यति। कर्तिष्यति। अक-
र्तीत्। गॄ निगरणे। गिरतेः। [illegible]। गिरति। गिलति। गरिता। गरीता। गलिता। अ-
गारीत्। अगालीत्। स्पृश संस्पर्शने। स्प्रष्टा। स्पर्ष्टा। अस्प्राक्षीत्। अस्पार्क्षीत्। अस्पृक्षत्। प्रच्छ ज्ञीप्सा-
याम्। पृच्छति। पप्रच्छिथ। पप्रष्ठ। प्रष्टा। अप्राक्षीत्। सृज विसर्गे। सृजति। सृजिदृशोः। स्रष्टा।
वेट्। ससर्जिथ। ससष्ठ। स्रष्टा। अस्राक्षीत्। टुमस्जो शुद्धौ। मज्जति। मस्जिनशोर्झलि नुम्। ममज्जि-
थ। ममङ्क्थ। मङ्क्ता। अमाङ्क्षीत्। विच्छ गतौ। आयः। विच्छायति। विच्छायाञ्चकार। विवि-
च्छ। [illegible]। विच्छति। विच्छिता। [illegible]। विश प्रवेशने। विशति। वेष्टा। अ-
क्षत्। विविशे। विविशाते। वेष्टा। मृश आमर्शने। म्रष्टा। मर्ष्टा। अम्राक्षीत्। अमार्क्षीत्। अमृक्षत्। ६४

सि॰चं॰ ।रिपि गतौ॥ रियति। पियति। रेता। पेता। धि धारणे। धियति। क्षि निवासगत्योः। क्षियति। षू प्रेरणे।
उ॰ सुवति। सविता। कॄ विक्षेपे। किरति। चकार। चकरतुः। चकरुः। उपात् किरतेस्सुट् वा मृ॰। छेदे। धे हिं-
६५ सायाम्प्रतेश्च। उपस्किरति। प्रत्यस्किरत्। रुजो भङ्गे। अरौक्षीत्। अरौक्ताम्। भुजो कौटिल्ये। भोक्ता। अ-
भौक्षीत्। अभौक्ताम्। छुप स्पर्शे। छोप्ता। अच्छौप्सीत्। रुश रिश हिंसायाम्। रोष्टा। रोक्ष्यति। अरुक्षत्।
रेष्टा। अरिक्षत्। लिश गतौ। लेष्टा। अलिक्षत्। खिद परिघाते। मुचादेर्नुम्। खिन्दति। खेत्ता। अखै-
त्सीत्। पिश अवयवे। पिंशति। पेशिता॥ इति पम॰। जुषी प्रीतिसेवनयोः। जुषते। ओविजी भयचलनयोः। वि-
जते। विजेरिडादिप्रत्ययो ङित्। विजिता। ओलजी। ओलस्जी। डौ॰ लज्जते। ललज्जे। पृङ् व्यायामे। अयकि अदती।
रिङ्। भवत्यकोरेत्ययेयकि च। नुधातोः। व्याप्रियते। व्यापरिष्यते। व्यापृत। व्यापृषाताम्। मृङ्
प्राणत्यागे। म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च तुर्थ्वेवात्। म्रियते। ममार। ममर्थ। मृषीष्ट। अमृत। दृङ् आद-
रे। आद्रियते। आदद्रे। आदृषीष्ट। आदर्ता। आदृत। धृङ् अवस्थाने। ध्रियते। अध्रियत। लोपो
ह्रस्वाल्झसि॥ अधृत। इति तुदादयः॥ डुक्रीञ् द्रव्यविनिमये। नाक्र्यादेः। कर्त्तरि च तुर्षु। क्रीणाति। ६५

सि.चं. उ. ९६

ह्लसे । नाद्न्यस्याः कार्य्यं । ह्रै ङिति ह्रसे । क्लीशीतः ॥ ज्ञाः ॥ नान्यस्याः कार्य्यस्य लोपे ङिति त्वे ।
क्षीणाति । क्षीणीते । क्लिश्यथ । क्लिश्येथ । अक्लेशीत् । क्षनूह । प्रीञ् तर्पणे कान्तौ च । प्रिणाति । श्रीञ्
पाके । अश्रैषीत् । मीञ् हिंसायाम् । मीनाति । मीनोतीत्यात्वम् । ममौ । मिम्यतुः । ममिथ । मासीष्ट
माता । अमासीत् । स्कुञ् आप्रवणे । स्तम्भुस्तुम्भुस्कम्भुस्कुम्भुस्कुञ्भ्यो श्नुश्च । स्कुनोति । स्कुन्व
न्ति । स्कुनीते । स्कुनुतात् । स्कुनाति । अस्कुनात् । चुस्कुविथ । अस्कौषीत् । अस्कोष्ट । स्तम्भु स्तु-
म्भु स्कम्भु स्कुम्भु रोधने । इति पृथक् । वेः स्कभ्नातेः सत्वं स्यात् । विष्कभ्नोति । विष्कभ्नाति ।
विष्कभ्नात् । वितष्कम्भ । वितष्कम्भतुः । विस्कभ्नोति । हलः श्नः शानज्झौ । हसान्तात् ज्ञानेश्नात् स्या-
द्धौ परे । स्तभान । स्कभान । अस्तम्भीत् । अस्तम्भीत । युञ् बन्धने । युनाति । योता । पूञ् पवने । प्वादे
र्ह्रस्वः । कर्तरि चतुर्षु पुनाति । अपावीत् । लूञ् छेदने । लुनाति । अलावीत् । स्तॄञ् आच्छादने । स्तृणा-
ति । तस्तार । तस्तरतुः । स्तीर्यात् । स्तरिषीष्ट । स्तीर्षीष्ट । अस्तारीत् । अस्तरिष्ट । अस्तरीष्ट । अस्तीर्ष्ट ।
कॄञ् हिंसायाम् । कृणाति । चकार । करिषीष्ट । कीर्षीष्ट । अकारिष्ट । अकरीष्ट । अकीर्ष्ट । पेसरिष्टेन दीर्घः

क्रि॰चं॰
उ॰
८७

सीष्टदेव्ह्र। वृञ् वरणे। वृणाति। वूर्यात्। वरिवीष्ट। वूर्वीष्ट। अवरीष्टु। अवरिष्ट। अवूर्ष्ट। धूञ् कम्पने। धुनाति। दुधविथ। दुधोथ। धविता। धोता। अधावीत्। अधविष्ट। अधोष्ट। ग्रह उपादाने। गृह्णाति। गृह्णाण। जग्राह। जगृहतुः। ग्रहिषीष्ट। ग्रहीता। अग्रहीत्। अग्रहीष्ट। कृत्यात्यै। पॄ हिंसायाम्। पृणाति। शृदॄप्रां ह्रस्वो वा लिटि किति। शशरतुः। शश्रतुः। शीर्यात्। शरीता। शरिता। पॄ पालनपूरणयोः। पपरतुः। पूर्यात्। वॄ वरणे। वृणाति। ववरतुः। वूर्यात्। भॄ भर्त्सने भरणेप्येके। भृणाति। मॄ हिंसायाम्। मृणाति। दॄ विदारणे। दृणाति। ददरतुः। दद्रतुः। जॄ वयोहानौ। जृणाति। नॄ नये। कॄ हिंसायाम्। कृणाति। गॄ गतौ। गृणाति। अरा। चकार। ईर्यात्। अरिता। अरीता। आरीत्। ॠ गतौ। ऋणाति॥ ज्या वयोहानौ। ग्रहिज्येति च। जिनाति। जिज्यौ। जिज्यतुः। जीयात्। अज्यासीत्। री गतिरेषणयोः। रिणाति। रियतुः। ली श्लेषणे। लिनाति। ललौ। लिलाय। लिल्यतुः। लेलिथ। ललाथ। लिलयिथ। लिलेथ। लाता। लेता। अलैषीत्। अलासीत्। व्ली वरणे। व्लिनाति। व्ली गतौ। व्लिनाति॥ इति ल्वादयः। प्ली वरणे। प्लिणाति। क्री भय भरणयोः। क्रीणाति। क्षीष् हिंसायाम्। एवान्तर्गणो वा। ज्ञा अवबोधने। जानाति। जज्ञौ। जा- ८९

नाति। जज्ञौ। ज्ञायात्, ज्ञेयात्। अज्ञासीत्। बन्ध बन्धने। बध्नाति। बबन्धिथ, बबन्द्ध। बन्द्धा। भन्त्स्य-
ति। अभान्त्सीत्। सकारलोप आदेश इति न तु वर्णाभावविधौ तेन मान्थ्। मन्थ विलोडने। मथ्नाति। म-
थान। श्रन्थ ग्रन्थ सन्दर्भे। श्रथ्नाति। श्रश्रन्थ। श्रन्थिग्रन्थीत्यादिना वा किद्वत्वम्। श्रेथ। श्रश्रथ स्तु-
गुध। कुथ कुन्थ संश्लेषणे संक्लेशने। चुकोथ। चुकुन्थ। मृड मृद क्षोदे। मृड्णाति। मृद्नाति। गुध रोषे।
गुध्नाति। कुष निष्कर्षे। कुष्णाति। निरः कुषो वसादेरनपोद्वा। निष्कोषिता। निष्कोष्टा। निरकोषीत्।
निरकुक्षत्। क्षुभ सञ्चलने। क्षुभ्नादिषु न णत्वम्। क्षुभ्नाति। णभ तुभ हिंसायाम्। नभ्नाति। तुभ्नाति।
क्लिशू विबाधने। क्लिश्नाति। अक्लेशीत्। अक्लिक्षत। अश भोजने। अश्नाति। आशीत्। उध्रस उञ्छे।
उध्रस्नाति। उकारो धात्ववयव इत्येके। उध्रसाञ्चकार। औध्रासीत्। औध्रसीत्। विष विप्रयोगे। वि-
ष्णाति। वेष्टा। अविक्षत्। पुष पुष्टौ। पोषिता। मुष स्तेये। खच खव हेठ भूतप्रादुर्भावे। खच्नाति। व-
स्योठि। खौनाति। हेठ्णाति॥ इति पम्॥ वृङ् सम्भक्तौ। वृणीते। ववृषे। वरिषीष्ट। वृषीष्ट।
अवरिष्ट। अवृत॥ इति क्र्यादयः॥ चुर स्तेये। चुरादेः स्वार्थे णिच्। चोरयति। चोरयेत्। चोरयाञ्च-

कार। चोर्यात्। अचूचुरत्। चिति स्मृत्याम्। चिन्तयति। अचिचिन्तत्। चुरादेर्णिर्वेति केचित्। चिन्तति। यत्रि संकोचने। यन्त्रयति। अययन्त्रत्। ओलडि उत्क्षेपे। ओलण्डयति। ओलण्डति। ओलण्ड्याद्युकार। औलण्डत्। अलण्डीत्। ओकार इत्येके। लण्डयति। अललण्डत्। लण्डति। पीड अवगाहे। पीडयति। पीडयते। पीडभाञ्छ्नके। भ्राजभासभाषदीपजीवमीलपीडां वोपधाया ह्रस्वोऽचङ्परे णौ। अपिपीडत्। अपीपिडत्। ग्रथ प्रस्थाने। ग्राथयति। स्मृदृत्वरप्रथम्रदस्तॄस्पृशां पूर्वस्याऽत्वं चङ्परे णौ वृत्वापवादः। अपग्रथत्। पृथ प्रक्षेपे। पर्थयति। उपधाया ऋवर्णस्य ऋद्वाऽचङ्परे णौ ऋद्राम पवादः। अपीपृथत्। अपपर्थत्। भक्ष अदने। अबभक्षत्। घ्राणासने। विघ्राणयति। सघ्रि घ्राणात्। अप्रघ्राणात्। कणस्तोति। तड आघाते। अतीतडत्। क्लूप क्लानक्लूपनयो र्मित्। मितां ह्रस्वः। मितां धातूनामुपधाया ह्रस्वो णौ। क्लूपयति। अजिक्लूपत्। यम वेष्टने मित्। यमयति। अयीयमत्। चह परिकल्कने मित्। चहयति। अचीचहत्। चपयति। अचीचपत्। रह त्यागे मित्। रहयति। अरीरहत्। बल प्राणने मित्। बलयति। अबीबलत्। चिञ् चयने मित्। चिस्फुरो-

ऋदित्वम्। ततो णौ पुक्। अथ धातोरदन्तस्य चपुक् णौ। चपयति। अचीचपत्। चपयति। अची-
चपत्। स्वार्थे णौ ज्ञपादिभ्योऽन्येषां मितो न। कृत संशब्दने। धातोरुपधाया ऋत इत्। कीर्तयति। अची
कृतत्। अचिकीर्तत्। आकुस्मादात्मनेपदिनः। चित सञ्चेतने। चेतयते। अचीचितत। दशि दंशने।
दंशयते। अददंशत। आकुस्मीयमात्मनेपदं। णिच्सन्नियोगे नैव। दंशति। नलोपो न सांजेसा हृच-
र्थात्। स्यादेवं तन्त्रग्रहणात्। तन्त्रि कुटुम्बधारणे। तन्त्रयते। कुटुम्बयते। अततन्त्रत। अचुकुटु-
म्बत। अचुकुटुम्बत। मन्त्रि गुप्तभाषणे। मन्त्रयते। पुरस्कारे लक्ष आलोचने। मानयते। लक्षयते। अपस्पा-
शत। अललक्षत। कुद्रि अनृतभाषणे। देवयते। स्फुटि विकासे। तारयते। अजीतरत। विद चेतनाख्या-
न विलासेषु। वेदयते। अवीविदत। कुस्म नाम्नो वा। कुस्मेति धातुः। कुत्सित स्मयने। अथवा कुस्मे-
ति नाम ततो णिः। कुस्मयते। अचुकुस्मत। कण निमीलने। काणयति। अचीकणत्। अचकाणत्।
। नव गणा अनुक्तेभ्यो हिंसार्थेभ्यः स्वार्थे णिः। हिसि हिंसायाम्। हिंसयति। ज्ञा नियोगे। आज्ञाप-
यति। अजिज्ञपत्। भूमि भोकलणे चिन्तनः। भावयति। अबीभवत्। लोकृ लोचृ परिभाषणे।

सि॰च॰ उ॰ ७१

नुरितः। ऋदितः णौ स्याद्युपधाया ह्रस्वो न। अलुलोकत्। अलुलोचत्। धूञ् कम्पने। धूञ्प्री-
ञोर्नुक् णौ। धूनयति। अदूधुनत्। प्रीञ् तर्पणे। प्रीणयति। अपिप्रीणत्। अथादन्ताः। कथ वा-
क्यप्रबन्धने। यतः। अल्लोपः स्थानिवत्त्वेन न वृद्धिः। कथयति। अग्लोपिनो नाङ्कार्य्यम्। अ-
चकथत्। वर ईप्सायाम्। वरयति। अववरत्। गण संख्याने। गणयति। गणेः पूर्वस्य ई स्याङ्प-
रे णौ। अजीगणत्। अजगणत्। स्तन गदी देवशब्दे। स्तनयति। गदयति। अतस्तनत्। अ-
जगदत्। पत गतौ वाऽदन्तः। पतयति। पतति। पतयाञ्चकार। पतयाञ्चकार। अपपतत्। अपेतीव
। वाऽन्त इत्येके। पातयति। अपीपतत्। रच प्रतियत्ने। रचयति। सूत्र वेष्टने। सूत्रयति। असुसू-
त्रत्। मूत्र प्रस्रवणे। मूत्रयति। कल गतौ संख्याने च। कलयति। स्पृह ईप्सायाम्। स्पृहयति।
अपस्पृहत्। भाम क्रोधे। भामयति। अबभामत्। सूच पैशुन्ये। सूचयति। ऊन परिहाणे। ऊन-
यति। द्विर्निमित्त स्वरादेशो द्वित्वे कर्तव्ये स्थानिवत्। औनिनत्। अर्थ उपयाचने। अर्थयते।
आर्तथत्। संग्राम युद्धे। अससंग्रामत्। अन्ध दृष्ट्युपघाते। अन्धयते। अन्धयति। आन्द- ७१

सि॰कौ॰ ब्लत्। अडुडूकंग पदेलक्षणोच्च। अचीकरत्। अजागरत्। स्मृदृत्वरप्रथः। आलोःपेत्वौ। घातोःप्र-
७ यो ज्वे व्यापारे ऽष्टौ निमित्तम्। अचुक्षुभत्। अचिकीर्षत्। आबधते। आवव्रा ह्यशात्। अड-
७४ सयोः पूर्वस्योकारस्येत्वं पवर्गयणजकारेष्ववर्णपरेषु। अबीभवत्। सृड्‌ लज्जने। भाव-
यति। अमीमवत्। आवयति। अयीयवत्। अरीरवत्। लोनशाति। अलीलवत्। अजीजवत्।
स्रवति शृणोति द्रवति प्रवति प्लवति च्यवतीनां वा॥ सयोः पूर्वस्योकारस्य वा इत्वं स्यादवर्णपरे भाल्वकारेप-
रे। असिस्रवत्। असुस्रवत्। अशिश्रवत्। अशुश्रवत्। आदिद्रवत्। अदुद्रवत्। अपिप्रवत्।
अपुप्रवत्। अपिप्लवत्। अपुप्लवत्। अचिच्यवत्। अचुच्यवत्। आटिटः। अपूपुणत्। अडु-
ढौकत्। ज्यन्तात् णिः। चोरयति। अचूचुरत्। हनोऽघत्॥ हन्तेर्घत्वं स्याच्चिणि णलि च। वाञ्छति। ज्ञाति॥
घातयति। अजीघनत्। प्रादेरगतो तोत्रौ। घातयति। अजीघतत्। गतौ नु। शाययति। अशी श-
रत्। एतौ चौ पुक्। पुकि गुणः। अर्पयति। आर्पिपत्। ह्रापयति। अजिह्रपत्। ज्ञापयति। अजीज्ञ-
पत्। स्थापयति। तिष्ठते रजुपधाया इत्। अतिष्ठिपत्। पादेर्युक्। भ्रापयो ज्ञोरौ सेके लेनु औन वे- ७४

सि॰च॰ णौ युक् ञौ। पाययति। पिबतेरङि पूर्वस्येकार उपधालोपश्च। अपीप्यत्। प्राययति। अप्री
उ॰ प्रयत्। छाययति। अचिच्छयत्। साययति। असीषयत्। ह्वाययति। ह्वयतेर्ण्यन्तस्याङि स
७३ योस्सम्प्रसारणं युगभावश्च। अजूहवत्। अजुहावत्। व्याययति। अविव्ययत्। वाययति। अ
वीवयत्। पातेर्णौ लुक्। पालयति। अपीपलत्। प्रयोजकात्स्मयतेर्णौ स्मयतेरात्त्वम्। भीस्म्योः
ण्यन्ताभ्यामात्। प्रयोजकाच्चेड्यस्मयौ। जटिलो विस्मापयते। व्यसिष्मयत। भियः स्वस्यात्त्व
स्वातदभावे षुक् णौ हेतो भ्रे इत्ययम्। मुण्डो भीषयते। अबीभयत। अबीभिषत। रुहेर्णौ पो वा। रोप
यति। अरूरुपत्। रोहयति। अरूरुहत्। कल्पयति। अचीकृपत्। अचकॢपत्। वर्त्तयति। अवीवृतत्।
अववर्त्तत्। मार्ज्जयति। अमीमृजत्। अममार्ज्जत्। इङ णौ जीनामात्वं णौ। अध्यापयति। अध्यापि
पत्। इङ सपरे णौ इङो गा वा। अध्यजीगपत्। क्रापयति। अचिक्रपत्। जापयति। अजीजपत्।
ह्रीव्लीरीक्नूयीक्ष्माय्यीनां णौ पुक्। ह्रेपयति। अजिह्रिपत्। ब्लेपयति। अबिब्लिपत्। रपयति। अरीरप
त्। यवयोर्वसेह कारिच लोपः। क्नोपयति। अचुक्नुपत्। क्ष्मापयति। अचिक्ष्मपत्। दुषेर्णौ दीर्घः॥ ७३

दूषयति। अदूदुषत्। स्फायी वाञ्छौ। स्फावयति। अपिस्फवत्। अर्द्द वधे। अर्दयति। आर्दिदत्। अर्च पूजायाम्॥ अर्चयति। आर्चिचत्। उन्दयति। औन्दिदत्। उब्ज आर्ज्जवे। उब्जयति। औब्जिजत्। दापयति। अदिदपत्। रधिजभोः स्वरेनुम्नलुपलिटोः। रम्भयति। अररम्भत्। डुलभष् प्राप्तौ। लम्भयति। लम्भयते। अललम्भत। ह्वाययति। ह्वाययते। अजीहयत्। स्मारयति। स्मारयते। असस्मरत्। दारयति। दारयते। अददरत्। वेष्टिचेष्ट्योः पूर्वस्यात्वम्वा ङि। अविवेष्टत्। अववेष्टत। अचिचेष्टत्। अचचेष्टत्। भ्राजृ दीप्तौ। भ्राजयते। अबिभ्रजत्। अबभ्राजत्। कण रण भण श्रण लुप हेठि ह्वेञ्वा पीलोटि खोटि लोपीनां वा ह्रस्वो ऽङि। अचीकणत्॥ अचकाणत्। व्यशिश्रणत्। व्यशश्राणत्। अलूलुपत्। अलुलोपत्। अजीहिठत्। अजिहेठत्। अजूहवत्। अजुहावत्। अवीवणत्। अववाणत्। अलूलुपत्। अलुलोपत्। स्वापेस्सम्प्रसारणम् ङि। असूषुपत्। श्वयतेर्ण्यन्तस्य सम्प्रसारणम्वा ऽङ् सयोः। अशिश्वयत्। अशूशवत्। जिघ्रते रुपधाया ह्रस्वो ङि। अजिघ्रपत्। अजिघ्रियत्। सिध्यते रैह लौकिके ऽर्थे स्वरस्या

सि॰ चं॰ उ॰ ७५

ल्वंशे। अन्नं साधयति। असीषधत्। अन्यत्र। तपः सेधयति। असीषिधत्। प्रजने वीयते ग्रत्वं
स्वाञ्जौ। वापयति। वाययति वा गाः पुरोवातः। गर्भं ग्राहयतीत्यर्थः। चित्तविरागे दुषेर्दीर्घो
वा णौ। चित्तं दूषयति। दोषयति वा कामः। ह्रस्वो णौ वा गमिः। गमयति। अजीगमत्। आथय-
ति। आथियत्। घटादयो मितः। घट चेष्टायाम्। मितां ह्रस्वः। घटयति। व्यथयति। अविव्यथ-
त्। प्रथयति। अपप्रथत्। प्रस विस्तारे। प्रसयति। म्रद मर्दने। म्रदयति। अमम्रदत्। स्खद ति-
ष्ठवणे। स्खदयति। अचिस्खदत्। त्वरयति। अतत्वरत्। ज्वर रोगे। ज्वरयति। नट नृत्ये। न-
टयति। अनीनटत्। चक तृप्तौ। चकयति। लग सङ्गे। लगयति। ज्वल दीप्तौ। प्रज्वलयति। स्मृ
आध्याने। स्मरयति। असस्मरत्। दॄ भये। दरयति। अददरत्। नॄ नये। नरयति। अनीनरत्।
श्रा पाके। श्रपयति। अशिश्रपत्। मारणतोषणनिशामनेषु ज्ञा। ज्ञपयति। कम्पने चलिः।
चलयति शाखां वायुः। अन्यत्र। शीलं चालयति। मदी हर्षदैन्ययोः। किम्। मदयति। ध्वन
शब्दे मित्। ध्वनयति। अदिध्वनत्। जनीजृष्क्नसुरञ्जोऽमन्ताश्च। जनयति। जरयति। क्नसु- ७५

प्रि॰कौं॰ कौटिल्ये दीप्तौ च। ह्मलयति। रञ्जेर्णौ मृगरमणे नलोपः। रजयति मृगान्। अरीरजत्। अ-
प्र॰ न्यत्र वस्त्रं रञ्जयति। अररञ्जत्। शमयति। दमयति। ज्वलह्वलह्मलनमामनुपसर्गाद्वा। ज्व-
७७ लयति। ज्वालयति। ह्वल ह्मल चलने। ह्वलयति। ह्वालयति। ह्मलयति। ह्मालयति। नमय-
ति। नामयति। उपसर्गे तु। प्रह्वलयति। ग्लास्नावनुवमां च। ग्लपयति। ग्लापयति। स्नपयति।
स्नापयति। वानयति। वनयति। वामयति। वमयति। न कम्यमिचमाम्। कामयति। अम गत्यादिषु।
आमयति। आमिमत्। चामयति। शमो दर्शने मित्। निशामयति रूपम्। यच्छतिर्भोजनतो-
ऽन्यत्र मित्। आयामयति। भोजने तु यमयति विप्रम्। स्खदिरवपरिभ्यां मित्। अवस्खादयति।
परिस्खादयति। ईर्ष्य अक्षान्तौ। ईर्ष्ययति। ईर्ष्यते स्तृतीयो द्विः। तृतीयो हल् एकस्वरो वा। ऐ-
र्ष्यियत्। अडिं तु। स्वरादेः परः। ऐर्षिष्यत्। द्वितीयपक्षे सान्ते। ईर्ष्यिसिषयति। कोऽर्थः तृतीयए-
कस्वरपक्षे सान्ते भवतः। ण्यन्ते तु। तृतीय एकस्वर आद्यादित्यर्थः॥ इति ण्यन्तप्रक्रिया॥ इ-
च्छायामात्मनः सः॥ धातोरात्मन इच्छायामर्थे सप्रत्ययो द्विश्च। आत्मनः भवनमिच्छति बुभू-

षति। घुभूषाञ्चकार। जुघुभूषीन्। घुस्से। अवर्णान्ता दवर्णान्ता द् ह्विगु ह्विभ्याञ्च परस्य सस्य ने-
ट। नाऽनिट्सि। स्नुक्रमिते स प्रत्यये गुणो न। सेदीर्घः। ऋतद्धूर्। चिकीर्षति। चिचीषति। चिकी-
षति। घस्से। पिपठिषति। पिपासति। सुस्वूर्षति। रुदविदमुष ग्रहिस्वपि प्रच्छिभ्यः सन्कित्। रुरुदि-
षति। विविदिषति। मुमुषिषति। ह्रोढः। आदिजवानामिति। अध्होः इस्से। ग्रहउपधाने। गृहीतु-
मिच्छति। जिघृक्षति। सुषुप्सति। कृवृधृ प्रच्छिभ्यः सन्नेट्। चिकरिषति। जिगरिषति। जिग-
लिषति। दिदरिषते। दिधरिषते। पिपृच्छिषति। अत्नुमिच्छति। जिघत्सति। हनिङोः सेदीर्घः
। जिघांसति। इङः सेवाम्। सान्तात्पूर्ववत्। अधिजिगांसते। गादेः सन्येदनाति। जिगमिष-
ति। क्रुशोऽ पिवधा र भल भ्रस्ज पत्तृ पद सिमी मामातुः ओङ् स्वरस्येस्यतो लिङिसेयि। पूर्वस्य च
लोपः। दित्सति धित्सति। रभ लभ स्ये स्कोरा धो श्यरवसेच पा अच्छाना। पुर्लिप्सते लिप्सते। प्रियक्षति पि-
त्सते पत् तन ह्रस्व ह्रिङ्भ्यः सन्येद्धा। पिपतिषति। पित्सति। डुमिञ् प्रक्षेपणे। मित्सति। मित्सते। मी-
ञ् हिंसायाम्। मित्सति। मित्सते। मा माने। मित्सति। मेङ् प्रणिदाने। माङ् मेङोः। मित्सते। आ-

सि॰कौ॰ उ॰ ७८ ओतेर्वीः। आप्नोतेरत ईत्स्यात् पूर्वलोपश्च। ईप्सति। अभ्यासलोपो। अंगोरिच्छायां ज्ञानार्थस्य प्रत्ययः
ज्ञप्स्यानायति। ज्ञपिपयिषति। तितनिषति। तनेः सनि दिसेवा दीर्घः। तितांसति। तितंसति। दिद-
रिद्रिषति। दिदरिद्रासति। दम्भ ज्ञपिस्थानस्य वेट्। दम्भु दम्भे। दिदम्भिषति। जिज्ञपयिषति।
ज्ञपेरस्यानिटि सेर्धूर्पूर्वलोपश्च। धीप्सति। दम्भेर्दिम्भ। धिप्सति। धूर्वन्तर्धीम्नस्त्रिस्तूर्णो
भ्रस्त सनि श्यः सस्येडा। दिदेविषति। वस्यानिटि सेऽकः। दुद्यूषति। शिश्रीषिषति। ज्ञप्येरनिटि सेत्व
रस्य वृर्भवति हल्लोपश्च। वृत्सति। विभ्राजिषति। विभ्रंशिषति। विभ्रक्षति। विभर्क्षति।
मिश्रयिषति। पिप्रीषति। सिस्वीरिषति। सुस्वूर्षति। चिचलिषति। युयूषति। ऊर्णुनुविषति
। ऊर्णुनूषति। बिभरिषति। बुभूर्षति। स्तौतिण्यन्तयोरेव षत्वे पूर्वात्सस्यषः। तुष्टूषति। साधयि
तुमिच्छति। सिषाधयिषति। सिषेधयिषति। सुष्वापयिषति। स्तौतिण्यन्तयोरेवेति किम्। सि-
सनिषति। येऽवृत्ति किम्। सिष्वासति। तिष्ठासति। अनिटि से उपधायानस्य लोपः। तृह हिंसा
याम्। तितृंहिषति। तितृक्षति। दत्तः सेऽगमः बोधने। गंतुमिच्छति। जिगांसति। बोधने तु- ७८

प्रतीषिषति। इङ् एवम्। इकः। अधिजिगांसति। बोधने तु। अधीषिषति। इवर्णोवर्णोपधाद्धु-
साद्रलान्तात्परौ क्त्वासनौ सेटौ वा कितौ। दिद्युतिषते। दिद्योतिषते। रुरुचिषते। रुरोचिषते।
लिलिखिषति। लिलेखिषति। सिस्निहिषति। सिस्नेहिषति। सिस्निक्षति। राधः स्वरस्य हिं-
सायां सनीस्यभ्यासलोपश्च। रित्सति। अन्यत्र। आरिरात्सति। गुरुम्। मुचोऽकर्मकस्य गुणो
वा सन्यभ्यासलोपश्च। मोक्षते। मुमुक्षते वा वत्सः स्वयमेव। अकर्मकस्येति किम्। मुमुक्षति वत्सं कृ-
ष्णः। विवर्तिषते। विवृत्सति। निनर्तिषति। निनृत्सति। कृतचृतनृतच्छृदतृदाम्। तितरिषति
। तितरीषति। तितीर्षति। विवरिषते। विवरीषते। वुवूर्षते। विवरिषति। विवरीषति। वुवूर्षति।
ध्वृ कौटिल्ये। दुध्वूर्षति। स्मिङ् पूङ् ऋ अञ्जू अशः सनि इट्। सिस्मयिषते। पिपविषते। अरिरि-
षति। अञ्जिजिषति। अशिशिषते। उच्चिच्छिषति। अपि जिज्ञापयिषति। अध्यापिपयिषति। ओ
ष्वापयिषति। सुष्वापयिषति। जुहावयिषति। पुस्फारयिषति। पुस्फोरयिषति। पिपावयिष-
ति। बिभावयिषति। यियावयिषति। रिरावयिषति। लिलावयिषति। सिस्रावयिषति। सुस्रा-

चिकित्सति। सान्तात्सीन। चिकीर्षितुमिच्छतीत्यर्थे सान्तात्सुस्यादेव। जुगुप्सिषते॥ इति सान्त
प्रक्रिया॥ अतिशये हसादेर्यङ् द्विश्च॥ हसादेरेकस्वराद्धातोर्भृशार्थे पौनःपुन्ये च यङ् प्रत्ययो
भवति द्वित्वं च। यङि॥ यङि यङ्लुकि च पूर्वस्य नामिनो गुणः। स धातुः। ङित्त्वादात्। भृशं पु-
नःपुनर्वा भवति। बोभूयते। बोभूयाञ्चक्रे। बोभूयिषीष्ट। अबोभूयिष्ट। बोभुज्यते। अनपि
च हसात्। हसात्परस्य यस्य लोपो भवत्यनपि विषये। बोभुजाञ्चक्रे। बोभुजीत। मोमुहाञ्च-
क्रे। लेलिह्यते। जोहूयते। देदिह्यते। आलः। यङि यङ्लुकि च पूर्वस्यात आकारः। पापच्यते। पा-
पच्यते। सिचो यङि न षः। सेसिच्यते। सूचिसूत्रिमूत्र्यट्यर्त्यशूर्णोतिभ्यो यङ्। सोसूच्यते। सो-
सूत्र्यते। मोमूत्र्यते। यकारपरे रेफस्य न द्वित्वनिषेधः। अटाट्यते। अराराञ्चक्रे। असाश्यते। ऊ-
र्णोनूयते। गत्यर्थात्कौटिल्ये एव यङ्। कुटिलं गच्छति जङ्गम्यते। कुटिलं व्रजति। वाव्रज्यते। लु-
पसदचरजपजभदहदशगृभ्यो धात्वर्थगर्हायामेव यङ्। गर्हितं लुम्पति। लोलुप्यते। सास-
द्यते। नमजपान्तुक्। जपजभदहदशभञ्जपशचरफलान्त पूर्वस्य नुग्यङ्लुकोः ८०

सि॰ चं॰ उ॰ ८१

चरफलोः पूर्वात्परस्यात उ यङ्लुकोः। चञ्चूर्यते। चञ्चुरञ्चके। पम्फुल्यते। नुगितोऽनुनासिकान्ता ७
नुस्वारो लक्ष्यते स च पदान्तवत्। जङ्गम्यते। गिरते रेफस्य लत्वं यङि। जेगिल्यते। यं यम्यते
। यंयम्यते। दीङः क्षये। देदीयते। ओ प्यायी वृद्धौ। पेपीयते। वंवम्यते। वंवम्यते। चाचायते।
चङ्क्रम्यते। चंकम्यते। तन्तन्यते। जञ्जभ्यते। दन्दह्यते। दन्दश्यते। बम्भज्यते। पम्पश्यते
घनयोः। पंपस्यते। रीगृदुपधस्य। ऋत्वतो धातोर्यङि परे पूर्वस्य रीक्। नरीनृत्यते। नरीनृत्यते।
जरीगृह्यते। वरीवृश्च्यते। परीपृच्छ्यते। चलीक्लृप्यते। वञ्चेर्यङि न सम्प्रसारणम्। वावच्यते-
ते वंवञ्च्यते। प्रोर्णोनूयते। प्रोर्णोनूयते। सास्वर्यते कसते: पूर्वस्य नत्वं यङि। चनीकस्यते। वनीवंच्यते। सनीस्रंस्यते
सपतपदस्कन्दां यङि यङ्लुकि च पूर्वस्य नीक्। वनीवच्यते। सनीस्रस्यते। दनीध्वस्यते। बनीभ्रं-
स्यते। चनीकस्यते। पनीपत्यते। पनीपद्यते। चनीस्कद्यते। ऋतो रिः। ये न पि। वेक्रीयते। जेघ्रीयते।
वेव्रीयते। हार्दिरिः। घ्रापिहाधामाजै ह्रा क्। पिबति सोऽस्या मिकारः ङिति हले शनपि। देद्रीयते। जेगी-
यते। जेगीयते। जेहीयते। पेपीयते। सेषीयते। तेष्टीयते। घ्राध्मोरी यङि। जेघ्रीयते। देध्मीयते। हन्ते- ८१

र्हिंसायां ग्रीभावः। जेघ्रीयते। जङ्घन्यते। स्वपिस्यमिव्येञां यङि सम्प्रसारणम्। सोषुप्यते। सेसिम्य-
ते। वेवीयते। चायः कीर्यङि। चेकीयते। जङ्घन्यते। शीङोऽयङ्येकिति। शाशय्यते। डोढौक्यते। तो-
त्रौक्यते॥ इति यङन्तप्रक्रिया। वान्यत्र। ऊकप्रत्ययसंयोगम्विना यङो वा लुक्। यङ्लुगन्तात्यम्।
अदादिवोध्यम्। अदादित्वाच्छपोलुक्। यङ्लुकि सति पित्स्वोवेट्। वोभवीति। वोभोतु। अवोभवी-
त्। अवोभोत्। अवोभूताम्। अवोभवुः। वोभवाञ्चकार। गुणं बाधित्वा नित्यत्वाद्वुक्। अवोभूवीत्
अवोभोत्। अवोभूवुः। अवोभूवीः। अवोभोः। अवोभूवम्। पापचीति। पापक्ति। पापक्तः। पापचति॥
अपापचीत्। अपापक्। अपापग्। अपापचुः। पापचाञ्चकार। पापचिता। अपापाचीत्। अपाप-
चीत्। हुः स्वरेऽपिनोपधाया गुणः। वोभुजीति। वोभोक्ति। वोभुक्तः। वोभुजति। अवोभुजीत्। अ-
वोभोक्। वोभोजिता। अवोभोजीत्। वावदीति। वावत्ति। वावदीतु। वावत्तु। वावद्धि। वावद्या-
त्। जाघटीति। जाघट्टि। जाघटीषि। हुभिङ्कः। जाघटति। अजाघटीत्। स्पर्ध संघर्षे। पास्पर्धीति। पा-
स्पर्द्धः। पास्पर्धति। ह्रौ॥ पास्पर्द्धि अपास्पर्द्धीत्। अपास्पर्त्। अपास्पर्द्। सिपि। अपास्पर्द्धीः। अपा-

स्याः। अपास्यत्। अपास्यद्। गाङ्मत्विषि। हि सशौर्यश्चेति च। जागाधीति। जागाद्धि। जागाद्धः। आ-
ह्रि जङ्घानामिति। जाघास्ति। अजाघाधीत्। अजाघात्। सिपि। अजाघाः। अजाघात्। नाथ्। नाना-
थीति। नानात्ति। नानात्तः। नानाथ्यति। दृध। दाध्यीति। दादद्धि। दाधत्सि। अदादधीत्। अदादद्ध-
म्। अदादधुः। अदाधः। अदादधीः। दादधिता। अदादधीत्। मुदमो। मुदीति। मोमोति। कुर्दखु-
र्दगुर्दगुदक्रीडायामेव। चोकूर्दीति। चोकूर्त्ति। अचोकूर्त्। अचोकूर्। सिपि। अचोकूः। ऋदुन्नानां मृदुपधा-
नां च यङ्लुकि पूर्वस्य रुक्‌रिक्‌रीकः। चर्करीति। चरिकरीति। चरीकरीति। चर्कर्ति। चरिकर्ति। च-
रीकर्ति। चर्कृतः। चरिकृतः। चरीकृतः। चर्क्रति। चरिक्रति। चरीक्रति। अचर्करीत्। अचरिकरीत्।
अचरीकरीत्। अचर्कः। अचरिकः। अचरीकः। चर्करिता। वर्वृतीति। वरिवृतीति। वरीवृतीति। व-
र्वर्ति। वरिवर्ति। वरीवर्ति। वर्वर्ता भाः। वर्वर्तिता। वर्वर्तिष्यति। अवर्वर्तिष्यत्। वनीवञ्चीषि। व-
नीवङ्क्षि। वनीवच्यात्। वनीवञ्चीतु। वनीवङ्क्तु। वनीवक्ता। अवनीवञ्चीत्। संयोगान्तस्य लो-
पः। अवनीवन्। जङ्गमीति। जङ्गन्ति। लोपस्त्वनुदात्ततनाम्। जङ्गतः। गमां स्वरे। जंग्मति

जङ्घनीमि। जङ्घन्वः। जङ्घन्मः। जङ्घनीतु। जङ्घन्तु॥ हौ॥ जङ्घहि। अजङ्घनीत्। अजङ्घनुः। अ-
जङ्घनाम्॥ घाघ्नौ॥ जङ्घन्युः। जङ्घनिता। अजङ्घनीत्। अजङ्घनिषाम्। हिंसायां तु जे-
घ्नीयीति। जेघ्नेति। जंघनीति। जंघन्ति। जंघ्नतः। जंघ्नति। लोपस्त्वनुदात्ततनाम्। जंघति। अजं-
घनीत्। अजंघन्। आशिषि। वध्यात्। अवधीत्। अवधिष्ट। चञ्चूरीति। चञ्चूर्तः। चञ्चूरति। च-
ञ्चूर्यात्। चञ्चूरीतु। चञ्चूर्तु। चञ्चूर्तात्। चञ्चूरीत्। चञ्चूर्हि। अचञ्चूरीत्। अचञ्चूः। चोस्कु-
न्दीति। चोस्कुन्ति। चोस्कुन्तः। चोस्कुन्दति। चोस्कुन्द्यात्। चोस्कुन्दीतु। चोस्कुन्तु। चोस्कुन्ता-
त्। अचोस्कुन्दीत्। अचोस्कुन्। अचोस्कुन्ताम्। अचोस्कुन्दुः। सिपि। अचोस्कुन्दीः। अचो-
स्कुन्। चंखनीति। चंखन्ति। चंखातः। चंखनति। चंखनीमि। चंखनीषि। चंखायः। चंखनीमि।
चंखन्मि। चंखन्वः। चंखन्मः। चंखायात्। चंखन्यात्। चंखनीतु। चंखन्तु। चंखातात्। चंखा-
ताम्। चंखनतु। चंखाहि। अचंखनीत्। अचंखानीत्। अचंखानिषाम्। योयवीति। योयो-
ति। योयुतः। योयुयात्॥ योयवीतु। योयोतु। अयोयवीत्। नोनवीति। नोनोति। नोनु- ८

सि॰ कौ॰ उ॰ ८५

यात्। नोनवीतु। नोनोतु। अनोनवीत्। अनोनोत्। सिपि। अनोनवीः। अनोनोः। जाहेति।
जाहाति। ईहल्यौ। जाहीतः। जाहीयात्। जाहेतु। जाहातु। जाहीतात्। जाहीताम्। अजाहेत्। अजाहात्।
। अजाहीत्। अजाहीताम्। अजाहुः। जाहीयात्। जाहिता। आतो ऽ नपि। अजाहासीत्।
अजाहासिष्टाम्। दादेति। दादाति। दादेः। दात्तः। दादति। दादासि। दात्थः। दात्थ। दाद्मः।
दाद्मः। दाद्वौ। देहि। दादेयात्। आतोऽनपि। दादिता। दादेऽपे। अदादेत्। अदादात्। अदादा
ता। एवं धेट्। दाधेति। दाधाति। दाद्धः। दाधति। दाध्यात्। धेहि दाधेयात्। अदाधासीत्। अ-
दाधेत्। अदाधात्। अदाधत्। अदाधताम्। अदाधन्। डुधाञ्। दाधेति। दाधाति। धात्थः। धा
त्थ। दाद्धः। दाध्वः। दाध्मः। लङि। अदाधात्। अदाधेत्। पिनोस्तु। दैप् शोधने। दाप् लवने।
दादेति। दादाति। दादीतः। दादति। दादीयात्। दादेतु। दादातु। दादीतात्। दादीहि। अदादे
त्। अदादात्। अदादीताम्। दादायात्। अदादासीत्। सास्वपीति। सास्वप्ति। सास्वप्तः। सा-
स्वपति। हौ। सास्वब्धि। असास्वपीत्। असास्वप्। सास्वप्यात्। असास्वापीत्। असास्वपीत्। ८५

क्ष्मु॰ ख्री ॥ कृविक्षिये। कृक्षीक्षि। चाकर्ति। चाकी र्न्नः। चाकिगति। चा करित्ता। चाकरीता। तात रेति।
७० ॥ तातर्ति। तातौन्तः। ताति र्गति। तातुरीतु। तातर्तु। स्मृत स्तु। तातीर्तात्। तातीर्हि। स्मृतातरी-
८८ ॥ ता। अतातः। तातीर्थात्। अतातारीत्। अतातारिष्टाम्। अरीर्थ्य इत्यत्र कि ह्रिले पूर्वस्य ख्यल्ल
स्कृति गी को स्तु पूर्वस्या सवर्णा स्यु। अरीति। आरियर्ति। अरीत रीति। अर्ति। अरियर्ति।
अरीयर्ति। अर्न्तत्तः। अरियुतः। अरीर्युतः। स्कोरिलोप इति लोपः। आरति। आरियति। अर्य-
यात्। अरियूयात्। अरीयूयात्। अरीरीतु। अरियरीतु। अरी रतु। अरर्तु। अरियर्तु। अरीयर्तु।
आरर्तु। अरियर्तु। अरीयर्तु। आररीतु। आरियरीतु। आरीयरीतु। आरः। आरियः। आरीयः। आ-
रः। आरियरः। आरीयरः। लिङि। आर्यः। आरियर्यः। आरीयर्यः। आरः। आरियः। आरी-
यः। लिङि आदादिति रि ड्। आरियात्। आरियियात्। अरिता। अरियिता। अरीय-
िता। लुङि। आरारीत्। आरियारीत्। गृहु। जर्गृहीति। जर्गृहीति। जर्गृढि। जर्गृढः। ज-
र्गृहति। जर्गृहीतु। जर्गृढु। जर्गृढात्। ह्रौ। जर्गृढि। अजर्गृहीत्। अजर्घृट्। अजर्घृड्। ज ॥ ८६

हं। जागृहीति। जागृहि। तसादेहिन्निमित्तं संप्रसारणं तस्यवहिरंगत्वेना सिद्धत्वान्न रूपा
दयः। जागृढः। जागृहति। जागृहीषि। जागृक्षि। जागृहिढि। जागृह्मि। ऋधु जर्गृधीति। जर्गृद्धि
जर्गृद्धः। जर्गृधति। जर्गृधीषि। जर्गर्त्सि। अजर्गृधीत्। अजर्गर्द्। सिपि। अजर्गृधीः। अजर्घाः। अ
जर्गृधीत्। अजर्गर्धिष्टाम्। पाप्रच्छीति। पाप्रष्टि। तसादेन संप्रसारणं स्तिपानिर्देशात्। छिति
असेकोऽश्मे च च्छस्य शोवस्य ऊः। पाप्रष्टः। पाप्रच्छीमि। पाप्रश्मि। पाप्रच्छ्वः। पाप्रश्मः। ह्वय गतौ।
जाहयीति। यवयोर्वसे हकारे च लोपः। जाहति। जाहतः। जाह्यति। जाहयीषि। जाहसि। जाहयी
मि। जाहामि। जाहावः। जाहामः। अजाहयीत्। अजाहत्। जाहयात्। हर्य गतिकान्त्योः। जाहर्यीति।
जाहर्ति। जाहर्तः। जाहर्यति। जाहर्षि। अजाहर्यीत्। अजाहः। अजाहर्ताम्। अजाहर्युः। ज्वर त्वर स्रि
व्यविमवामुपधावकारयो रूः केोऽभ्यासादोऽन्मादौ हकारे च प्रत्यये परे। जाज्वरीति। जाजूर्ति। जाजू
र्तः। जाज्वरति। जाजूर्वः। जाजूर्मः। अजाज्वरीत्। अजाजूः। तात्वरीति। तातूर्ति। अतात्वरीत्। अता
तूः। सेस्रिवीति। सेस्रोति। सेस्रूयात्। असेस्रिवीत्। असेस्रोत्। मव बन्धने। मामवीति। मामोति॥

मामूर्तः। मामव्रति। मामावुः। मामूर्षुः। मामूर्ति। मामव्रिति। अमामवीत्। अमामोत्। सिपि। अमा-
मवीः। अमामोः। अमामवम्। अमामावं। अमामूर्व। तुर्वी थुर्वी दुर्वी धुर्वी हिंसायाम्। तोतूर्वीति। रे-
फाच्छ्वोर्लोपः कौ असादौ अमादौ क्ङिच प्रत्यये। तोतोर्ति। तोतूर्तः। तोतूर्वति। तोतूर्वीषि। तोतोर्षि।
तोतूर्वः। तोतूर्मः। सिपि। अतोतूर्वीः। अतोतोः। तोथोर्ति। तोथूर्तः। दोदोर्ति। दोधोर्ति। मूर्च्छा मोह
समुच्छ्राययोः। मोमूर्च्छीति। मोमोर्ति। मोमूर्तः। मोमूर्च्छति। मोमूर्छः। अमोमूर्च्छीत्॥ इति यङ्-
लुगन्तप्रक्रिया॥ नाम्नो यर्ड्च्छायामः। नाम्न इच्छायामर्थे यप्रत्ययो भवत्यवर्णस्य च ईकारः।
आत्मनः पुत्रमिच्छति। पुत्रीयति। क्वचित्स्वरवद्यकारः। गामिच्छति। गव्यति। गव्याञ्चकार। ना-
व्यति। नाव्याञ्चकार। त्वामिच्छति। त्वद्यति। हसाद्यस्य लोपो वाऽनपि नामधातौ। त्वद्याञ्चकार।
त्वयाञ्चकार। मामिच्छति। मद्यति। युष्मद्यति। अस्मद्यति। काम्यश्च। पुत्रकाम्याञ्चकार। धनस्यानेका-
र्थे ऐः। धनायति। अन्यत्र। धनीयति। उदकस्योदन् पिपासायाम्। उदन्यति। अन्यत्रोदकीय-
ति। गीर्यति। गिराञ्चकार। गीर्याञ्चकार। पूर्यति। दिवमिच्छति। दिव्यति। अमुमिच्छति। अदस्य-

सि॰ चं॰ ति। ऋतोरिः। कर्त्रीयति। हलात्तद्धितयस्य लोपो येईति च। गार्गीयति। वाच्यति। कवीयति। समि-
उ॰ ध्यति। समिध्याञ्चकार। समिधिता। मान्ताव्ययाभ्यां योन। किमिच्छति। इदमिच्छति। स्वरिच्छ-
८६ ति। उच्चैरिच्छति। अश्ववृषयोरसुक् मैथुनेच्छायाम्। अश्वस्यति वडवा। वृषस्यति गौः। क्षीरल-
वणयोर्थेलालसायां सुक्। क्षीरस्यति बालः। लवणस्यत्युष्ट्रः। नाम्नो येलालसायां सुगसुकौ। द-
धिस्यति। दध्यस्यति। मधुस्यति। मध्वस्यति॥ यशस्काम्यति। मान्ताव्ययाभ्याङ्काम्यः। किंकाम्य-
ति। स्वःकाम्यति। उच्चैःकाम्यति। कर्मणोन्त। नाम्नः करणीयः। तपस्यति। तपश्चरतीत्यर्थः। नम-
स्यः पूजायाम्। नमस्यति। देवान्पूजयतीत्यर्थः। वरिवसः परिचर्यायाम्। वरिवस्यति गुरुं। शुश्रू-
षयतीत्यर्थः। शब्दादिभ्यः क्यङ्। शब्दायते। वैरायते। कलहायते। अभ्रायते। मेघायते। कण्वायते।
ऊष्मवाष्पधूमेभ्य उद्वमने। ऊष्मायते। बाष्पायते। धूमायते। णिङ्करणे। नाम्नो णिजन्यश्च के-
णौ ऽद्यै सच डित्। घटं करोति घटयति। घटयते। अजघटत्। पटयति। पटयते। अपपटत्। अल्पं करो-
ति नोणाङ्कार्य्यम्। महान्तङ्करोति। माहयति। अममाहत्। युवानङ्करोति। यवयति। अयुयवत्।

सि॰ चं॰ उ॰ ८८

कनयति। अचीकनत्। आविष्टलिङ्गार्थम्। स्फिरं करोति स्फापयति। अपिस्फपत्। उरुं करोति वरयति।
अवीवरत्। बहुलं बंहयति। अबबंहत्। वृद्धम्। वर्षयति। अववर्षत्। तृप्रम्। त्रपयति। अतित्र-
पत्। दीर्घम्। द्राघयति। अदद्राघत्। वृन्दारकम्। वृन्दयति। अववृन्दत्। अन्तिकम्। नेदयति। अ-
निनेदत्। स्थूलम्। स्थवयति। अतुस्थवत्। दूरम्। दवयति। अदुदवत्। ह्रस्वं ह्रसयति। अजिह्र-
सत्। क्षिप्रम्। क्षेपयति। अचिक्षिपत्। क्षुद्रं करोति। क्षोदयति। अचुक्षुदत्। प्रियं करोति। प्राप-
यति। अपिप्रपत्। गुरुं करोति गरयति। अजीगरत्। स्थिरं करोति। स्थापयति। अतिष्ठपत्। ऊढिं
करोति। ऊढयति। औण्ड् द्विरुक्तौ। स्वरादेः परः। ओडि पूर्वस्य जो वा। औजिढत्। औडिढत्। ऊढं
करोति। ऊढयति। औजढत्। औडढत्। कर्तुर्यङ्। उपमानात्कर्तुराचारार्थे यङ्। श्येन इवाच-
रति। श्येनायते। काकः। पण्डितायते मूर्खः। एतायते। यङ्मानिनोः पुंवत्। यङि वा सलोपः
पयायते। पयस्यते बालकम्। अप्सरस्। ओजस् सुमनसां नित्यम्। अप्सरायते। ओजायते दु-
र्बलः। सुमनायते। नाम्नश्चाचारे क्विब्वा। कृष्ण इवाचरति। कृष्णति। अकृष्णीत्। अश्व इवाचरति

अति। अतः। अन्ति। एत। एताम्। एयुः। अतु। अताम्। अताम्। अन्तु। अतात्। आत। आनु। आः।
लिढि। औ। अतुः। उः। ऊथ। यात्। ऊता। आसीत्। आसिषाम्। मालेवाचरति। मालाति। माला-
यात्। मालाहि। अमालान्। मालाञ्चकार। मालिता। अमालासीत्। कविरिवाचरति कवयति
। अकवयत्। नामधातो र्वृद्धिर्वासो। अकवायीत्। अकवयीत्। विरिवाचरति। वयति। विवा-
य। विव्यतुः॥ अवायीत्॥ अवयीत्॥ श्रीरिवाचरति। श्रयति। शिश्राय। शिश्रियतुः
अश्रायीत्। अश्रयीत्। पितेवाचरति। पितरति। पितराञ्चकार। यासुट् दा वितिरिङ्। पित्रिया-
त्। भूरिवाचरति भवति। बुभाव। अभावीत्। द्रूरिवाचरति द्रवति। अद्रावीत्। अमान्तस्यो-
पधाया दीर्घः क्वौ झलादौ क्ङितीत्येव। इदमिवाचरति। इदामति। राजेवाचरति। राजानति
राजायते। मन्था इवाचरति मथीनति। ऋभुक्षा इवाचरति। ऋभुक्षीणाति। द्यौरिवाचरति
। द्यवति। दुद्याव। द्यूयात्। द्यविता। कइवाचरति। कति। चकौ। चकेत्यन्ये। स्वइवाचरति। स्वति
सस्वौ। सस्वेइत्यन्ये। ० आचार उपमानात् कर्माधारयो रुपमानादाचारेऽर्थे प्रत्ययोऽस्य-

सि·चं उ· ६७

चेकारः। पुत्र इवाचरति। पुत्रीयति शिष्यमुपाध्यायः। प्रासादे इवाचरति प्रासादीयति कु
ट्यां भिक्षुः। भृशादिभ्यो भूततद्भावे क्यङ्। अन्त्यहसलोपश्च। अभृशो भृशो भवति। भृ
शायते। अभृशायत॥ प्राग्वद्वर्तिः। प्राग्वायते। क्विवचि भृशादि। च्विरपि। भृशी भवति। भृश्य
भूत। सुमनायते। उपसर्गसमानाकारम्पूर्वपदन्धात्वनुसन्धानहेतोः प्रत्यये च्वि कीर्त्तिते पृथक्
क्रियते। स्वमनायत। उदमनायत। सुखादिभ्यो यङ् कर्तुरनुभवे। सुखं वेदयते। सुखायते
दुःखायते। पुच्छात् उदसने व्यसने पर्यसने च णिङ्। उत्पुच्छयते। उदपुपुच्छत। विपुच्छ
यते। परिपुच्छयते। भाण्डात् समाचयने। सम्भाण्डयते। चीवरादर्जने परिधाने च। चीवराणि
अर्जयति परिधत्ते वा। परिचीवरयते भिक्षुः। नाम्नो णिराचष्टे। अर्थवेदसत्यानामापुक्
। अर्थापयति। आर्तीथपत्। वेदापयति। सत्यापयति। अससत्यपत्। एतयते। ऐतत। पृथुम्
प्रथयति। वृद्धौ सत्यां मूले ...हि लोपः। अपप्रथत्। अपिप्रथत्। मृदुम्। म्रदयति। अम-
म्रदत्। असिम्रदत्। भृशं भ्रशयति। अबभ्रशत्। कृशं क्रशयति। अचक्रशत्। दृढम्। द्रढयति। अदद्र- ७

शय

सि॰चं॰ उ॰ ९३ ढत्। परिव्रढयति। पर्यवव्रढत्। त्वादयति। अतित्वदत्। मादयति। अमीमदत्। युष्मयति। अयुयुष्मत्। अस्मयति। आसिस्मत्। विद्वांसं विद्वयति। अविविद्वत्। विदाययति इत्यपरे। अवीविदायत्। विदयति इत्यन्ये। अविविदत्। श्वानमाचष्टे। श्वयति। अशिश्वत्। शावयतीत्यपरे। अशुशावत्। शुनयतीत्यन्ये। अशुशुनत्। उदञ्चम्। उदीचयति। उदैचिचत्। प्रत्यञ्चम्। प्रतीचयति। अप्रत्यचिचत्। सम्यञ्चम्। समीचयति। सम्यचिचत्। तिर्यञ्चम्। तिरापयति। अतितिरापत्॥ सध्र्यञ्चम्। सध्रापयति। अससध्रापत्। अन्तिकम्। नेदयति। अनिनेदत्। बाढमसाधयीति। वृद्धम्। ज्यापयति। अजिज्यपत्। वृद्धं। वर्षयति। स्फिरम्। स्फाययति। अपिस्फयत्। उरुम्। वरयति। बहुलं बंहयति। तृप्रम्। त्रपयति। दीर्घम्। द्राघयति। अदद्राघत्। वृन्दारकम्। वृन्दयति। अववृन्दत्॥ इति नामधातुप्रक्रिया॥ कण्ड्वादिभ्यो धातुभ्यो यक् स्वार्थे। कण्डूञ् गात्रविघर्षणे। कण्डूयति। कण्डूयते। मन्तु अपराधे रोषे च। मन्तूयति। जिरित्येके। मन्तूयते। वल्गु पूजामाधुर्ययोः। वल्गूयति। असु- ९:

सि॰चं॰ सु असूञ् उपतापे। असूयति। अनपि च यसात्। असांचकार। असूयति। असूयते। लेला दीप्तौ। ले-
उ॰ लायति। मेधा आशुग्रहणे। मेधायति। सुख दुःख तत्क्रियायाम्। सुखयति। दुःखयति। सपर पू-
९४ जायाम्। सपर्य्यति। सपरांचकार। भिषज् चिकित्सायाम्। भिषज्यति। बुध शरधारणे। बु-
बुध्यति। खेडु धौत्ये। गद्गद वाक्स्खलने। गद्गद्यति। खेला खेला विलासे। खेलायति। खेला-
यति। हृणीङ् रोषणे लज्जायां च। हृणीयते। महीङ् पूजायाम्। महीयते। अगद नीरोगत्वे। अ-
गद्यति। आगदीत्॥ इति कण्ड्वादयः॥ नेर्विशः। न्यादिपूर्वाद्विशादेर्धातोः स्यात्। निविशते
परिव्यवेभ्यः क्रियः॥ परिक्रीणीते। विक्रीणीते। अवक्रीणीते। विपराभ्यां जेः। विजयते। व्यजेष्ट
। पराजयते। आङो दोऽनास्यविकसने। विद्यामादत्ते। आदित। विकसने तु। व्याददाति मुखं कू-
लः। पराङ्गकर्म्मकान्न निषेधः। व्याददते पिपीलिकाः पतंगस्य मुखम्। क्रीड आङनुसम्परिभ्यः।
आक्रीडते। अनुक्रीडते। परिक्रीडते। समोऽकूजने। संक्रीडते। कूजने तु। संक्रीडति रथचक्रम्॥
आगमेः क्षमायाम्। आगमयस्व तावत्। शिक्षेर्जिज्ञासायाम्। धनुषि शिक्षते। हरतेर्गतताच्छी- ९४

ल्ये। पैतृकमश्वा अनुहरन्ते। मातृकङ्गवः। किरतेर्हर्षजीविकाकुलायकरणेषु। अपात्किरते सुट्
चतुष्पाच्छकुनिष्वालेखने। अपस्किरते। वृषो हृष्टः। कुक्कुटो भक्षार्थी। श्वा आश्रयार्थी च हर्षा-
दिष्विति किम्। अपकिरति कुसुमं वायुः। आङो नुप्रच्छ्योः। आनुते। आपृच्छते। शप उपालम्भे॥
विप्राय शपते। समवप्रविभ्यः स्थः। संतिष्ठते। संस्थित। अवतिष्ठते। प्रतिष्ठते। वितिष्ठते। आङः
प्रतिज्ञायाम्। शब्दं नित्यमातिष्ठते। स्वाभिप्रायाविष्करणे निर्णेत्राख्यायाञ्च। गोपी कृष्णाय ति-
ष्ठते। अतिष्ठत। संशय्य कर्णादिषु तिष्ठते यः। उदोऽनूर्ध्वकर्मणि। ईहायाम्। मुक्तावुत्तिष्ठते। उदः स्था-
स्तम्भोः सलोपः। उत्थासीष्ट। उत्थासीषाताम्। उदस्थास्त। उदस्थित। अनूर्ध्वकर्मणि किम्॥
पीठादुत्तिष्ठति। ईहायाङ्किम्। ग्रामाच्छतमुत्तिष्ठति। उपान्मन्त्रकरणे। देवपूजासङ्गतिकरणमि-
त्रकरणपथिषु। आग्नेय्याग्नीध्रमुपतिष्ठते। मन्त्रकरणे किम्। भर्तारमुपतिष्ठति यौवनेन। आदि-
त्यमुपतिष्ठते। गङ्गा यमुनामुपतिष्ठते। रथिकानुपतिष्ठते। स्रुघ्नमुपतिष्ठते पन्थाः। वा लिप्साया-
म्। भिक्षुः प्रभुमुपतिष्ठते। उपतिष्ठति वा। अकर्मकाच्च। ध्यानमुपतिष्ठते। उद्विभ्यान्तपोऽकर्मका-

सि॰ चं॰ उ॰ ९६

स्वाङ्गकर्म्मकाच्च। उत्तपते। वितपते पाणिं शिरो वा। आङो यमहनिभ्यामकर्म्मकाभ्यां स्वाङ्गकर्म्म-
काभ्याञ्च। आयच्छते। आहते पाणिं। शिरो वा। आघ्नाते। आघ्नते। अन्यत्र तु आयच्छति। आहन्ति। वा हनः सिः कित्तु।
वधो वाति। आवधिष्ट। आवधिषाताम्। आहत। आहसाताम्। यमः सूचने सिः कित्। उदायत। उदा-
यसाताम्। उदायसत। समो गम्यृच्छिप्रच्छिस्वरत्यर्त्तिश्रुविदिदृशिभ्योऽकर्म्मकेभ्यः। सङ्गच्छते।
वामसिस्यौ कितौ वा। सङ्गसीष्ट। संगंसीष्ट। समगत। समगंस्त। समृच्छते। समानृच्छे। समार्च्छि-
ष्ट। संस्वरते। संसस्वरे। संस्वरिषीष्ट। संस्वृषीष्ट। समस्वरिष्ट। समस्वृत। सम्पृच्छते। समपृष्ट। स-
मपृक्षाताम्। संशृणुते। संश्रोता। समश्रोष्ट। संवित्ते। संविदाते। वेत्तेरन्तो वा रुडागमः। संविद्रते। सं-
विद्रते। सम्पश्यते। समदृष्ट। समृच्छते। समारे। समिरिष्यते॥ रः॥ ऋश्रोरिः पूर्वस्य। समियृत। समि-
यृथाताम्। समियृताम्। समिध्रीताम्। स्वरतेः। अस्वृत। स्वरे ऐ। सम्यरत। सम्यरिषाताम्। अकर्म्मका-
त्किम्। ग्रामं सङ्गच्छति। उपसर्गादस्यत्यूह्योर्वा। निरस्यते। निरस्यति वा। निरस्यत। समूहति। समू-
हते। समुह्यात्। निसमुपविभ्यो ह्वः। निह्वयते। स्पर्द्धायामाङः। कृष्णश्चाणूरमाह्वयते। अपारिवच्यो ९६

स्ताह स्फीत ना सुक्रमः। वृत्तिर्विक्रमते बुद्धिः। अध्ययनाय क्रमते। क्रमन्तेऽस्मिन् शास्त्राणि। उपप-
राभ्याम्। उपक्रमते। पराक्रमते। आङ उद्गमने ज्योतिरुद्गमने। आक्रमते। आक्रमते सूर्यः। वेः पादविहरणे।
साधु विक्रमते वाजी। प्रोपाभ्यां समर्थाभ्याम्। प्रक्रमते। उपक्रमते। अनुपसर्गाद्वा। क्रमते। क्रा-
म्यते। क्राम्यति। क्रामति। अपह्नवे ज्ञः। शतमपजानीते। अकर्मकाच्च। सर्पिषो जानीते। सम्प्र-
तिभ्यामनाध्याने। शतं संजानीते। शतं प्रतिजानीते। अनाध्याने किम्। मातुः संजानाति। अ-
नुपसर्गाद्वा। गां जानाति। जानीते वा। भासनोपसम्भाषाज्ञानयत्नविमत्युपमन्त्रणेषु वदः॥
शास्त्रे वदते। भृत्याननुवदते। शास्त्रे वदते। क्षेत्रे वदते। गृहे वदते। उपवदते ब्राह्मणाः। परद्वारान्
मनुष्यादीनां सम्भूयोच्चारणे॥ सम्प्रवदन्ते ब्राह्मणाः। व्यक्तवाग्विषयाद्यनुपूर्वात्कर्मकात्। अ-
नुवदते कठः कलापस्य। वा विप्रलापे। विप्रवदन्ते विप्रवदन्ति वा वैद्याः। अवाद्ग्रः। अवगि-
रते। समः प्रतिज्ञाने। शब्दं नित्यं संगिरते। उदश्चरः सकर्मकात्। धर्ममुच्चरते। समस्तृती-
यायुक्तात्। रथेन सञ्चरते। दाणश्च सा चेच्चतुर्थ्यर्थे। दास्याः संयच्छते कामुकः। उपाद्यम-

सि. सं.
उ.
६८

स्वीकारः। भार्यामुपयच्छते। यत्नस्विः किं नु विवाहे। रामः सीतामुपायंस्त। उपायंस्त स्वा। वेश्या
स्वकरणः। पाणिं विकुरुते। अकर्मकाच्च। विकुर्वते सैन्धवाः। ज्ञाश्रुस्मृदृशां सान्तानामात्।
जिज्ञासते। शुश्रूषते। सुस्मूर्षते। दिदृक्षते। अनोर्ज्ञो नात्। अनुजिज्ञासति पुत्रम्। प्र-
त्याङ्भ्यां श्रुवः। प्रतिशुश्रूषति। आशुश्रूषति। स्वराद्यन्तोपसर्गाद्युजेरयज्ञे। प्रयुङ्क्ते। उ-
पयुङ्क्ते। अयज्ञे किम्। पात्राणि प्रयुनक्ति। समः क्ष्णुवः। संक्ष्णुते। शस्त्रम्। भुजोऽपालने। ओ-
दनं भुङ्क्ते। पालने तु महीं भुनक्ति॥ गृधिवञ्चिभ्यां ण्यन्ताभ्यामनादरे। माणवकं वञ्चय-
ते। गर्द्धयते। आपो वदः। न्यायमपवदते। समुदाङ्भ्यो यमोऽग्रन्थे व्रीहीन् संयच्छते। भाण्डा-
न्युत्करोतीत्यर्थः। भारमुद्यच्छते। भारमुद्ग्रहातीत्यर्थः। वस्त्रमायच्छते। वस्त्रमादधातीत्य-
र्थः। अग्रन्थे किम्। वेदमुद्यच्छति। अधिवाञ्छमुद्यमं करोतीत्यर्थः। कर्मव्यतिहारे धातोः।
व्यतिभवते। व्यतिलुनते। न गतिहिंसार्थपठजल्पहसात्। व्यतिगच्छन्ति। व्यतिपठन्ति। व्यति-
घ्नन्ति। व्यतिजल्पन्ति॥ व्यतिहसन्ति। इतरेतरान्योऽन्यपरस्परोपपदाच्च। इतरेतरस्याग्रे न्यो

न्यस्य परस्परस्य वा । व्यतिलुनन्ति । अनुपराभ्यां कृञः । अनुकरोति । पराकरोति । अ
भिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः पम् । अभिक्षिपन्ति । प्रतिक्षिपन्ति । अतिक्षिपन्ति । प्राद्वहः । प्रवह-
ति । परेर्मृषश्च । परिमृष्यति । परिवहति । इति पदव्यवस्था । यक् चतुर्षु धातोर्भावकर्मणि
च यक् प्रत्ययः स्यात् तिवादिषु चतुर्षु परतः । भावकर्मणोः । अकर्मकाद्भावे सकर्मकाच्च क-
र्मणि यो भवति । भावस्यैकत्वादेकवचनमेव । युष्मदस्मदोः सामानाधिकरण्याभावात् प्र-
थमः । नामाद्यविषयत्वेऽपि प्रथमातिक्रमे कारणाभावात् प्रथमः । भूयते । भूयेत । भूयताम् ।
अभूयत । बभूवे । स्वरान्तानां हनग्रहदृशां च भावकर्मणोः स्मिन्नासीस्यपामिड्वा । स्वरवच्च
भाविषीष्ट । भविषीष्ट । भाविता । भविता । भाविष्यते । भविष्यते । अभाविष्यत । अभविष्यत
। इण् तस्य कर्तरि । धातोस्तनि परे भावे कर्मणि च इण् प्रत्ययस्तेरपवादः । लुङ् । अभावि । अ
कर्मकोऽप्युपसर्गवशात् सकर्मको भवति । सुखमनुभूयते स्वामिना । लज्जा सत्ता स्थिति-
जागरणं वृद्धिक्षयभयजीवितमरणम् । शयनक्रीडारुचिदीप्त्यर्थं धातुगणान्तमकर्मकमाहुः

॥ १॥ फलव्यापारयोरेकनिष्ठतायामकर्मकः। धातुस्तयोर्धर्मिभेदे सकर्मक उदाहृतः ॥ २॥
धातोरर्थान्तरे वृत्तेर्धात्वर्थेनोपसंग्रहात्। प्रसिद्धेरविवक्षातः कर्म्मणोऽकर्म्मिका क्रिया ॥ ३ ॥ शी
ङोऽयङ् यि क्ङिति। शय्यते। शिश्ये। शायिषीष्ट। शयिषीष्ट। अशायि। अयकि। घटः क्रियते। त्व
नुः स्वीक्रियसे रागी विरागी सुखमहं क्रिये। चक्रे। भाव्यते। भावयाञ्चक्रे। भावयामासे। भावया
म्बभूवे। चिण्वदिटि णेर्लोपः। भाविता। भावयिता। भाविष्यते। भावयिष्यते। अभावि। अभावि
षाताम्। अभावयिषाताम्। सन्नात्तु। बुभूष्यते। बुभूषाञ्चक्रे। अबुभूषि। यङन्तात्तु। बोभूय्यते
बोभूयाञ्चक्रे। यङ्लुगन्तात्तु। बोभूयते। बोभवाञ्चक्रे। बोभाविषीष्ट। बोभविषीष्ट। स्तूयते विष्णुः
अस्तावि। अस्ताविषाताम्। अस्तोषाताम्। अर्य्यते। आरे। आरिषीष्ट। ऋषीष्ट। आरिषाः। आर्षाः
स्मर्य्यते। स्मारिता। स्मर्ता। इज्यते। ईजे। यक्षीष्ट। यष्टा। तनोतेर्वा। आलयकि। तायते। तन्यते। त
निषीष्ट। अतानि। जायते। जन्यते। तपोऽनुतापे च। कर्म्मकर्त्तर्य्यनुतापे च। अन्वतप्त पापेन। दादेः।
दीयते। ददे। आतो युक्। दायिता। दाता। दायिषीष्ट। दासीष्ट। अदायिषाताम्। अदिषाताम्

धीयते। स्थीयते। अग्लायि। हन्यते। हनो वध्रे। घानिषीष्ट। वधिषीष्ट। घानिता। हन्ता। अघानि। अघा-
निषाताम्। अहसाताम्। अवधि। अवधिषाताम्। ग्रहादीनाम् इटो दीर्घः। ग्राहिता। ग्रहिता। दर्शिषी-
ष्ट। दृक्षीष्ट। दर्शिता। द्रष्टा। अदर्शि। अदर्शिषाताम्। अदृक्षाताम्। शम्यते मुनिना। मान्तस्य से दो-
न दीर्घः। णिणि चिण्णमुलि च॥ न त्वाचमिकमिवमीनाम्। अशामि। अदमि। आचामि। आ-
कामि। अवामि। न्यन्तात्। शाम्यते। मोहो मुनिना शमथा। स्त्रंसे। मितां ह्रस्वः। नामि णि णमि च वा
दीर्घः। शामिता। शमिता। शमयिता। अशामि। अशामिषाताम्। अशमिषाताम्। अशमयिषा-
ताम्। वध हिंसायाम्। वध्यते। जनिवध्योर्न वृद्धिः। अवधि। भञ्जेश्च चिणि नलोपो वा। अभाजि। अ-
भञ्जि। लभेश्च। उपसर्गात् खल्घञोः। अलम्भि। अलाभि। गौणे कर्मणि दुह्यादेः प्रधाने नीहृकृष्वहाम्।
बुद्धिभक्षार्थयोः शब्दकर्मकाणां निजेच्छया। प्रयोज्यकर्मण्यन्येषां ण्यन्तानां लादयो
मताः। गौर्दुह्यते पयः। धुक्षीष्ट। अजा ग्राममनीयते। ह्रियते। कृष्यते। उह्यते। बोध्यते माणव-
कं धर्मः। माणवको धर्ममिति वा। भोज्यते माणवक ओदनः। ओदनं माणवको वा। पाठ्यते

सि॰ चं॰ माणवकस्वेदः। माणवकोवेदसितिवा। देवदत्तो ग्रामङ्गम्यते। अकर्म्मकाणाङ्कालादि कर्म्म
७० काणामस्मावे कर्म्मणि चलकारः। मासमासोवास्यते देवदत्तेन। कोशः क्रोशोवास्यते कुरवः।
१०२ कुरून्वास्यते। गोदोहङ्गोदोहोवास्यते। ण्यन्तात्तु प्रयोज्ये प्रत्ययः। मासमास्यते माणवकः
यदासौ कर्म्मातिप्रायन्धीत यिनुड्‌ तदा पाते नाविवक्ष्यते तदा कारकान्तराण्यपि कर्तृसंज्ञां
लभन्ते। साध्वसिश्छिनत्ति काष्ठानि। पचन्ति। स्थाली पचति। पच्यते ओदनेन। अपाचि। भिद्य
ते काष्ठेन। अभेदि। लेनोक्ते कर्म्म कर्त्तरि यगात्मनेपदचिण्वदिटः। पच्यते ओदनः। अपाचि। भिद्यते का
ष्ठम्। अभेदि। सकर्म्मकाणान्तु। अजाग्रामन्नयति। दुहिपच्योस्सकर्म्मकयोर्वा। दुह स्नुन माङ्
र्म्मकर्त्तरि यचिणौ न। गौः पयो दुग्धे। दोग्धि वा। स्वरान्तानां कर्म्मकर्त्तरि णात्मनेपदे। अकारि। अ
कारिष्ट। अकृत कटः स्वयमेव। दुहन्म। अदोहि। अदुग्ध। उदुम्बरः फलम्पच्यते।
पचति वा। प्रस्नुते गौः। स्नुक्रमोर्णाति नेट्। प्रास्नाविष्ट। प्रास्नोष्ट नमते दण्डः। अनंस्त। सृजेः श्र
द्धोपपन्ने कर्त्तरि च। सृज्यते स्रजम्भक्तः। असर्जि। युजेर्वा। युज्यते ब्रह्मचारी योगं। युनक्ति- १०

सि॰ चं॰ उ॰ २०३ वा। भूषावाचिनाऽलङ्कारादीनां सान्तानाञ्च यगिणौ वा चिण्वदिटौ न। अलङ्कुरुते कन्या। अलम
ङ्कृत। अकृत। अवकिरते हस्ती। अवाकरीष्ट। अवाकरिष्ट। अवाकीर्ष्ट। अवगिरते पुष्पम्। अ-
वागीर्ष्ट। आद्रियते दानम्। आदृत। ध्रियते। अधृत। पृच्छते। अपृष्ट। चिकीर्ष्यते। कटः। चिकी-
र्षाञ्चक्रे। चिकीर्षाम्बभूवे। अचिकीर्षिष्ट। णिश्रिब्रूञ् ग्रन्थिग्रन्थ्याद्यकर्म्मकाणां यगिणौ न। का-
रयते कटः। स्वयमेव। कारयिषीष्ट। अचीकरत। उच्छ्रयते दण्डः। उदशिश्रियत। ब्रूते कथा॥
अवोचत। ग्रन्थते ग्रन्थः। अग्रन्थिष्ट। विकुर्वते सैन्धवाः। व्यकारिष्ट। व्यकृत। कुषिरञ्जोः क-
र्म्मकर्त्तरि वाऽऽदाऽवादौ। कुष्यति। कुष्यते वा पादः। अकोषि। रज्यति। रज्यते वा वस्त्रम्। अरञ्जि
इति कर्म्मकर्तृप्रक्रिया। स्मृतिवाचिन्युपपदे भूतानद्यतने धातोर्लृट् लङोऽपवादः। स्मर-
सि कृष्ण गोकुले वत्स्यामः। यद्योगे तु न। अभिजानासि कृष्ण यद्वनेऽभुञ्ज्महि। उत्तमपुरुषे
चित्तविक्षेपादिना पारोक्ष्यम्। सुप्तोऽहं किल विललाप। अत्यन्ताऽपह्नवे च। कलिङ्गेष्ववा-
त्सीः। नाहं कलिङ्गाञ्जगाम। हशश्वतोर्लिड्विषये लङ्लिटौ। इति हाकरोत्। चकार वा। श- २०३

सि·कौ·
उ·
२०४

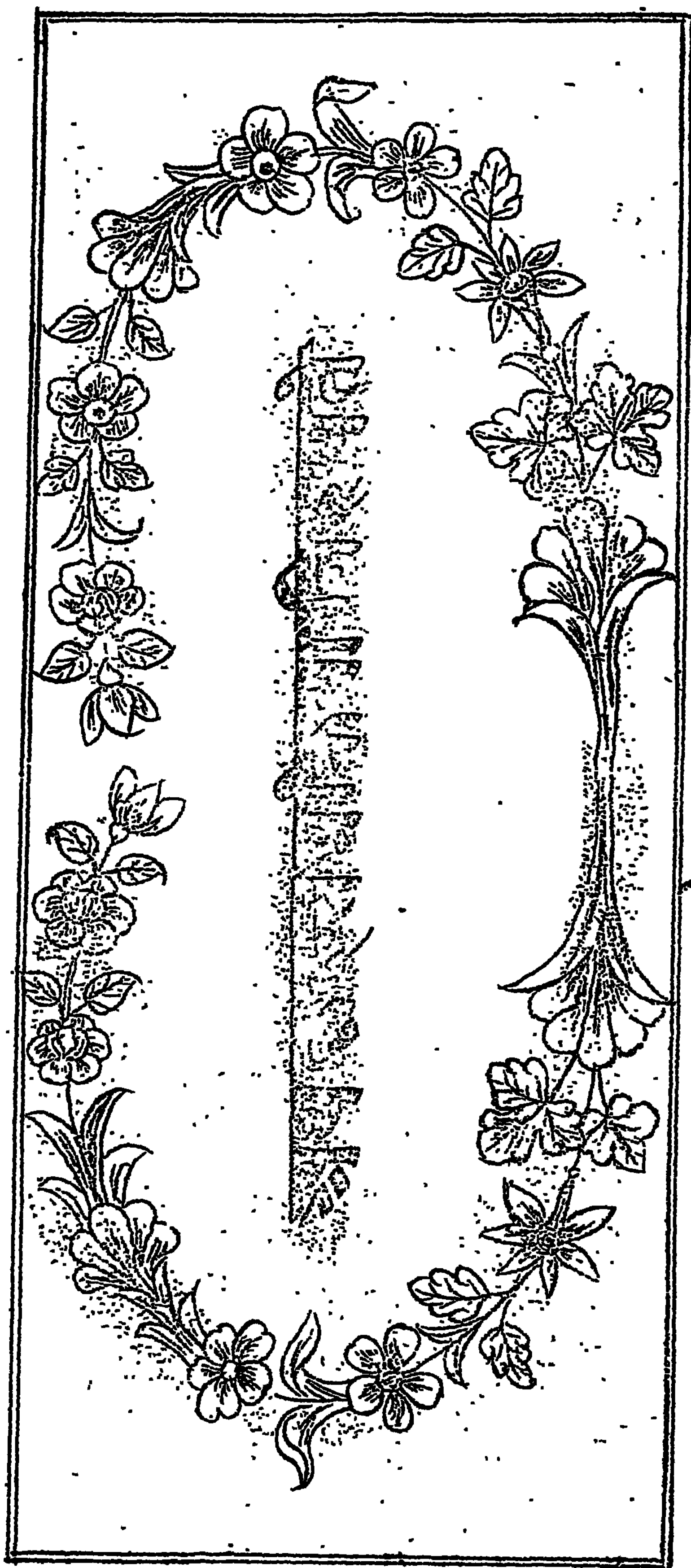
ब्रूहि कथेतु। चकार वा। आसन्न काले वर्त्तमाने ऽर्थे लुङ्लिटौ। आगाच्छत् किम्। जगाम किम्।
अनागतं नु कं स ज्ञपान किम्। स्मे लट् लिटोऽपवादः। यजति स्म युधिष्ठिरः। भूतानद्यतने लट्
स्म योगे। एवं स्म पिता ब्रवीति। ननौ पृष्टप्रति वचने भूते लट्। अकार्षीः किम्। ननु करोमि भोः
। नन्वौ वा। अकार्षीः किम्। न करोमि ना। कार्यम्। अहं नु करोमि च कार्यम्। पुरा शब्द योगे नु
ता ऽनद्यतने वा लुङ् लटौ न तु स्म योगे। वसन्ती ह पुरा छात्राः। अवात्सुः। अवसन्। ऊषु
र्वा। यजति स्म पुरा युधिष्ठिरः। यावत्पुरा निपातयोर्भविष्यति लट्। यावद्भुङ्क्ते। पुरा भुङ्क्ते। भो
क्ष्यते भोक्ता वा। कदा कर्ह्योर्वा। भविष्यति लट्। कदा कर्हि वा भुङ्क्ते। भोक्ष्यते। भोक्ता वा। वर्त्त
मानसामीप्ये भूते भविष्यति च वर्त्तमानवद्वा। कदाऽऽगतोसि। अयमागच्छामि। अयमा
गमम्। कदा गमिष्यसि। एष गच्छामि। गमिष्यामि वा। क्षिप्रवचने लट्। वृष्टिश्चेत् क्षिप्र
माशु त्वरितं वा यास्यति। तदा शीघ्रं वप्स्यामः। गर्हायां लङपिजात्वोः कालत्रये। अपिजा
यां त्वं जाल्मं जातु गणिकामाद्रत्से। वा कथमि लिङ् लटौ गर्हायां कालत्रये। कथं धर्म्म-

सि॰ चं॰ उ॰ २०५

न्यच्चेत्त्वज्ञासिष्टा। जातु यत् यदा यदि योगे लिङ् लृटोऽपवादः। जातु यत् यद्वा यदि त्वा कृष्णो
हरिन्निन्देत्। नावकल्पयामि। नामृष्यामि। उताप्योः समर्थयोर्लिङ् कालत्रये। उत अपि
वा हन्यात्स्वयं हरिः। कामप्रवेदनेऽकच्चिति लिङ् कालत्रये। ननु कच्चिति। कामो मे भुञ्जीत
भवानिति। कच्चिदिति किम्। कच्चिज्जीवति मे माता। हेतुहेतुमतोर्भविष्यति लिङ् वा। कृष्णं न-
मेच्चेत्सुखं यायात्। कृष्णं नंस्यति चेत्सुखं यास्यति। इच्छार्थेषु लिङ्लोटौ। कामये भवेद्भवतु। इ-
च्छामि भुञ्जीत भुङ्क्तां वा भवान्। इच्छार्थेभ्यो लिङ्लटौ। वर्तमानार्थे। कामयते। कामयेत।
पौनःपुन्ये भृशार्थे च धातोर्लोट्। सर्वलकारविषये। तस्य हिस्वौ सर्वलकारविषये तध्वमोर्वि-
षये वा। क्रियासमभिहारे हिस्वेते स्वधातोरनुप्रयोगश्च। अनेकक्रियासमुच्चये वा लोट् तस्य-
हिस्वौ तध्वमोर्विषये वा हिस्वौ। समानार्थस्य धातोरनुप्रयोगात्तिवादयः। याहि याहीति। याति
। एवं यातः। यान्ति। यासि। याथः। याथ। याते ति। यूयं याथ। यामि। यावः। यामः। याहि या-
हीति। यास्यति। अयासीत्। अधीष्व अधीष्वेत्यधीते। एवमन्यत्रापि। क्वचित्समये प्राप्तस्तु प्रश्नो॥ २०५

ऽधीष्वमधीध्वमिति। स्वयमधीष्वे। सक्तून् पिब। धानाः खादेत्यभ्यवहरति। पिबत। खादतेत्य-
भ्यवहरथ। अन्नं भुङ्क्ष्व। दाधिकमास्वादस्वेत्यभ्यवहरते भुङ्ध्वमास्वादध्वमित्यभ्यवहर-
ध्वे ॥

इत्याख्यातप्रक्रिया ॥

सि॰ उ॰ २

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ कृदतिङ् ॥ वासरूपोऽस्त्रियाम् ॥ [illegible] कालेच कर्तरि भवन्ति
॥ ण्वुल्तृचौ । धातोः । पक्ता । कृतः । कृत्तद्धित [illegible] कारिता । गोपायिता । गोपिता । गोप्ता । सहिता
सोढा । सविता । स्रष्टा । युवोरनाकौ । पाचकः । आतो युक् [illegible] घातकः । जनकः ।
वधकः । दरिद्रायकः । कोटकः । [illegible] कर्तर्युपपदे [illegible] दरान । [illegible]
नाम्युपधात्कः । क्षिपः । बुधः । [illegible] उपसर्गे आ
[illegible] प्रदः । सुग्लः । नन्दिग्रहिपचादिभ्यो ल्युणिन्यचः । [illegible] गृहादेर्णिनिः । पचः ।
वदः । चलः । पतः । चरः । चरिचलिपतिवदीनां वा द्वित्वमच्याक् चाभ्यासस्य । चराचरः । चलाच
लः । पतापतः । वदावदः । हन्तेर्घत्वं च । घनाघनः । पाटेर्णिलुक् चोक् च दीर्घश्चाभ्यासस्य ।
पाटूपटः । [illegible] । पाटः । नन्दनः । वाशनः । [illegible] । [illegible] संज्ञायाम् । [illegible] । साधनः । वर्द्धनः । शो
भनः । रोचनः । [illegible] । सहनः । तपनः । दमनः । जल्पनः । लवणम् । [illegible] निपात्यम् । कोचनः ।
कुच शब्दे । चुरादिः । [illegible] । [illegible] । ग्राही । उत्साही । उद्भासी । स्थायी । मायी ॥

सि॰ चं॰ ३० ३

मंत्री। प्रत्यञ्ची। अवाची। अपराची। दृशा देश्यः॥ दृश्य पाघ्राध्माधेट्दृशः॥ शिति चतुर्वत्। चतुर्युति वा-
दिषु यत्कार्य्यं प्रत्यन्तं शितिपरे भवति। पश्यः। धयः। धमः। जिघ्रः। पिबः। घ्रसञ्ज्ञायाम्। व्याघ्रः।
अनुपसर्गेभ्यो लिम्प विन्द धारि पारि वेद्युदेजि चेति साति साहिभ्य श्रः। लिम्पः। विन्दः। धारयः।
वेदयः। उदेजयः। चेतयः। सात सुखे। सातयः। साहयः। नौ लिम्पेः। निलिम्पाः देवाः। गवादिषु वि-
न्देः सञ्ज्ञायाम्। गोविन्दः। अरविन्दं। दान्धाञोर्वा। ददः। दधः। ज्वला देशः। ज्वलः। तापः। श्या-
द्व्यधः। अवश्यायः। दायः। धायः। कार्य्येऽण्॥ कर्म्मण्युपपदे धातोरण्। कुम्भकारः। वाह्वामाम्य
श्व। स्वर्गह्वायः। तन्तुवायः। धान्यमायः। शीलिकामिभक्ष्याचारि श्री शिभ्यो णः। मांसशी-
ला। मांसकामा। मांसभक्षा। कल्याणाचारा। सुखप्रतीक्षा। बहुक्षमा। आतोडः। कर्म्मण्युपपदे
आदन्ताड्डः। गोदः। धनदः। पार्ष्णित्रः। नाम्नि च॥ नाम्न्युपपदे धातोर्डः। द्विजः। द्विपः। गृहस्थः॥
गिरिशः। पादपः। पुंच प्रपदे। सुचन्द्रवतीति शूद्रः। उरसो लोपो मुम्वा डान्ते गमौ। उरगः। उर-
गः। विहायसो विहो मुम्वा डान्ते गमौ। विहगः। विहङ्गः। भुजन्तुरगो मुम्वा डान्ते गमौ। भुजगः। भु- ३

ङ्गः। तुरगः। तुरङ्गः। सम्भ्रमसारिशिरसोर्डः। कापथ्यादः। मन्दः। आढ्यः मन्दः। तुन्दशोकयोः प-
रिमृजापनुदोः। आलस्यसुखाहरणयोः कः। तुन्दपरिमृजोऽलसः। शोकापनुदः। सुखस्याहर्ता। मू-
लविभुजादिभ्यः कः। मूलानि विभुजतीति मूलविभुजो रथः। कुमुदः। महीध्रः। गिरः। गिलः। गाम्भ्रः।
। ग्रामगः। ग्रामगी स्त्री। पिबतेः सुराशीध्वोः। सुरापी। शीधुपी। ग्रावौ। नाम्नि कार्ये चाकारान्ता-
गौ मल्लौ। अस्थिहरः श्वा। कवचहरः कुमारः। धनुर्धरः युवा। कुरुचरः। पुरःसरः। अग्रेसरः। पा-
र्श्वेशयः। पृष्ठशयः। ग्रामेगृहः। पूजार्हः। स्तम्बेरमो हस्ती। कर्णेजपः सूचकः। यशस्करी विद्या। श्रा-
द्धकरः। वचनकरः। कर्मकरः। दिवाकरः। निशाकरः। लवनिल। नाम्नि कार्ये च खितिपदस्य खि-
त्ये परेऽनव्ययस्य पूर्वपदस्य मुम्। पुङ्खत्कारिः। स्तम्बकारिः। फलानि गृह्णाति फलेग्रहिः। फल-
स्य एकारश्च निपातनात्। इति हरिः। नाथहरिः। देवापिः। वातापिः। सर्वकषः। कूलङ्कषः। करीषंक-
षः। वाचंयमस्थो निपात्यः। वाचंयमः। पुरन्दरः। द्विषन्तपः॥ परन्तपः। कुक्षिम्भरिः। उदरम्भरिः।
आत्मम्भरिः। आशिते भुवो भावकरणयोः खः। आशितेन भूयते आशितम्भवः। आशितो भवत्य- ४

नेनेति वा॥ सर्वाङ्कषः। जनानेजयतीति जनमेजयः। आत्मानम्पण्डितम्मन्यते इति पण्डित
म्मन्यः। मुञ्जन्धयतीति मुञ्जन्धयः। कूलन्धयः। खश्यन्ते पूर्वपदस्यानव्ययस्य ह्रस्वः। मुष्टि-
न्धमतीति मुष्टिन्धमः। नाडिन्धमः। नासिकन्धमः। अनव्ययस्य किम्। दिवामन्या रात्रिः। दोषा
मन्यमहः। कूलमुद्रुजः। कूलमुद्वहः। अरुन्तुदः। दारावाहनोऽणन्तस्य च टः संज्ञायाम्।
हनो घत्। उक्तम्। दारु आहन्तीति दार्वाघाटः। चारौ वा। चार्वाघाटः। चार्वाघातः। कर्म्मणि सम्भू-
वीत्व। वर्णान् संहन्तीति वर्णसंघाटः। वर्णसंघातः। पदं संहन्तीति पदसंघाटः। पदसंघातः। जायापत्यो
श्टक् लक्षणवति कर्त्तरि। गमां स्वरे। हनो घ्ने। जायां हन्तीति जायाघ्नो ना। पतिघ्नी स्त्री। अमनु-
ष्यकर्तृके च। पतिघ्नी पाणिरेखा। जायाघ्नस्तिलकालकः। पाणिघताडघौ शिल्पिनि निपा-
त्यौ। पाणिघः। ताडघः। शिल्पिनि किम्। पाणिघातः। ताडघातः। राजघश्च। राजानं हन्तीति रा-
जघः। भजो ण्विः। वेः। वेर्लोपः। अर्द्धभाक्। सुखभाक्। तुराषाट्। भारवाट्। अभूततद्भावे कृ-
भ्वस्तियोगे नाम्नश्च्विः। च्वौ दीर्घ ईत्वास्य। च्वौ परे ऽवर्णस्य ई इदुतोर्दीर्घः। अमिथुनस्य कारण-

सि॰ चं॰ उ॰ ६६

मिथुनी करणम्। शुक्लीभावः। शुची भवति। सख्यी स्यात्। द्वैतु कृतम्। च्वौ सलोपः। सुमनी
भावः। अरू करोति। चक्षू करोति। सुचेती भावः। रह्नो भवति। विलही करोति। ह्वौ चित्रु। सुखकरो
तीति। सुखा करोति। दुःखा करोति। प्राज्या करोति। द्विगुणा करोति। बीजा करोति। अव्ययस्य
च्वावीत्वं न। दोषा भूतमहः। दिवाभूता रात्रिः। कृभ्वस्तिस्य सकारस्य लोपश्च्वौ। गार्ग्यो गार्ग्यो
भवति गार्गी भवति। शेङ् स्थलः। मालं करोति। च्वि विषये सातुः। सम्पद्याद्यो स्सस्य षत्वं न। अ
ग्निसाद्भवति। अग्नीभवति। सम्पदा योगे च। जलसात्सम्पद्यते। अधीने च। राजसात्सम्पद्यते।
देये त्रा च। विप्राधीनं देयं करोति विप्रत्रा करोति। विप्रत्रा सम्पद्यते। विप्रसात्करोति देवमनुष्य
पुरुष पुरु मर्त्येभ्यो वा त्रा देवत्रा वन्दे देव स्वन्देरत्र कृञोऽव्यय सुभग स्थूल पलित नग्नान्ध
प्रियेषु च्व्यर्थेष्वप पदेषु कृञः करणे ख्युन् प्रत्ययः। अनाढ्यमाढ्यं करोत्यनेनाढ्यं करणम्।
सुभगं करणम्। स्थूलं करणम्। पलितं करणम्। नग्नं करणम्। घृतम्। अन्धं करणम्।
प्रियं करणम्। भुवः खिष्णुच्खुकञौ कर्तरि। अनाढ्य आढ्यो भवति। आढ्यम्भविष्णुः। आढ्यम्भावु ६६

सि॰चं॰ उ॰ ८

कः। आतो मनिन् क्वनिप् वनिपः। नाम्युपपदे आदन्ता द्धातो रेते प्रत्ययाः स्युः। सुदामा। अ-
श्वेति ष्ठलीति अश्वत्था। आनिपातात्स स्थः। स्थाली। नाडी। कीति। धेः सोमा स्थानिर्व्विपति
। प्रातर्वा। अपि ह्याधातौ ह्लादू। प्रियवतीन्याभीः क्विति ह्रस्वे क्विपि वा नतु क्यपि। सुधीवा। घृतपीवा
। भूरिदावा। अनादन्ता द्दापि। अपि शब्दा ल्लिङ् रूपपदे स्थोऽपि। तुकस्था। कृदन्तस्य पिति कृति तु-
क्। प्रातरित्वा। वनिपि जनस्याऽत्वम्। विशेषेण जायते विजावा। ओणृ। अवाणीत्यवावा॥
पारेदृश्वा। राजयुध्वा। सुत्वा। धीवा। पीवा। क्विप्। धातोः क्विप् स्यात्। कर्म्मकृत्। गोत्रे धातोः प्र-
शान्। प्रदान्। आग्नीचित्। सोमसुत्। सोमपाः। सर्व्वदृक्। दिशञ्जति सज्जो। दिक्। क्विपि वचि-
प्रच्छायत स्तुकटप्रुजुश्रीणां दीर्घोऽसम्प्रसारणञ्च। वाक्। ड्विति भसे कौञ्जे चक्षुष्य शोव-
स्यकः। तत्त्वप्राट्। तत्त्वप्राशौ। आयतस्तूः। कटप्रूः। जुहू गतौ। जूः। श्रीः। ध्यायतेः क्विपि स-
म्प्रसारणम्। सुधीः। गमादीनां मस्य लोपः क्विपि क्यपि वा। अङ्गत्वाद्। परीतत्। संयत्। सु-
नत्। ऊहू। अग्रेगूः। अग्रेभ्रूः। द्युति गमि जुहोतीनां क्विपि द्वित्वम्। दिद्युत्। जगत्। जुहोतेर्दीर्घः। ८

सि॰ कौ॰ कृ॰ ८

ग्रुहः प्रत्यन्तस्थानि ते र्न्नस्य णत्व मुपसर्गस्थान्निमित्तात्। अन प्राणने। हे प्राण्। मित्राणि द्रोग्धा
स्तीति मित्रध्रीः। आशासः क्वावुपधाया इत्वम्। आशीः। धीः। धूः। ध्वसन्त्विति सुध्वा देध्वसः
। छद अपवारणे॥ चुरादिः तनु छादयतीति तनुच्छत्। अम्लध्रूः। राल्लोपः। मूः मुरौ॥
धूः। धुरौ। दृहः कोषोऽन्ता देयाश्च। कामदुघाद्युपो ष्टक् सकौ चोपमाने कर्म्मण्युपमाने क
र्म्मत्युपपदे दृशो ष्टक् सकौ चात्क्विप्। आ सर्वादेः। एषु परेषु सर्वादेष्टेरात्त्वम्। अन्यादृशः॥
अन्यादृक्। तादृशः। तादृक्षः। तादृक्। किमिदमः कीश्। कीदृशः। कीदृक्षः। कीदृक्। ईदृशः॥
ईदृक्षः। ईदृक्। भवादृशः। भवादृक्षः। भवादृक्। यादृक्। अदसोऽमू स्यात् दृग्दृशदृक्षेषु। अमू
दृक्षः। अमूदृशः। अमूदृक्। मादृशः। मादृक्षः। मादृक्। त्वादृशः। त्वादृक्षः। त्वादृक्। युष्मादृ
शः। युष्मादृक्षः। युष्मादृक्। अस्मादृशः। समानस्य सः। सदृशः। सदृक्षः। सदृक्। णिनिर
तीते। धातो रतीते काले णीले चरिणिनिः। अग्निष्टोमेनायासीत्। अग्निष्टोमयाजी। पितृ
व्यघाती। जलभोजी। स्थलेच्च स्थण्डिलशायी। क्विब्वनिप्ड्वाः धातो रतीते शीलेचैते। ब्रह्म- ८

हा। भ्रूणहा। वृत्रहा। सुकृत्। धर्म्मकृत्। पापकृत्। अग्निचित्। सोमसुत्। यज्वा। सरसिजम्। स-
रोजम्। संस्कारजः। प्रजा। अजः। द्विजः। परितः खाता परिखा। क्तक्तवतू। आतो ल्तीते काले-
क्तक्तवतू एतौ क्तो भावकर्म्मणोः। स्नातम्। कृतः। घटः। विष्णुर्विश्वं कृतवान्। गत्यर्थाद क-
र्म्मकात्स्त्रकर्तरि क्तः। भावकर्म्मणोरपि। गङ्गां गतः। स्थितः। जमान्लसी पथाया दीर्घः क्ष्मिति
भसे कोच। शान्तः। दान्तः। श्लिष शीङ् स्था आस वस जन रुह जीर्य्यतिभ्यश्च। रामः सीता
माश्लिष्टः। शेषमधिशयितः। स्वर्गमधिष्ठितः। हरिमुपासितः। हरिदिनमुपोषितः। तम
नुजातः। वृषमारूढः। जगदनुजीर्णः। क्तो वा सेट। रुदुपधात्सेट क्तो वा कित्। द्युतितम्।
द्योतितम्। प्रमुदितः। प्रमोदितः। साधुः। शीङ् स्विदि मिदि क्ष्विदि धृषपूङ् सेटौ क्तक्तवतू
कितौन। शयितः। शयितवान्। प्रस्वेदितः। प्रस्वेदितवान्। क्ष्वेदितः। क्ष्वेदितवान्। धर्षितः
धर्षितवान्। मृषः क्षान्तौ। मर्षितः। मर्षितवान्। पूङो वा कित क्तस्येट्। पवितः। पूतः। पवित-
वान्। पूतवान्। कित् श्विश्रिभ्यां च परस्या कित क्तस्य कुण्डलभूतः। श्रुतः। श्रितः। प्रवयते

सा॰ चं॰ स्तम्भु स्मारयां दीर्घः। स्फूनः। वेन्नो ध्रूतः। उतम्। आसीदितः। आदित्त लूदितश्च तत्र सस्यो
उ॰ नेट्। ञीतान्न क्त वर्त्तमाने ऽपि। ञीतो धातूनां मति बुद्धि पूजार्थानाञ्च वर्त्तमाने ऽपि क्तः। राज्ञां
१० स्मृतेः। लुठः। लुठः। हृत्तस्य नो लश्च॥ लकारात्परस्य क्तिन् तस्य न त्वं लकारस्य च मेदितम्।
मिन्नम्। भावे कर्त्तरि चाविलम्भुक्तेव स्योरिडा। मेदितः। भिन्नः। प्रस्वेदितः। प्रस्विन्नः॥
क्ष्वेदितः। क्ष्विण्णः। अर्दो जघ्नुः किलि नकारे। जग्धम्॥ रः॥ रेफात्क्तितस्य नत्वम्। विकी
र्णम्। जीर्णम्। ल्वाद्योदितश्च। ल्वादेरोदितश्च धातोः क्तितस्य नो भवति। लूनः। लूनवा
न्। ज्या वयोहानौ। जीनः। प्यायः। पीतिक्तौ। पीनः। भुजो कौटिल्ये। भुग्नः। हीनः। स्वादय
ओदितः। सूङ् प्राणिप्रसवे। सूनः। सूनवान्॥ दूङ् परितापे॥ दूनः। भीनः। डीङ्। उड्डीनः।
लीनः। लीनः। क्षीणः। दीनः। धीनः। हूस्वो दीर्घश्च। दूनः। गूनः। स्त्यो दीर्घः। कर्त्तरि ततो व
लीनेत्यत्र। क्षीणः। क्षीणवान्। कर्त्तरि किम्। क्षितम्। ग्लुसंख्या गादे राद्ब्रात्कितस्त
स्य नत्वम्। द्राणः। ग्लानः। नुदविदोन्द्राघ्राह्रीभ्यो वा। नाणः। नालः। घ्राणः। घ्रातः १०

सि॰कौ॰ ह्रीणः। ह्रीतः। नुत्तः। नुन्नः। विद विचारणे। वित्तः। विन्नः। उन्दी क्लेदने। उत्तः। उन्नः। निर्वा-
उ॰ णो मुनिवह्न्यादौ निर्वातस्तु गाते ऽनिले। दो दद्घोः॥ दारूपस्य दत् किति तकारे न तु पितः। द-
११ त्तः। दत्तवान्। स्वरान्तो वा। स्वरान्तादुपसर्गादुत्तरस्य दारूपस्य तो वा किति तकारे न तु पितः
। प्रत्तः। प्रदत्तः। अवत्तः। अवदत्तः। नाम्यन्तोपसर्गस्य दीर्घो दादेशे तकारे। सुकृत्सदाधि-
सूतम्। नीतम्। धाञो हिः किति ते। निहितः। ध्याख्यापॄमूर्छिमदिभ्यो न नत्वम्। ध्यातः॥
ख्यातः। पूर्तः। मूर्तः। मत्तः। यज इष्टम्। उप्तम्। ऊढः। व्येञ्। वीतः। ह्वेञ्। हूतः। उदितः। उ-
क्तः। वसतिक्षुधोरिट् क्त्वाक्तक्तवतूनाम्। उषितः। क्षुधितः। सुप्तः। क्वचिन्नेट्। क्लवसो-
र्नेट्। व्रश्च्। वृक्णः। अञ्चेः पूजायामिट्। अञ्चितः। जातः। पचो वः क्तक्तवत्वोस्तस्य। पक्वः।
पक्ववान्। क्षायो मः। क्षामः। क्षामवान्। प्रस्त्यः संप्रसारणं क्ङिति तेन तस्य मो वा। प्रस्ती-
मः। प्रस्तीतः। शुषेः क्कः। शुष्कः। शुष्कवान्। स्फायः स्फी निष्ठायाम् किति। स्फीतः। धेट्। धीत-
म्। गीतम्। पीतम्। द्यो। दितम्। सो। सितम्। मितम्। सेदोः क्तक्तवत्वोर्निलोपः। चोरितः ११

सि॰ कौं॰ चोरितवान्। पाचितः। पाचितवान्। जर्वौतिर्मेंदे। ऊर्णुतः। द्रवस्य काठिन्ये स्पर्शे चार्थे श्येङः
उ॰ स्नुसारणोऽक्लिन्नत्वं नन्वस्पर्शे। शीनं। घृतम्। स्पर्शे तु। शीतं जलम्। अञ्चेः कि न त्व
१४ नत्वम्ल यादाने। समक्तः। अन्यत्रोदक्तमुदकं कूपात्। दिवोऽविजिगीषायाम्। द्यूनः। विजि
गीषायां तु। द्यूतम्। अनुपसर्गात्फुल्लक्षीबकृशोल्लाघा निपात्यन्ते। फुल्लः। फुल्लवान्। क्षीबत्ते।
क्षीबः। कृशः क्लान्तः। लोहितो वा ल्लाघो। अक्षाध्योनीयेनः। उपसर्गात्तु प्रफुल्लोरत उत्फिति।
प्रफुल्लितः। प्रक्षीबितः। प्रकृशितः। प्रोल्लाघितः। उत्फुल्लसंफुल्लौ च। वित्तो भोगप्रत्यययोः। वित्तं धन
म्। वित्तः पुरुषः। अन्यत्र विन्नः। भित्तं शकलम्। भिन्नमन्यत्। ऋणमाधमर्ण्ये। ऋतमन्यत्। क्षुब्ध
स्वान्तध्वान्तलग्नम्लिष्टविरिब्धफाण्टबाढानि मन्थमनस्तमःसक्ताविस्पष्टस्वरानायासभृशेषु।
क्षुब्धो मन्थः। स्वनप्राप्ते। स्वान्तं मनः। ध्वान्तं तमः। लग्नः सक्तः। लग्नम्। सक्तम्। म्लिष्टम् अविस्पष्टम्।
रेफ़प्राप्ते। विरिब्धः स्वरः। फाण्टम् अनायाससाध्यः कषायविशेषः। बाढं भृशम्। बाढम्। भृशम्।
अन्यत्र तु क्षुभितम्। स्वनितम्। ध्वनितम्। धृषिशसी वैयात्ये। धृष्टः। विशस्तः। अन्यत्र धर्षि २२

चं· तः। विशसितः। दृढः स्थूलबलयोः। दृह दृहि वृद्धौ। दृंहितः। दृंहितोऽन्यः। वृह वृहि वृद्धौ। प्रभौ प-
उ· रिवृढः। परिवृंहितः। परिवृंहितोऽन्यः। कृच्छ्रगहनयोः कषः। कष्टम्। कष्टो मोहः। कष्टं शास्त्रम्। कषित-
९३ मन्यत्। घुष्टोऽविशब्दने। घुष्टा रज्जुः। अविशब्दने किम्। घुषितम्। वाक्यम्। अभ्यर्णमविदू-
र्ये। अभ्यर्दितमन्यत्। क्षीरहविषोः पाके शृतम्। अन्यत्र श्राणम्॥ ज्ञपितम्वा। दान्तादयो-
वा निपात्यन्ते। दान्तः। दमितः। शान्तः। शमितः। पूर्णः। पूरितः। दसु उपक्षये। दस्तः। दासितः।
स्पष्टः। स्पाशितः। छन्नः। छादितः। ज्ञप्तः। ज्ञपितः। रुष्टः। रुषितः। आन्तः। अमितः। तूर्णः। त्वरि-
तः। संघुष्टः। संघुषितः। आस्वान्तः। आस्वनितः। हृष्टम्। हृषितम्। हृष्टस्तुष्टो। अपचायितः। अपचि-
तः। प्यानः। पीनः। ह्लादी सुखे। ह्लादेर्ह्रस्वः किति। प्रह्लन्नः। निनदीभ्यां स्नातेः सस्य षः कौशले
निष्णातः। नदीष्णातः। स्थैर्यगतिभक्षणार्थेभ्योऽधिकरणेऽपि क्तः। तथा च। मुकुन्दस्यासित-
मिदमिदं यातं रमापतेः। भुक्तमेतदनन्तस्येत्यूचुर्गोप्यो दिदृक्षवः॥ २॥ जीर्यतेरतृन्। जरन्। ज-
रन्तौ। क्वसुकानौ णत्ववत्। धातोरेतौ तेन काले एतौ भवतः तौ च यथाक्रमेण णत्ववत् छिन्नम्। से- ९३

योगान्तस्य लोपः। चकृवान्। ऋतोर्वैः। चकृषः। चकृषा॥ वस्वेकाजाद्घसाम्॥ चक्षुवज्ञाम्। चक्राणः। व-
भृवान्। जजागृवान्। हिंसेर्सेकस्वरस्तैन्नाद्भसं स्वावस्तोरिड्नान्यस्मात्। गमहनविदवि-
शां वा॥ वभूवान्। भुवो वुक्। वभूवुषः। वभूवुषा। अनुभक्तो आदिवान्। कदवानो। आदि-
वान्। दुहशुहाने दृहवान्। ददृहिवान्। वन्स्यो लौलुठ भावः। आतुतः। जक्षिवान्। जक्षिवान्।
जग्मिवान्। जगन्वान्। जग्मुषः। जघ्निवान्। जघन्वान्। जघ्नुषा। विविदिवान्। विविद्वान्। वि-
विदुषः। विविशिवान्। विविश्वान्। ददृशिवान्। ददृश्वान्। दूयिवान्। सेदिवान्। ऊषिवान्।
शुश्रुवान्। शुश्रुवुषः। प्राप्तुं प्राप्नोतीति नैव क्रियायाम्॥ क्रियायां गम्यमानायां धातोः प्रयात्
शानौ भवतः तो चेतिन्नेवत्। पचन्नास्ते। पठन् तिष्ठति। गायन्नागच्छति। शुचानेतः। अकार
स्याने मुगागमः स्यात्। पचमानः पठति। मन्थानः। कुर्वाणः। ह्रादेरिः। पीयमानस्तो सोमव-
ता। दीयमाना गौः॥ आसेरान ईः। आसेः परस्यानस्य ईः स्यात्। आसीनः। वाचीयो प्रयातः॥ अव-
र्णात्परस्य शतुर्वा नुम् ईकारे ङीपि परे। तुदत्। तुदन्ती। तुदती। कुले कौ वा। शप्श्ययोरान्नित्यम्॥

सि॰चं॰ भवत्। भवन्तौ। दीव्यत्। दीव्यन्तौ। दीव्यन्त्यौ। गांगायन्तुते। द्विरस्तानां जक्षादीनां पर।
उ॰ स्य शतुर्नुम्वा शीवा। ददत्। दधत्। विदेः शतुर्वसुः। वेत्तेः परस्य शतुर्वा वसुरादेशः। विद्वान्।
२५ विदन्। मांस्या नोपो। माजो वन्। लंघ्र ण ह्रस्वो निस्यायाः। दृष्टोन्ना मुहन्तेयपनाः। कर्जी
मनीयकी। चुरादिः। अर्जयन्त्सति। अचिख्याति स्य पूर्वात् पानपरः। ह्रस्व लस्स्य पः। कार्ति-
ष्यन्। कर्तिष्यमाणाः। ताच्छील्य वयोवचनशक्तिष्वानश्। भोगं भुञ्जानः। कवचं बिभ्रा
णाः। प्रोन्नूल्निमानः। द्वन्द्वः धार्य्यो गच्छतिरुक्तौ कर्त्तरि शत्। इङ्‌ऽध्ययने। अधीयन्। कृञ्
धारणे। स्थन्तः। धारयन्। द्विषःशत्रौ। द्विषमाणौ। छेलीति। द्विषन्। अर्हः पूजायाम्। अ-
र्हन्। मोलेतन्। कृदं कृतां। ह्रस्वहन्तां। ह्रस्वलुक्चपीले। अलंकारिष्णुः। निराकरिष्णुः। जनी
प्रजनिष्णुः। जिभुवोर्ग्स्नुः। ग्लो। जित्वरी। जिष्णुः। भूष्णुः। ग्लास्नुः। म्नास्नुः। त्रसेः। त्रास्नुः।
गृध्नुः। क्षिप्रदस्या। धृष्णुः। क्षिपः। क्षिप्नुः। वाकोकस्तः। शीलार्थेषाकस्तदस्य यथा भवति
। जल्पाकः। भिक्षा याज्ञा याम्। भिक्षाकः। कुह छेदे। कुट्टाकः। लुण्टः। लुण्ठ चौर्य्ये। लुण्ठाकः। २५

सि· चं· पृ· २६

द्रुङ् संभक्तौ । वराकः । भिक्षुः । आशंसि चान्यप्रबन्धे । इति तीन् । आशंसुः । चिकीर्षुः । लष
कान्तौ । लाषुकः । पतॢ पतने । पातुकः । स्थायुकः । भावुकः । वृषु सेचने । वर्षुकः
घातुकः । कामुकः । ष्ठा गतिनिवृत्तौ । स्थायुकः । शरारुः । वन्दारुः । स्पृहि गृहि पति दयि
निद्रा तन्द्रा श्रद्धा । शीङ् आलुः । स्पृहयालुः । गृह ग्रहणे । गृहयालुः । पतयालुः
। दय दाने । दयालुः । निद्रालुः । तदो नान्तत्वम् । तन्द्रालुः । श्रद्धालुः । शीङ्-श
यालुः । सृमरः । भिन्दुरः । छिन्दुरः । सृ गतौ । सृमरः । घस्मरः । अद्मरः । भासुरः । प्रमा
दी । चजोः कुः घिति । चकार जकारयोः ककार गकारौ । संपर्की । विवेकी । त्यागी
कषि उषि गतौ । विकाषी । विलासी । विकत्थी । विलासी । अपलापी
प्रसारी । मथ हिंसायाम् । प्रमाथी । प्रवासी । निन्दादिभ्यः वुञ् । निन्दकः । हिंसकः । परिक्षेपकः । प
रिवादकः । चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच् । चोपनः । चलनः । कम्पनः । श
ब्दनः । रवणः । अनुदात्तेतो हलादेः । वर्तनः । स्पर्धाः । ज्वलिताः । जुचङ्क्रम्य । १६

जवनः। सरणः। गर्धनः। क्रोधनः। रोषणः। मण्डनः। भूषणः। ज्यादेरिनिः। जयी। प्र
जवी। दरी। क्षयी। दाधेरुः। दारुः। धारुः। सेरुः। सृघस्यदः क्मरः। सृमरः। घस्मरः। अद्मरः
। भञ्जभासमिदो घुरः। भङ्गुरः। भासुरः। मेदुरः। विदिभिदिच्छिदेः कुरः। विदुरः। भिदुरः
। छिदुरः। इणनशजिसर्तिभ्यः क्वरप्। ह्रस्वस्य पिति तुक्। इत्वरः। इत्वरी। नश्वरः। जि-
त्वरः। सृत्वरः। गमेर्लोपश्च। गत्वरः। जागर्तेरूकः। जागरूकः। यङ ऊकः। यजजपदशव-
दिभ्यो यङन्तेभ्य ऊकः शीले। लुक्। ऊके सति यङो लुक्। यायजूकः। जञ्जपूकः। दन्दशूकः
वावदूकः। भियः क्रुक्रुकल्कनः। भीरुः। भीरुकः। भीलुकः। नेमादेः। नम्रः। स्मेरः। नञि ज-
सेः क्रियासातत्ये। अजस्रम्। कम्रः। हिंस्रः। दीप्रः। विन्दुरिच्छुरेतौ निपात्यौ। वेत्ति तच्छीलो
विन्दुः। इच्छतीतीच्छुः। स्वपितृषोर्नजिङ्। स्वप्नक्। तृष्णक्। धृषक्। स्थादेर्वरः। स्थाव
रः। ईश्वरः। भास्वरः। पेस्वरः। कस्वरः। आद्दलः। किर्द्दिश्च भूते। आद्यन्ताद्द्वन्द्वाज्जनिगमिन-
मिभ्यो यङन्तेभ्यस्सासहिवावहिचाचलिपापतिभ्यः किप्रत्ययो भूते शीले धातोश्च द्वित्वम्

सि॰कौ॰ किलिवृह्यच्यः रामा हस्तो भस्य त्रियाँ स्नेहद्विर्गाश्चक्रिस सूत्रसूत्र्याजन्मा त्वित्रिराजन्हिः पौरुषी-
उ॰ के महाह्निजान् ॥ १ ॥ जाह्निः। नेमिः। जगिमः। सासहिः। वावहिः। चाचलिः। पापतिः। अथोणा-
१९ दयः। कृवापाजिमिस्वदिसाध्यशूभ्य उण्। कारुः। वातीति वायुः। पायुः। जायुः। मिनोतीति मायुः। स्वद आस्वादने। स्वादुः।
साधुः। आशुः। दीर्यते। इति दारु। सानु। जनेर्जुण्। जानु। चारु। चाटु। किंशृणातीति किंशारुः।
जरामेतीति जरायुः। त्रो रश्च लः। तरन्ति वर्णा अनेनेति तालु। कृके वचः कश्च। कृकेन गलेन व-
क्तीति कृकवाकुः। भृमादेः। भरुः। मृयुः। तरुः। चरुः। त्सर छद्मगतौ। त्सरुः। तनुः। धनुः। मयुः। म-
द्गुः। बहुः। अणुः। पृणातीति पुरुः। स्फरुः। त्रपुः। असन्दः। वसुः। हनुः। बन्धुः। मनुः। बिन्दुः। स्यन्दे-
स्सम्प्रसारणं च। सिन्धुः। उन्देरिच्चादेः। उनत्तीति इन्दुः। स्कन्देस्सलोपश्च। कन्दुः। सृजेरसुम् स-
लोपश्च। रज्जुः। कलेर्गुक् च। फल्गुः। पाटेः पटिश्च। पाटयतीति पटुः। स्तनयत्नुः। मनेर्दुक् च। मन्दुः। मन्द्वा-
ने। मधुः। जनेस्तश्च। जतुः। वलेर्गुक् च। वल आप्राणने। वल्गुः। नयतेर्डिच्च। नीयतेऽनेनेति ला-
कुः। प्रथेः कुक् च। पृथुः। याभ्रोर्हिः। यत्रुः। बभ्रुः। लघेः कुः। विधुः। कृषेर्गुणश्च। करोति १९

सि॰चं॰ कुरुः। मृङ् प्राणत्यागे। मृणातीति मुरुः। रपेरश्च। अभिप्रं रपतीति रिपुः। अर्जिदृशिकम्यमिपंसि-
उ॰ बाधामृजिपशितुक्धुक्दीर्घहकाराश्च। अर्ज्यतीति गुणाभावः ऋजुः। सर्वत्र विषयेण पश्यतीति
१२८ पशुः। कमु कान्तौ। कन्तुः। अन्धुः। पांसुः। बाधते इति बाहुः। प्रथिम्रदिभ्रस्जां सम्प्रसारणं सल-
पश्च। पृथुः। मृदुः। नावञ्चेः। न्यङ्कादित्वात् कुः। न्यङ्कुः। भृज्जति तपसा इति भृगुः। लघिबंह्योर्न-
लोपश्च। लघुः। बहि गतौ। बहुः। बालमूललघ्वलमङ्गुलीनां वा लो रः। बालः। बारः। मूलम्। मूर-
म्। लघुः। रघुः। अंगुलिः। अंगुरिः। ऊर्णोतेर्नुलोपश्च। ऊरुः। महति हस्वश्च। उरु महत्। आङ्-
परयोः खनिशॄभ्यां डिच्च। आखनतीत्याखुः। शॄ हिंसायाम्। परान् शृणातीति परशुः। हरि-
श्च। द्रवति ऊर्ध्वमिति द्रुः। शतधा द्रवतीति शतद्रुः। अश्व? रथो निपात्याः। स्वर्गं यातीति स्व-
गुयुः। शंकुः। लांगुः। कृमिविशेषः। मन्यादे रुः। मदिभन्दुरा। वाम्सुरा। मथे हिंसायाम्।
मथुरा। चते चदे याचने। चतुरः। अंकुरः। अङ्कुरादयो निपात्याः। आचष्टीति मङ्कुरः। कर्बुरः। वे-
न्धुरः। वन्धूरः। कुक वृक आदाने। कुकुरः। कुकुरः। असुरः। असूरः। मसुरः। मसूरः। आवश्य- १२८

सि॰ कौ॰ उ॰ २०

शब्दे। शुक्लि आम्रवर्षे। शुभ्रांसं अश्नुते आनो। तिकल्याण्यस्मात्सः। स्तनयुः। अविमह्योष्टिषच्।
अविषः। महिषः। महिषी। राजपत्नी। अमेर्दीर्घश्च। अम गत्यादिषु। आमिषम्। रुहेर्वृद्धिश्च। रौहि-
षः। किलेर्बुक् च। किल श्वैत्ये। केलतीति किल्बिषम्। इष्यादेः किरच्। मदिरा। मन्दिरम्। मुदिर-
म्। तिमिरम्। मिहिरः। छिदिरः। रुचिरम्। रुधिरम्। बध हिंसायाम्। बधिरः। शुषिरम्। अजिरा-
दयो निपात्याः। अजिरम्। शश प्लुतगतौ। शशतीति शिशिरम्। श्रथ मोचने। शिथिलम्।
स्थिरम्। स्फायी। स्फिरम्। स्थविरः। खदिरः। षिड्. शिथिरम्। सल गतौ। सलिलम्। अनि-
लः। महिला। कोकिलः। कमुकपिलः। मङ्ख्यन्तो रिपवोऽस्या इति। मिथिला। कुबेरादयोऽपि-
कुबि आच्छादने। कुबेरः। कबृ वर्णे। कपोलः। आतेर्डवतुः। आतीति भवान्। किशोरादयः। किं-
शृणातीति। किशोरः। कठ कृच्छ्रजीवने। कठोरः। चकल्पने। चकोरः। कपि कपोलः। पटोलः।
मीनातेरूरः। मयूरः। स्यन्देः सम्प्रसारणम्। सिन्दूरम्। स्याहेस्तुः। सेतुः। तन्तुः। ओतुः। मसी परि-
णामे। मस्तु। धातुः। षच समवाये। सचति समवैति चात्मनि जलमिति सक्तुः। कोष्ठा ॥ २०

सि॰ कौ॰ उ॰ ४२

अर्तेस्तुट्। ऋतुः। मन्तुः। जनी प्रादुर्भावे। जन्तुः। चायः किः। केतुः। वस्तु। आगारे णित्। वास्तु
। कमेः कतुः। क्रतुः। जीवेरातृको वृद्धिश्च। जीवयति कुमुदानीति जैवातृकः। कृषादेरूः। कर्षूः।
खर्ज व्यथने। खर्जूः। वहो धश्च। वधूः। भाजो ति धनमिति वधूः। कषेश्छश्च। कच्छूः। कास्वात्
थः। कस्यते हन्यतेऽनया कासूः। पद्यते प्राप्यतेऽनया पादूः। लाबि गतौ। अलाबूः। कशेः ...ः दद्रूः
। अन्दूदृम्भूः। अन्दूः। जनेर्वुक्। जम्बूः। कर्कं धाति कर्कन्धूः। दिधिं धैर्यं स्यति दिधिषूः। मृग्रोरुतिः
मरुत्। गरुत्। गिरते रुति स्तस्य सुट्। चट भेदने। चटेरुलः। चटुलम्। हृदेरित्। हरित्। सरित्। युधुसो
त्रो धातुः। युध भजने। योषित्। तडेर्णिलुक् च। तडित्। शमेरढः। शठः। कमादेरठः। कमठः। जरठः
रमेर्वृद्धिश्च। रामठम्। शमेः खः। शंखः। करोतेः। करठः। कुठलादयः। फलप्रत्ययान्ता निपात्याः
चपलः। शपृ शबलः। पल गतौ। पललम्। सरलम्। तरलम्। कन्दलम्। मुस खण्डने। मुसलम्
लगि। लगेर्वृद्धिश्च। लांगलम्। कुटमलम्। कुड्मलम्। कश्मलम्। कोमलम्। मज्जु। मङ्गलम्।
चुप। चपलम्। श्यामलम्। शामलम्। कोलो गुरुकृश्च। कुगलः। जनौ तहुः। दगडः। रण्डो ४२

खराडुः। मन्यते मराडुः। अराडुः। चराडुः। पराडुः। कणुभ्यां दिभ्यः किच्च। गुडु गतौ। गुडुः। खादेर।
लः। खास्यालम् स्थालीपालि चरिडुभ्यामालच्। पालालम्। चडि कोपे चांडालः। तमादिभ्यः
कालः। तमालः। विडु भेदने। विडालः। मृणा। मरीयति कमलानि मृणालम्। कुल संस्त्याने
नाप्राने च। कोलति नृशां करोति मृतिको कुणालः। कपालम्। पल्यते त्यज्यते सा पलालः।
पतादिभ्योऽङ्गः। पतङ्गः। तरङ्गः। लवङ्गम्। विडादेः कित्। विडङ्गः। मृद क्षोदे। मृदङ्गः। गाम्ना
देर्गः। गंगा। खोकागः। खड्गः। भृङ्गः। सृङ्गः। भृङ्गः। भृङ्गम्। शार्ङ्गम्। पूगः। मोदते मुद्गः॥
भरद्वाज्यो ऽरिमत्ययान्ता निपात्याः। भरद्वाजः। हनिः खाते। हरत्। हयत्। त्यजेः। त्यजत्। नेत्रत्।
यजेः। यत्। कृण स्तत्। भिद्यो ऽजिः। भुक् कुच। भिषक्। युष्यास्भ्यां मरिक्। युष सौत्रः। यु
ष्मद्। अस्मद्। स्तादेर्मः। स्तोमः। सोमः। होमः। धर्म्मः। क्षेमं। भामः। वामः। यामः। पद्मम्। न
मतीति नेमः। जिह्मा दयः। जिह्मः। गुद्मुक्मु सुक्म दने। ग्रामः। सिमः। सुक्ष्मम्। श्लेष्मा॥
धूमः। धुम्मम्। रुक्मम्। तिग्मम्। हिमम्। भीमः। भीष्मः। घृ सरणे दीप्तौ च। जिघर्त्यनेन घर्मः

सि॰ कौ॰ ग्रसेः। ग्रीष्मः। ग्रथेः शिवः सम्प्रसारणं च। पृथिवी। अशादेः क्वः। अश्वः। खट्वा छायायाम्। खट्वा
उ॰ । विश्वम्। सर्वादिः ख्वम्। स्रादेर्वः। स्रवत्यनेन विश्वमिति सर्वः। शर्वः। गर्वः। ग्रीवादयः। ग्रीवा।
२३ लिहत्यनया जिह्वा। श्वादेः कनु। युवा तक्षा। तक्ष्णोति काष्ठानि तक्षा। राजा। श्वि गतौ। धन्व-
यति शरानिति। धन्वा। प्रातिदिवा। सप्ये रूपं च नुट्। सप्तसप्ततयोः। सप्त। अष्ट। नमि जम्भतेः उ
ग्रहः। स्वादयः। स्वा। उक्षा। पुष्यति कमलानीति पूषा। सिञ्चत्यस्मिन् स्नेहः। ह्लादते। प्ली-
हा। मुह्यन्त्यस्मिन्नाहते मूर्धा। मज्जत्यस्थिषु मज्जा। अर्यमा पूर्वो माङः। अर्यमा। मातर्य-
न्तरिक्षे श्वयतीति मातरिश्वा। मह्ना। भूमा। धाम। अश्नुते इति अध्वा। कृहन्योरेणुः केरेणुः। ह-
रेणुः। कुषादेः क्थः। कुष्ठम्। निष्ठः। काष्ठ गतौ। काष्ठम्। उषि वषेः। ऊषादेः स्थः। ओष्ठः। को-
ष्ठम्। गाथा। पृथुः। कुथानौ। प्रोथः। सन्नीशीलौ। सार्थः। निपूर्वी शीङ्। निशीथः। तीर्थः
शिविर। विरिचनौ। विरचनम्। भिन्नि स्करणौ। सिक्थम्। मुस्त संघाते। मुस्तम्। गुच्छम्। अन्तः स्थः
दुःखेनैयते दूरम्। क्लीबकृच्छ्रमकृतः। रोदयतीति रुद्रः। ज्यावयोश्च नौ। जीनः। स्थादेः कः। सु २३

सि॰कौ॰
उ॰
२६

न्द्रः । क्षुद् प्राणिप्रसवे । क्षुद्रः । धीरः । गृध्रः । मूत्रासूयः । शुक्लौघः । क्षुद्रः ॥ श्रि । सीरः । चि । चीरम् ।
बालिन्द्रेः । वी भ्रम् । वधु वर्ध्रम् । वप्रः । स्फन्द्रः । युधि क्षायो । युध्मम् । ग्रीष्मः । स्फायादेरक् । स्फार॰
म् । तं च्छ्रस कौञ्चे । तक्रम् । वञ्चु वक्रम् । शक्लः । क्षिप्रम् । क्षुद्रः । सृप्रम् । चक्रि । चक्रः । उन्दी
उन्द्रः । श्वेता श्वेत्री । श्वित्रम् । ऋतु ऋत्रः । अजेर्वी वीरः । जीरम् । तिल्वम् । वत्सा । वत्सम् । मुग्धम् ।
आसि नस्यो दीर्घः । आस्रः । नास्रः । निद्रा स्यो ऽपि । रिन्द्रि । निद्रा । भद्रः आर्द्रम् । मुच् । शुद्धः । कु॰
क्लेने धृते चूतम् । कुत्तौ । कुक्कुम् । कुन्तेः । कूपा वातो । कुरपूर्वं वातो लौ वो निपातनात् रित्यो दीर्घः । कुटी
ति । कृच्छ्रः । कूरः । चेन्द्रयतीति रुद्रः । ज्या । जीरः । रक्ताहैरकः । शूरः । सूत्रेयो हृति सूदः । धीरः । गृ॰
ध्रः । वृद्धेः । पूर्वासमः । मृदः स्नेहः । अभिमृताश्चः । मूलः । सिध्रः । सौरः । चिन्ता । चौरम् । विधेः । वीभ॰
म् । वधु । बर्ह्रम् । तुलम् । वप्रः । स्कन्दः । क्षमि । अमृत । वन । वक्रः । दुन्दुभ्यकम्पनो । विप्रः उच्चसम॰
वायें चच्छ्वाः । स्थो जिम्भो भये । भीरोः गुच्छ । पुच्छश्च्यवकः । पङ्कितः । शूकः । स्थूलः । गुडः । गु॰
णोच्चहिण्ठ । गौरः । कूराः । कूरा । मातीति । मालाः रत्यललम् ॥ कुम्भिलिम्बसन्धिपाः रजकः ॥ २४

सि॰कौ॰ उ॰

चष भक्षणे । चषकम् । रमको विलासी । जह्लादेर्दीर्घश्च । जह्लकः । ध्मो धमश्च । धमकः ॥
कुह विस्मापने । कुहकः । कलकम् । बुबुकः । क्षिप्य द्रकः । कायिकः ॥ श्यास्त्याहृञादिभ्य इनच् ॥
श्येनः । स्त्येनः । हरिणः । वृजादेः किच्च । वृजिनः । अजेर्वीन । अजिनम् । कठ कृच्छ्रजीवने । कठि-
नम् । चरत्यस्य दिनम् । दिवसोऽपि दिनम् ॥ बल नल बन्धने । वलिनम् । नलिनम् । वल गन्धने ॥
मल धारणे । मलिनम् । कुडि दाहे । कुण्डिनम् । दो । दिनम् । द्रुतिवृजादयः । द्रविणम् । दक्ष वृद्धौ
चातुर्य्ये च । दक्षिणः । अर्तेः किदिच्च । वरिणाम् । वेपि तुह्योर्ह्रस्वश्च । विपिनम् । तुहिनम् । तलि
पुलिभ्याञ्च । तल प्रतिष्ठायाम् । तलिनम् । पुल महत्वे । पुलिनम् । रुहेः । रोहिणः । आपो नेः क्वि
ह्रस्वश्च । आपः । अपः । अद्भिः । ग्लानुदिभ्यां डौः । ग्लौः । नौः । रातेर्डैः । राः । रायौ । गमेर्डोः । गौः ।
भ्रमेर्डूः । भ्राम्यतीति भ्रूः । दमेर्डोसि । दम्यतीति दोः । दोषौ । पद्यतेर्क्विप् । आर्वेर्घः । वाणिक् । ...
... प्रत्ययश्च । ... । सेना । उन्दनेर्लोपश्च । ओदनः । गमेर्गन्तादेशश्च । गगनम् । अन्यो
भ्योऽपि दृश्यन्ते । रोचनः । अज्रेरुभ्यां... । रजनम् । किरणः । धृषे धिष् । धिषणा धातुः । निधनम् ।

७५

पृषदादयः । पृषु सेचने । पर्षतीति पृषत् । बृहत् । महान् । जगत् । विपूर्वो हन् । वेहत् । नप्तृ-
नेष्टृत्वष्टृहोतृपोतृभ्रातृजामातृमातृपितृदुहितृ एते निपात्यन्ते तृन्प्रत्ययान्ताः । न पत-
न्त्यनेनेति नप्ता । णीञ् । नेष्टा । त्वेषति । त्वष्टा । जुहोतीति होता । पुनाति । पुनीते इति पोता । भ्रा-
ता । जायां मातीति जामाता । मान पूजायाम् । माता । पातीति पिता । दुहिता । क्षद भक्षणे । क्ष-
त्ता । सावसेर्ऋन् । स्वसा । यतेर्वृद्धिश्च । याता । नञि नन्देः । न नन्दतीति ननान्दा । इह वृद्धिर्नानुव-
र्तते । ननन्देत्येके । दिवेर्ऋः ॥ देवा । देवरौ । नयतेर्डिच्च । ना । नरौ । नरः । अर्त्यादेरनिः । अरणिः ॥
सरणिः । धरणिः । धमनिः । अशनिः । अवनिः । अशनिः । तरणिः । रजनिः । अर्चादेरिसिः । अर्चिः ।
शोचिः । रोचिः । हविः । छर्दिः । सृप्लृ गतौ । सर्पिः । द्युतेरिसिन्नादेश्च जः । द्युत । ज्योतिः । जनादेरुसिः । ज-
नुः । धन रवे । धनुः । चक्षेः शिच्च । चक्षुः । ऋ गतौ । अरुः । पॄ । परुः । टुवप । वपुः । यजुः । जयुः ॥
एतेर्णित् । एतीति । आयुः । मुहेः किच्च । मुहुः । मुहुरर्थम् । ध्वरप्रत्ययान्ता निपात्याः । गुणा-
भावः । धीवरः । धीवरी । पीवरः । पीवरी । निबर्हणः । पीवरः । कृञादेर्न्नक् । दूनः । जिनः । दीनः ॥

कलः । वन्धेर्ब्रधिबुधी च । ब्रध्नः । बुध्नः । धादेर्नः । धाना । पॄ ॥ पर्णम् । वस्नः । श्रोणः । लक्षेर्मु
स्याडमलो । लक्ष्मणः । लक्ष्मणः । रास्नादयः । रास्ना । सास्ना । स्थूणा । वीणा । कृती । कृत्स्नम् ।
तिज । तीक्ष्णम् । श्लिषः । श्लक्ष्णम् । भिन्तेर्न्वोपधायाः । मना । नेर्युः । मन्युः । दस्युः । जन्युः
मृङ स्त्युक् । मृत्युः । सर्तेरयूः । सरयुः । सरयूः । पादेः पः । पापम् । न्यादेः कित् । नीपः । सूपः । कु-
शब्दे । कूपः । शिल्पादयः । शील समाधौ । शिल्पम् । शसु । शष्पम् । बाष्प । बाष्पम् । रु ॥ रूपम् ।
पूर्व्यम् । स्तनादेर्यित्नुः । ह्रित्नुः । स्तनयित्नुः । गदयित्नुः । दाभाभ्यां नुः । दानुः । भानुः । धेटश्च-
च । धेनुः । सुवः कित् । सूनुः । स्थारी अणुः । स्थाणुः । रेणुः । विषेः कित् । विष्णुः । कृादेः कः । कर्कः
राका । अर्कः । भल्कः । दूरा । शकः । भेकः । काकः । पाकः । ह्राकः । निष्काः । नौ सदेर्डित् । निष्कः ॥
शकेरुन उन्त उन्ति उनि मत्यर्थाः । शकुनः । शकुन्तः । शकुन्तिः । शकुनिः । हृश्याभ्यामितन् । ह-
रितः । श्येतः । रुहे रश्च लो वा । रोहितः । लोहितः । श्रादेराय्यः । श्रवाय्यः । स्तनाय्यः । वृञ एण्यः ।
वरेण्यः । ऋतेरण्यः । अरण्यम् । पृषु सेचने पस्य जः । पर्जन्यः । वदेरान्यः । वदान्यः । अमादेर

सि० चं०
उ०
३६
त्रः। अमत्रम्। नक्ष गतौ। नक्षत्रम्। पत्त्रम्। वत्रा। आदेरतः। अरतः। पर्व गतौ। पर्वतः। पृषि-
रञ्जिभ्यां कित्। पृषतः। रजतम्। शमादेरथः। शपथः। प्रमथः। दमथः। आवसथः। संवसथः। रभादे-
स्तः। वेञ् आत्वा आवत्सुच्। वेतसः। ह्रिवः किन्। हिवसः। कादेरभः। करभः॥ शरः। शरभः। श-
ल चलने। शलभः। कलभः। वल्लभः। गर्द कुत्सिते शब्दे। गर्दभः। ऋषिवृषिभ्यां कित्। ऋषभः। वृ-
षभः। रासभः। विशादेरन्तः। वेशन्तः। वसन्तः। जयन्तः। हन्तेर्हिमुट् च॥ हेमन्तः। अर्त्यादेररः
अररम्। भ्रमरः। चमरः। देवरः। वासरः। कुवः किन्। कुङ् आच्छादने। कुवरः। आङ्गादेरारः। अ-
ङ्गारः। मन्दारः। गडेः कडः। गडु आसेचने। कडारः। शृङ्गारादयः। शृङ्ग। शृङ्गारः। भृङ्गारः। कुञ्जः। मा-
र्जारः। कमु। कुमारः। तुषारः। कासृ। कासारः। विटपादयः। विट शब्दे। विटपः। सर्तेः षुक् च। सर्ष-
पः। विष्टपम्। कुणपादयः। कुणपम्। उलपम्। कुलादेस्तिकः। वर्तिका। कृतः कित्। कृत्तिका। इष्टि-
शिभ्यां तकः। इष्टका। अष्टका। वीपतिभ्यां तनन्। वेतनम्। पतनम्। दर्भ्यादेर्भः। अर्भः। दर्भः।
गृ। गर्भः। वृणः कित्। वृभः। असिसञ्जिभ्यां क्थिन्। अस्थि। सक्थि। प्लुषादेः क्सिः। प्लुषिः। कु- २०

क्लिः । अगूडः । अंह्रिः । कृषेः क्सुः । कृक्सुः । अवितृस्तृतन्त्रिभ्य ईः । अवीः । तरीः । स्तरी धूमः । तन्त्रीः ।
लक्षेर्मुट् च । लक्ष्मीः । वातप्रम्योरीः । वातप्रमीः । ययीः । पपीः । तृस्याददयः । तर । तरिः । अच्छूः ।
अञ्जलिः । नदी । मत्स्यः । अत । अतिथिः । अगि । अङ्गुलिः । कौलिः कवचम् । यवासः । कृश । कृश-
नीति कृशानुः । श्रः करः । दृ । शर्करा । पुषः कित् । पुष्करः । गमेरिनिः । गमिष्यतीति गमी । परमे स्थः
कित् । परमेष्ठी । मन्थादेरिनिः कित् । मन्थाः । मन्थानौ । पतेस्थ च । पन्थाः । पन्थानौ । बलाकादयः
बलाका । पताका । खजमन्थौ । खजाका । पाति । पिनाकः । तड । तडाकः । तुषेरीकक् । तुषीका । अनि-
हृषिभ्यां किच्च । अनीकम् । हृष्यतीति हृषीकम् । अलीकादयः । अल भूषणादौ । अलीकम् । वली-
कम् । पुराकर्मणि शुभे । तूदादिः । पुण्डरीकम् । दृषीका । कादेरीषः । करीषः । तॄ । तरीषः । शादेः
कीषः । शिरीषः । पृ । पुरीषम् । अर्जेर्ऋज च । ऋजीषः । अविषूक्ते । अम्बरीषो निपात्यः । अम्बरीषः
कादेरीरः । करीरः । शृ । शरीरम् । गभीरादयः गम् । गभीरः । गम्भीरः । वश । उशीरम् । वस । क्षी-
रम् ॥ शीङो धुक् लक् वल वलन् वालपालाः । शीधु । शीलम् । शैवलः । शैवलः । शैवलम् । शेरो-

मालम् । उल्कादयः । उल्मुकः । मासम् । मुल्मुकः । ग्रासन्वल्वनस्य ग्रयोश्चो । मालिकम् । मूर्द्धि । भ्राष्ट्र
कः । निर्योगिः । नेमिः । अर्तेर्निः । ऊर्म्मिः । भुवः कित् । भूमिः । अश्नोते रश्च । नाभिः । रश्मिः । क्षोदेर्मिः । कि
त् । धृणिः । वृष्णिः । अङ्गेर्नलोपश्च । अग्निः । वह्यादेर्निः । वह्निः । श्रोणिः । योनिः । द्रोणिः । ग्लानिः ।
हृष्यादयः । घृणिः । स्थूणा । पृश्निः । पृषेर्हृस्वः । पार्ष्णिः । पातेर्डतिः । पतिः । शकेरुन्त । शकुन्तः । ह
न्तेः सतिर्हस्वश्च । हन्ति दुरितमनया । अंहतिः । सृजादेः क्लिः । सृणिः । भृणिः । अङ्घ्रिः । ग्राहः । ग्राहिः ।
न । अञ्जिः । पतेरत्रिः । पतत्रिः । स्तृ वृ दृ भ्यो इचिः । मरीचिः । वेञो डित् । वीचिः । पुरः कुषः । पुरस्पर्शाञ्जो ॥
पुरुषः । स्तनाति कालिन्दयः । पुरुषम् । नहुषः । कलुषः । योषे रुषः । पीयुषः । सौत्रः । पीयूषम् । अ
लो नलि । सलोपश्च । मञ्जूषा । गण्डेरूषः । गड़ि सेचने । गण्डूषः । माणेर्हटः । मार्कटः । कार्केगतौ
। कर्कटः । करटः । कालिकर्मादिम् । कालनः । काष्ठकुसिते गदे । कर्दमः । पुल्यादेः विन्दः । पुलिन्दः ।
कौलीन्द । कुविन्दः । मुचिन्दः । नोमुक्ते लोपिः ॥ निघण्टुः । मनीषीति । सारथिः । खर्जादेरूरः
नौ ज्योच्यथाः । खर्जूरः । कपूर । कर्पूरः । वल्लूर । वल्लूरम् । लङ्गेर्वृद्धिः । लाङ्गूलम् । कूपूलः । कुव

स्वरदीर्घश्च । कूर्ची । सिवेष्टेरूच । सूची । शमेर्बः । शम्बः । उल्बादयः । उच समवाये । उल्बम् । शु-
ल्बम् । स्था । स्तम्बः । स्तबकः । शाशपिभ्यां ददौ । शादः । शब्दः । अब्दादयः । अवतीत्यब्दः । कुन्दः
। बलिमलितनिभ्यः कयन् । बलयम् । मलयः । तनयः । हृञोऽदुक् । हृदयम् । मिनोतेरुः । मेरुः । जम्बा-
दयः । जम्बु । अम्बु । रुरुः । शालयतीति शालुः । कुसेरुम्भोमेदेताः ॥ कुसुम्भम् । कुसुमम् । कुसी-
दम् । कुसितः । तण्डुलादयः । तडि तण्डुलाः । शकि । शङ्कुशः । चष । चषालः । पल्वलम् । धिषणा ।
धिष्ण्यम् । शलवाते । शल्यम् । मूशक्यम्बिभ्यः क्लः । मूलम् । शक्लः । अम्लः । अक्लः । माछेय्यः
। माया । छाया । शसु हिंसायाम् । शस्यम् । षूञ् । सव्यम् । जनेर्यक् । जन्यम् । जाया । अघ्न्यादयः । अ-
घ्न्या । कनी दीप्तौ । कन्या । वन्ध्या । मर्त्यादेर्वेन् । अर्घ्या ॥ पूर्वा । ध्याप्योः संप्रसारणं च । धीवा ।
प्यैङ् वृद्धौ । पीवा । अदेर्ध्वः । अध्वा । धातोरिः । यजिः । वट वेष्टने । वटिः । बोधिः । तुरिः । वर्तिः नाम्युपधा-
त्किः । कृषिः । ऋषिः । शुचिः । लिपिः । तूल निष्कर्षे । तूलिः । क्रमितमिशतिस्तम्भामत इच्च । क्रि-
मिः । तिमिः । शिमिः । स्तिभिः । मनेरुच्च । मुनिः । बलेर्वलिः । वसिः सेवायाम् । वलिः । वसोर्हरिश्च ॥

लिङ्गा
नु०
९.

कुक्षिः। कृपिः। राजिः। वारिः। जन्होऽभः। नाभिः। जनिः। आजिः। आदिः। अङ्गुरीऽगुह्यः। गन्धिः। वाते-
र्धितु। धिः। नीव्याद्यश्च निपूर्वोऽथ नु। नीधिः। हृ। धर्षिः। स्मशानः। स्थागतेजनैरिति सम्वा। आद्य-
पूर्वोऽसि हन्ती। सखिः। साहिः। कार्वैः। कैः। कृतिरिः। हृ॥ पुरिः। गिरिः। गजभालेः। वृक्षी। पूर्णा। भ-
वदीर्षो। भस्म। जन्म। हृष्म। सुनामा। हृहृन्तस्य सा। हृद्य। नामा। हृष्णः। ना। वाम। थिम्न। सीमा। वे-
म। ब्योम। रु। रोम। पृथ्वोऽहयणो॥ पाप्मा। वेमा। वेमा। आदिर्नीनियां॥ आत्मा। हन्तिमपि भ्योऽसिकः॥
हौसिका। मृषाभसदो। उष्णिका। कोमरः। कवरः। कलशी। गिरस्त्रः। गारुडः। हूने कभिन्नलोप-
स्य। व्रूहम्। कायते डित्। क्किप्। थालीष्कः। लाक्षम्। स्थक्षम्। कल्लाम्। तिभिविस्तुची बेटः। सिवु। सूत्र-
म्। मृन्त्र। सूक्ष्म्। मनादेः। कः। स्म। क्षुम्। चित्तम्। मित्रम्। लेख्यातन्त्रः। पूर्णो हस्तः। पुत्रः। स्त्यायते-
र्ड्। स्त्यायते सड्कू पो गिरिः। स्वाद्यानि स्त्री। गम्भीरा। आम्रम्। चयाद्दिलिङ्गः। स्तां तित्रम्। वादित्रम्-
स्थिरादिभ्यष्ठानो। आधिमन्युः। वलिकम्। धनिष्ठा। अभिज्ञः। नेडः। गौनम्। चितिः कपाडकम्-
न्धिक्कयाम्। सद्वे स्मः। सूक्ष्मः। पादिंडुल्। पुमान्। भुजादेः किंस्यः। भुजिष्यो दासः। वसादेष्ठिः॥ ४४

सि॰ च॰ उ॰ ३३

वस्तिः । ग्रास्तिः । अगमस्यतीति । अगस्तिः । वौ तसेः तसु क्षये वितस्तिः । पत्तिः । दृणाते र्ह्रस्वः
। दृतिः । कॄतॄकृपिभ्यः कीटः । किरीटम् । तिरीटम् । कृपीटम् । धातोरसुः । चेतः । सरः । पयः । अशे-
र्युट् स्तुतौ । अश्नुते वृति यशः । उब्जेर्बलोपः । ओजः । श्रिञ शिरः किच्च । शिरः । अर्तेरुच्च । उरः
अर्तेर्व्याधौ शुट् । अर्शः । उदके नुट् । अर्णः । इण आगसि । एनः । स्रुरीभ्यां तुट् च । स्रोतः । रेतः । पाते-
रुदके थुट् । पाथः । अदेर्नले धौ नुम्च । अन्धः । आप उदके ह्रस्वो नुम्भोच्च । अम्भः । नहेर्दिवि भः
नभः । इण आगः अपराधे । आगः । अमेर्हुक् । अंहः । रमेश्च । रंहः । देशे ह च । रन्नोऽस्मिन्निति ।
रहः । रञ्जादेः कित् । रजः । भुजः । भुवः । । वसेर्णिच्च । वासः । चन्देरादेश्च छः । छन्दः । वचादे सुट्
। वसः । पसः । नञि हन एह च । अनेहा । विधाञो वेध च । वेधाः । चन्द्रे माङो डित् । चन्द्रमाः । पुर-
सि धाञः । पुरोधाः । उषः कित् । उषः । दमेरुनसिः । दमुनाः । वशेः कनसिः । उशनाः । अङ्गिर-
द्यः । अङ्गि । अङ्गिराः । अप्सूर्व सर्तेः । अप्सराः । पुरूर्वे रौतेः । पुरूरवाः । अदि भुवो डुतः । अद्भु-
तम् । गुधेरूमः । गोधूमः । मसेरूरः मसूरः । लहेक्के । हलीमः । कृशाल् हंसे श्वोन श्चाच । हसि भाने । हासः । ३३

हृषेश्च। वाभुः। सौ रमेः क्तः सौ दीर्घः। सूरतं रमते इति सूरतः। पूञो यण्णुक् ह्रस्वश्च। पुण्यम्।
स्रंसते शिरार्थस्य किल्लुक् च। शिरस्यम्। अर्तेः क्युरच्। उरणः। अदिहृणाते रः। उदो दलोप
श्च। उदरम्। खनेर्मुट् ह्रस्वश्चाक्वेः। मुखम्। अमेः सः। अंसः। मुहेः खो मूर् च। मूर्खः। नहेर्हलोपश्च।
नखः। शीङो ह्रस्वश्च। शिखा। माङः ऊखो मयश्च। मयूखः। गलेः फोऽस्योच्च। गुल्फः। स्पृशेः श्व
णशुनौ पृच्च। पर्शुः। पार्श्वः। श्मनि श्रिञो डुः। श्मान मुखं श्रयते इति श्मश्रु। जनेरुः जह च। ज-
हुः। हन्तेः शरीरावयवे द्वे च। जघनम्। क्लिशेर्लस्य लोपश्च। केशः। फलेरितः फस्य पः। पलितम्।
कृञादेर्वुः। करकः। कटकः। नृ नये। नरकः। कुर शब्दे। कोरकः। चीकयतेराद्यन्तविपर्ययश्च। चीक
शब्दे। कीचकः। पचिमच्योरित्तः। पेचकः। मच कल्कने। मेचकः। जनेररष्ठ च। जठरं। हर्यतेः
कन्यन् हिरच्च। हर्य गतिकान्त्योः। हिरण्यम्। कृञः पासः। कर्पासः। ऊर्णोतेर्डः। ऊर्णा। दधाते
र्यत्नुट् च। धान्यम्। तनोतेर्डउः सन्वच्च। तितउः। अर्भकादयः। ऋधु। अर्भकः। प्रथ। पृथुकः।
पिबतेः पाकः। वदेर्नित्। अवद्यम्। अवतेरमः। अवमः। अधमः। क्लिश। कीनाशः। चतेररः। चत्वा- ३४

रः। चतुरः। कृत्वो घुरच्। घोरम्। अनेर्लोपश्च। क्ष्मा। तरतेर्डिः। त्रयः। त्रीणि। ग्रहेर्निः। ग्रह-
णिः। प्रथेरमः। प्रथमः। चरेष्टः। चरमः। मङ्गेरलः। मङ्गेरस्य वो। मङ्गलम्।।। सर्वोणादयः
।। सर्वस्मिन्काले उणादयः। उणादयोऽपरिमिताः। प्रयोगाननुसृत्य प्रयोक्तव्याः। कृत्तुया-
यः ।। तुमुन्ण्वुलौ क्रियायां भविष्यति।। धातोर्भविष्यति काले तुमुन्ण्वुलौ स्तः क्रियार्थायां क्रियायाम्। भो-
क्तुं गच्छति याम्। भोक्तुं व्रजति। यदि तु मीलेत् तत् चौर्यादिकम्। देवदत्तो भोक्ष्यत इत्यस्य व-
जतीत्यर्थः। तुमर्थेऽघुण्। कृष्णं द्रष्टुं याति। कालसमयवेलासु। अध्येतुं कालः। लोक
समयः। स्नातुं वेला। इच्छार्थेष्वेककर्तृकेषु धातोस्तुमुन्। इच्छति भोक्तुम्। वाञ्छति वा-
ञ्छति वा। शकधृषज्ञाग्लाघटरभलभक्रमसहार्हास्त्यर्थेषु। शक्नोति भोक्तुम्। धृष्णोति-
त्यादि। पर्याप्तिवाचिषु सामर्थ्येषु। पर्याप्तो भोक्तुम्। प्रवीणः। कुशलः। समर्थः। पूर्ण-
तेति किम्। अलङ्कृत्वा। सामर्थ्येष्विति किम्। पर्याप्तं भुङ्क्ते। अथ भावे। पाकः। त्यागः।।
भावः। लाभः। सञ्ज्ञायामकर्तरि च। कर्तृवर्जिते कारके भावे च घञ् सञ्ज्ञायामस्यार्थे ३५

प्रत्याहारः। दीयते ऽस्मै इति दायः। विक्रियते ऽनेनेति विकारः। उप समीपे एत्याधीते यस्मात् स
उपाध्यायः। घञर्थे कः। प्रस्थो ऽपवादः। विघ्नः। स्वरादः। भावादौ घञो ऽपवादः। चयः। नयः।
विन्। विश्रयः। स्तवः। स्वः। लवः। कृ॥ करः। गृ। गरः। व्यापुपसर्गाद्धीनस्य कारे ह्वे स्तो ऽप्र
ये। परिच्छाद्यते ऽनेनेति परिच्छदः। व्यादि किम्। अन्यत्र च्छादः। प्रदामः। मन्त्रादीनाम प्र-
त्ययो भावादौ। मदः। पणः। प्रमथः। स्वनमदः। ग्रामः। क्रामः॥ मूर्तौ घनः। काठिन्यपरिच्छेदे वह
न्तेः प्रत्ययो घनादेश्च। दधिघनः। सैन्धवघनः। हनो वधश्चोऽप्रत्ययश्च। वधः। ड्वितोऽथुः
। ड्वितो धातोरथुः प्रत्ययो भावादौ। टुवेपृ कम्पने। वेपथुः। टुनदि। नन्दथुः। टुओश्वि वृद्धौ। श्वय-
थुः। ड्वितः क्त्रिमप् तत्कृते॥ ड्वितो धातोः क्त्रिमप् स्यात् तेन कृतेऽर्थे। करोतेर्निर्वृत्तः कृत्रिमः
घटः। पक्त्रिमः। नङ्॥ धातोर्नङ् प्रत्ययो स्तो भावादौ। यज्ञः। यत्नः। याच्ञा। यती। यत्नः।
प्रच्छ विच्छोः प्रश्ने ऽस्य सम्प्रसारणं च। प्रश्नः। विश्नः। रक्ष पालने। रक्ष्णः। स्वप्नः। धाञ्। सन्ति-
र्द्धिः। आधिः। दाञ्। आदिः। प्रधिः। पाथोधिः। वारिधिः। व्याधिः। युट् भावे। ज्ञानम्। करण-

मू। कारणम्। साधना धारणी च। पच्यते ऽनेनेति। पचनो ऽग्निः। पच्यते ऽस्यामिति पचनी
स्थाली। ईषद्दुःसुषु खल्॥ कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेषु खल्प्रत्ययः स्यात् एतौ स्तो भावादौ। ईषत्करः।
दुष्करः। सुकरः। दुर्लभो धनः। दुष्प्रापः। कर्तृकर्मणोश्च भूकृञोः ईषदादिषूपपदेषु
भूकृञोः खल्। ईषदाढ्यंभवं भवता। ईषदाढ्यंकरो भवता। स्वाढ्यंकरः। कि-
अनेनेति स्यात्। तव्यानीयौ। आतः कार्ययोः करणीयम्। आसितव्यम्। वसेस्तव्यः कर्त-
रि णिच्च। वास्तव्यः। केलिमः। पचेलिमाः। भिदेलिमाः। स्वराद्यः। स्वरान्ताद्धातो-
र्यः। चेयम्। जेयम्। लभ्या दृष्टो ऽपि। चेतव्यः। चयनीयः। लिख्यम्। ईच्चातः आकारान्ताद्धा-
तोर्ये आकारस्य ईकारः। देयम्। धेयम्। गेयम्। ग्लेयम्। पुंवत्कात्। पवर्गान्ताच्चकारादे
श्च यप्रत्ययः। शप्यम्। जप्यम्। लभ्यम्। गम्यम्। ऋहलान्तान्ण्यण्॥ ऋवर्णान्ताद्धलान्ता
द्धातोर्ण्यण्। कार्यम्। हार्यम्। वाक्यम्। पाठ्यम्। पाक्यम्। भोग्यम्। आवश्यकम्। ओरावश्यके। उवर्णा-
न्तादावश्यके ऽर्थे ण्यण्। आदौ नोर्ध्वं स्वरवत्। ओकारो कारयोर्निमित्तं यप्रत्ययस्वरवत्। ३७

नुत्यो नव्यप्रथम: क्वचोऽनुज्ञामनसोरपि ॥ सक्तो वाहितसंतयोर्मांसस्य पचियुङ्गुणोः ॥१॥
अवश्यमः क्ये: लोपः कामः मनोऽनु मनाः ॥ संहितम्। सहितम्। सन्ततम्। संततम्। मांसपचनम्॥
मांसपचनम्। मांस्पाकः। मांसपाकः। हनो वधा देशोऽयं। वध्यम्। ऋदुपधाच्चाक्लृपि-
चृतेः क्यप्। वृत्यम्। वृध्यम्। कृपिचृत्योस्तु। कल्प्यम्। चर्त्यम्। ईचोऽवी॥ चूत्यम्॥
मृजेर्वा। मृज्यम्। मार्ग्यम्। भुवो भावे। नाम्न्युपपदे भुवो भावे क्यप्। ब्रह्मणो भावो ब्रह्मभू-
यम्। नाक्तिकिम्। भव्यम्। हनस्त च। हत्या। सुप्यजातौ णिनिः क्यप्। कृत्यः। स्तुत्यः। वृत्यः। कृत्यः।
भृत्यः। आसेविः। शिष्यः। जुष्यः। खनतेरुत्वञ्चापि। खेयम्। भिद्योद्ध्यौ नदे। भिनत्ति कूलमिति
भिद्यः। उज्झति कूलमित्युद्ध्यः। कृवृषोर्वा क्यप्। कृत्यम्। कार्यम्। वृष्यम्। वर्ष्यम्। पुष्यसि-
ध्यौ नक्षत्रे। पुष्यन्त्यस्मिन्निति पुष्यः। राजसूयसूर्यः। राज्ञा सोतव्यो राजसूयः।
सरत्याकाशे सूर्यः। तव्यास्यो ऽनीयौ यत्तौ च बाच्याः। कर्तनीयौ कृष्यः। दर्शनीयः
द्रष्टव्यः। स्वाध्यायोऽध्येतव्यः। अध्ययनीयः। श्रोतव्यः। वोढव्यः। तव्या दीनाङ्कृत्यसंज्ञा॥

स्त्रियां यजां भावे। यजादेर्दुर्लिते स्त्रियां भावे क्यप्। इज्या। व्रज्या। समज्या। निषद्या। निपत्या।
मन्या। विद्या। सुत्या। शय्या। भृत्या। इत्या। हत्या। कृत्या। कृञो वा क्यप्। क्रिया। कृश्वेरिच्छे लिनि-
पात्वा। सर्त्तेर्न्गुणः। परिसर्या। अटाट्या। अस्या। जागर्त्तेर्न्गुणः। जागर्या। हनस्तः। हत्या। क्तिः।
धातोः क्तिः स्त्रियां भावे कृतिः। बुद्धिः। स्तुतिः। अमान्तस्य दीर्घः। शान्तिः। दान्तिः। कान्तिः॥
क्षान्तिः। ह्ववत्योर्न्नेट्। संपीतिः। गृहादीनामौत्। निगूहौतिः। ग्लादेर्न्निः। ग्लानिः। म्लानिः।
त्वरतेर्वस्योत्वम्। तूर्तिः। ज्वरत्वा दिव्यः केर्न्नः। कीर्त्तिः। गीर्त्तिः। लूनिः। धूनिः। सम्पदादेः क्विप्।
सम्पत्। सम्पत्तिः। कर्त्तरि क्तिः स्याद्बाध्याम्। प्रकृत्ये क्विः स्त्रीक्तिं विपक्वातिः। षिद्भिदादिभ्योऽङ्। षितो धा-
तोर्भिदादेश्च स्त्रियामङ्। पचा। मृजा। ऋदृतोर्ङि गुणः। जरा। भिदा। छिदा। क्षिपा। गुहा। गुरोर्ह-
सात्। गुरुमतो हसान्तात् स्त्रियामङ्। नातिः। ईहा। ऊहा। कुण्डा। प्रत्ययान्तात्स्त्रियामङ्। चिकी-
र्षा। लोलूया। कण्डूया। पुत्रकाम्या। इक्श्तिपौ धातुनिर्देशे। पचिः। पचतिः। ण्यन्तात्स्यात्सम्पन्यय-
घवन्दिविदिभ्यश्च स्त्रियां युः। कारणा। कृञ्भ्रजादिभ्यः। भ्राजिः। भातिः। आक्रोशे नञ्यनिः॥

सि. कौ.

४०

समानकर्तृकयोः । अजानाति । [illegible] । [illegible] । [illegible] पूर्वकाले क्त्वा ॥ धातोः समानकर्तृके
धात्वर्थे मध्ये [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । स्नात्वा । [illegible] पुनः
कृत्वा [illegible] [illegible] । [illegible] । लिखित्वा । द्युतित्वा । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । अलंखल्वोः प्रतिषेधयोः । अलं [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । समानकर्तृकयोः ॥ स-
मानकर्तृकयोः पूर्वकाले [illegible] धातोः [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] पूर्वे [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] -
किम् ॥ [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] -
थ । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] -
त्वा [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible]
कर्तृके [illegible] । पूर्वकाले धातोः [illegible] । [illegible] । [illegible] । स्मारं ४०

स्मारम् । मितां ह्रस्वान्नामि णौ चिण्वा दीर्घः । शामङ्कारम् । शमङ्कारम् । लभेर्नित्यं णमु-
म्वा । लम्भं लम्भम् ॥ लाभं लाभम् । कथमादिषु स्वार्थे कृञो णमुल् । कथङ्कारम् । अन्यथाका-
रम् । इत्थङ्कारम् । एवङ्कारम् । एवम्पठतीत्यर्थः । अग्रे प्रथम पूर्वेषु पर्यायेषु क्त्वाणमुलौ वा । अग्रेभो-
जं व्रजति । कर्मण्याक्रोशे कृञः खमुञ् । चौरङ्कारमाक्रोशति । चौरशब्दमुच्चार्येत्यर्थः ॥
स्वाद्वर्थेषु स्वादुमि कृञो णमुल् एककर्तृकयोः पूर्वकाले । पूर्वस्य पदस्य मान्तत्वं निपा-
त्यते ॥ अस्वादुं स्वादुं कृत्वा भुङ्क्ते । स्वादुङ्कारं भुङ्क्ते । सम्पन्नङ्कारम् । लवणङ्कारम् । सम्पन्नं लव-
णं वा स्वादुपर्यायौ । क्त्वाऽपि ॥ स्वादुं कृत्वा भुङ्क्ते । यथातथयोरसूयाप्रतिवचने कृञः सिद्धा-
ऽप्रयोगे णमुल् । यथाकारमहं भोक्ष्ये तथाकारमहं भोक्ष्ये किं तवानेन । सिद्धाऽप्रयोगे किम् । शिरोऽ-
न्यथा कृत्वा भुङ्क्ते । कर्मणि दृशिविदोः साकल्ये । कन्यादर्शं वरयति । सर्वां कन्यां दृष्ट्वेत्यर्थः ॥
ब्राह्मणवेदं भोजयति । यं यं ब्राह्मणं जानाति लभते विचारयति । तं तं सर्वं भोजयतीत्यर्थः ॥
यावति विन्दजीवोः । यावद्वेदं भुङ्क्ते । यावल्लभते तावदित्यर्थः । यावज्जीवमधीते । कर्मणोः पूरेः

र्मणोः पूरेः। चर्मपूरं स्तृणाति। उदरपूरं भुङ्क्ते। कर्मण्युपपदे पूरेः ऊलोपश्च वा वर्षप्रमाणे गम्ये।
गोष्पदप्रं वृष्टो देवः। गोष्पदपूरम्। चेले क्नोपेः। चेलार्थेषु कर्मसूपपदेषु क्नोपे-
र्णमुल् स्यात्। चेलक्नोपं वर्षति। वस्त्रक्नोपम्। निमूलसमूलयोः कषः। निमूलकाषं कषति।
अनुप्रयोगः प्रयोक्तव्यः। अनुप्रयोगस्तु पूर्वकाल इति सम्बध्यते। निमूलकाषं कषति। समूलका-
षं कषति। निमूलसमूलयोः कषतीत्यर्थः। शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः। शुष्कपेषं पिनष्टि। शु-
ष्कं पिनष्टीत्यर्थः। चूर्णपेषम्। रूक्षपेषम्। समूलाकृतजीवेषु कर्मसु हन्कृञ्ग्रहां ण-
मु। समूलघातं हन्ति। समूलं हन्तीत्यर्थः। अकृतकारं करोति। अकृतं करोतीत्यर्थः। जीवग्राह-
ङ्गृह्णाति। जीवं गृह्णातीत्यर्थः। करणे हनः। पादघातं हन्ति। पादेन हन्तीत्यर्थः। स्नेहने पिषः॥
उदपेषं पिनष्टि। उदकेन पिनष्टीत्यर्थः। हस्तार्थे करणे वर्त्तिग्रहोः। हस्तवर्त्तं वर्त्तयति। करवर्त्त-
म्। हस्तेन गुटिकां करोतीत्यर्थः। हस्तग्राहं गृह्णाति। करग्राहम्। पाणिग्राहम्। धनार्थे कर-
णे पुषः। धनपोषं पुष्णाति। धनेन पुष्णातीत्यर्थः। स्वपोषम्। गोपोषम्। आधारे बन्धः। चक्र-

सि॰ चं॰ चक्रबन्धं बध्नाति। चक्रे बध्नातीत्यर्थः। संज्ञायामस्थालेः। क्रौञ्चबन्धं बद्धः। अट्टालिकाबन्धं ब-
पृ॰ द्धः। अट्टालिकावद्बद्धः। बन्धविशेषाणां संज्ञा एताः। कर्त्रोर्जीवपुरुषयोर्नशिवहोः॥
६३ जीवनाशं नश्यति जीवो नश्यतीत्यर्थः। पुरुषवाहं वहति पुरुषो वहतीत्यर्थः। ऊर्ध्वे कर्मणि शु-
ष्पूरोः। ऊर्ध्वशोषं शुष्यति। ऊर्ध्वः शुष्यतीत्यर्थः। ऊर्ध्वपूरं पूर्यते इत्यर्थः। उपमाने कर्म-
णि कर्तरि च। घृतनिधायं निहितं जलम्। घृतमिव सुरक्षितमित्यर्थः। अजकनाशं नष्टः। अ-
जक इव नष्ट इत्यर्थः। कषादिषु यस्मात्स विहितस्तस्यैवानुप्रयोगः। [illegible] हृतम्। उप-
दंशस्तृतीयायाम्। [illegible] अश्नाति पूर्वकाल [illegible] आत्मनेपदं [illegible]
पदं शिला [illegible] स्वाङ्गे [illegible] भूमिनाशं [illegible] हिंसार्थानां च समानकर्मकाणाम्। धातुस-
मानकर्मकाणाम् [illegible] उपपदे। दण्डोपघातं गाः कालयति। दण्डेनोपघातम्। दण्डता-
ड्यम्। समानकर्मकाणां किम्। दण्डेन चोरं हत्वा गाः कालयति। सप्तम्यां चोपपीड-
रुधकर्षः। पार्श्वोपपीडं शेते। पार्श्वयोरुपपीडम्। पार्श्वाभ्यामुपपीडम्। व्रजोपरो- ६३

कुरुस्थाणुं पश्यति । अङ्गेनोपरोधं धृत्वा । पार्श्वोपपीडं शेते । समासत्तौ पञ्च-
म्यां । पार्श्वोपकर्षं शेते । तृतीयासप्तम्योः उपपदे ण्यन्ताद्धातोः । केशग्राहं युध्यन्ते ।
केशेषु गृहीत्वा । हस्तग्राहं युध्यन्ते । हस्तेन गृहीत्वा । तृतीयायां प्रमाणे उपपदे धातोः । द्व्य-
ङ्गुलोत्कर्षं खण्डिकां छिनत्ति । द्व्यङ्गुलेनोत्कर्षं । अपादाने परीप्सायां द्वितीयायां च
उपपदे धातोः । शय्योत्थायं धावति । यष्टिग्राहं युध्यन्ते । लोष्टग्राहम् । अस्य परीप्सा-
या त्वरा । अक्षिनिकाणं जल्पति । अध्रुवे स्वाङ्गे द्वितीयान्ते उपपदे धातोः । भ्रूविक्षे-
पं कथयति । अध्रुवे किम् । शिर उत्क्षिप्य कथयति । येन विना न जीवति तद्ध्रुवम् । परिक्लि-
श्यमाने द्वितीयान्ते स्वाङ्गे धातोः । उरःप्रतिपेषं युध्यन्ते । कृत्स्नमुरः पीडयन्तीत्यर्थः । उरोवि-
दारं प्रतिचस्करे नखैः । अनुनासिकम् । द्वितीयान्ते विशिपतिपदिस्कन्दां व्याप्यमानासे-
व्यमानयोरर्थयोः । गेहादिद्रव्याणां क्रियया साकल्येन सम्बन्धो व्याप्तिः । क्रि-
यापौनःपुन्येन सेवा । गेहानुप्रवेशमास्ते । गेहं गेहमनुप्रवेशम् । गेहानुप्रपादमास्ते- ४५

सि॰ चं॰ उ॰ ४४ गेहानुस्कन्दम्। [illegible] गेहमनुप्रवेशम्
म्। गेहमनुप्रवेशम् अनुप्रवे[illegible] ॥ [illegible]
स्यतितृषोः। द्व्यहात्यासं गाः पाययति। द्व्यहमत्यासम्। द्व्यहतर्षम्। द्व्यहं तर्षम्। अत्यस-
नेन तर्षेण च गवां पानक्रिया व्यवधीयते। [illegible] द्व्यहमतिक्रम्य पुनः पाय-
यतीत्यर्थः। नाम्न्यादिशिग्रहोः। नामादेशमाचष्टे। नामग्राहमाहूयति। अ-
व्ययेऽयथाभिप्रेताख्याने कृञः क्त्वाणमुलौ। अयथाभिप्रेताख्यानं नाम अप्रियस्योच्चैः प्रि-
यस्य नीचैः कथनम्। उच्चैः कृत्वा। उच्चैःकृत्य। उच्चैःकारम् अप्रियमाचष्टे। नीचैः कृत्वा।
नीचैःकृत्य। नीचैःकारम्। प्रियं ब्रूते। तिर्यच्यपवर्गे समाप्तौ कृञः क्त्वाणमुलौ। तिर्यक्कृ-
त्वा गतः। तिर्यक्कारम्। तिर्यक्कृत्य गतः। समाप्तौ किम्। तिर्यक्कृत्वा-
काष्ठं गतः। स्वाङ्गे तस्प्रत्यये कृभ्वोः। मुखतःकृत्य गतः। मुखतःकृत्वा। मुखतःकारम्।
मुखतोभूय गतः। मुखतो भूत्वा। मुखतोभावम्। नाधार्थप्रत्यये च्व्यर्थे कृभ्वोः क्त्वा- ४१

सि० चं०
उ०
३६

णमुलौ। अनाना नाना कृत्वा। नानाकृत्य। नानाकारम्। विनाकृत्य। विनाकृत्वा। विना-
कारम्। नानाभूय। नानाभूत्वा। नानाभावम्। अनेकं द्रव्यमेकं कृत्वा। एकधा कृत्वा। एक-
धाकृत्य। एकधाकारम्। एकधाभूत्वा। एकधाभूय। एकधाभावम्। इत्यर्थग्रहणात् द्विधाकृत्वा। द्वि-
धाकृत्वा। पृथग्भूय। तूष्णीमि भुवः क्त्वाणमुलौ। तूष्णीम्भूय आस्ते। तूष्णीम्भूत्वा। तूष्णीम्भा-
वम्। अन्वच्यानुलोम्ये भुवः क्त्वाणमुलौ। आनुकूल्यगम्ये। अन्वग्भूय आस्ते। अन्वग्भूत्वा। अन्व-
ग्भावम्। अग्रतः पार्श्वतः पृष्ठतो वा अनुकूलो भूत्वा आस्ते इत्यर्थः। आनुकूल्ये किम्। अ-
न्वग्भूत्वा तिष्ठति पृष्ठतो भूत्वेत्यर्थः। वर्णात्कारः। अकारः। इकारः। ककारः। खकारः। ना-
कारः। यकारः। इत्यादि। संज्ञा को वा। रेफः। रकारः। लो ... इति कृदन्तप्रक्रिया समाप्ता॥